25 número

2019 informe econòmic

CAMBRA DE COMERÇ INDÚSTRIA I SERVEIS D'ANDORRA

Amb el suport de

Andorran Banking
Associació de Bancs Andorrans

EDITA
Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra
C/ Prat de la Creu, 8
AD500 Andorra la Vella
Principat d'Andorra
www.ccis.ad

AMB EL SUPORT DE
Andorran Banking

DISSENY GRÀFIC
Jecom disseny

IMPRESSIÓ
Gràfiques Andorranes

ISBN: 978-99920-3-253-4
DIPÒSIT LEGAL: AND.303-2020

2019 informe econòmic

CAMBRA DE COMERÇ
INDÚSTRIA I SERVEIS D'ANDORRA

NOTA PRELIMINAR

D'acord amb l'article 16 de la Llei de la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra, la Cambra està obligada a elaborar, publicar i trametre anyalment al Govern un informe econòmic descriptiu de l'evolució i de les perspectives de les activitats econòmiques en el territori andorrà.

En la preparació i recollida de dades que figuren en aquest informe hi han contribuït les empreses que col·laboren amb la Cambra responent les enquestes de conjuntura periòdiques, així com el Govern, els comuns i altres institucions i associacions empresarials que, amb la seva aportació d'informació, possibiliten i faciliten la nostra tasca. A tots ells, els expressem el nostre agraïment, amb la confiança que aquest treball sigui d'utilitat per al coneixement de la realitat econòmica del nostre país.

Índex

Presentació 5

L'entorn exterior de l'economia andorrana

I. **L'economia internacional** *9*
1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2019 *9*
2. Perspectives *14*

II. **L'economia francesa** *18*
1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2019 *18*
2. Perspectives *21*

III. **L'economia espanyola** *24*
1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2019 *24*
2. Perspectives *28*

L'economia andorrana: evolució general

IV. **Població, mercat de treball i formació** *32*
1. Població i fluxos migratoris *32*
2. Ocupació i atur *35*
3. Formació *40*

V. **Activitat i demanda** *42*
1. Evolució de l'activitat econòmica durant l'any 2019 *42*
2. Evolució de l'activitat per sectors *45*
3. Evolució de la demanda per components *49*
4. Perspectives *50*

VI. **Preus i costos** *53*
1. Preus de consum *53*
2. Salaris *54*

VII. **Sector exterior** *57*
1. Fluxos comercials amb l'exterior *57*
2. Distribució geogràfica del comerç exterior *59*
3. Composició sectorial del comerç exterior *63*
4. Fluxos d'inversió estrangera *67*

VIII. **Sector públic** *69*
1. Govern *71*
2. Comuns *76*
3. Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS) *81*

Índex

L'economia andorrana: evolució dels principals sectors

IX. El sector primari 84

X. La indústria 87

XI. La construcció i la indústria auxiliar 91

XII. Els serveis 96

1. El comerç 99
2. El sistema financer 104
3. El turisme 109
4. El transport i les comunicacions 117

Cronologia dels esdeveniments econòmics més rellevants de l'any 2019 121

Presentació

El nostre informe econòmic anual d'Andorra celebra enguany el vint-i-cinquè aniversari en un moment particularment assenyalat de la història econòmica recent. Ho és per la pandèmia global que està marcant aquest any 2020 i que està generant un canvi radical en les relacions entre individus i empreses, amb fortes conseqüències econòmiques a curt termini i molt incertes encara en els anys que vindran.

Aquest informe, que dona compliment a una de les funcions atribuïdes per la llei a la Cambra, té l'objectiu de ser una contribució de valor al coneixement de l'economia del Principat i una referència útil per a tots els agents econòmics del país. El seu valor rau, al seu torn, en la fidel col·laboració de les empreses andorranes, que faciliten a la Cambra informació rellevant sobre el clima empresarial i l'evolució dels negocis de forma periòdica. Aquesta informació ens permet conèixer el pols de l'economia i anticipar obstacles i necessitats que cal atendre per continuar progressant com a país.

L'elaboració de l'informe no seria possible sense la informació, especialment estadística, que proporcionen el Govern, els comuns, la CASS i la resta d'institucions i associacions del país, ni sense el treball dels tècnics interns i externs que recopilen tota la informació i l'analitzen amb criteri. A més, cal destacar el paper dels mitjans de comunicació, com a vehicle fonamental de difusió del contingut d'aquest document. A tots ells, la Cambra els vol mostrar el seu agraïment.

Aquest informe analitza l'evolució de l'any 2019 i la nostra visió de les perspectives econòmiques per a l'any 2020. L'informe s'estructura en tres grans blocs: un primer bloc d'entorn exterior, un segon d'anàlisi de l'evolució general de l'economia andorrana i un tercer d'evolució més detallada dels principals sectors.

Pel que fa a l'entorn exterior, l'any 2019 l'economia mundial va experimentar una desacceleració sincronitzada a les economies desenvolupades i en desenvolupament, que es va materialitzar en un creixement del 2,9%, inferior al 3,6% de 2018. Entre els factors que van frenar l'activitat a escala mundial cal assenyalar les tensions comercials globals, els ajustos en la indústria de l'automòbil per adaptar-se a la nova normativa europea sobre emissions, la incertesa causada pel Brexit i els conflictes socials en països emergents.

En aquest context d'alentiment sincronitzat, l'economia nord-americana va seguir creixent més que l'europea per segon any consecutiu. El debilitament de la zona euro, que va créixer a la taxa més reduïda des que es va iniciar la recuperació el 2014 (1,3%), va portar el BCE a prendre noves mesures d'injecció de liquiditat al sistema bancari amb l'objectiu de fomentar la concessió de préstecs i donar suport a l'activitat econòmica, en un context de manca de tensions inflacionistes.

Les economies veïnes d'Espanya i França també es van veure arrossegades per la tendència a la desacceleració. El PIB francès va anotar una taxa de creixement de l'1,5%, inferior a l'1,8% de 2018, però lleugerament superior a la registrada al conjunt de la zona euro. El 2019 es van començar a veure els fruits de les mesures econòmiques posades en marxa des de 2018 amb l'objectiu d'augmentar la renda disponible de les famílies, cosa que es va traduir en un repunt del consum i de la inversió. Per contra, el context de desacceleració mundial i les tensions comercials van jugar en contra de la marxa de l'economia francesa mitjançant un alentiment de les exportacions. A més, les vagues contra la reforma de les pensions van fer disminuir el creixement del darrer trimestre de l'any.

Igualment, Espanya va mantenir la senda de desacceleració suau que havia iniciat l'any anterior, si bé va continuar sent una de les economies més dinàmiques del nucli europeu, amb un creixement del PIB del 2% l'any 2019. La desacceleració va provenir enterament de la demanda nacional, mentre que l'aportació del sector exterior es va tornar positiva després de dos anys en negatiu, tot i l'afebliment del comerç mundial.

Andorra, en canvi, ha aconseguit desmarcar-se d'aquesta tendència generalitzada a la moderació, amb un creixement del PIB en termes reals de l'1,8% l'any 2019, dues dècimes més que l'exercici anterior, segons la primera estimació publicada pel Govern, subjecta encara a revisió. El PIB nominal total de l'any 2019 va assolir la xifra de 2.817 milions d'euros, el valor més elevat des de l'any 2007, tot i que en termes reals, el valor del PIB actual encara és un 10% inferior al màxim assolit també el 2007.

Així doncs, el progrés de l'economia andorrana durant el 2019 va ser inferior però proper al d'Espanya i superior al de França i al del conjunt de la UE. En paral·lel, la població andorrana va continuar creixent significativament, de manera que el PIB per càpita en termes reals va augmentar molt poc, si bé ho va fer després de dos exercicis a la baixa. Així, en termes nominals, el PIB per càpita d'Andorra es va situar en 36.335 euros, el millor registre des de l'any 2011.

Aquesta evolució ha estat afavorida per un context europeu i internacional que el 2019 encara era favorable. El bon comportament de l'economia andorrana durant el 2019 va quedar reflectit també en l'evolució positiva de molts indicadors d'activitat i demanda, si bé en alguns casos ja mostraven símptomes d'esgotament d'un cicle alcista que, amb el xoc d'oferta i demanda que ha provocat la pandèmia de la Covid-19, ha quedat definitivament aturat a principis de 2020. En concret, destaca el creixement del nombre d'assalariats i del total de la població ocupada, tot i que va ser inferior al de 2018 i compatible amb un increment de la població aturada i en recerca de treball. També van moderar el ritme d'avenç les importacions, les matriculacions de vehicles industrials i les despeses de funcionament i la inversió real de l'Administració. A més, es van registrar caigudes d'alguns indicadors rellevants, com el nombre de visitants, el consum d'energia, les matriculacions de turismes i les importacions de materials de construcció que alertaven de riscos de pèrdua de dinamisme de l'economia.

L'anàlisi sectorial mostra que, igual que el 2018, els motors del creixement econòmic andorrà de 2019 van ser els sectors dels serveis i la construcció. Cal recordar que els serveis representen entorn del 87% del VAB, de manera que els seus resultats són determinants per explicar l'evolució de l'economia andorrana.

En el cas del sector primari, l'any 2019 es va registrar una contracció del VAB real per segon exercici consecutiu, que va ser del 2%, si bé el poc pes que té en l'economia (0,6%) fa que el seu impacte en el PIB total sigui poc apreciable. Aquesta caiguda va anar acompanyada d'una intensificació del ritme de descens del nombre d'assalariats i de la superfície agrària útil. A més, el cens ramader es va reduir i el nombre d'establiments es va estancar. Pel que fa a la collita de tabac, enguany té lloc una situació excepcional, ja que a causa de la situació generada per la Covid-19 i donada la impossibilitat física d'exportar el tabac, s'ha destruït tota la collita de 2019 i, per això, no en consten les dades.

En contrast, la construcció va ser el sector més dinàmic de 2019, amb un creixement del VAB del 8,6%, tot i que és inferior al que es va registrar el 2018 (13,8%). Així, el sector ha acumulat quatre anys d'expansió i ha augmentat el seu pes en el VAB total fins al 7,3%, si bé encara està lluny del màxim que va representar just abans de la crisi (13% el 2006). Altres indicadors d'activitat del sector confirmen el dinamisme de la construcció durant el 2019, com ara els increments dels metres quadrats visats, de la inversió pública i de la creació d'ocupació al sector. En la mateixa

línia, els resultats de les enquestes de la Cambra corroboren el bon comportament de l'activitat constructora, amb una valoració bastant optimista de la situació dels negocis i amb augments de les vendes, clarament per sobre de la resta de sectors, i de la inversió.

Quant a la indústria i la manufactura, l'evolució durant el 2019 va ser més favorable que la d'un any abans, si tenim en compte les dades del VAB real, que mostren un increment del 3,4%, superior al 2% de 2018. La millora de l'activitat industrial i manufacturera va traduir-se en un increment del nombre d'assalariats i d'establiments del sector. Tanmateix, les respostes de les empreses a les enquestes de la Cambra no mostren un clima tan favorable, ja que reflecteixen un empitjorament de l'indicador de confiança i de les opinions sobre la marxa dels negocis.

Pel que fa als serveis, l'evolució durant l'any 2019 va ser en conjunt positiva, amb un creixement del VAB real de l'1,9%, sis dècimes superior al registrat l'exercici anterior, i del nombre d'assalariats, que va ser de l'1,4%. La desagregació per subsectors mostra que el creixement de les activitats terciàries va ser força generalitzat. En concret, el subsector de les activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques és el que va créixer més (2%), després de dos exercicis de descens. Cal recordar que aquesta branca dels serveis és la més important de l'economia, amb un pes del 34% sobre el VAB total.

L'evolució del sector bancari, en particular, va ser favorable, amb increments de la inversió creditícia bruta a clients i dels dipòsits, que trenquen amb la tendència descendent dels darrers exercicis. Aquest fet va permetre augmentar els beneficis per primer cop en sis anys i elevar la ràtio de rendibilitat dels recursos propis (ROE) fins al 7,7% l'any 2019.

Per part seva, les activitats de comerç, hostaleria, transport, informació i comunicacions, que també fan una aportació molt rellevant al VAB andorrà (31%), van avançar a un ritme de l'1,9%, similar al de 2018. Aquesta evolució favorable ha estat possible malgrat que el nombre de visitants es va reduir l'1,1% i que els principals factors de suport del consum dels residents (ocupació i salaris) van perdre dinamisme.

De fet, en el cas particular del sector turístic hi ha alguns indicadors vinculats que reflecteixen una pèrdua d'impuls de l'activitat respecte a 2018, com ara la reducció del nombre de pernoctacions totals registrades, la davallada del nombre d'allotjaments i llits i un ritme menor de creació d'ocupació assalariada a l'hoteleria. Ara bé, durant el 2019 les enquestes de la Cambra encara aporten una visió favorable del sector hoteler, afavorit pel comportament positiu de les entrades de turistes, amb una valoració global de la marxa dels negocis similar a la de 2018 i increments de la facturació i de la inversió.

En paral·lel, el comerç va experimentar lleus signes de millora, amb una acceleració del creixement del nombre d'establiments i d'assalariats, si bé els registres d'activitat encara es van mantenir molt discrets. Aquesta lleugera recuperació també es reflecteix a les enquestes de la Cambra, que mostren una millora de la marxa dels negocis, una caiguda menor de les vendes i una acceleració de la inversió.

La contribució del sector públic a l'activitat de l'any 2019 va ser un any més positiva, tot i que menor que l'exercici precedent, en un context pressupostari sanejat que ha permès augmentar moderadament les despeses tant a l'Administració general com als comuns. La seva actuació es va materialitzar en un creixement modest de les despeses de funcionament i en un destacable increment de les inversions reals, tot i que en ambdós casos són inferiors als de 2018. En paral·lel, la pressió fiscal es va reduir dues dècimes, fins al 25%, després que el 2018 assolís un màxim històric (25,2%). Com a resultat, l'Administració general va registrar un petit superàvit pressupostari, del 0,1% del PIB, al qual s'afegeix el superàvit del 0,6% dels comuns. Tot plegat es va traduir en una

moderació del creixement del VAB del subsector Administracions públiques, educació, sanitat, serveis socials i personals des del 3,6% fins a l'1,6% el 2019.

Les perspectives econòmiques per a l'any 2020 han quedat totalment condicionades per l'evolució de la pandèmia de la Covid-19, que afecta tot el món. El seu important impacte sobre la salut pública va portar el Govern andorrà, en línia amb el que van fer els països europeus veïns, a adoptar a partir de l'11 de març diverses mesures per fer front a la pandèmia i protegir la salut dels ciutadans del país, com el confinament de la població, restriccions a la mobilitat, tancaments de centres educatius i altres establiments o limitacions d'aforament i reunió, entre altres, per frenar les cadenes de contagi. A molts països del món s'han anat prenent mesures similars amb efectes negatius molt importants sobre el PIB mundial d'enguany, de manera que l'FMI espera que sigui la pitjor recessió global des de la Gran Depressió registrada als anys trenta del segle passat.

En endavant, l'evolució de l'economia andorrana continuarà completament marcada per l'impacte de la pandèmia en l'economia mundial i, sobretot, als països europeus veïns. En aquest sentit, cal tenir present que Espanya i França es troben entre els països per als quals les previsions per a aquest any són més negatives (caigudes del PIB per sobre del -12% segons l'FMI), atenent, entre altres motius, a l'important pes del turisme en les seves respectives economies. Aquesta característica és comuna a Andorra, si bé les previsions indiquen que es veurà molt més afectat el turisme de llarga distància que el de proximitat, un fet que pot jugar a favor d'Andorra, ja que és un destí de proximitat per als mercats de turistes espanyols i francesos, molt orientat a activitats a l'aire lliure i poc massificat. En suma, tot fa pensar que l'economia andorrana experimentarà un important descens del PIB el 2020, la magnitud del qual és ara per ara molt difícil de determinar.

La durada de la crisi dependrà, principalment, d'una banda, de la capacitat de tots els països per mantenir controlats els rebrots i poder revertir progressivament les mesures que limiten la mobilitat de les persones, i d'altra banda, del temps que passi fins que les investigacions en marxa permetin descobrir una vacuna eficaç contra el virus de la Covid-19. En aquest context, el paper dels estats i la coordinació per adoptar mesures de suport a l'economia també serà fonamental per esmorteir els efectes de la crisi i evitar una greu destrucció del teixit empresarial i dels llocs de treball.

En conclusió, el cicle expansiu que ha viscut l'economia andorrana els darrers sis anys s'ha aturat abruptament el 2020, com a conseqüència de la pandèmia de la Covid-19, i l'economia s'ha endinsat en una crisi econòmica sincronitzada amb la resta de l'economia europea, de la qual Andorra difícilment podrà sortir sense tenir l'impuls exterior. S'espera que la sortida de la crisi es comenci a materialitzar el 2021, amb el suport de les mesures de fort impuls monetari i fiscal que estan adoptant els governs a escala global i europea, però amb increments del PIB que només revertiran en part les caigudes d'enguany.

Davant d'aquesta difícil situació, la Cambra continuarà treballant de forma compromesa al costat de les empreses, dels ciutadans i de les institucions del país, per trobar el millor camí per superar-la i sortir-ne reforçats.

Miquel Armengol Pons
President

L'entorn exterior de l'economia andorrana

I. L'economia internacional

1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2019

L'any 2019 l'economia mundial ha registrat un increment del PIB del 2,9%, segons el Fons Monetari Internacional (FMI), inferior al 3,6% de 2018. La incertesa al voltant de les polítiques comercials i les tensions geopolítiques, així com la inestabilitat social i política en algunes de les principals economies emergents han deteriorat l'activitat econòmica mundial, especialment la manufactura i el comerç de béns. Entre els factors temporals que han frenat l'activitat a escala mundial cal destacar els ajustos en la indústria de l'automòbil per adaptar-se a la nova normativa sobre emissions, la incertesa causada pel Brexit i els conflictes socials en països d'Amèrica Llatina. També cal considerar altres factors, com els desastres d'índole meteorològica: els huracans al Carib, els incendis forestals a Austràlia, les inundacions a l'Àfrica oriental i la sequera al sud d'Àfrica.

El 2019 l'economia mundial s'ha desaccelerat sincronitzadament i el comerç mundial només ha crescut un 0,9%.

Malgrat aquests vents en contra, cap a finals d'any han sorgit alguns senyals positius, que malauradament no s'han consolidat per l'arribada del coronavirus. Aquests elements positius són la reorientació general cap a una política monetària acomodatícia, les notícies intermitentment favorables sobre les negociacions comercials entre els Estats Units i la Xina, i també la disminució del temor que es produís un Brexit sense acord.

En el grup de les economies avançades la desacceleració durant el 2019 ha estat generalitzada. Tot i això, ha continuat la creació d'ocupació (en certs casos en un entorn en què les taxes d'atur ja estaven en mínims històrics) i la inflació subjacent s'ha mantingut continguda. El debilitament de la demanda ha reduït els preus dels metalls i de l'energia, la qual cosa ha contribuït al baix nivell general d'inflació.

El creixement menor de la demanda global i els riscos existents han afectat negativament tant les economies desenvolupades, que han passat de créixer globalment un 2,2% el 2018 a fer-ho un 1,7% el 2019, com les economies emergents i en desenvolupament, que han crescut a una taxa del 3,7% el 2019, davant del 4,5% registrat l'any anterior. Aquesta desacceleració sincronitzada s'ha produït per segon any consecutiu.

Pel que fa a les economies en desenvolupament i emergents, alguns dels factors que n'han limitat el creixement són les tensions comercials

Gràfic 1.1

CREIXEMENT DEL PIB MUNDIAL

Taxes de variació anual a preus constants, en %

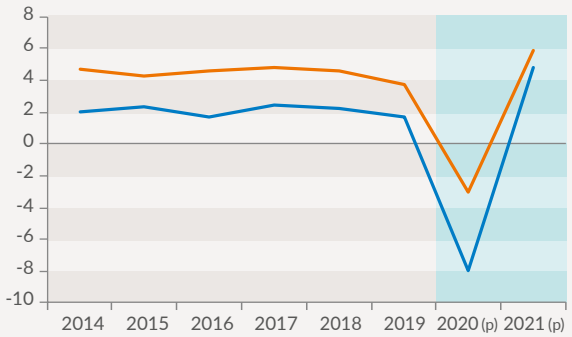

p: previsions de l'FMI (juny 2020).

Font: FMI.

globals, l'empitjorament de la situació macroeconòmica a l'Argentina, Mèxic i Turquia, amb la depreciació conseqüent de les monedes respectives envers el dòlar, i la baixada del preu del petroli, que ha perjudicat els països exportadors de cru de l'Orient Mitjà i Rússia.

El 2019 ha tingut lloc una intensa desacceleració a l'Amèrica Llatina, amb Argentina i Mèxic en recessió.

Entre les economies emergents asiàtiques, el 2019 la Xina ha crescut un 6,1%, la taxa més baixa en gairebé tres dècades. Aquesta desacceleració es deu, en part, a la terciarització de la seva economia, fet que implica un ritme de creixement més moderat, i també a les tensions comercials amb els EUA, que han reduït la confiança dels consumidors i de les empreses, cosa que ha ocasionat una caiguda de les vendes d'automòbils i del ritme de creixement de les exportacions.

L'alentiment mundial s'ha deixat notar especialment en l'economia de l'Amèrica Llatina i el Carib, que el 2019 pràcticament ha estancat el ritme de creixement (0,1%). Les economies en desenvolupament d'Europa també han patit els efectes de la desacceleració dels principals països europeus, ja que han crescut globalment un 2,1%, davant del 3,2% de l'any 2018. Per exemple, Rússia ha reduït el creixement del 2,5% de 2018 a l'1,3% de 2019, en part a causa de la caiguda del preu del petroli.

Quant als països avançats, l'evolució econòmica de 2019 s'ha caracteritzat per un alentiment sincronitzat als Estats Units i a la zona euro, si bé l'economia nord-americana ha seguit creixent més que l'europea per segon any consecutiu. El PIB dels Estats Units ha registrat una desacceleració de la taxa de creixement de sis dècimes, fins al 2,3%, que en part s'explica per la maduresa del mateix cicle, amb 10 anys en expansió, i a l'esvaïment de l'impuls fiscal implementat per l'administració de Trump a finals de 2017. L'economia de la zona euro també s'ha alentit sis dècimes, fins a l'1,3%, i fora de la zona euro, el Regne Unit ha mantingut gairebé estable el ritme de creixement en l'1,4%.

El 2019 l'economia es desaccelera tant als Estats Units com a la zona euro.

Gràfic 1.2

CREIXEMENT DEL PIB

Taxes de variació anual, en %

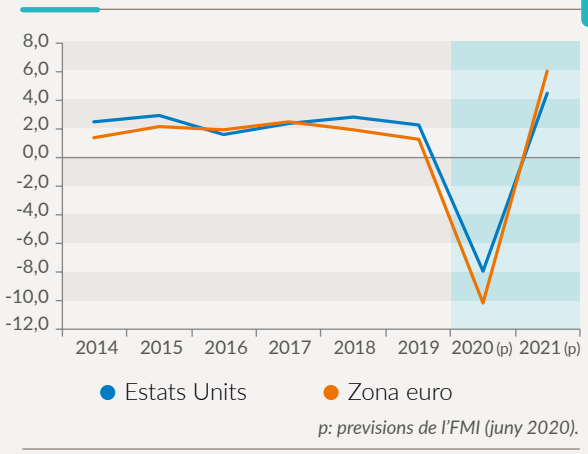

p: previsions de l'FMI (juny 2020).

Font: FMI.

Tot i l'alentiment de l'economia nord-americana, el mercat laboral ha continuat mostrant uns resultats molt favorables, amb una taxa d'atur del 3,7%, la mínima històrica, que es pot considerar de plena ocupació. Per la seva banda, la inflació mitjana s'ha reduït en comparació amb l'any anterior (del 2,1% a l'1,4%), en part per la moderació salarial en un context de desacceleració econòmica.

L'alentiment de l'economia nord-americana ha fet que la Reserva Federal canviés el sentit de la seva política monetària i reduís quatre vegades el tipus d'interès oficial al llarg de la segona meitat de l'any 2019. Finalment, els increments de la despesa pública i la caiguda d'ingressos tributaris han elevat el dèficit fiscal des del 6,7% de 2018 fins al 7,3% del PIB de 2019.

L'economia de la zona euro s'ha debilitat més del previst durant el 2019. El PIB ha crescut en el conjunt de l'any un 1,3%, inferior a l'1,9% de 2018 i la taxa més reduïda des que es va iniciar la recuperació el 2014. El debilitament de l'activitat ha estat especialment intens en el quart

trimestre, quan el PIB del conjunt de la zona euro ha crescut només un 0,1%; algunes economies han registrat un descens, com Itàlia i França, i altres s'han estancat, com és el cas d'Alemanya. A aquest alentiment hi han contribuït factors externs, com la caiguda del comerç mundial associada a la incertesa i les tensions comercials, i també factors interns, entre els quals destaquen la debilitat de la indústria, especialment l'automobilística.

L'economia de la zona euro es debilita sobretot en el quart trimestre de 2019.

Gràfic 1.3

CREIXEMENT DEL PIB ALS PAÏSOS DE LA UEM. Any 2019

Taxes de variació anual, en %

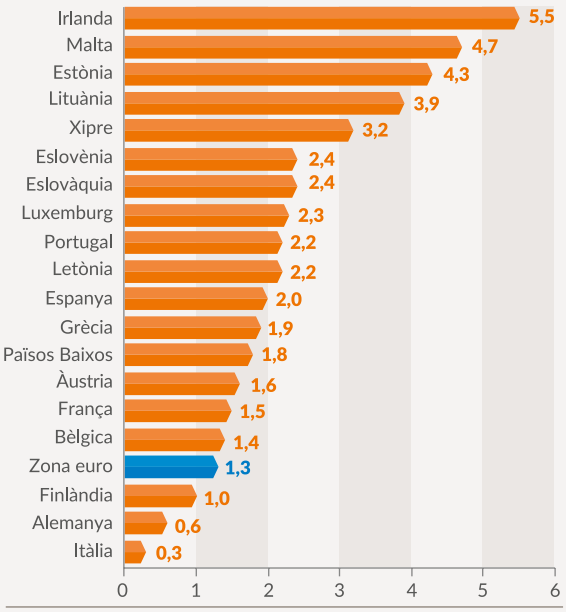

Font: Eurostat.

Malgrat l'afebliment de l'activitat, el 2019 el mercat laboral de la zona euro ha continuat donant senyals positius. Concretament, el nombre d'ocupats ha augmentat l'1,2% anual, només tres dècimes menys que l'any 2018. Aquest augment de l'ocupació ha permès reduir la taxa d'atur des del 8,2% de 2018 fins al 7,6% de 2019. Es tracta de la taxa més baixa de la sèrie històrica, atès que està per sota de la mínima que es va assolir el 2007 (7,7%). Per la seva banda, els costos laborals unitaris han augmentat un 2,1% com a resultat d'un increment del salari per treballador nominal del 2,2% i d'un augment de la productivitat del 0,1%. Ara bé, els costos laborals reals, una vegada descomptat el deflactor del PIB, haurien augmentat només un 0,3%. Això significa que el 2019 la pèrdua de competitivitat hauria estat molt continguda. Per a l'economia de l'eurozona continua sent prioritari millorar la productivitat per incrementar els salaris, i de retruc la inflació, sense perdre competitivitat.

Inflació a la baixa per la desacceleració econòmica i la caiguda del preu del petroli.

El 2019 la inflació de la zona euro s'ha mantingut continguda, en un context de moderació de l'activitat. Concretament, la inflació ha seguit una fase baixista entre maig i octubre –ja que aquest període de 2018 havia estat el més alcista per la pujada del preu del petroli. En canvi, al novembre i al desembre el creixement dels preus s'ha accelerat fins a acabar l'any en l'1,3%. En mitjana anual, la inflació ha estat de l'1,2%, sis dècimes per sota de l'1,8% de l'any anterior. Totes les economies de la zona euro han registrat taxes d'inflació anuals positives, però només en cinc estats han superat el llindar del 2%. En el grup de països que constitueixen el nucli d'Europa la inflació s'ha mantingut moderada: França (1,3%), Alemanya (1,4%), Espanya (0,8%) i Itàlia (0,6%).

El 2019 el dèficit públic de la zona euro s'ha situat en el 0,6% i el deute ha baixat fins al 86% del PIB.

Pel que fa a la política fiscal, en el conjunt de la zona euro el dèficit públic pràcticament s'ha estabilitzat en percentatge del PIB. El 2019 ha tancat amb un dèficit del 0,6% del PIB, només una dècima més que l'any anterior, segons l'Eurostat. Aquesta estabilització és el resultat tant d'un manteniment del pes que representen els ingressos sobre el PIB (46,5%), com del pes que tenen les despeses (47,1%). Onze dels dinou països membres de la zona euro han tingut superàvit dels comptes públics el 2019. Entre els països amb dèficit els que presenten xifres més elevades són: França (-3,0% del PIB), Espanya (-2,8%),

TIPUS D'INTERÈS OFICIALS ALS ESTATS UNITS I LA ZONA EURO - En %

Gràfic 1.4

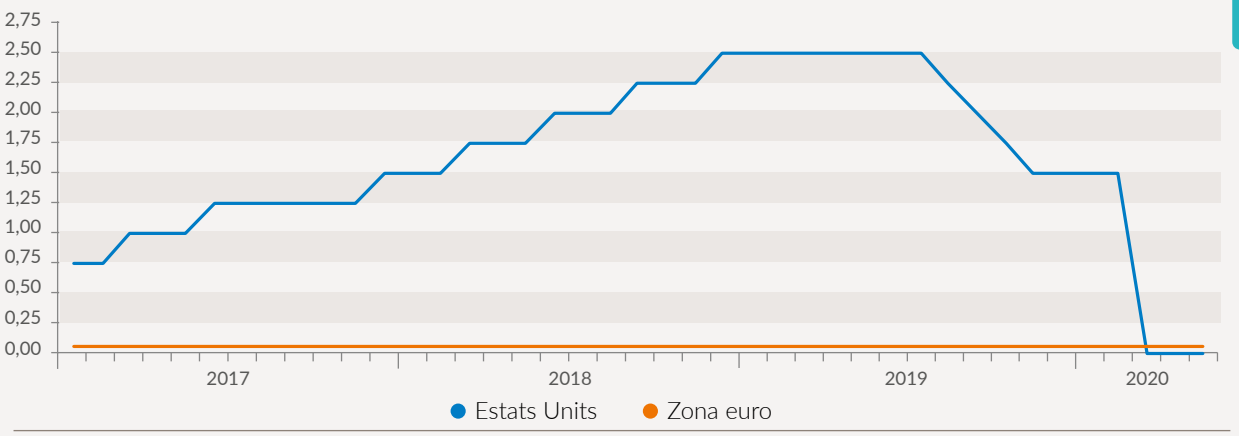

Font: Reserva Federal i BCE.

Bèlgica (-1,9%) i Itàlia (-1,6%). La ràtio de deute públic en relació amb el PIB ha mantingut la tendència descendent i s'ha reduït gairebé dos punts percentuals, fins a situar-se en el 86%, gràcies tant a l'augment del PIB com al baix cost del finançament.

Els tipus d'interès es redueixen als Estats Units i es mantenen estables a la zona euro.

Pel que fa a la política monetària, als Estats Units els tipus d'interès s'han situat en l'1,5% a finals de 2019, després de quatre baixades esglaonades efectuades per la Reserva Federal (FED) en la segona meitat de l'any amb l'objectiu de frenar l'empitjorament dels indicadors macroeconòmics. Cal recordar que al llarg de 2018 la FED ha efectuat quatre pujades per aturar l'escalfament de l'economia, que han situat els tipus en el 2,25% a finals de 2018.

A la zona euro, la política monetària ha estat condicionada pel context descrit de desacceleració econòmica i baixa inflació. Per això, el Banc Central Europeu (BCE) ha mantingut els tipus d'interès oficials en el 0%. Quant a les mesures de política monetària no convencionals, davant la rebaixa de les perspectives econòmiques a la zona euro, al març de 2019 el BCE va decidir aprovar noves mesures d'injecció de liquiditat al sistema bancari amb l'objectiu de fomentar la concessió de préstecs i donar suport a la recuperació econòmica.

TIPUS DE CANVI $ / €

Gràfic 1.5

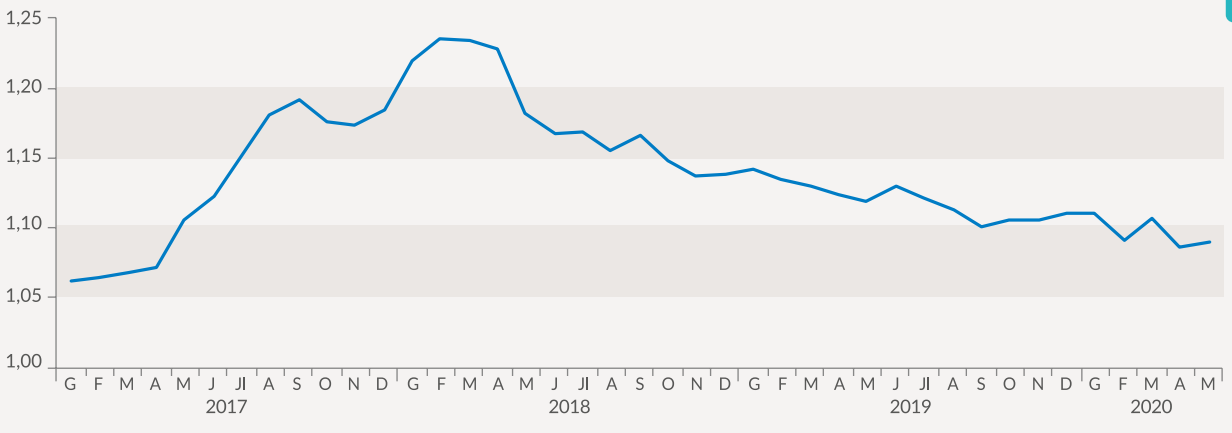

Font: BCE.

En els primers mesos de 2020, els bancs centrals han llançat una àmplia bateria de mesures per frenar l'impacte econòmic de la crisi derivada del coronavirus. Els bancs que disposaven de marge han retallat els tipus fins pràcticament el 0%, com per exemple la FED, que els ha reduït en 150 pb el mes de març, o el Banc d'Anglaterra, mentre que la resta, el BCE i el Banc del Japó, els han mantingut en els seus mínims històrics. A més, tots han aprofundit en mesures per assegurar una gran abundància de liquiditat i condicions creditícies favorables.

L'euro es continua depreciant davant del dòlar.

Com a conseqüència d'uns tipus d'interès més alts i d'unes perspectives econòmiques més favorables als Estats Units que a la zona euro, el dòlar va començar a apreciar-se davant de l'euro a partir del mes d'abril de 2018 i ha continuat així durant tot el 2019. Al desembre de 2019 la cotització de l'euro era d'1,111$, un 2,4% inferior a la de desembre de 2018 (1,139 $/€). Però a les acaballes de 2019 i primers mesos de 2020 la depreciació de l'euro s'ha frenat, en un context de més incertesa als Estats Units per les perspectives econòmiques pitjors i de retallada de tipus d'interès de la FED per fer front a la crisi econòmica derivada de la Covid-19.

PREU DEL PETROLI - $ per barril brent

Gràfic 1.6

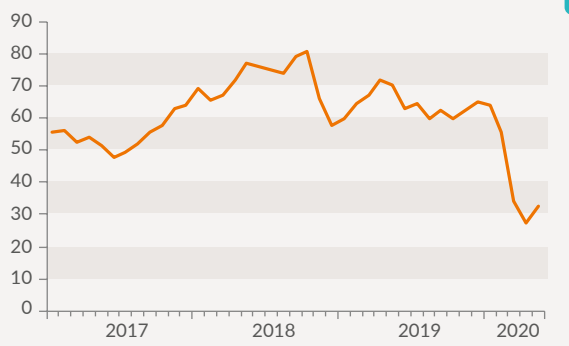

Font: *Energy Information Administration*, del Govern dels Estats Units.

L'any 2019 el preu del petroli ha seguit una tendència variable entorn d'un valor mitjà de 64 dòlars/barril, que és un 10% inferior al valor mitjà anual que va assolir el 2018. Els signes de desacceleració de l'economia mundial i les restriccions a la producció són els dos factors que expliquen la contenció del preu del petroli aquest any. Tanmateix, aquesta tendència es trenca a partir del mes de febrer de 2020, quan es produeix una caiguda brusca del preu com a conseqüència de la crisi de la Covid-19. El preu del barril del petroli es va desplomar fins als 20-25 dòlars a l'abril, una caiguda de gairebé el 70% respecte als 60 dòlars que registrava a principis d'any. La causa principal és l'impacte de les mesures de confinament sobre la demanda de combustibles, però a la congelació de la demanda s'hi ha sumat, pel que fa a l'oferta, una guerra de preus entre els països de l'OPEP i aliats com Rússia. Per frenar la caiguda de preus, l'OPEP i altres deu països productors van acordar el 9 d'abril reduir la producció de petroli en 10 milions de barrils diaris durant tres mesos.

ÍNDEX BORSARI ALS EUA I A LA ZONA EURO

Gràfic 1.7

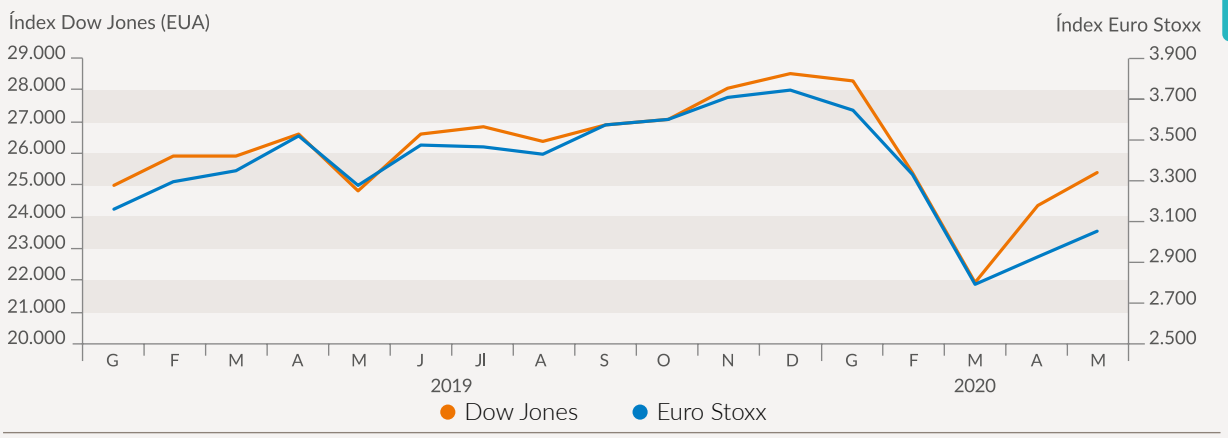

Font: BCE i Reserva Federal.

El 2019 ha tornat l'estabilitat als mercats de capitals. Tot i la publicació de dades macroeconòmiques menys favorables del que s'esperava a banda i banda de l'Atlàntic, i malgrat l'escalada de les tensions geopolítiques entre els Estats Units i l'Iran iniciada a principis d'any, l'expectativa d'un possible acord comercial entre els EUA i la Xina ha anat consolidant de mica en mica l'optimisme en els mercats. A aquesta perspectiva s'hi han sumat les eleccions al Regne Unit i la possibilitat d'un Brexit amb acord. Això explica les pujades generalitzades que es van produir a les principals borses mundials entre desembre de 2018 i desembre de 2019. Per exemple, l'IBEX-35 de la borsa espanyola ha registrat un ascens del 12%, que ha compensat la caiguda del 15% registrada l'any anterior, una evolució que encara ha estat més positiva al mercat europeu (l'Eurostoxx va guanyar un 25%), als Estats Units (el Dow Jones va pujar un 22%), i al Japó, on l'índex Nikkei es va revalorar un 18%. Durant els primers quatre mesos de l'any 2020 la crisi del coronavirus ha deixat pèrdues importants en les borses mundials, que han assolit caigudes històriques i registres no vistos des de la recessió de 2008. Ara bé, a principis de juny bona part de les caigudes ja s'havien recuperat, especialment en la borsa nord-americana.

Guanys generalitzats de les borses el 2019 i caigudes històriques els primers mesos de 2020.

Quadre 1.1

PERSPECTIVES ECONÒMIQUES DE L'FMI PER A L'ECONOMIA MUNDIAL

			PREVISIONS	
	2018	2019	2020	2021
PIB mundial	**3,6**	**2,9**	**-4,9**	**5,4**
Economies avançades	**2,2**	**1,7**	**-8,0**	**4,8**
Estats Units	2,9	2,3	-8,0	4,5
Zona euro	1,9	1,3	-10,2	6,0
Alemanya	1,5	0,6	-7,8	5,4
França	1,8	1,5	-12,5	7,3
Itàlia	0,8	0,3	-12,8	6,3
Espanya	2,4	2,0	-12,8	6,3
Japó	0,3	0,7	-5,8	2,4
Regne Unit	1,3	1,4	-10,2	6,3
Canadà	2,0	1,7	-8,4	4,9
Països emergents i en desenvolupament	**4,5**	**3,7**	**-3,0**	**5,9**
Àfrica subsahariana	3,2	3,1	-3,2	3,4
Economies emergents d'Europa	3,2	2,1	-5,8	4,3
Rússia	2,5	1,3	-6,6	4,1
Àsia en desenvolupament	6,3	5,5	-0,8	7,4
Xina	6,7	6,1	1,0	8,2
Índia	6,1	4,2	-4,5	6,0
Orient Mitjà i Nord d'Àfrica	1,8	1,0	-4,7	3,3
Amèrica Llatina i Carib	1,1	0,1	-9,4	3,7
Comerç mundial (béns i serveis)	**3,8**	**0,9**	**-11,9**	**8,0**

Font: FMI, juny 2020.

2. Perspectives

L'emergència sanitària de la Covid-19, inicialment concentrada a la Xina, s'ha convertit en una pandèmia global que ha paralitzat l'economia mundial. Els mercats financers van ser els primers a rebre l'impacte negatiu al febrer i principis de març. Posteriorment s'ha anat produint un descens abrupte dels indicadors d'activitat com a conseqüència de les mesures de confinament de la població i de paralització de l'activitat que els governs han hagut de prendre per contenir la pandèmia.

Així, els inversors han patit inicialment un repunt molt sever de l'aversió al risc i de la volatilitat, que ha desembocat en caigudes històriques de les borses i de les matèries primeres, i en repunts de les primes de risc (especialment les corporatives i les de les economies emergents, on també s'han produït fuites de capital). Davant d'aquesta situació, els principals bancs centrals han actuat amb rapidesa i contundència, garantint l'abundància de liquiditat i l'accés favorable al crèdit, i ancorant els baixos tipus d'interès. La paralització de l'activitat s'evidencia en els mercats de matèries primeres i en la caiguda del preu del petroli.

L'economia mundial s'ha endinsat en terreny desconegut. Segons l'informe de previsions de juny del Fons Monetari Internacional (FMI), és la pitjor recessió global des de la Gran Depressió registrada als anys trenta del segle passat. Hi ha l'esperança que la contracció pugui quedar acotada en un curt espai de temps i que la recuperació, que s'iniciaria a finals d'aquest any i principis del que ve, sigui ràpida i intensa. La zona euro serà la regió del món més afectada, amb un retrocés previst per a 2020 del 10,2% de mitjana i, dins de la zona euro, Itàlia, Espanya i França patiran el deteriorament econòmic més important (per sobre del -12%). Això obliga a establir polítiques econòmiques i socials que siguin molt eficaces i que comptin amb el màxim consens. Als Estats Units la recessió també tindrà un impacte molt important, tot i que inferior al d'Europa, amb un retrocés del PIB previst del 8%. Paradoxalment, la Xina, origen de l'actual pandèmia, se salvaria de la recessió, amb un creixement de l'1% el 2020. En canvi, l'Índia patirà un retrocés del 4,5%. La caiguda prevista del comerç mundial el 2020 és de l'11,9%. Els economistes de l'esmentada institució alerten de l'elevada incertesa d'aquestes previsions, ja que depenen de si hi ha un segon rebrot a la tardor.

Malgrat les previsions negatives de l'FMI, s'apunten també algunes raons per a l'esperança: que el nombre d'infectats disminueix en els països més afectats com a conseqüència de les mesures adoptades; que és probable que es trobi aviat una vacuna o tractaments per curar la malaltia; que la majoria dels països, entre ells França i Espanya, han adoptat importants mesures per protegir famílies i empreses, i, finalment, que la reacció coordinada dels bancs centrals i dels organismes multilaterals per dotar de liquiditat el sistema monetari mundial, a diferència del que va succeir a la Gran Depressió dels anys trenta, ha estat ràpida i eficaç.

En el primer trimestre de 2020, la caiguda de l'activitat ha assolit xifres mai vistes abans en la majoria de països desenvolupats i s'espera que en el segon trimestre les caigudes siguin encara més intenses. A partir del tercer trimestre, en canvi, es preveu un repunt del creixement intertrimestral. Malgrat això, en el conjunt de l'any la caiguda serà molt significativa i en una gran part d'economies desenvolupades no es preveu recuperar el valor del PIB que hi havia abans de la crisi de la Covid-19 fins a finals de 2021 o 2022.

Als Estats Units, la caiguda intertrimestral del PIB ha estat de l'1,3% en el primer trimestre del 2020, un fet que posa punt final a més d'una dècada de bonança econòmica. La potència més gran del món creixia de manera ininterrompuda des de març de 2009. Entre abril i juny, els descensos en el nivell d'activitat seran molt més pronunciats a la vista de l'escalada de l'atur. Entorn de 40 milions de persones es van apuntar al subsidi de desocupació des del 21 d'abril fins a finals del mes de maig. Al segon trimestre, afectat per les mesures de confinament total i el tancament de negocis i fronteres, la davallada de l'activitat podria superar el 30% i la taxa d'atur podria pujar fins al 20%.

Caiguda intertrimestral del PIB dels Estats Units de l'1,3% el primer trimestre de 2020.

En el conjunt de l'any 2020, tant l'FMI com l'OCDE pronostiquen una caiguda de l'economia nord-americana de prop del 8%. El 2020 els paquets d'incentius que s'han posat en marxa al país

Requadre 1.1

MESURES PRESES PER LES INSTITUCIONS EUROPEES

Les mesures adoptades per les institucions europees per lluitar contra els efectes de la pandèmia es poden agrupar en tres blocs: les del Banc Central Europeu, les de l'Eurogrup i les de la Comissió Europea.

El Banc Central Europeu va acordar el 18 de març comprar fins a 750.000 milions de deute públic dels països membres per frenar les pujades de les primes de risc dels països més vulnerables i va ampliar aquesta quantitat en 600.000 milions d'euros més el 4 de juny a la vista de l'evolució tan negativa de l'economia arreu de l'eurozona. Aquesta acció del BCE garanteix l'estabilitat financera a Europa i sobretot constitueix una demostració de poder i d'independència de l'única institució europea federal que no depèn dels estats per prendre decisions.

Per la seva banda, l'Eurogrup va aprovar el 9 d'abril posar en marxa un paquet de liquiditat de 540.000 milions amb tres potes: 1) un nou fons de garanties del Banc Europeu d'Inversions (BEI) per finançar les pimes (100.000 milions); 2) un fons per ajudar els països a lluitar contra la desocupació (200.000 milions), i 3) una línia de crèdit preventiva del Mecanisme Europeu d'Estabilitat (MEDE, fons de rescat de l'euro), que elimina la condicionalitat si els diners s'utilitzen per combatre les conseqüències de la crisi sanitària (240.000 milions).

En tercer lloc, la presidenta de la Comissió Europea, Ursula von der Leyen, va proposar el 27 de maig en el Parlament Europeu la creació d'un fons de recuperació de 750.000 milions d'euros. Entre les demandes dels països del sud, de transferències a fons perdut, i les exigències dels estats frugals del nord (Àustria, Dinamarca, Suècia i els Països Baixos), partidaris d'un fons limitat amb préstecs amb condicions estrictes, l'Executiu comunitari va fer una proposta ambiciosa sense precedents, que plantejava que 500.000 milions fossin en transferències directes i 250.000 milions en préstecs.

Finalment, i després de llargues negociacions, el Consell Europeu va aprovar el 21 de juliol el Fons Europeu de Recuperació (Next Generation EU) dotat amb 750.000 milions d'euros (M€), que es posarà en marxa el 2021. El més important d'aquest paquet és el Mecanisme de recuperació i resiliència, amb un pressupost de 672.500M€. De l'import total, 390.000M€ seran transferències a fons perdut i 360.000M€ seran préstecs, és a dir, que en relació amb el paquet inicialment anunciat per la Comissió Europea, s'ha reduït el percentatge de transferències directes i s'ha incrementat la part total de préstecs. Itàlia i Espanya són els països més beneficiats. Concretament, a Itàlia arribaran 209.000M€ i a Espanya 140.000M€, dels quals 72.750M€ seran transferències directes i la resta, préstecs. A França, l'assignació prevista és de 100.000M€, dels quals 40.000M€ seran transferències i la resta, préstecs.

Malgrat les variacions respecte a la proposta inicial, s'ha aconseguit aprovar el paquet de fons europeus més gran de la història. Aquest paquet es finançarà amb emissions de deute europeu, que es pagarà a llarg termini, entre 8 i 30 anys. En aquest sentit, la Comissió vol que part del reemborsament vingui de crear nous impostos europeus, com ara sobre el comerç d'emissions de CO_2, un impost sobre el plàstic o l'impost sobre determinats serveis digitals.

dispararan el deute públic per sobre del 15% del PIB. La taxa d'atur podria repuntar des del 3,7% de 2019 fins a superar l'11% el 2020. Finalment, la inflació continuarà continguda, entorn de l'1,2% de mitjana el 2020.

L'economia de la zona euro també patirà un sotrac el 2020 per les conseqüències derivades del coronavirus. Les xifres del primer trimestre que ha publicat l'Eurostat confirmen un retrocés econòmic generalitzat i sense precedents durant el primer trimestre, que serà encara més abrupte en el segon trimestre. L'estimació global per a la zona euro és un retrocés del 3,6% intertrimestral, que posarà fi a més de set anys de creixement continuat.

Segons les previsions de la Comissió Europea presentades a principis de maig, el 2020 el PIB de l'eurozona pot caure un 7,7% i el 2021 es recuperaria un 6,3%, tot i que, com adverteix el Banc Central Europeu, aquest descens podria arribar al 12% en l'escenari més advers si no s'adopten les mesures suficients per contenir la pandèmia i per mitigar-ne les conseqüències econòmiques. Aquest segon escenari sembla que s'està confirmant atenent a les darreres previsions publicades. L'FMI preveu un descens del PIB del 10,2% el 2020 i una recuperació posterior del 6% el 2021, mentre que l'OCDE situa el retrocés entre el 9,1% i l'11,5%, i la recuperació de 2021 entre el 3,5% i el 6,5% (segons si hi ha un segon rebrot de l'epidèmia o no).

La zona euro retrocedeix un 3,6% el primer trimestre de 2020, però es preveu una caiguda més intensa en el segon trimestre.

La Comissió Europea adverteix que malgrat que el virus ha afectat a tots els països de la zona euro, els efectes sobre l'economia derivats d'aquesta crisi sanitària seran asimètrics. A finals de l'any 2021 només cinc països de la UE s'hauran recuperat completament i hauran retornat als nivells de 2019: Alemanya, Àustria, Eslovàquia, Croàcia i Polònia. A l'altre extrem hi hauria Itàlia i Espanya, que serien els països econòmicament més afectats. Aquesta desigualtat en l'empremta que deixarà la recessió és deguda a tres factors: la velocitat dels desconfinaments, el pes de la indústria turística –que la Comissió preveu que caurà un 50%– i els recursos financers posats pels governs per lluitar contra les conseqüències econòmiques de cada país. Aquests últims recursos són clau, ja que han de permetre que els estats protegeixin els treballadors o vagin al rescat d'empreses en dificultats. Aquesta divergència planteja una amenaça per al mercat únic i la zona euro, segons va advertir la mateixa Comissió Europea.

També es mourà a dues velocitats el mercat laboral. Segons l'informe de la Comissió Europea, la zona euro deixarà enrere la seva millor xifra d'ocupació en més d'una dècada, i la taxa d'atur s'incrementarà en 2,1 punts, fins al 9,6%, però baixarà al 8,6% el 2021. Els països que patiran

PERSPECTIVES ECONÒMIQUES DE L'OCDE PER ALS PRINCIPALS PAÏSOS DESENVOLUPATS

Quadre 1.2

Escenari A: amb un sol brot de coronavirus. **Escenari B:** amb un segon brot de coronavirus el 2020.

	PRODUCTE INTERIOR BRUT % variació anual					INFLACIÓ (1) % variació anual					TAXA D'ATUR (2) % població activa					BALANÇA C/C % del PIB					DÈFICIT PÚBLIC % del PIB				
	2019	2020p		2021p		2019	2020p		2021p		2019	2020p		2021p		2019	2020p		2021p		2019	2020p		2021p	
		A	B	A	B		A	B	A	B		A	B	A	B		A	B	A	B		A	B	A	B
Estats Units	2,3	-7,3	-8,4	4,1	1,9	1,4	1,2	1,2	1,5	1,1	3,7	11,3	12,9	8,5	11,5	-2,3	-2,1	-2,1	-2,2	-2,2	-7,3	-15,0	-16,9	-10,5	-11,9
Japó	0,7	-6,0	-7,3	2,1	-0,5	0,5	-0,3	-0,3	-0,1	-0,5	2,4	3,2	3,4	3,2	3,9	3,6	3,8	3,7	3,7	3,5	-2,6	-11,6	-12,9	-5,9	-7,4
Regne Unit	1,4	-11,5	-14,0	9,0	5,0	1,8	0,7	0,6	0,6	0,0	3,8	9,1	10,4	7,8	10,0	-3,8	-3,5	-3,6	-3,5	-3,7	-2,1	-12,4	-14,2	-7,8	-12,1
Zona euro	1,3	-9,1	-11,5	6,5	3,5	1,2	0,4	0,4	0,5	0,2	7,6	9,8	10,3	9,5	11,0	3,1	2,7	2,6	2,6	2,2	-0,7	-9,2	-10,9	-5,1	-8,3
Alemanya	0,6	-6,6	-8,8	5,8	1,7	1,4	0,8	0,8	0,7	0,4	3,2	4,5	4,6	4,3	5,3	7,3	6,1	5,6	6,1	4,7	1,4	-7,1	-9,1	-3,8	-7,5
França	1,5	-11,4	-14,1	7,7	5,2	1,3	0,5	0,4	0,5	0,2	8,4	11,0	11,3	9,8	11,2	-0,7	0,5	0,7	0,1	0,0	-3,0	-10,4	-12,0	-5,5	-8,2
Espanya	2,0	-11,1	-14,4	7,5	5,0	0,8	0,0	-0,1	0,3	-0,2	14,1	19,2	20,1	18,7	21,9	2,0	2,3	2,3	2,0	2,0	-2,8	-10,3	-12,5	-6,2	-9,6
OCDE	1,7	-7,5	-9,3	4,8	2,2	1,9	1,1	1,1	1,3	1,0	5,4	9,2	10,0	8,1	9,9	nd	nd	nd	nd	nd	-3,3	-11,1	-12,7	-7,1	-9,2

(1) Per a l'OCDE i els Estats Units s'ha utilitzat el deflactor del consum privat.
(2) Taxa d'atur calculada amb les definicions nacionals, no harmonitzada.
nd: dada no disponible.
p: previsions.

Font: OCDE, juny del 2020.

les taxes d'atur més altes seran, de nou, Grècia, Espanya, Itàlia, Croàcia i França. L'informe de la Comissió assenyala que aquest increment té a veure amb les àmplies taxes de temporalitat d'aquests països i amb el pes del sector turístic, malgrat que ambdues circumstàncies estan molt relacionades.

En resum, les mesures aplicades per fer front a la crisi sanitària provocada per la Covid-19 han desencadenat una paràlisi de l'activitat econòmica sense precedents en la història recent, que afectarà el conjunt de l'economia mundial durant el 2020. L'FMI ha advertit que les previsions econòmiques de cara als propers trimestres són molt incertes. Aquesta incertesa s'explica per l'elevada quantitat i complexitat dels canals d'impacte de la crisi sanitària sobre l'economia. En primer lloc, suposa un xoc simultani d'oferta (atès que redueix temporalment la capacitat productiva de l'economia) i de demanda (les famílies i les empreses deixen de poder gastar una fracció de la seva renda disponible). En segon lloc, es tracta d'un fenomen sincronitzat a la majoria d'economies del món, fet que ocasiona una caiguda del comerç internacional i un procés disruptiu sobre les cadenes de valors globals. I finalment, el repunt de la incertesa generat per un empitjorament de les perspectives econòmiques pot provocar que els agents econòmics reaccionin amb un increment de la propensió a estalviar i aquest fet podria contribuir al tancament permanent d'empreses i a l'augment de la taxa d'atur. El paper dels estats serà fonamental per evitar una destrucció significativa del teixit empresarial i dels llocs de treball.

Les perspectives econòmiques globals per a l'any 2020 són molt negatives pels efectes del coronavirus.

II. L'economia francesa

1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2019

El 2019 l'economia francesa ha continuat desaccelerant-se per segon any consecutiu. Segons l'Institut Nacional d'Estadística de França (Insee), el PIB ha anotat una taxa de creixement de l'1,5%, inferior a l'1,8% de 2018, però lleugerament superior a la registrada al conjunt de l'eurozona (1,3% el 2019). Aquest alentiment en el ritme d'expansió econòmica s'explica principalment per factors temporals, com ara les vagues contra la reforma de les pensions, que han fet disminuir el creixement del darrer trimestre de l'any després de tres trimestres amb taxes similars al creixement potencial.

Després d'un any 2018 caracteritzat per les protestes socials al carrer dels *armilles grogues*, el 2019 s'han començat a veure els fruits de les mesures econòmiques que s'havien posat en marxa al llarg de 2018 i primers mesos de 2019, i que tenien com a principal objectiu augmentar la renda disponible de les famílies, cosa que s'ha traduït en un repunt del consum i de la inversió. Per contra, el context de desacceleració mundial i les tensions comercials han jugat en contra de la marxa de l'economia francesa mitjançant un

Gràfic 2.1

CREIXEMENT DEL PIB A FRANÇA I A LA ZONA EURO - Taxes de variació interanual, en %

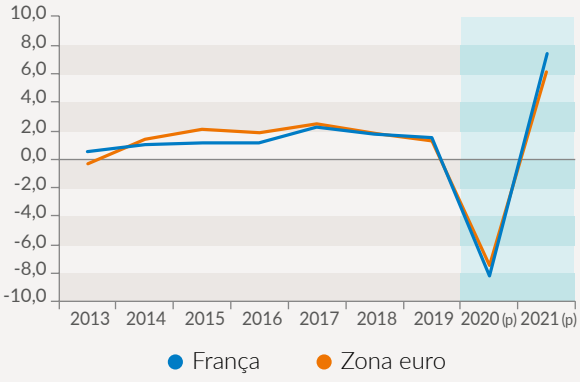

p: previsions de la Comissió Europea (maig 2020).

Font: Eurostat.

alentiment de les exportacions, tot i que França està lleugerament menys exposada a l'entorn internacional que altres grans economies de la zona de l'euro, com Alemanya o Itàlia.

El creixement del PIB de 2019 s'ha recolzat en el dinamisme de la demanda interna, que ha contribuït positivament en 2,1 punts, set dècimes més que l'any anterior. Per contra, la demanda externa ha fet una contribució negativa de 0,2 punts, mentre que l'any anterior havia fet una aportació positiva de 0,4 punts. Finalment, la variació d'estocs ha contribuït negativament en 0,4 punts.

La demanda interna ha repuntat el 2019 gràcies a les mesures econòmiques preses.

La novetat més important del comportament de l'economia francesa el 2019 és el canvi de tendència que ha experimentat el consum privat, que va iniciar una fase alcista el quart trimestre de 2018, que ha continuat durant tot el 2019. Aquest rellançament del consum privat, tot i que encara en taxes modestes, és resultat de l'augment de la renda disponible de les famílies tant per les dades favorables d'ocupació com per la millora dels salaris i les rendes, a la qual cosa s'hi ha de sumar la baixa inflació. Segons l'Insee, el 2019 la renda disponible de les llars en termes reals (descomptada la inflació) ha augmentat un 1,4%, que se suma al 0,7% assolit el 2018, després d'anys de retrocés.

Els guanys insignificants de poder adquisitiu que han caracteritzat l'última dècada expliquen en bona part el malestar social, amb moviments com el dels *armilles grogues*. La resposta del Govern francès a aquestes reivindicacions ha estat l'augment de la renda familiar disponible, en particular mitjançant retallades d'impostos. Concretament, s'han impulsat tres rondes de mesures: les que es van introduir en els pressupostos de 2018[1] i 2019; les mesures d'urgència econòmiques i socials (MUES) aprovades el 21 de desembre de 2018,[2] i les mesures addicionals adoptades després del Gran debat nacional, en el qual van participar un milió i mig de ciutadans, i que van ser anunciades pel president Emmanuel Macron el 25 d'abril de 2019. Entre les mesures preses al desembre de 2018 s'inclou la que anima els empresaris a pagar una bonificació de fins a 1.000 euros, exempta d'impostos i de contribucions socials obligatòries, als empleats que guanyin menys de tres vegades el salari mínim. Aquest avantatge, que s'anomena "bonificació especial de poder adquisitiu", s'havia de pagar el 31 de març de 2019. També s'ha aprovat una pujada del salari mínim de 100 euros, fins a 1.600 euros bruts, en vigor des de l'1 de gener de 2019, i s'han eximit del pagament de determinades contribucions socials i de l'impost sobre la renda les hores extres fins a un màxim de 5.000 euros. Dins l'últim paquet de mesures aprovat el 2019 cal destacar la revaloració de les pensions inferiors als 2.000 euros, la rebaixa de l'impost sobre la renda, l'aturada de la reforma de l'ampliació de la jornada laboral, que actualment és de 35 hores, i la renúncia a la reducció del nombre d'empleats públics.

El 2019 el creixement del PIB l'han impulsat tots els components que formen part de la demanda interna sense excepció. Així, el consum de les famílies ha accelerat el ritme de creixement des del 0,9% de 2018 fins a l'1,5% de 2019, i el consum públic, del 0,9% a l'1,7%. El consum de les llars recull l'impacte positiu de les mesures pressupostàries aprovades per l'Assemblea Nacional el 21 de desembre de 2018 i les mesures aprovades a l'abril de 2019, com ja s'ha comentat. La inversió, per la seva banda, és el component del PIB que ha registrat l'increment més gran per tercer any consecutiu. Cal destacar especialment la inversió empresarial, amb un creixement del 3,6%, que s'ha beneficiat de la millora de l'entorn econòmic i de les reformes adoptades pel Govern francès, sobretot en l'àmbit del mercat laboral. La inversió pública ha crescut un 7,7%, més del doble que l'any anterior i, finalment, la inversió realitzada per les famílies en habitatge també s'ha recuperat (1,8%) per l'augment de la confiança i la renda disponible.

[1] *Vegeu el requadre publicat a l'*Informe econòmic *de 2017.*
[2] *Vegeu el requadre publicat a l'*Informe econòmic *de 2018.*

En canvi, la demanda externa ha passat de tenir una contribució positiva de quatre dècimes el 2018 a tenir una contribució negativa de dues dècimes el 2019, com a conseqüència de la intensa desacceleració de les exportacions de béns i serveis, que han passat de créixer un 4,4% el 2018 a fer-ho un 1,9% el 2019, i també perquè la desacceleració de les exportacions de béns i serveis ha estat superior a l'alentiment de les importacions (3,1% el 2018 i 2,5% el 2019). La frenada de les exportacions ha estat generalitzada a Europa i al món perquè és resultat de l'impacte que ha tingut la pujada d'aranzels i la lluita comercial entre els Estats Units i la Xina sobre el comerç internacional. Per altra banda, l'alentiment de les importacions respon únicament a la frenada de les exportacions, atès que el 2019 la demanda interna ha tingut una evolució més positiva. El mal comportament de la balança comercial i de serveis ha contribuït a ampliar lleugerament el dèficit de la balança per compte corrent des del -0,6% del PIB el 2018 fins al -0,7% el 2019, segons l'OCDE.

Les exportacions s'han desaccelerat per la caiguda del comerç mundial.

Pel que fa a l'oferta, el 2019 tots els grans sectors econòmics, a excepció de l'agricultura, han registrat una evolució positiva del Valor Afegit Brut (VAB), si bé la indústria pràcticament s'ha estancat (0,1%). Per contra, la construcció ha crescut un 2,6%, davant del 0,9% de l'any anterior, i els serveis han registrat increments generalitzats, però les branques amb taxes de variació superiors al 2% han estat les TIC (3,6%), els serveis financers (3,3%) i el comerç, transport i hostaleria (2,2%).

La conjuntura econòmica favorable ha permès que la taxa d'increment de l'ocupació passés de l'1% de 2018 a l'1,3% de 2019, i que la taxa d'atur harmonitzada disminuís en mig punt fins al 8,5% el 2019 i se situés gairebé dos punts per sota de la taxa màxima que es va assolir el 2015. En mitjana, en el conjunt de l'any 2019 hi ha hagut 2,5 milions de persones a l'atur. El mercat laboral francès s'ha beneficiat de les darreres reformes implementades durant el 2017 i 2018, però especialment de la baixada de les contribucions empresarials a la seguretat social, de la descentralització de la negociació col·lectiva i de la reducció de la indemnització per acomiadament improcedent.

Gràfic 2.2

TAXA D'ATUR A FRANÇA
En % de la població activa

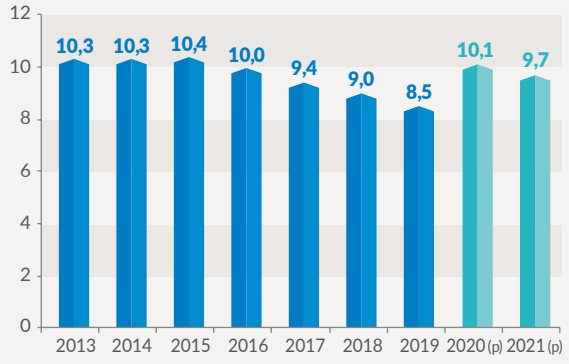

p: previsions de la Comissió Europea (maig 2020).

Font: Eurostat.

El 2019 la creació d'ocupació s'ha accelerat per l'evolució econòmica i les reformes aprovades.

La inflació ha registrat una evolució força estable al llarg de 2019, a excepció del mes d'octubre, en què es va situar per sota de l'1% per primera vegada en els darrers dos anys. La inflació harmonitzada de 2019 ha estat de l'1,3% en mitjana anual, inferior al 2,1% registrat el 2018, i a l'1,6% interanual al desembre. La inflació subjacent, que reflecteix més fidelment l'evolució del nucli dels preus, perquè exclou els components volàtils (alimentació no elaborada i energia), ha tingut una evolució ascendent durant la segona part de l'any, si bé en mitjana anual l'increment ha estat molt similar al de l'índex general, de l'1,2%.

La baixa inflació és un dels factors que explica que els augments salarials fossin molt moderats el 2019, ja que han crescut només un 0,2%, l'increment més baix dels darrers anys. La productivitat laboral, per la seva banda, pràcticament tampoc ha augmentat (0,1%) i, en conseqüència, els

DÈFICIT PÚBLIC DE FRANÇA
En % del PIB

Gràfic 2.3

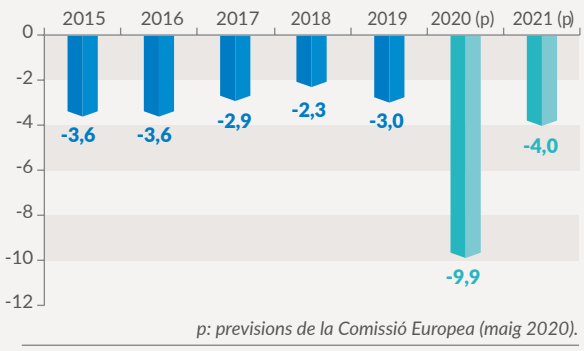

p: previsions de la Comissió Europea (maig 2020).

Font: Eurostat.

La competitivitat de les empreses franceses augmenta.

costos laborals unitaris (CLU) —que són la diferència entre el creixement dels salaris i la productivitat— han crescut només un 0,1% en termes nominals. Però en termes reals (un cop descomptada la inflació) els CLU han caigut un 1,3%, una evolució que demostra que les empreses franceses guanyen competitivitat.

El 2019 el dèficit de les administracions públiques ha estat de 72.800 milions d'euros, que suposa el 3,0% del PIB, superior al 2,3% de 2018. Aquesta evolució del dèficit és el resultat del fet que els ingressos públics disminuïssin del 53,4% al 52,6% del PIB per les reformes fiscals aprovades, mentre que la despesa pública s'ha mantingut pràcticament estable (el 55,7% el 2018 i el 55,6% el 2019). La reducció tant dels tipus impositius com de les contribucions a la seguretat social ha tingut un impacte total de 0,7 punts sobre el PIB. La recaptació impositiva també ha disminuït en 3.100 milions d'euros a causa de la segona etapa en la bonificació de l'impost sobre l'habitatge per al 80% de les llars (65% de descompte el 2019 després d'una bonificació del 30% el 2018).

El deute públic s'estabilitza en el 98,1% del PIB.

El deute públic ha augmentat el 2019 en euros corrents, però en percentatge del PIB s'ha estabilitzat en el 98,1% com a conseqüència del creixement del PIB nominal. Aquest nivell d'endeutament públic és superior al de la mitjana dels dinou països membres de la zona euro (86% del PIB), la qual cosa fa que l'economia francesa sigui més vulnerable a possibles canvis en el sentiment inversor i a futures pujades dels tipus d'interès.

2. Perspectives

El primer trimestre de 2020 l'economia ha caigut un 5,3% i entra tècnicament en recessió.

La crisi econòmica derivada del coronavirus constituirà per a França la pitjor caiguda del PIB des del final de la Segona Guerra Mundial. El país està oficialment en recessió: la seva riquesa ja va caure una dècima l'últim trimestre de 2019, i en el primer trimestre de 2020 la caiguda ha estat del 5,3%, la més forta de la sèrie històrica des de 1949, segons l'Insee. L'evolució negativa del PIB el primer trimestre de 2020 està relacionada amb el tancament de les activitats "no essencials" en el context de confinament de la població, adoptat a partir de mitjan març per aturar l'expansió de la pandèmia del coronavirus. Aquesta caiguda del PIB és el resultat de les importants pèrdues registrades sobretot en els sectors de la construcció, el comerç, el transport, l'hostaleria i la restauració. El Banc de França ha estimat que cada quinze dies de confinament comportava una pèrdua de l'1,5% del PIB d'un any. El confinament estricte va començar a aixecar-se progressivament l'11 de maig, data a partir de la qual van començar a obrir els centres educatius, els comerços i els restaurants.

Durant el primer trimestre, malgrat que el confinament ha afectat només la segona meitat del mes de març, el consum privat ha caigut un 5,6% i la formació bruta de capital fix encara més, un -10,5%, a causa de les interrupcions de la cadena de valor, l'augment de la incertesa i les

Gràfic 2.4

EVOLUCIÓ DELS PREUS DE CONSUM A FRANÇA - Taxes de variació interanual, en %

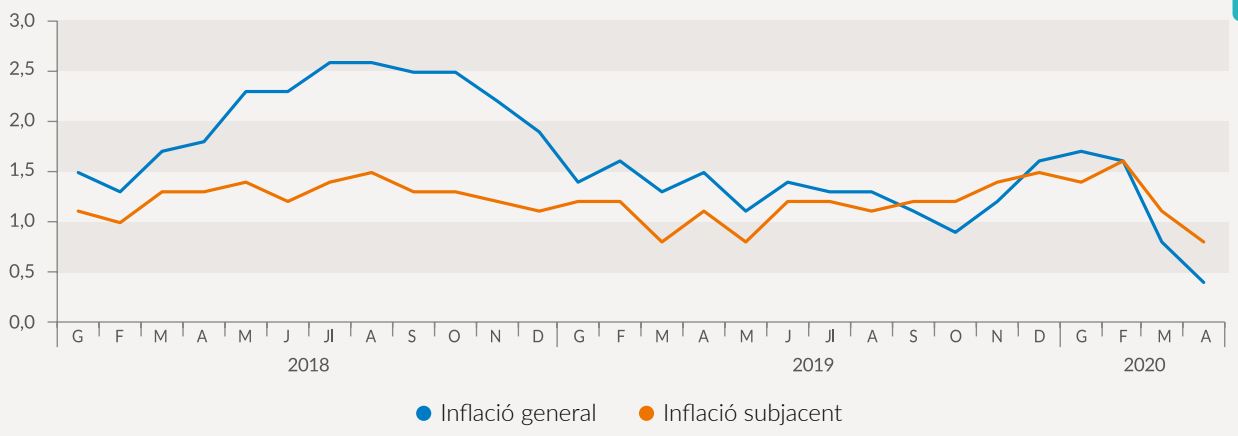

Font: Eurostat.

limitacions de liquiditat. Tot plegat ha fet que la contribució al creixement del PIB de la demanda interna, sense excloure les existències, hagi caigut bruscament (-6,0 punts). Les exportacions també han caigut intensament aquest trimestre (-6,5%), i també les importacions (-5,7%). En general, el comerç exterior ha fet una contribució nul·la al creixement, mentre que la variació d'inventaris hi ha contribuït positivament en sis dècimes.

L'activitat econòmica s'havia recuperat gradualment al gener i febrer a mesura que disminuïen les vagues contra la reforma de les pensions, però els indicadors d'activitat es van enfonsar al març, després d'introduir-se les mesures de confinament per contenir l'expansió del virus. Es preveu que l'impacte negatiu es mostri encara amb més virulència en el segon trimestre a causa de la prolongació del període de confinament, i que s'iniciï la recuperació a partir del tercer trimestre gràcies a la recuperació gradual del consum, excepte en alguns sectors (restaurants i allotjament, activitats recreatives i transport), on la crisi serà més duradora.

El 2020 es preveu una caiguda històrica del PIB per l'impacte del coronavirus.

A causa dels efectes econòmics de la pandèmia, la Comissió Europea preveu que el 2020 el PIB francès es contragui un 8,2%, abans de rebotar i créixer un 7,4% el 2021. Una previsió força similar ha fet el Govern francès, que augura que l'economia caurà un 8% el 2020. L'OCDE, en les seves previsions de principis de juny, rebaixa aquesta previsió fins al -11,4% (o -14,1% si hi ha un segon rebrot) i l'FMI a finals de juny pronostica un descens del -12,5%, una de les caigudes més importants de la zona euro.

La taxa d'atur augmentarà moderadament i la inflació baixarà.

Pel que fa al mercat laboral, es preveu que l'atur augmenti a causa de la gravetat de la crisi econòmica, però l'esquema d'ajudes aprovat pel Govern francès hauria d'ajudar a contenir la pujada de la taxa d'atur. Segons la Comissió Europea, l'ocupació podria caure un 9,1% el 2020 i la taxa d'atur pujar fins al 10,1%. El 2021, però, la taxa d'atur es tornaria a reduir per situar-se en el 9,7%, si bé encara força superior al 8,5% assolit el 2019.

La taxa d'inflació harmonitzada ha baixat de l'1,7% del mes de gener al 0,4% registrat a l'abril. La inflació subjacent —que exclou l'energia i els aliments— s'ha mantingut en els primers tres mesos de l'any per sobre l'1%, però ha baixat al 0,8% a l'abril. Per al conjunt de l'any 2020, la Comissió preveu que els preus de consum creixin només un 0,4% respecte a l'any anterior, davant del

Requadre 2.1

MESURES ADOPTADES A FRANÇA PER LLUITAR CONTRA LA COVID-19[1]

Les mesures recollides aquí són les anunciades el 12, 24 i 26 de març, el 24 d'abril, i el 14 i 26 de maig de 2020.

L'impuls fiscal immediat s'ha calculat en 88.000 milions d'euros, que es reparteixen entre les mesures principals següents:

- Al sistema nacional de salut s'hi destinaran 8.000 milions d'euros, que s'utilitzaran per comprar el material necessari i per finançar compensacions excepcionals per als treballadors sanitaris.
- Es destinaran 24.000 milions d'euros a mantenir les persones ocupades durant dos mesos (*chômage partiel*).
- L'Estat també donarà subvencions per valor de 7.000 milions d'euros a través del Fons de solidaritat per a petites empreses amb ingressos inferiors a 1 milió d'euros, que han perdut el 50% o més dels seus ingressos al març de 2020 respecte al març de 2019.
- Cancel·lació d'impostos i cotitzacions a la seguretat social per a empreses i autònoms que tinguin dificultats econòmiques, per un import estimat de 12.750 milions.
- Pla d'emergència per donar suport a les noves empreses valorat en 2.000 milions d'euros.
- Pla de suport al sector de l'automòbil de 8.000 milions d'euros, que inclou mesures per incentivar la renovació de vehicles per altres de menys contaminants i un fons de 1.000 milions per modernitzar i digitalitzar les fàbriques franceses del sector de l'automoció.
- Finament, un pla de suport a la indústria turística de 1.614 milions d'euros. Inclou: (1) 800 milions d'euros per donar suport directament a les empreses que es veuen afectades per la crisi, sobretot en components sostenibles i digitals; (2) 700 milions d'euros de deute a molt llarg termini per ajudar les empreses a adaptar-se a les noves condicions del mercat; (3) 21 milions d'euros addicionals en crèdits per definir noves estratègies per al sector; (4) creació d'una plataforma per promoure el turisme francès, i (5) una dotació de 93 milions d'euros para donar suport a les necessitats de tresoreria de les pimes a través d'un fons d'emergència regional.

A aquest impuls fiscal immediat s'hi ha de sumar els ajornaments d'impostos aprovats (196.000 milions d'euros), dels quals la majoria són moratòria d'amortització de deutes durant 6 mesos, però també inclouen la moratòria en pagament d'impostos i cotitzacions socials, i l'ajornament dels honoraris de serveis públics (gas, electricitat i aigua) i lloguer per a petites empreses amb ingressos inferiors a 1 milió d'euros, que han perdut el 70% o més dels seus ingressos al març de 2020 respecte al març de 2019.

Finalment, cal sumar el tercer bloc de mesures, que són els avals públics atorgats en crèdits a empreses, amb un import total màxim de 336.000 milions d'euros en data 4 de juny.

[1] *Resum extret de "The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus", Bruegel (actualització 4 de juny) https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/*

creixement de l'1,3% registrat el 2019. Aquesta baixada de la inflació s'explicaria pel preu més baix del petroli i pel xoc negatiu sobre el consum com a conseqüència de la crisi del coronavirus.

El dèficit públic podria passar del 3% del PIB de 2019 a gairebé el 10% el 2020, segons la Comissió Europea, una xifra sense precedents a França. L'important descens de l'activitat econòmica després del confinament pesarà fortament en els ingressos fiscals i en les transferències socials a causa de la resposta dels estabilitzadors automàtics. Les mesures fiscals directes adoptades per lluitar contra la pandèmia i per combatre els efectes macroeconòmics adversos ascendeixen al 3,6% del PIB[3] i inclouen despeses addicionals de salut, transferències per cobrir esquemes

[3] *Estimació de Bruegel a partir de la informació publicada fins al 4 de juny.*

Fort impacte de la crisi de la Covid-19 sobre el dèficit públic.

d'atur parcial, el fons de compensació sectorial per a pimes, la creació d'un fons d'emergència i l'adopció de plans de suport per al sector de l'automòbil i per al sector turístic. En aquest càlcul se suposa que les mesures de liquiditat i garanties públiques dirigides a donar suport a les empreses, que ascendeixen a més de 300 mil milions d'euros, no suposaran cap impacte pressupostari immediat.

Hi ha altres mesures que impactaran en el dèficit públic de 2020. Són, d'una banda, la transformació del crèdit fiscal per a la competitivitat i l'ocupació (CICE) en una reducció permanent de les contribucions socials dels empresaris el 2019, que tindrà un impacte del 0,9% sobre el PIB de 2020 i, d'altra banda, les mesures destinades a millorar el poder adquisitiu de les llars, que es van adoptar després del Gran Debat Nacional, amb un impacte del 0,3% del PIB.

En definitiva, l'economia francesa patirà la recessió més intensa però probablement també la més curta de la seva història. Tanmateix, cal advertir que qualsevol exercici de previsions en aquests moments està envoltat d'una gran incertesa per la dificultat de saber quan es trobarà una vacuna i per la possibilitat d'un rebrot de la Covid-19 a la tardor.

Quadre 2.1

FRANÇA. PRINCIPALS AGREGATS MACROECONÒMICS
Taxes de variació interanual

	2017	2018	2019
Components de demanda			
Consum privat	1,5	0,9	1,5
Consum públic	1,4	0,9	1,7
Formació bruta de capital fix	4,7	3,2	4,2
Demanda interna sense inventaris (a)	2,2	1,4	2,1
Inventaris (a)	0,2	0,0	-0,4
Exportació de béns i serveis	4,4	4,4	1,9
Importació de béns i serveis	4,5	3,1	2,5
Components d'oferta			
Agricultura	8,2	4,3	-0,7
Indústria	1,1	0,6	0,1
Construcció	2,2	0,9	2,6
Comerç, transports i hostaleria	2,1	1,4	2,2
Informació i comunicacions	6,1	4,4	3,6
Activitats financeres	0,5	7,4	3,3
Activitats immobiliàries	0,8	1,1	1,1
Act. científiques i serveis professionals	5,2	3,4	1,9
Adm. públiques, salut i serv. socials	1,0	1,1	0,9
Act. culturals, recreatives i altres	1,5	0,3	1,5
PIB a preus de mercat	**2,3**	**1,8**	**1,5**

(a) Aportació al creixement del PIB a preus de mercat.

Font: Insee (demanda) i Eurostat (oferta).

III. L'economia espanyola

1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2019

L'any 2019 l'economia espanyola ha mantingut la senda de desacceleració suau que havia iniciat l'any anterior, si bé ha continuat sent una de les economies més dinàmiques del nucli europeu. La desacceleració ha provingut enterament de la demanda nacional, mentre que l'aportació del sector exterior s'ha tornat positiva després de dos anys en negatiu, tot i l'afebliment del comerç mundial. Tots els components de la demanda interna han alentit el creixement excepte el consum públic, que l'ha accelerat.

L'economia espanyola ha experimentat un ritme de creixement positiu impulsat per la creació d'ocupació, les condicions financeres favorables i els avenços en la correcció dels desequilibris

macroeconòmics, com el dèficit exterior, l'endeutament públic i privat, i la taxa d'atur. No obstant això, el creixement interanual del PIB s'ha anat moderant al llarg de l'any en consonància amb un context de desacceleració progressiva de l'economia mundial, ja que el 2019 ha passat del 2,2% del primer trimestre a l'1,8% del quart trimestre. Tanmateix, les taxes intertrimestrals de creixement del PIB s'han mantingut força estables els tres darrers trimestres de l'any, en el 0,4%.

Tot i la correcció assenyalada d'alguns desequilibris, Espanya continua tenint un mercat laboral amb molta precarietat, sous baixos i una de les taxes de temporalitat més altes de la UE. El Govern espanyol ha volgut reduir aquesta precarització del mercat laboral augmentant el salari mínim interprofessional (SMI) fins als 950 euros des de l'1 de gener de 2020, que se suma a la pujada del 22,3% que s'ha aprovat el 2019. Aquests augments de l'SMI han fet que la ràtio SMI/salari mitjà s'hagi situat entorn de la mitjana europea.

CREIXEMENT DEL PIB A ESPANYA I A LA ZONA EURO - Taxes de variació anual, en %

Gràfic 3.1

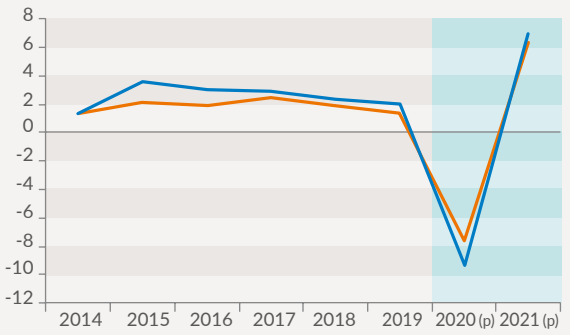

p: previsions de la Comissió Europea (maig 2020).

Font: Eurostat.

Sisè any consecutiu d'expansió de l'economia espanyola i segon any de desacceleració.

El PIB espanyol ha crescut el 2,0% l'any 2019, segons l'Institut Nacional d'Estadística, quatre dècimes per sota del 2,4% registrat el 2018. Una de les característiques positives d'aquest creixement és que ha tornat a ser equilibrat, ja que tant la demanda interna com la demanda externa han fet una contribució positiva al creixement del PIB, fet que no havia succeït el 2018. D'una banda, la demanda nacional ha estat el principal motor del creixement, amb una aportació d'1,5 punts percentuals a l'avenç del PIB, tot i que és una dada 1,1 punts inferior a la de 2018. La confiança elevada dels consumidors i de les empreses s'ha reflectit en l'evolució favorable del consum i de la inversió, tot i l'alentiment mostrat respecte a l'any anterior. Així mateix, el flux de nou crèdit a les llars i petites i mitjanes empreses ha continuat creixent per tercer any consecutiu, però dins d'un marc general de desendeutament. D'altra banda, la demanda externa neta ha presentat una aportació positiva de 0,5 punts al creixement, davant dels -0,2 punts de 2018, tant per una acceleració de les exportacions com per l'intens alentiment del creixement de les importacions.

Espanya ha tornat a ser una de les economies europees més dinàmiques el 2019.

El 2019 l'economia espanyola és la que ha crescut més entre els grans països d'Europa, molt més que França (1,5%), Regne Unit (1,4%), Alemanya (0,6%) i Itàlia (0,3%). Així mateix, el creixement del PIB espanyol ha superat àmpliament l'1,3% registrat pel conjunt de països membres de la zona euro.

Pel que fa a la demanda, i dins del component de la inversió, cal destacar la resistència de la inversió en maquinària i béns d'equipament (2,6%) en un context marcat pel deteriorament de les expectatives a escala mundial. El creixement de la inversió, tot i que inferior al de l'any anterior, ha superat el de la mitjana de l'eurozona. Els factors determinants d'aquest increment de la inversió són els baixos tipus d'interès, l'augment dels beneficis, el sanejament dels balanços i l'elevada confiança empresarial. No obstant això, aquest perfil fortament expansiu de la inversió en equipament no s'ha traduït en un augment substancial de la productivitat aparent del treball, probablement per la baixa inversió en capital humà i immaterial.

La despesa en consum de les llars ha desaccelerat lleugerament el creixement des de l'1,8% de 2018 fins a l'1,1% de 2019, però ha continuat resistint gràcies a la bona marxa del mercat laboral i a l'augment dels salaris reals que es va registrar per primer cop després de molts anys. Finalment, el consum públic s'ha accelerat quatre dècimes, fins a una taxa de creixement del 2,3%, afavorit per la celebració d'eleccions municipals, autonòmiques i generals, i també per les mesures de caràcter social que ha aprovat el Govern espanyol.

Pel que fa a la demanda externa, cal contraposar la desacceleració intensa de les importacions amb la lleugera acceleració de les exportacions. El 2019 les exportacions reals de béns i serveis han registrat un ascens del 2,6%, davant del 2,2% de 2018, mentre que les importacions s'han alentit en més de dos punts, fins a una taxa de l'1,2%, fet que explica la contribució positiva de la demanda externa al creixement del PIB de 2019. Les exportacions han rebut l'impuls de les exportacions de serveis, fonamentalment dels turístics, que han augmentat un 6%. En canvi, les exportacions de béns s'han alentit com a conseqüència de la guerra comercial entre els Estats Units i la Xina.

Segons dades de l'OCDE, l'any 2019 l'economia espanyola presenta un saldo positiu de la balança per compte corrent del 2% del PIB, similar a l'1,9% registrat l'exercici anterior. Aquest superàvit ha permès continuar reduint el volum d'endeutament exterior per vuitè any consecutiu, fet que no havia succeït en etapes expansives anteriors.

L'economia espanyola manté un saldo exterior positiu per vuitè any consecutiu.

Des de la perspectiva de l'oferta, el Valor Afegit Brut (VAB) ha augmentat el 2019 a totes les principals branques d'activitat, excepte en l'agricultura (-2,6%). Des del punt de vista sectorial, un dels resultats més inesperats ha estat la frenada que ha patit el sector de la construcció, sobretot en la segona meitat de l'any. Tanmateix, la construcció ha continuat sent el sector amb una taxa de creixement més elevada en el conjunt de l'any (3,5%). Per altra banda, s'ha mantingut el patró ja observat l'any anterior, que també s'ha donat al conjunt de l'eurozona, de divergència entre un sector industrial amb un creixement baix (0,6%) i un sector serveis que ha avançat a un ritme del 2,6%.

Gràfic 3.2

TAXA D'ATUR A ESPANYA
En % de la població activa

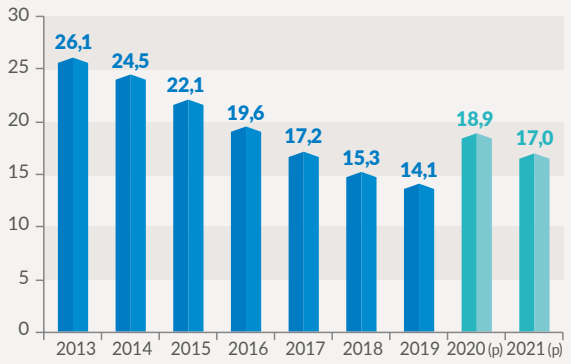

p: previsions de la Comissió Europea (maig 2020).

Font: Eurostat.

Per la seva banda, el 2019 la creació d'ocupació s'ha alentit a tots els sectors com a resultat de la desacceleració econòmica, si bé encara ha registrat un augment significatiu del 2,3%, gràcies al qual ha arribat als 18,4 milions de llocs de treball. La taxa d'atur ha moderat el descens com a conseqüència de l'augment de la població activa derivat d'una arribada d'immigrants més important, i s'ha situat en un 14,1% de mitjana anual (1,2 punts menys que un any enrere). Els salaris han crescut al voltant del 2%, el ritme més gran des de 2010, en part a causa de mesures discrecionals com la pujada del salari mínim i l'increment de les retribucions dels empleats públics, però també per uns augments salarials més importants pactats en la negociació col·lectiva. Per la seva banda, la productivitat, punt feble del procés de recuperació de l'economia espanyola, ha experimentat un descens, de manera que els costos laborals unitaris (CLU) van patir el creixement més fort des de 2008.

La taxa de temporalitat és encara del 26%, un dels elements més preocupants del mercat laboral espanyol.

Tot i la reducció de la taxa d'atur, hi continua havent col·lectius molt afectats per l'atur, com els joves menors de 25 anys (la taxa d'atur juvenil és encara del 30,5%, la segona més elevada dels països europeus després de Grècia), les persones amb nivell formatiu baix (primera etapa d'educació secundària o inferior), que representen el 50% dels aturats, i les persones que fa més de dos anys que estan a l'atur, que són el 31% del total d'aturats.

L'elevada taxa de temporalitat continua sent una de les característiques més preocupants del mercat laboral espanyol. Malgrat això, el 2019 s'ha produït un avenç més gran de l'ocupació assalariada amb contracte indefinit (3%) que de l'ocupació assalariada amb contracte temporal (1%), i això fa que el 2019 la taxa de temporalitat s'hagi situat en el 26%, un punt menys que l'any anterior, però encara una de les més altes de la zona euro.

La persistència d'una taxa d'atur encara elevada i d'una taxa de temporalitat extremadament alta són les principals raons que expliquen l'increment de la desigualtat de la renda que s'ha produït a Espanya els darrers anys.

DÈFICIT PÚBLIC* A ESPANYA
En % del PIB

Gràfic 3.3

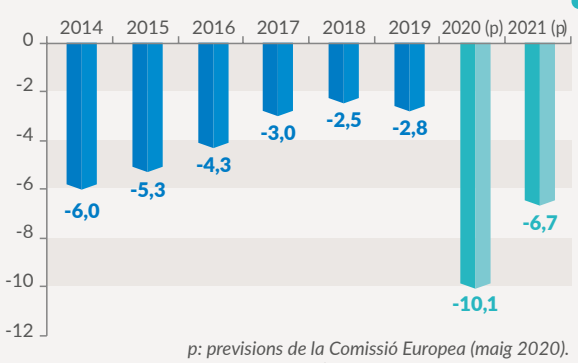

p: previsions de la Comissió Europea (maig 2020).
**Inclou ajudes al sector financer.*

Font: Eurostat.

Augmenta el poder adquisitiu dels ocupats perquè els salaris creixen més que la inflació.

L'alentiment econòmic ha anat acompanyat de taxes d'inflació moderades, amb un perfil d'evolució de l'IPC al llarg de 2019 molt condicionat pels preus energètics, que s'han accelerat amb força en els primers quatre mesos i s'han moderat a partir de maig. Aquesta tendència es va trencar els últims dos mesos de l'any, per tancar l'exercici amb una taxa d'inflació interanual del 0,8%. En mitjana anual, els preus de consum també han augmentat un 0,8%, gairebé un punt menys que l'any 2018, mentre que la inflació subjacent s'ha mantingut força estable al llarg de tot l'any en taxes pròximes a l'1%, fet que indica que no s'han produït pressions inflacionistes des del punt de vista de la demanda. L'increment de l'IPC ha estat inferior al registrat per la remuneració per assalariat (2%), fet que ha suposat un guany de poder adquisitiu per a la població ocupada, després de molts anys de pèrdues continuades.

Espanya amplia el dèficit públic el 2019, després d'anys de contenció.

En l'àmbit de les finances públiques, l'economia espanyola ha tancat l'exercici 2019 amb un dèficit del 2,8% del PIB, tres dècimes més que el 2018. Aquestes dades de dèficit s'expliquen perquè els ingressos han augmentat a una taxa inferior a la de les despeses (3,8% i 4,1%, respectivament). L'alentiment dels ingressos derivat d'un ritme més baix del creixement econòmic no ha anat acompanyat d'una moderació equivalent de la despesa, que ha experimentat una forta empenta com a conseqüència de l'augment dels salaris públics, de les noves contractacions en el sector públic i d'un creixement de la despesa en pensions.

Malgrat que el 2019 els comptes públics han presentat un saldo negatiu, la ràtio de deute de les administracions públiques sobre el PIB s'ha continuat reduint, fins al 95,5% a finals de 2019, gràcies a l'augment del PIB nominal i a la baixada del cost de finançament del deute espanyol.

2. Perspectives

Com a conseqüència de la pandèmia de la Covid-19, l'economia espanyola s'enfronta a una crisi sense precedents en la seva història recent, perquè s'hi combinen una pèrdua de la capacitat productiva (xoc d'oferta) i una caiguda dels mercats internacionals i de la demanda interna (xoc de demanda), juntament amb fortes restriccions del moviment de persones. A més, a diferència de les fases recessives anteriors, la virulència i la duració de la crisi depenen de factors exògens a l'economia, com ara el grau de contagi i el descobriment d'una vacuna. Només les mesures preses per totes les administracions poden atenuar l'impacte i el retorn a una situació tan semblant com sigui possible a la que hi havia abans de la pandèmia.

Una de les principals vies de transmissió de la crisi sanitària a l'economia ha estat el consum, que ha patit caigudes molt acusades en els mesos de març, abril i maig. Es preveu que el consum reprengui les taxes positives en el tercer i el quart trimestre. També la inversió s'ha vist greument afectada, a causa fonamentalment de la paralització de decisions posposades, i en alguns casos definitivament cancel·lades a causa de la incertesa, que pot trigar encara temps a remetre després de la contenció de la malaltia.

Les exportacions patiran una caiguda forta com a conseqüència de l'extensió de la pandèmia a Europa i als Estats Units. En el cas de les exportacions de serveis turístics, l'impacte negatiu serà molt important. De fet, el retorn a la normalitat del sector turístic serà molt més lent que el d'altres activitats.

La caiguda del PIB el 2020 per la crisi de la Covid-19 serà molt intensa.

Segons les previsions del Govern espanyol en el Programa d'Estabilitat enviat a la Comissió Europea a principis de maig, el 2020 tancarà amb una caiguda del PIB del 9,2%. L'evolució de l'activitat dibuixa una "V" asimètrica, amb una caiguda de l'activitat econòmica molt intensa i una recuperació previsiblement més gradual a partir de la segona part del 2020. L'executiu espanyol estima que el PIB repuntarà fins al 6,8% el 2021, però preveu que fins al 2022 no es podrà recuperar el volum d'activitat previ a la crisi del coronavirus.

A Espanya, els efectes directes de la Covid-19 sobre el mercat laboral han estat molt importants. A l'augment del nombre d'aturats s'hi afegeixen els treballadors afectats per un expedient de regulació temporal d'ocupació (ERTO), que a principis de juny encara eren 2,6 milions de persones. Addicionalment, prop de mig milió de treballadors autònoms han sol·licitat l'ajuda estatal per caiguda d'ingressos. En total, més d'una quarta part de l'ocupació s'ha vist afectada en major o menor mesura per l'impacte de la crisi. En el conjunt de l'any, la Comissió Europea pronostica que la taxa d'atur pujarà gairebé al 20%, i podria baixar al 17% el 2021, però, malgrat aquesta reducció, continuarà sent força superior al 14% de 2019.

En el primer trimestre de l'any, la caiguda de l'economia espanyola estimada per l'Institut Nacional d'Estadística és del 5,2%, fet que reflecteix la duresa de l'impacte de la pandèmia de la Covid-19, igual que ho han fet les dades d'atur. Aquesta xifra, que recull només els efectes de les primeres setmanes de la crisi sanitària, augura que el descens del segon trimestre serà molt abrupte.

Durant els mesos de confinament, la demanda interna i, sobretot, el consum privat, ha tingut un paper clau per entendre el deteriorament de l'activitat. Al llarg de l'any 2020, el Govern espanyol preveu que la despesa de les famílies pot caure més d'un 8%, i alhora augmentarà l'estalvi, impulsat tant pel clima d'incertesa com per les restriccions a l'activitat econòmica i la mobilitat. Amb la desescalada, en canvi, es confia que la palanca del consum privat sigui la responsable de canviar el PIB de vermell a negre. Les perspectives per a la inversió també són molt negatives, ja que es

Requadre 3.1

MESURES ADOPTADES A ESPANYA PER LLUITAR CONTRA LA COVID-19[1]

La resposta de la política econòmica per fer front als efectes econòmics derivats de la pandèmia ha consistit, en primer lloc, en mesures destinades a limitar el tancament d'empreses, mitjançant garanties de crèdit, avals públics destinats a facilitar el pagament de factures i impostos, i préstecs en condicions favorables. La suma prevista per aquestes actuacions al Reial decret de mesures urgents és de 100.000 milions, prop del 8% del PIB, que podria doblar en funció del multiplicador de crèdit concedit per les entitats.

En segon lloc, l'estratègia incorpora mesures que, a diferència dels avals i les garanties, constitueixen una despesa o una reducció d'ingressos per a les arques públiques. Aquestes mesures s'eleven a prop de 28.600 milions, el 2,3% del PIB espanyol, segons estimacions realitzades per Bruegel.[2] Les mesures es poden agrupar en tres blocs: les destinades al sistema de salut, les orientades a mantenir la renda dels treballadors i les de protecció social per als col·lectius amb dificultats.

Despesa sanitària extraordinària: El Govern espanyol ha destinat 3.800 milions d'euros a aquesta finalitat. A més, ha aprovat una despesa de 30 milions d'euros per finançar la investigació sobre el virus.

Mantenir les rendes dels treballadors: Aquestes mesures estan orientades a minimitzar l'impacte persistent sobre l'activitat i l'ocupació una vegada desaparegui l'emergència sanitària. Concretament, han promogut la realització d'expedients de regulació d'ocupació temporal (ERTO) i han exonerat les empreses del pagament de les quotes empresarials a la Seguretat Social (del 100% en el cas de les pimes i del 75% per a la resta d'empreses) dels treballadors afectats per ERTO. A més, han garantit el dret a la prestació per atur dels treballadors afectats, fins i tot si no tenien el període mínim cotitzat exigible, sense computar per al càlcul de prestacions futures. En el cas dels autònoms, faciliten el cobrament de la prestació per cessament d'activitat, sempre que la facturació hagi baixat almenys un 75%. Segons el mateix Govern, el cost de la mesura dels ERTO ascendirà a 20.000 milions d'euros el 2020, i la prestació per cessament d'activitat dels autònoms suposarà 3.700 milions d'euros més.

Protecció social: Les mesures inclouen 600 milions d'euros perquè les administracions autonòmiques i locals proveeixin de serveis les persones en situació vulnerable. A més, s'han posat en marxa dues mesures sense impacte directe en el pressupost públic amb el mateix objectiu de pal·liar l'impacte de la crisi en les llars en una posició més fràgil: 1) l'obligació que les empreses proveïdores garanteixin els subministraments essencials (aigua, gas i telecomunicacions) en cas d'impagament, i 2) l'establiment d'una moratòria en el pagament de les quotes hipotecàries per a les famílies més vulnerables. Finalment, al maig es va aprovar l'ingrés mínim vital (IMV), que és una prestació mensual per a les llars en risc de pobresa. L'IMV cobrirà la diferència entre els ingressos familiars (inclosos salaris) i el llindar fixat per a aquest tipus de llar denominat "renda garantida", es podrà començar a cobrar al juny i tindrà caràcter permanent, és a dir, no serà una mesura transitòria mentre duri la pandèmia. Es preveu que arribarà a 850.000 llars i tindrà un cost anual de 3.000 milions d'euros.

[1] *Resum elaborat a partir del* Boletín Económico *del Banc d'Espanya. Primer trimestre de 2020. https://www.bde.es/bde/es/secciones/informes/boletines/Boletin_economic/*
[2] *Estimació de Bruegel a partir de la informació publicada fins al 4 de juny. https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/*

calcula que pot retrocedir fins a un 25% en el conjunt de l'any. Pel que fa a el comerç exterior, el 2020 s'espera un descens de les exportacions del 27%, que aniria acompanyat d'un descens de les importacions del 31%.

La inflació ha seguit una tendència baixista per la caiguda del consum durant la fase de confinament i pel descens abrupte del preu del petroli durant aquests mesos, i ha arribat a

EVOLUCIÓ DELS PREUS DE CONSUM A ESPANYA - Taxes de variació interanual, en %

Gràfic 3.4

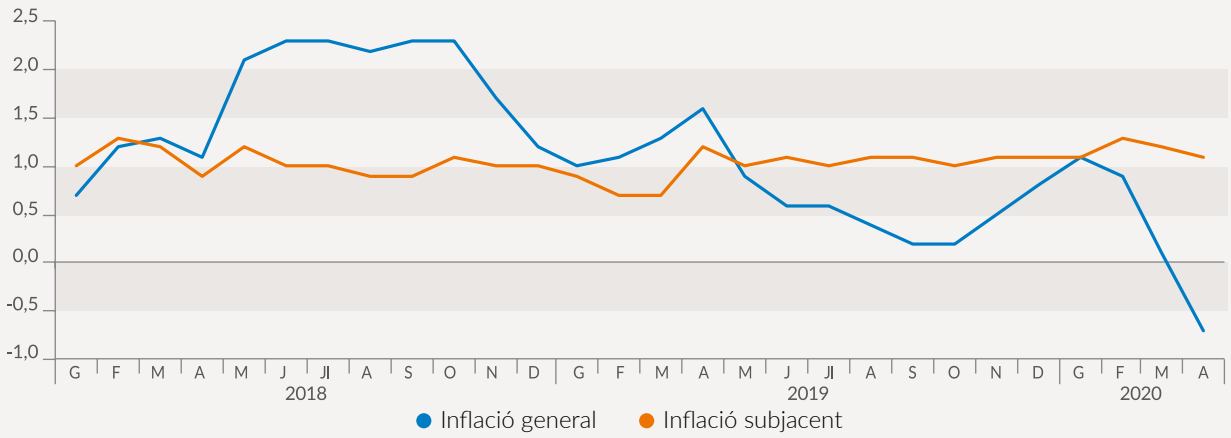

Font: Eurostat.

situar-se en terreny negatiu al maig (-0,7%). La previsió de l'OCDE per al conjunt de l'any és una taxa d'inflació a Espanya del -0,1%.

La crisi provocada per la Covid-19 impactarà de ple en els comptes públics com a conseqüència d'un increment significatiu de la despesa per les mesures socials, sanitàries, laborals i econòmiques adoptades per mitigar-ne l'impacte en les famílies, els treballadors i els col·lectius més vulnerables, i també per protegir el teixit productiu, especialment, pimes i autònoms. A això s'hi suma una forta caiguda dels ingressos provocada pel descens contundent del consum i de l'activitat empresarial.

El 2020 el dèficit públic pot arribar al 10% del PIB per la crisi de la Covid-19.

En concret, el Govern espanyol preveu en el Programa d'Estabilitat que ha enviat a la Comissió Europea que el dèficit públic es disparará al 10,3% el 2020 (el 2019 ha estat del 2,8%), a causa d'una caiguda dels ingressos públics de més de 25.000 milions d'euros i d'un increment de la despesa de més de deu punts en un sol exercici (fins al 51% del PIB). A més, preveu que el deute públic passarà del 95,5% del PIB de 2018 al 115,7% el 2019.

Les previsions de la Comissió Europea per a Espanya concorden amb les presentades pel Govern espanyol: una caiguda del PIB del 9,4% el 2020 i una remuntada del 7% el 2021. Tanmateix, l'OCDE ha publicat a principis de juny unes previsions més pessimistes per a l'economia espanyola, amb un descens del PIB de l'11,1% el 2020 (que pot arribar al 14,4% si ha un segon rebrot). L'FMI

ESPANYA. PRINCIPALS AGREGATS MACROECONÒMICS
Taxes de variació interanual

Quadre 3.1

	2017	2018	2019
Components de demanda			
Consum privat	3,0	1,8	1,1
Consum públic	1,0	1,9	2,3
Formació bruta de capital fix	5,9	5,3	1,8
Demanda nacional (a)	3,0	2,6	1,5
Exportació de béns i serveis	5,6	2,2	2,6
Importació de béns i serveis	6,6	3,3	1,2
Components d'oferta			
Agricultura, ramaderia i pesca	-3,0	5,9	-2,6
Indústria	3,1	-0,4	0,6
Construcció	4,9	5,7	3,5
Comerç, transport i hoteleria	3,5	2,4	2,7
Informació i comunicacions	7,7	5,0	1,0
Activitats financeres i asseg.	0,5	6,7	7,5
Activitats immobiliàries	1,7	2,3	2,1
Activitats professionals	5,4	4,9	3,7
Adm. pública, sanitat i educació	1,5	1,7	2,0
Activitats artístiques, recreatives i altres	2,7	0,0	0,8
PIB a preus de mercat	2,9	2,4	2,0

(a) Aportació al creixement del PIB a preus de mercat.

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE).

en les previsions que va presentar a finals de juny va més enllà i situa la caiguda del PIB prevista per a 2020 en el 12,8%, la més elevada de la UE, juntament amb Itàlia.

Espanya patirà l'impacte econòmic derivat de la Covid-19 més important de la zona euro.

Espanya pot registrar una de les caigudes més acusades de la zona euro i de l'OCDE per la gravetat de l'impacte de la crisi sanitària i el confinament estricte que s'ha adoptat per contenir-la, i també per l'elevat pes del turisme i altres serveis associats amb el lleure. A més, l'economia espanyola està més especialitzada en sectors que patiran una caiguda més intensa de l'activitat i en què hi haurà una tornada a la normalitat més lenta. Finalment, cal tenir en compte que Espanya presenta un seguit de vulnerabilitats internes que la fan menys resistent, com ara un grau molt elevat de temporalitat del mercat de treball, una presència molt important de petites i mitjanes empreses (que tenen menys capacitat per suportar una caiguda abrupta dels ingressos) i un deute públic elevat, que ha limitat l'aprovació de polítiques fiscals més contundents per protegir les rendes de les famílies i del teixit productiu. De retruc, aquest fet no només provocarà una caiguda més forta del PIB el 2020, sinó que dificultarà la recuperació de cara als pròxims anys.

En resum, les previsions assenyalen que l'economia espanyola patirà la caiguda més intensa de la seva història, i probablement la més elevada dels països de l'OCDE. Tanmateix, hi ha molta incertesa entorn de les previsions i no es pot descartar ni un segon rebrot de la pandèmia, que podria fer que la recessió sigui més profunda i prolongada, ni que la recuperació sigui més ràpida i intensa del que s'ha previst.

L'economia andorrana: evolució general

IV. Població, mercat de treball i formació

1. Població i fluxos migratoris

L'evolució de la població del Principat durant l'any 2019 s'ha caracteritzat per continuar la tendència ascendent observada des de 2013, i ha assolit una població estimada de 77.543 persones, l'1,8% més que el 2018 i la xifra més elevada de la sèrie històrica disponible des de 2009. En termes de població registrada pels comuns (concepte diferent de la població estimada referida anteriorment), les dades mostren el mateix ritme d'increment, fins a les 81.748 persones, la millor dada dels últims nou anys. Persisteix, doncs, una diferència important entre ambdues fonts, que és de més de 4.200 persones i que fins i tot s'ha ampliat una mica el 2019. Aquest fet trenca amb la tendència a la correcció de la disparitat que s'havia observat els darrers anys i dificulta l'anàlisi de la realitat poblacional andorrana.

La població estimada d'Andorra ha augmentat l'1,8%, fins a les 77.543 persones, l'any 2019.

POBLACIÓ REGISTRADA I ESTIMADA - En milers

Gràfic 4.1

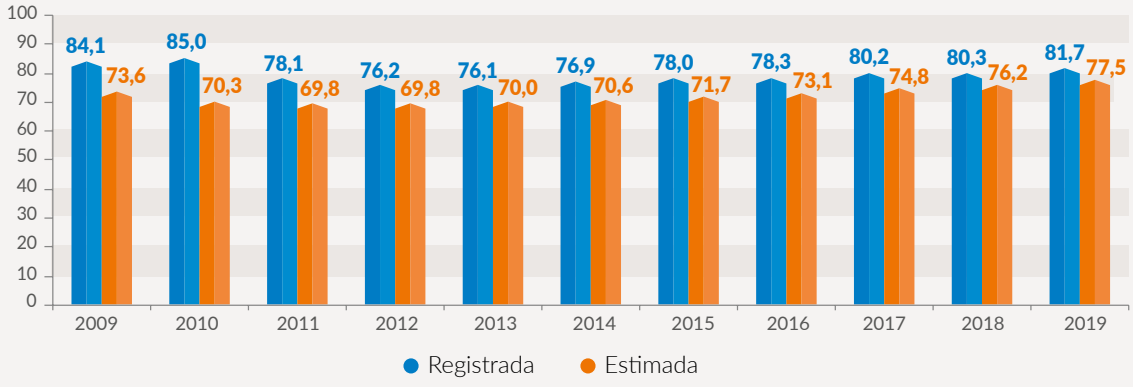

Font: Censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

Per nacionalitats, l'augment de la població estimada d'Andorra l'ha impulsat més l'alça de la població estrangera (1,9%), que no pas l'increment dels andorrans (1,6%), si bé el 2019 el creixement de nacionals ha estat el més elevat des de l'any 2015. D'aquesta manera, s'encadenen quatre anys en què la població estrangera ha crescut més que l'andorrana, i la diferència entre ambdues xifres ja supera les 2.000 persones (39.794 vs. 37.749); en canvi, fa només tres anys, el nombre d'andorrans era lleugerament superior al dels estrangers. Aquesta evolució confirma l'atractiu del mercat andorrà per als treballadors forans en un context de creixement econòmic com el que ha caracteritzat els darrers anys. Així, la proporció d'estrangers sobre la població estimada total és del 51,3%, la més elevada dels últims nou anys. No obstant això, cal recordar que en termes de població registrada el pes de la població estrangera havia arribat a assolir un màxim del 72,5% l'any 1986, un percentatge molt superior a l'actual.

POBLACIÓ ESTIMADA PER NACIONALITATS
Taxa de variació interanual (%)

Gràfic 4.2

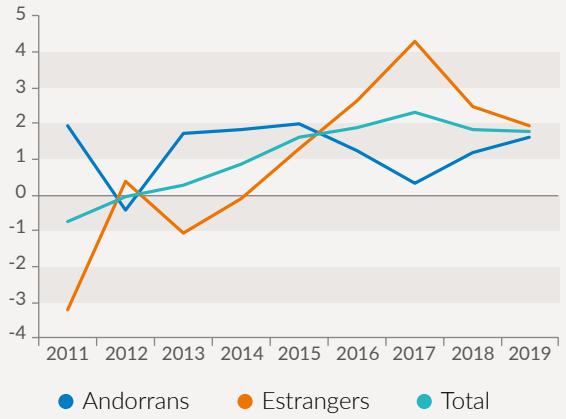

Font: Censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

POBLACIÓ ESTIMADA PER NACIONALITATS
En % del total

Gràfic 4.3

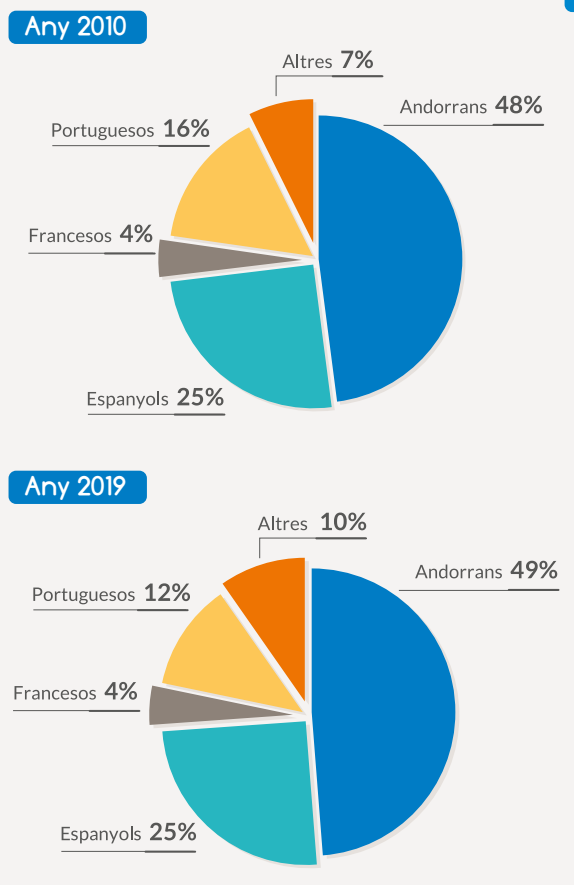

Font: Censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

La població estrangera ha crescut més que la població andorrana des de 2016.

El creixement d'estrangers ha estat generalitzat per nacionalitats. En concret, els espanyols han augmentat el 0,5% i es mantenen com el col·lectiu més important, amb un pes del 24,8% del total. L'alça dels francesos ha estat més elevada (1,6%), seguint el patró dels cinc anys anteriors, de manera que la seva quota s'ha mantingut en el 4,4%. El nombre de portuguesos també s'ha incrementat (0,4%), fet que suposa un punt d'inflexió respecte a la tendència de caiguda persistent observada des de 2011, tot i que el seu pes ha seguit baixant fins a l'11,9% de la població total. El creixement de població estrangera més fort ha estat el del col·lectiu d'estrangers d'altres nacionalitats, amb una progressió del 7,7%, que n'ha fet pujar el pes sobre la població total al 10,3%, el nivell més alt de la sèrie històrica disponible i més del doble del que representen els francesos, fet que contrasta amb el pes similar que tenien ambdós col·lectius l'any 1999 (en termes de població registrada). Així doncs, durant el 2019 ha continuat la tendència cap a la diversificació dels mercats de captació de mà d'obra.

El col·lectiu d'estrangers que ha pujat més els darrers anys és el d'altres nacionalitats, és a dir, els que no són espanyols, francesos ni portuguesos.

L'increment del nombre d'estrangers a Andorra també es posa de manifest en el creixement de les autoritzacions d'immigració en vigor, que el 31 de desembre de 2019 sumaven un total de 50.352 (incloses les temporals), el 2,3% més que l'any anterior. D'aquesta manera, s'acumulen sis anys consecutius de creixement, des del mínim registrat el 2013. Del total d'autoritzacions d'immigració, la majoria són per residència i treball (70,9%), les quals han augmentat el 2,3% l'any 2019, impulsades per l'evolució positiva del mercat de treball andorrà. Aquest factor també ha afavorit l'alça de les autoritzacions per treball fronterer (2%) i les temporals (7,1%, fins a 4.822). En canvi, les autoritzacions que només són per residència s'han reduït lleugerament (-0,1%, fins a 8.144).

Des del punt de vista geogràfic, l'augment de població estimada de 2019 també ha estat generalitzat, seguint la pauta dels cinc anys anteriors. Destaca l'augment registrat a les parròquies

AUTORITZACIONS D'IMMIGRACIÓ EN VIGOR PER TIPUS, A FINAL D'ANY - En milers

Gràfic 4.4

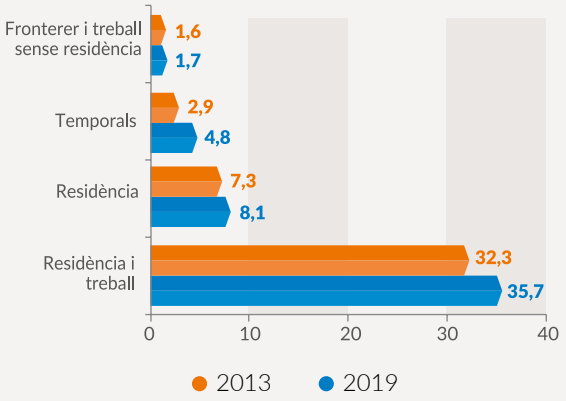

Font: Departament d'Immigració / Departament d'Estadística.

POBLACIÓ ESTIMADA PER PARRÒQUIES
En % del total

Gràfic 4.5

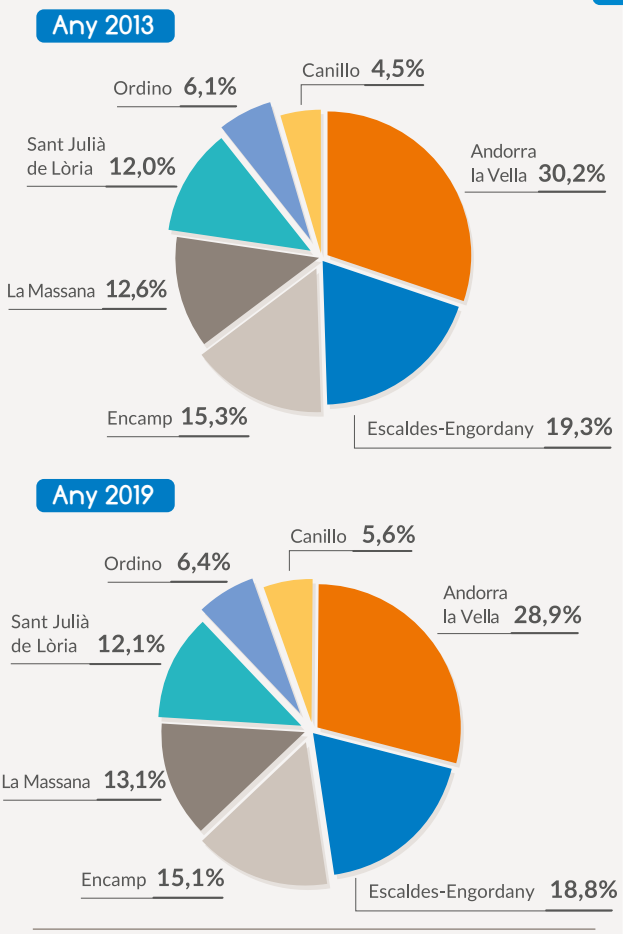

Font: Censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

El 70,9% de les autoritzacions d'immigració en vigor són per residència i treball.

altes de Canillo (5,4%), Ordino (3%) i la Massana (2,5%), tots tres casos amb un creixement per sobre del total. La resta de parròquies no han crescut tant i Escaldes-Engordany és on ha augmentat menys la població (1%).

Cal assenyalar també que en el cas d'Andorra la Vella, la parròquia més poblada amb diferència, l'increment de població ha estat de l'1,3%. Això ha fet que el seu pes sobre el total de la població estimada andorrana hagi caigut una mica, fins al 28,9%, el nivell més baix de la sèrie històrica disponible. En contrast, Canillo continua sent la parròquia amb menys població (5,6%), tot i el dinamisme poblacional que ha experimentat els darrers anys.

El pes poblacional d'Andorra la Vella baixa fins a un mínim històric del 28,9% del total de la població estimada del país.

Respecte al moviment natural de la població, el creixement vegetatiu d'Andorra durant l'any 2019 ha estat de 235 persones, el 13% més que l'exercici anterior. Aquesta evolució trenca amb la tendència de fortes caigudes dels darrers anys i s'explica sobretot per una caiguda intensa del nombre de defuncions, molt superior al descens de naixements. A aquestes dades cal afegir-hi el saldo positiu del moviment migratori, que ha estat de 1.131 persones, calculat prenent com a base la població estimada. En total, la població estimada ha registrat un augment net de 1.366 persones, lleugerament inferior al registrat l'any 2018.

El nombre d'homes supera el nombre de dones en quasi tots els trams en edat de treballar.

Pel que fa a l'estructura de la població estimada per edat i sexe, es manté el patró segons el qual el nombre d'homes supera el nombre de dones en tots els trams en edat de treballar, excepte en el tram de 35 a 39 anys (per molt poc), i en el tram de més de 75 anys. Així, el 2019 la diferència entre el pes de la població masculina i de la femenina s'ha mantingut en 1,8 punts percentuals (1.401 homes més), una

MOVIMENT NATURAL DE LA POBLACIÓ ESTIMADA

Quadre 4.1

	2018	2019
Naixements	543	535
Defuncions	335	300
Creixement vegetatiu	208	235
Taxa de natalitat (tant per mil)	7,128	6,899
Taxa de mortalitat (tant per mil)	4,398	3,869
Taxa de creixement vegetatiu (tant per mil)	2,730	3,031
Augment migratori o per regularització del cens	1.175	1.131
Augment total de la població*	1.383	1.366
Casaments	293	325

**Creixement vegetatiu més augment migratori.*

Font: Departament d'Estadística.

ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ ESTIMADA PER EDAT I SEXE. Any 2019

Gràfic 4.6

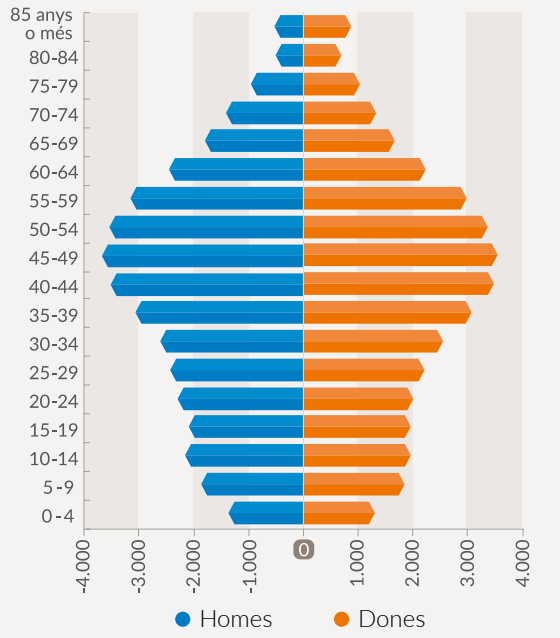

Font: Censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

La població de més de 65 anys ha superat per primer cop la de menys de 15 anys.

diferència que s'explica per l'elevat pes de la mà d'obra estrangera, que tradicionalment ha estat majoritàriament masculina.

Al seu torn, la distribució de la població estimada per edat i nacionalitat mostra que la presència d'estrangers supera clarament la dels andorrans en tots els trams d'edat a partir dels 30 anys. En canvi, la proporció d'andorrans és molt majoritària en el tram inferior a 30 anys (73,1%), en contrast amb la baixa presència d'andorrans en el grup de les persones més grans de 65 anys (38,6%).

Per completar l'anàlisi de la població andorrana, la distribució per edats de 2019 posa de manifest que continua la tendència d'envelliment progressiu, de manera que Andorra segueix la mateixa pauta que moltes altres economies desenvolupades. Més concretament, la població estimada de menys de 15 anys continua la tendència de descens registrada els darrers anys: el seu pes sobre el total s'ha reduït al 13,5%, 2,8 punts menys que el 2010. En canvi, l'any 2019 el grup de 65 anys i més ha accelerat el ritme de creixement fins al 4,6% i l'augment n'ha elevat la participació en el total fins al 14%. Aquest percentatge constitueix un nou màxim històric i és superior per primer cop al de la població de menys de 15 anys. A l'entremig, la població en edat de treballar (de 15 a 64 anys) ha pujat l'1,7% i el seu pes sobre el total s'ha mantingut en el 72,5%. Com a resultat, el 2019 l'edat mitjana de la població andorrana ha ascendit fins als 41,3 anys.

2. Ocupació i atur

Durant l'any 2019 la dinàmica del mercat laboral andorrà ha registrat una moderació significativa, reflectida en l'evolució dels principals indicadors. Segons les dades de l'Enquesta de forces de treball,

la població ocupada d'Andorra ha augmentat l'1,2%, un ritme força més baix que el 4,2% registrat el 2018. Tanmateix, es tracta del sisè increment consecutiu, que ha permès assolir les 44.925 persones ocupades. D'aquestes, el 13,7% són treballadors per compte propi i la resta assalariats repartits entre el sector privat (68,8% del total d'ocupats) i el sector públic i parapúblic (17,5%). Quant al nivell de formació, el 58,7% de la població ocupada té almenys estudis secundaris, i pel que fa a tipus de jornada, el 93,9% té una jornada a temps complet i treballen de mitjana 41,3 hores setmanals, mentre que les persones ocupades a temps parcial treballen una mitjana de 19,2 hores setmanals. El percentatge de dones assalariades a temps parcial és quatre vegades superior al percentatge d'homes que treballen parcialment.

La creació d'ocupació no ha estat suficient per absorbir l'increment de població activa i, per aquesta raó, el nombre d'aturats ha experimentat un creixement del 7,1%, que trenca amb la tendència descendent que s'havia registrat des de 2014. Aquesta evolució ha fet pujar la xifra total d'aturats a 995 persones, que, tot i això, continua sent molt inferior al nivell màxim que es va assolir el 2013 (2.755 aturats). La taxa d'atur, doncs, ha augmentat una dècima, fins al 2,1%, després d'haver assolit un mínim històric el 2018, però en tot cas continua sent molt més baixa que la que registren les economies veïnes.

El 2019 Andorra ha moderat significativament el ritme de creació d'ocupació i la taxa d'atur ha augmentat una dècima.

Per sexes, el 2019 la situació de la taxa d'atur s'ha invertit respecte a l'any anterior: les dones han registrat la taxa més baixa (l'1,8% davant del 2,4% dels homes), com ha estat habitual durant l'última dècada amb l'única excepció de 2018. Per edats, el tram més afectat per l'atur continua sent el dels més joves, amb una taxa d'atur en la població de 15 a 24 anys del 10% de mitjana l'any 2019. Malgrat tot, aquesta taxa d'atur s'ha reduït en relació amb l'exercici anterior, en un context en què s'ha registrat un creixement de la població jove que entra al mercat laboral. La taxa d'atur del col·lectiu més gran (de 55 a 64 anys) també ha caigut fins al 0,8%. En canvi, en el tram de 25 a 54 anys l'atur ha augmentat tres dècimes, fins a l'1,8%; aquest grup d'edat és el que explica l'increment de la taxa global.

El nivell d'ocupació del país encara és inferior al màxim assolit a l'anterior cicle expansiu.

Per completar l'anàlisi de la població aturada, cal assenyalar que s'ha reduït el percentatge d'aturats de llarga durada, és a dir, de les persones que fa més d'un any que busquen feina, quasi set punts, fins al 10,3%. El 89,7% restant són persones en atur de curta durada i el 58,2% dels aturats fa menys de tres mesos que busquen feina. Tot plegat comporta que el context laboral d'Andorra continua presentant una situació global molt favorable, que es podria qualificar de plena ocupació.

Gràfic 4.7

POBLACIÓ OCUPADA I ATURADA

En milers i %

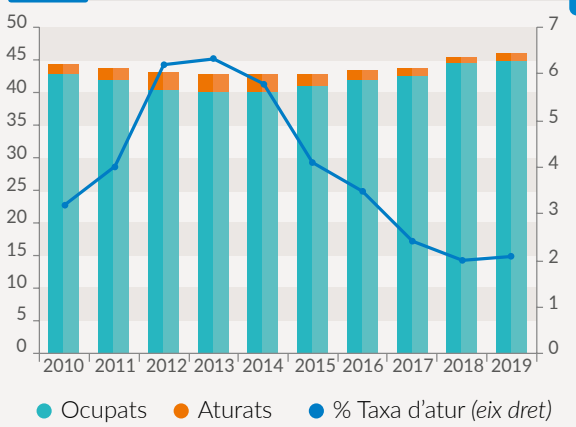

Font: Enquesta de Forces del Treball. Departament d'Estadística.

Les dades de la Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS) reflecteixen una evolució similar a la que mostra l'Enquesta de forces del treball, amb un increment de la mitjana anual d'ocupació assalariada del 2,1%, que representa una moderació respecte a l'alça del 3% registrada l'any 2018. Així, s'acumulen sis anys consecutius de creixement i s'ha arribat als 39.655 assalariats, la xifra més alta des de l'any 2009, tot i que encara és inferior al màxim de més de 42.000 assalariats que es

EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'ASSALARIATS - En mitjana anual i %

Gràfic 4.8

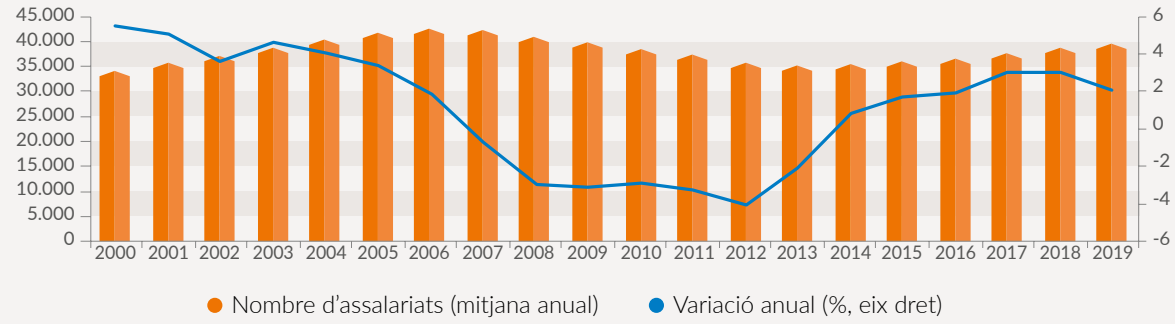

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

van registrar el 2006. Igualment, el nombre mitjà de llocs de treball d'Andorra s'ha incrementat, i ho ha fet per sisè any consecutiu, fins als 48.103 llocs, el 2% més que l'any anterior.

Tot i això, la taxa d'ocupació calculada sobre la població de 15 a 64 anys ha retrocedit una mica, fins al 79,9%, però es manté clarament per sobre de la mitjana de la Unió Europea (68,4%). En la mateixa línia, la taxa d'activitat ha cedit dues dècimes, fins al 81,7%, un nivell que supera igualment la mitjana comunitària (73,4%). Aquesta evolució a la baixa de les taxes d'ocupació i activitat suposa reprendre la tendència de descens que havia caracteritzat els darrers anys, en part marcada per factors com l'envelliment progressiu de la població i la proporció creixent de joves –i altres franges d'edat– dedicats a l'estudi o a la formació contínua, i que s'havia aturat el 2018.

Per sectors, durant l'exercici 2019 l'ocupació assalariada ha crescut a tots els grans sectors, menys en el primari i el financer. L'evolució més positiva ha estat en la construcció, amb un increment de l'ocupació del 8,8%, superior al 6,5% que havia registrat l'exercici anterior. El nombre d'assalariats del sector de la construcció s'enfila per sobre dels 3.300, una xifra que no es veia des de 2012, però que encara és la meitat dels que hi havia al final del cicle expansiu anterior (anys 2005-2006).

L'any 2019 els serveis han afluixat el ritme de creació d'ocupació i la construcció l'ha accelerat.

TAXA D'ACTIVITAT I TAXA D'OCUPACIÓ 15-64 ANYS - En %

Gràfic 4.9

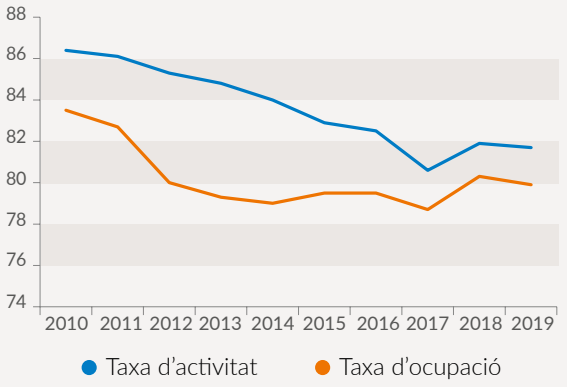

Font: Enquesta de Forces del Treball. Departament d'Estadística.

El nombre d'assalariats també ha augmentat en la indústria, concretament un 3%, un ritme bastant més modest que en la construcció. Tot i això, l'augment registrat en la indústria constitueix una millora respecte a l'any 2018 i situa el nombre d'assalariats del sector en el nivell més elevat dels últims vuit anys (1.664 assalariats). En sentit contrari, el sector primari ha enllaçat tres exercicis consecutius de descens de l'ocupació assalariada. En tot cas, el comportament d'aquest sector té una incidència molt menor en l'economia, atès que es tracta d'una activitat amb un pes molt petit dins del mercat de treball andorrà, amb només 160 assalariats.

Quant als serveis –el sector d'Andorra amb més concentració d'ocupació–, el nombre d'assalariats s'ha incrementat per sisè exercici consecutiu, si bé ho ha fet a un ritme bastant menor que l'any

NOMBRE D'ASSALARIATS

Quadre 4.2

	2019	% var. 19/18	% total 2019
Agricultura, ramaderia, caça i silvicultura	160	-2,6	0,4
Indústria	1.664	3,0	4,2
Indústries manufactureres (inclou extractives)	*1.492*	*3,5*	*3,8*
Producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua	*172*	*-1,0*	*0,4*
Construcció	3.333	8,8	8,4
Serveis	34.498	1,4	87,0
Comerç i reparació de vehicles de motor (...)	*8.944*	*1,1*	*22,6*
Hoteleria	*5.111*	*0,4*	*12,9*
Sistema financer	*1.777*	*-5,1*	*4,5*
Administració pública, defensa i seg. social obligatòria	*4.452*	*0,2*	*11,2*
Altres	*14.215*	*3,4*	*35,8*
Total	**39.655**	**2,1**	**100,0**

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

anterior (1,4% vs. 2,9% el 2018). És el sector que en termes absoluts ha creat més ocupació l'any 2019, però, en canvi, en termes relatius el seu pes en l'ocupació total ha baixat mig punt, fins al 87%. La indústria i l'agricultura l'han mantingut en el 4,2% i el 0,4%, respectivament, i l'únic gran sector que ha guanyat pes és la construcció, que ha arribat al 8,4% i encadena així dos anys a l'alça després del mínim assolit el 2017.

Dins dels serveis, destaca la tendència a guanyar pes de les activitats immobiliàries, de lloguer i serveis empresarials.

Entre les activitats terciàries, el comerç i la reparació de vehicles de motor són el subsector de serveis més important, amb un pes en el total d'assalariats d'Andorra del 22,6%, si bé continuen perdent terreny respecte a l'any anterior i han registrat la participació més baixa de la sèrie històrica disponible. En sentit contrari, les activitats immobiliàries, de lloguer i serveis empresarials segueixen guanyant posicions (14,4% del total d'assalariats) i es reforcen en el segon lloc del rànquing, seguides per l'hoteleria, que concentra el 12,9% dels assalariats, i per l'Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria (11,2%), dues activitats que el 2019 han reduït una mica la participació. El sector financer també ha perdut posicions per quart exercici consecutiu, fins a representar el 4,5% dels assalariats del país, el nivell més baix dels darrers vuit anys.

Per sexes, l'augment de l'ocupació de 2019 ha estat més elevat en el cas dels homes (2,4%) que de les dones (1,7%), seguint el mateix patró que els darrers dos anys. El 51,1% dels assalariats són homes i el 48,9% són dones. En relació amb el 2018 s'ha ampliat la diferència entre ambdós sexes.

Malgrat l'increment d'ocupació del 2019, el nombre de demandants d'ocupació en recerca de treball ha registrat un punt d'inflexió, amb un increment del 10,2% fins a 424 demandants. Aquest augment contrasta amb les caigudes

DEMANDANTS EN RECERCA DE TREBALL I LLOCS DE TREBALL OFERTS

Gràfic 4.10

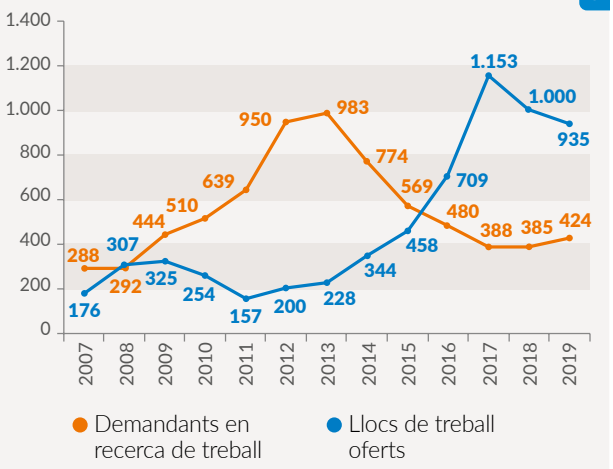

Font: Departament de Treball / Departament d'Estadística.

registrades els darrers cinc anys i alerta d'un clima menys favorable al mercat laboral que en anys anteriors. Paral·lelament, el nombre de demandants en cerca d'una millora de treball ha seguit augmentant, però a un ritme força més moderat que els dos anys anteriors (10,3%), fet que encara indica una visió positiva dels treballadors respecte a l'evolució del mercat de treball i a les possibilitats de millorar la situació professional.

S'ha produït un punt d'inflexió a l'alça en l'evolució de les persones en recerca de feina.

En contrast amb les dades esmentades, els llocs oferts al Servei d'Ocupació han registrat un descens per segon any consecutiu, que el 2019 ha estat del 6,5%, fins a les 935 ofertes. L'evolució sembla que indica una moderació en els plans de contractació per part de les empreses, en concordança amb una fase més avançada del cicle expansiu. D'aquesta manera, la ràtio nombre de demandants per oferta ha augmentat, tot i que segueix sent inferior a 1, un nivell indicatiu que la situació del mercat laboral continua bastant tensionada i que hi ha desajustos entre les característiques de les persones aturades i les demandes que fan les empreses.

DEMANDANTS EN RECERCA DE FEINA PER SITUACIÓ LABORAL. ANY 2019
% s/total

Gràfic 4.11

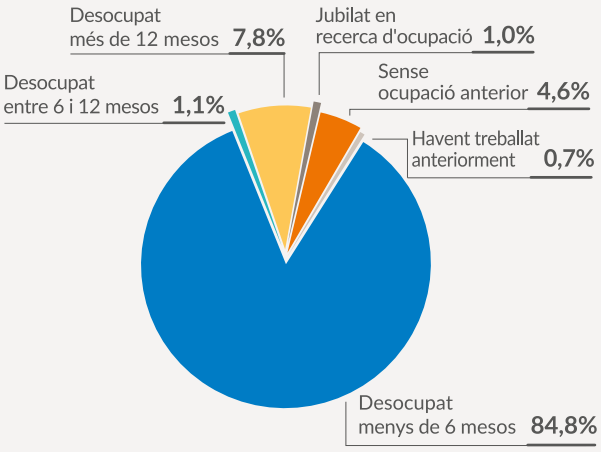

Font: Departament de Treball / Departament d'Estadística.

L'alça de l'atur registrada el 2019 ha repercutit en un augment del nombre de beneficiaris de la prestació per desocupació, que han passat de 14 a 20 persones, fet que trenca amb sis anys de forts descensos. Així, la taxa de cobertura respecte dels demandants en recerca de feina ha augmentat un punt, fins al 4,6%, després que el 2018 s'assolís el nivell més baix des que es van començar a oferir les prestacions l'any 2009. En tot cas, la taxa de cobertura continua sent molt reduïda comparada amb la dels veïns europeus.

Puja el nombre de beneficiaris de la prestació per desocupació.

Per edats, l'evolució de 2019 ha estat caracteritzada per un increment de la desocupació a totes les franges d'edat, excepte en el col·lectiu de 26 a 39 anys. Els grups d'edat més jove (fins a 17 anys) i més gran (60 anys i més) són els que han augmentat més com a demandants de feina en relació amb el 2018. El 2019 les persones d'aquestes franges d'edat han estat el 5,3% i 12,4% del total, respectivament. En tot cas, la majoria dels demandants d'ocupació encara es concentren amb diferència entre les persones de 40 a 59 anys (41,7% del total), seguits de les que tenen entre 18 i 25 anys (21,4% del total).

La gran majoria de persones en recerca de feina (84,8%) fa menys de sis mesos que es troben en situació de desocupació.

Una altra característica destacable de les persones en recerca de feina a Andorra és que la majoria, el 84,8%, fa menys de sis mesos que es troben en situació de desocupació. Per part seva, el pes de l'atur estructural (persones sense ocupació durant més d'un any) se situaria en uns nivells baixos (7,8%), tot i que segons les dades de l'Enquesta de forces del treball, l'any 2019 el pes de l'atur estructural hauria estat una mica superior, de prop del 10%.

Finalment, la distribució per nacionalitats de les persones demandants d'ocupació ha mostrat una evolució a l'alça generalitzada. L'augment ha estat més intens entre els andorrans (13,9%) que no pas entre els estrangers (7,4%). Dins d'aquests últims, l'augment s'ha concentrat principalment entre els espanyols (10,9%), que es mantenen com el grup de demandants estrangers més nombrós (137 persones).

D'acord amb les dades de 2019, el conjunt de persones de nacionalitat estrangera ha continuat reduint el pes en el total de demandants d'ocupació fins al 55,1%, el nivell més baix de la sèrie històrica disponible (des de 2007). Es tracta d'un percentatge molt similar al que representen en el total de la població estimada en edat de treballar (55,5%). De fet, segons l'Enquesta de forces del treball, les taxes d'atur dels andorrans i dels estrangers són pràcticament iguals, del 2% i 2,1%, respectivament. Cal precisar, però, que aquesta situació va acompanyada de diferències significatives en la taxa d'inactivitat entre ambdós col·lectius. En concret, la taxa d'inactivitat dels andorrans (26,9%) és més del doble que la dels estrangers (11,5%). Aquest fet s'explica perquè una part de la població estrangera retorna al país d'origen quan acaba l'activitat laboral al Principat o quan arriba a l'edat de jubilació.

3. Formació

Durant el curs 2018-2019 la població escolaritzada a Andorra, incloent-hi la població escolar, la universitària i la no universitària a l'estranger, ha estat de 12.391 persones, el 3,2% menys que el curs anterior, quan es va assolir un registre històric. Quasi tot aquest descens s'explica per la reducció de la població universitària (-24,8%) –que inclou els alumnes d'FP superior–, després de tres exercicis a l'alça. Ara bé, cal precisar que aquesta davallada no es correspon necessàriament amb la realitat, ja que hi ha hagut dificultats tècniques que han alterat el sistema de recollida de dades. Aquesta incidència fa que no es puguin treure conclusions de la comparació històrica. El darrer curs també s'ha registrat una petita caiguda de la població escolar (-0,3%). En sentit contrari, el nombre d'estudiants no universitaris a l'estranger s'ha incrementat el 3,6%, fet que trenca amb tres anys consecutius de caigudes importants.

Gràfic 4.12

POBLACIÓ ESCOLARITZADA PER NIVELLS EDUCATIUS. ANY 2019

En percentatge del total

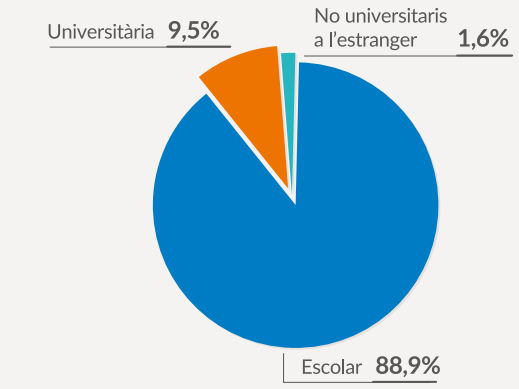

Font: Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior / Institut d'Estudis Andorrans.

El 7,7% de la població escolaritzada d'Andorra estudia a l'estranger.

Des del punt de vista geogràfic, el 92,3% del total de la població escolaritzada estudia a Andorra i la resta a l'estranger (7,7%), i els universitaris són el col·lectiu més important de població que fa algun tipus d'estudis fora d'Andorra. Els andorrans que estudien en altres països encara ho fan majoritàriament a Espanya (5,9% del total de la població escolaritzada), malgrat que és una destinació que ha perdut rellevància respecte a anys enrere. El pes de França es limita a l'1,4% i la resta (41 estudiants) es reparteixen per altres països.

3.1. Població escolar

Durant el curs 2018-2019 hi ha hagut 11.012 alumnes de l'etapa escolar, 30 menys que l'any anterior, una dada que situa la taxa d'escolarització –calculada com la proporció de població

POBLACIÓ ESCOLAR PER NIVELLS

Quadre 4.3

	2018-2019	% variació curs 18-19/17-18	% curs 2018-2019
Maternal	2.123	-3,7	19,3
Primera ensenyança	4.322	-0,1	39,2
Segona ensenyança	3.016	1,0	27,4
Batxillerat	1.073	3,2	9,7
Formació professional	478	-2,0	4,3
Total	**11.012**	**-0,3**	**100,0**

Font: Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior.

POBLACIÓ ESCOLAR ANDORRANA PER TIPUS D'ENSENYAMENT - En % del total

Gràfic 4.13

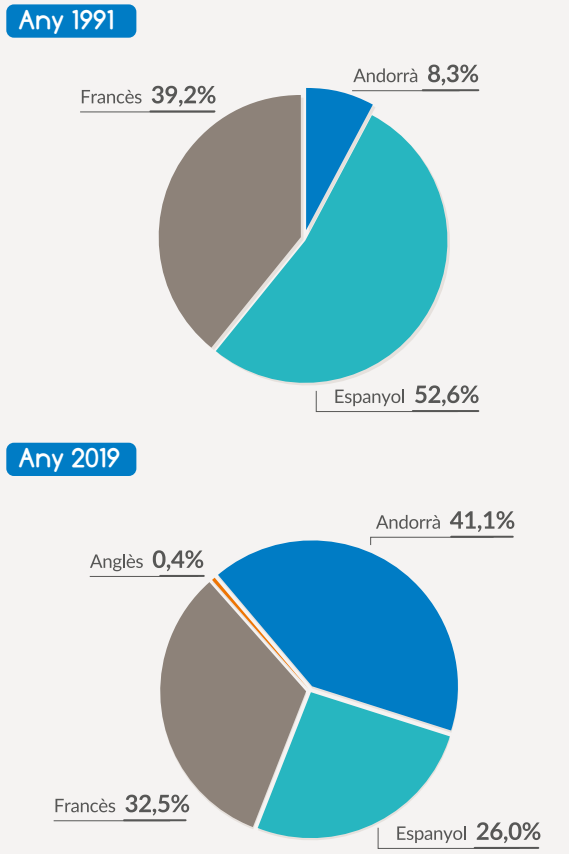

Font: Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior.

Els alumnes de l'etapa de maternal cauen per cinquè curs consecutiu, com a conseqüència del descens dels naixements dels darrers anys.

escolar sobre la població global en aquesta etapa– en el 51,2%.

Per nivells, el nivell de maternal i els de primera i segona ensenyança concentren el 85,9% de l'alumnat escolar. El 14,1% restant correspon als alumnes de batxillerat i formació professional. L'evolució d'aquest darrer curs ha estat marcada, un any més, per la reducció dels alumnes de l'etapa de maternal (-3,7%). Es tracta de la cinquena reducció consecutiva, una tendència que es relaciona amb la disminució de naixements registrada els darrers anys. També ha caigut lleugerament el nombre d'estudiants de primera ensenyança, mentre que a les etapes superiors de segona ensenyança i batxillerat l'evolució ha estat a l'alça. Pel que fa al col·lectiu d'estudiants de formació professional, el curs 2018-2019 s'ha produït un descens del 2%, que trenca amb una tendència de cinc anys consecutius a l'alça.

Continua la tendència de penetració creixent del sistema educatiu andorrà en detriment de l'espanyol.

Respecte al tipus d'ensenyament, el sistema educatiu andorrà ha continuat la tendència de penetració creixent, amb un increment del nombre d'estudiants de l'1,1%, que n'ha elevat el pes sobre el conjunt de l'alumnat escolar fins al 41,1%, un nou màxim històric. En sentit contrari, el nombre d'estudiants del sistema educatiu espanyol ha experimentat un retrocés del 3,4%, una evolució que dona continuïtat a la pèrdua progressiva de rellevància d'aquest sistema observada des de principis dels anys noranta. Així, el pes del sistema educatiu espanyol sobre el total ha baixat prop d'un punt, fins al 26%, xifra que estableix un nou mínim històric i que contrasta amb el 52,6% que representava l'any 1991. Per part seva, l'alumnat del sistema educatiu francès ha disminuït lleugerament (-0,6%), de manera que la seva participació en la població escolar total ha baixat una dècima, fins al 32,5%, tot i que continua distanciant-se cada cop més del sistema educatiu espanyol. Finalment, cal destacar que el curs 2018-2019 ha entrat en funcionament un nou centre educatiu de sistema anglès (el British College), amb 41 estudiants que representen el 0,4% del total de la població escolar.

3.2. Població universitària

La població universitària d'Andorra durant el curs 2018-2019 ha estat de 1.180 estudiants, xifra que representa una reducció del 24,8%. Tanmateix, aquesta comparació no és del tot homogènia, a causa de determinades dificultats tècniques que han impedit una actualització de la informació en condicions homogènies a les d'anys anteriors. Tot plegat limita les possibilitats d'analitzar l'evolució d'aquest darrer curs.

Espanya concentra el 52% dels universitaris andorrans i Andorra el 36%.

POBLACIÓ UNIVERSITÀRIA PER PAÏSOS D'ESTUDI

Gràfic 4.14

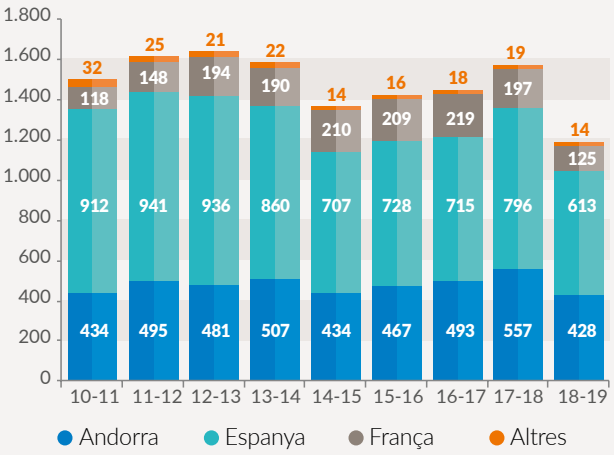

Nota: La dada del curs 2018-2019 no és totalment homogènia amb la sèrie anterior a causa de canvis tècnics en el procés de recollida de les dades.

Font: Institut d'Estudis Andorrans.

Per sexes, les dones són majoria amb una representació del 54,2% del total de la població universitària, que contrasta amb el seu pes en la població, inferior al dels homes. Per països d'estudi, Espanya és la primera destinació dels estudiants universitaris andorrans, amb un pes del 51,9%, a força distància del segon, que és Andorra (36,3% del total). França rep el 10,6% dels universitaris andorrans, i l'1,2% d'alumnes restants (14 persones) es reparteixen per altres països (Regne Unit, Portugal, Argentina, Canadà, Dinamarca, Països Baixos, Estats Units i Islàndia).

Finalment, la distribució per àrees d'estudi mostra que l'àrea amb més alumnes universitaris d'Andorra continua sent la de les ciències socials, educació comercial i dret, que concentra el 43,5% del total d'universitaris. A continuació hi ha les ciències de la salut i serveis socials (15,7%), l'enginyeria, indústria i construcció (15,0%) i les humanitats i arts (9,3%). Amb un pes més reduït, se situen l'educació, les ciències i els serveis, i el rànquing el tanca l'àrea d'agricultura, amb només 6 estudiants.

V. Activitat i demanda

1. Evolució de l'activitat econòmica durant l'any 2019

L'exercici 2019 s'ha caracteritzat per la continuïtat de la fase expansiva de l'economia andorrana, que ja dura sis anys, amb una alça del PIB moderada, però que ha estat lleugerament superior a la de 2018. Aquesta evolució ha estat afavorida per un context europeu i internacional que el 2019 encara ha estat favorable i en què la veïna Espanya ha continuat destacant en positiu. Per sectors, els serveis i la construcció han estat novament els pilars del creixement econòmic andorrà de 2019; mentrestant, la indústria ha mostrat una tònica de millora continguda i el sector primari ha empitjorat els resultats.

Durant el 2019 la fase expansiva de l'economia andorrana ha continuat, però ha mostrat alguns símptomes d'esgotament.

El bon comportament de l'economia andorrana durant el 2019 ha quedat reflectit també en l'evolució positiva de molts indicadors d'activitat i demanda, si bé en alguns casos ja mostraven símptomes d'esgotament d'un cicle alcista que, amb el xoc d'oferta i demanda que ha provocat la pandèmia de la Covid-19, ha quedat definitivament aturat a principis de 2020. En concret, destaca el creixement del nombre d'assalariats i del total de la població ocupada, que, no obstant això, ha estat inferior al de 2018 i compatible amb un increment de la població aturada i en recerca de treball. També han moderat el ritme d'avenç les importacions, les matriculacions de vehicles industrials i les despeses de funcionament i en inversió real de l'Administració. A més, s'han registrat caigudes d'alguns indicadors rellevants, com el nombre de visitants, el consum d'energia, les matriculacions de turismes i les importacions de materials de construcció, que alertaven de riscos de pèrdua de dinamisme de l'economia. Només el crèdit bancari i el nombre d'establiments s'escapen d'aquestes tendències de deteriorament, amb creixements que milloren l'evolució experimentada el 2018.

El creixement econòmic registrat el 2019 ha repercutit en una evolució positiva del mercat laboral andorrà, tot i que amb menys empenta que el 2018. Així, l'ocupació total ha augmentat l'1,2%, davant del 4,2% de 2018, d'acord amb les dades de l'Enquesta de forces del treball. El col·lectiu d'assalariats també ha experimentat una moderació del creixement, des del 3% fins al 2,1%, que ha estat acompanyada d'un canvi de tendència cap a l'alça en l'evolució de la població aturada i dels demandants en recerca de treball. Aquest debilitament del mercat de treball, juntament amb una contenció del creixement salarial, comporta unes condicions menys favorables per al consum dels residents del país en relació amb un any abans, en contrast amb un creixement del crèdit bancari que ha donat suport a la demanda.

SÍNTESI D'INDICADORS D'ACTIVITAT I DEMANDA (taxes de variació interanual, %)

Quadre 5.1

	2018	2019
Activitat		
Establiments (1)	3,8	4,3
Població ocupada	4,2	1,2
Assalariats	3,0	2,1
Indústria	*0,8*	*3,0*
Construcció	*6,5*	*8,8*
Serveis	*2,9*	*1,4*
Població aturada	-12,9	7,1
Demandants d'ocupació en recerca de treball	-0,9	10,2
Nombre de visitants	2,2	-1,1
Consum d'energia elèctrica (2)	-3,0	-7,4
Importacions	4,7	0,7
Demanda		
Salari mitjà	2,6	0,7
Matriculació de turismes	2,1	-4,5
Matriculació de vehicles industrials	19,1	4,8
Importació de béns d'equipament (3)	2,2	0,3
Importació de materials de construcció (4)	70,9	-16,0
Crèdit de les entitats bancàries (5)	-1,2	3,1
Despeses de funcionament de l'Administració (6)	5,1	1,2
Inversió real de l'Administració (6)	21,3	15,5

(1) Establiments inscrits al Registre de Comerç i Indústria que efectuen una activitat comercial, industrial o de serveis.
(2) Excepte usos domèstics, enllumenat públic i altres distribuïdores.
(3) Inclou els capítols 84 i 85, segons la classificació de la Duana andorrana.
(4) Inclou els capítols 25, 68, 72 i 73, segons la classificació de la Duana andorrana.
(5) Inversió creditícia bruta a clients.
(6) Dades liquidades. Inclou Govern i comuns.

Font: Elaboració pròpia, d'acord amb les dades facilitades pel Departament d'Estadística, Govern, comuns, CASS, FEDA i Andorran Banking.

L'any 2019 el PIB andorrà ha crescut l'1,8%, dues dècimes més que el 2018.

En conjunt, l'any 2019 Andorra ha registrat un creixement del PIB en termes reals de l'1,8%, dues dècimes més que l'exercici anterior, segons l'avanç publicat pel Govern. Cal assenyalar que el sector financer ha continuat limitant els resultats agregats de l'economia, de manera que si s'exclou aquesta branca de l'evolució global, el ritme de creixement de l'economia real (VAB no financer) ha estat bastant superior (3,6%).

L'evolució del PIB per trimestres mostra que l'economia ha anat de menys a més, amb un ritme de creixement durant el primer trimestre de l'1,7%, que s'ha accelerat el segon i tercer trimestre, per acabar l'any amb una taxa del 2% interanual. En termes nominals, l'alça del PIB del conjunt de l'any ha estat del 3,4%, també més elevada que l'exercici 2018 (2,6%). Com a resultat, el PIB nominal total de l'any 2019 ha assolit la xifra de 2.817,52 milions d'euros, el valor més elevat des de l'any 2007, tot i que en termes reals, el valor del PIB actual (2.670,10 milions d'euros en base 2010) encara és un 10% inferior al màxim assolit també el 2007.

En comparació internacional, el progrés de l'economia andorrana durant el 2019 ha estat inferior però proper al d'Espanya i superior al de França i al del conjunt de la UE. En paral·lel, la població andorrana ha continuat creixent significativament (1,8%), de manera que el PIB per càpita en termes reals ha augmentat molt

Gràfic 5.1

EVOLUCIÓ DEL PIB D'ANDORRA
Taxa de variació interanual (%)

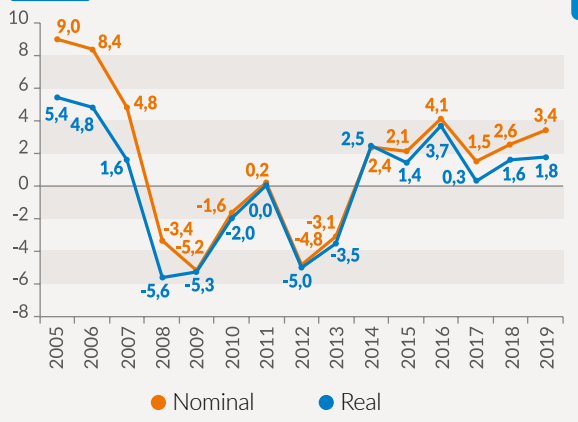

Font: Departament d'Estadística.

El PIB real encara és un 10% inferior al màxim assolit el 2007.

Gràfic 5.2

PIB NOMINAL I REAL - Milers d'euros (Any base 2010)

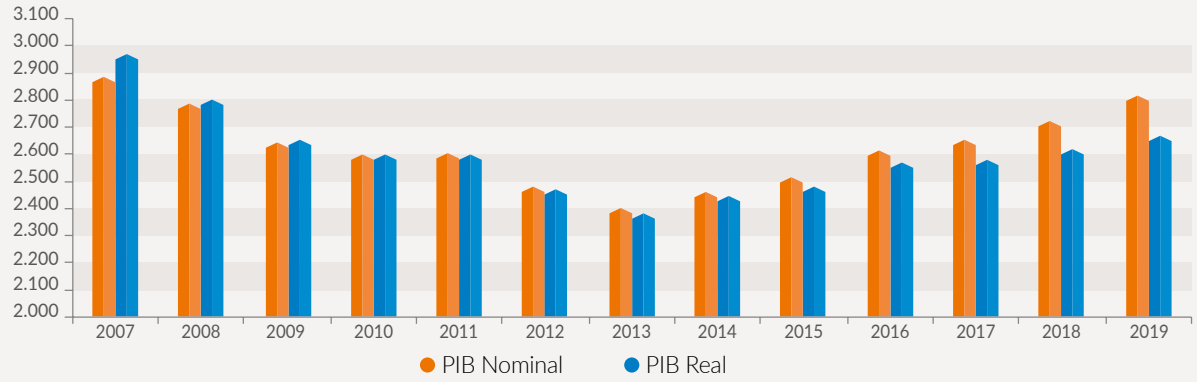

Font: Ministeri de Finances / Departament d´Estadística.

Gràfic 5.3

EVOLUCIÓ DEL PIB D'ANDORRA COMPARAT AMB LES ECONOMIES VEÏNES
Taxa de variació interanual (%)

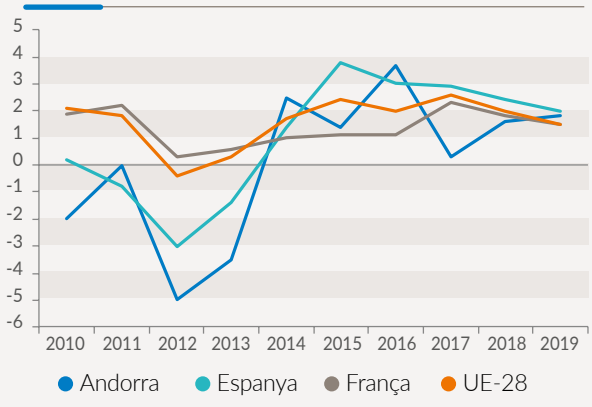

Font: Eurostat i Departament d'Estadística.

PIB REAL PER CÀPITA. EN EUROS (Any base 2010)

Gràfic 5.4

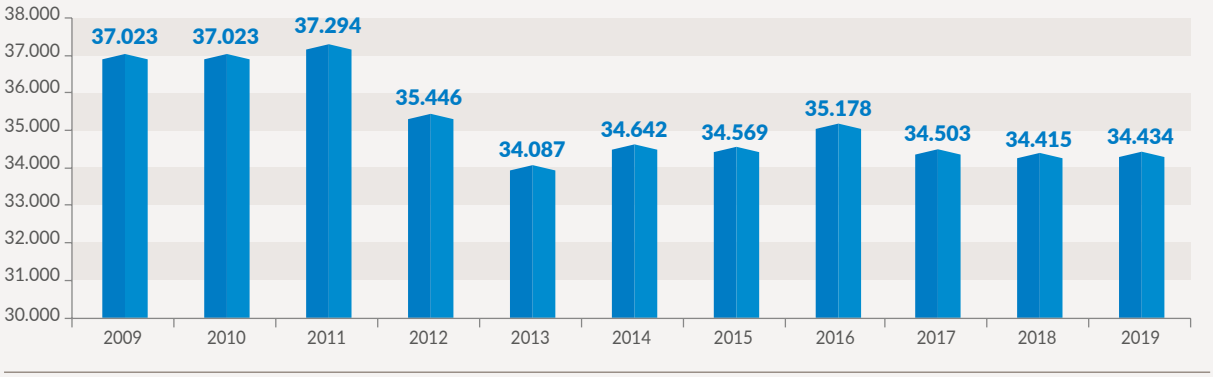

Font: Departament d'Estadística.

poc (0,1%), després de dos exercicis a la baixa, fins a situar-se en els 34.434 euros (any base 2010), encara un 7% inferior al nivell de fa deu anys. Ara bé, en termes nominals, el PIB per càpita d'Andorra s'ha situat en 36.335 euros, el millor registre des de l'any 2011, i l'1,6% superior al de l'exercici anterior.

El creixement andorrà de 2019 ha superat el de França i s'ha quedat a prop del d'Espanya.

2. Evolució de l'activitat per sectors

Tal com va passar el 2018, els motors del creixement econòmic andorrà de 2019 han estat els sectors dels serveis i la construcció. Cal recordar que els serveis representen entorn del 87% del VAB, de manera que els seus resultats són determinants per explicar l'evolució de l'economia andorrana. En el cas de la construcció, destaca el fet que l'any 2019 ha registrat la taxa de creixement més elevada, seguint el patró de 2018, tot i que el seu pes més reduït fa que la contribució relativa

Els serveis i la construcció han estat novament els pilars del creixement econòmic andorrà de 2019.

EVOLUCIÓ DEL VAB PER SECTORS
Taxa de variació interanual en termes reals (%)

Gràfic 5.5

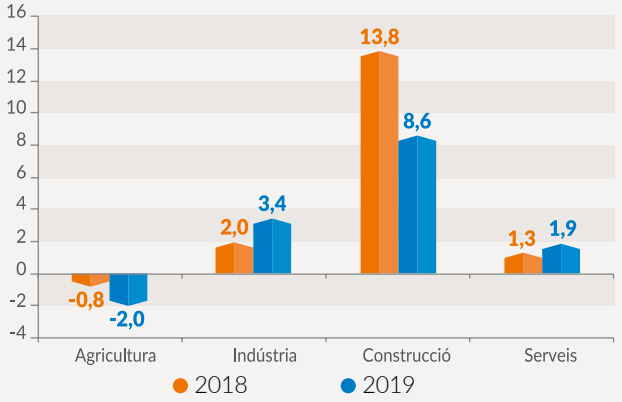

Font: Departament d'Estadística.

d'aquest sector al creixement total sigui bastant més limitada que la dels serveis. En el cas de la indústria, les dades de PIB reflecteixen una acceleració del creixement del sector l'any 2019, tot i que si atenem als resultats de les enquestes de la Cambra, l'evolució no sembla que hagi estat tan positiva, si bé durant la segona part de l'any ha millorat força. Per completar el dibuix sectorial, l'agricultura ha estat l'únic sector que ha registrat un retrocés del VAB el 2019, si bé l'impacte en el PIB agregat és mínim pel seu petit pes en l'economia.

En concret, el creixement del VAB real del sector de la construcció ha estat del 8,6%, una taxa força elevada, tot i que inferior a la que es va registrar el 2018 (13,8%) i que ha estat revisada bastant a l'alça respecte a l'avanç publicat el 2019. Així, el sector ha acumulat quatre anys d'expansió i

ha augmentat el pes en el VAB total fins al 7,3%, tot i que encara està lluny del màxim que havia representat just abans de la crisi (13% el 2006).

Altres indicadors d'activitat del sector confirmen el dinamisme de la construcció durant el 2019. És cert que perd empenta respecte a 2018, la qual cosa també és lògica a mesura que l'activitat assoleix uns nivells més normalitzats. En concret, els metres quadrats visats han augmentat un 44,4%, tot i que el nombre de projectes visats ha caigut el 27,9%. L'increment de la inversió pública també ha estat un factor de suport per al sector (15,5%). Tot plegat ha afavorit una creació d'ocupació significativa en l'activitat constructora durant l'any (8,8%), en un context de quasi estabilitat del nombre d'establiments. En canvi, les importacions de materials de construcció s'han reduït (-16%), i també el nombre de transaccions immobiliàries (-13%), en contrast amb els increments significatius de 2018. No obstant això, els preus dels pisos han continuat a l'alça.

Gràfic 5.6

EVOLUCIÓ DE LA MARXA DELS NEGOCIS PER SECTORS

Saldo entre el percentatge de respostes positives i negatives

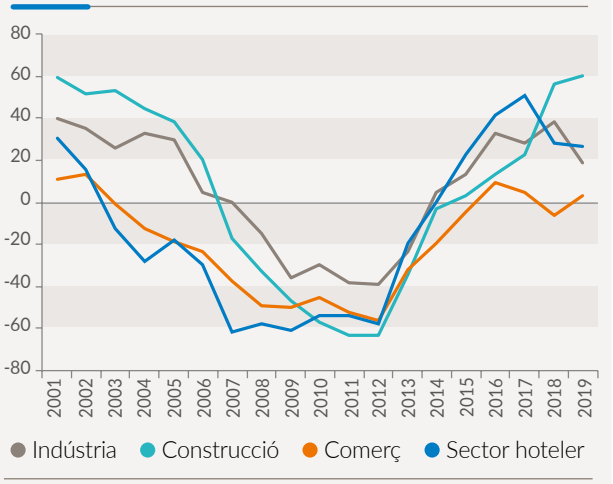

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

El 2019 l'activitat constructora ha experimentat un elevat dinamisme, impulsat pel segment de l'habitatge i la inversió pública.

En la mateixa línia, els resultats de les enquestes de la Cambra corroboren el bon comportament de l'activitat del sector de la construcció, amb una valoració bastant optimista de la situació dels negocis, sustentada en el dinamisme del segment de l'habitatge i de la inversió pública. A més, les empreses han manifestat que el volum d'obra executada ha continuat recuperant-se, tot i que ho ha fet a un ritme més moderat, i alhora, el volum d'obra contractada també ha continuat mostrant una dinàmica positiva per situar-se gradualment en uns nivells més acceptables, després dels valors mínims dels últims anys. Així, s'ha registrat un nou increment de la xifra de vendes (4,9%), que supera clarament el de la resta de sectors i de la inversió (3,8%).

Quant a la indústria i la manufactura, l'evolució durant el 2019 ha estat més favorable que la de 2018, si atenem a les dades del VAB real, que mostren un increment del 3,4%, superior al 2% de 2018. Cal recordar que l'activitat industrial està integrada, d'una banda, per la indústria bàsica, fonamentada sobretot en la producció i la distribució d'energia, i d'altra banda, per la manufactura, que és l'activitat amb el pes més rellevant –el 73% del VAB procedent d'activitats industrials. En conjunt, la indústria té un pes en el VAB total d'entorn del 5,6%, fet que implica que la seva evolució té un impacte limitat en el conjunt de l'economia.

La millora de l'activitat industrial i manufacturera s'ha traduït en un increment del nombre d'assalariats del sector del 3%, i el nombre d'establiments ha augmentat un 3,5%. Tanmateix, les respostes de les empreses a les enquestes de la Cambra no mostren un clima tan favorable. En concret, l'indicador de confiança en mitjana anual ha passat a situar-se en terreny negatiu, fet que no succeïa des de 2016, i les opinions sobre la marxa dels negocis han estat menys positives que un any enrere. A més, el grau d'utilització de la capacitat productiva ha baixat i les valoracions sobre els nivells de producció han empitjorat

El sector industrial ha fet augmentar el VAB i l'ocupació.

OPINIÓ DE LES EMPRESES SOBRE L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA DE L'ANY 2019

Quadre 5.2

Resultats de l'enquesta de conjuntura en la indústria

ANY 2019 COMPARAT AMB L'ANY 2018 (en % d'empreses)

Xifra de negocis	Superior	24
	Igual	48
	Inferior	28
	Variació mitjana (%)	**-0,5**
Volum d'inversió	Superior	15
	Igual	77
	Inferior	8
	Variació mitjana (%)	**1,6**
Personal ocupat	Més	21
	Igual	69
	Menys	10

Resultats de l'enquesta de conjuntura en la construcció

ANY 2019 COMPARAT AMB L'ANY 2018 (en % d'empreses)

Xifra de negocis	Superior	49
	Igual	36
	Inferior	15
	Variació mitjana (%)	**4,9**
Volum d'inversió	Superior	33
	Igual	59
	Inferior	8
	Variació mitjana (%)	**3,8**
Personal ocupat	Més	36
	Igual	64
	Menys	0

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

respecte als de 2018. En aquest context, les empreses industrials han assenyalat una reducció de la xifra de negocis (-0,5%) i una desacceleració del ritme inversor (1,6%).

Pel que fa als serveis, l'evolució durant l'any 2019 ha estat en conjunt positiva, amb un creixement del VAB real de l'1,9%, sis dècimes superior al registrat l'exercici anterior. En aquest escenari, el sector ha seguit creant ocupació, amb un increment del nombre d'assalariats de l'1,4%, si bé el creixement és més moderat que el de 2018 (2,9%) i també tenint en compte que el nombre d'establiments ha augmentat el 4,7%.

La desagregació per subsectors mostra que el creixement de les activitats terciàries ha estat força generalitzat. En concret, el subsector de les activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques és el que ha crescut més (2%), després de dos exercicis de descens del seu VAB. Cal recordar que aquesta branca dels serveis és la més important de l'economia, amb un pes del 34% sobre el VAB total.

La banca andorrana ha recuperat el pols durant el 2019.

Pel que fa al sector bancari en particular, l'evolució durant l'any 2019 ha estat favorable, amb increments de la inversió creditícia bruta a clients (3,1%) i dels dipòsits (7,1%), que trenquen amb la tendència descendent dels darrers exercicis i que han permès augmentar els beneficis per primer cop en sis anys, i ho han fet a una taxa del 12,4%. Malgrat aquesta destacable recuperació de l'activitat bancària, l'ocupació assalariada del conjunt del sector financer i assegurador ha registrat una davallada significativa (-5,1%), senyal dels esforços per millorar l'eficiència per la via de la reducció de costos que està fent el sector. Tot plegat, ha permès elevar la ràtio de rendibilitat dels recursos propis (ROE) del sector bancari quatre dècimes, fins al 7,7%, l'any 2019.

Per part seva, les activitats de comerç, hostaleria, transport, informació i comunicacions, que també fan una aportació molt rellevant al VAB andorrà (31%), han avançat a un ritme de l'1,9%, similar al de 2018 (1,8%). Aquesta evolució favorable ha estat possible malgrat que el nombre de visitants s'ha reduït l'1,1% i que els principals factors de suport del consum dels residents (ocupació i salaris) han perdut dinamisme.

L'evolució positiva de l'entrada de turistes ha donat suport a l'activitat del sector hoteler.

De fet, en el cas particular del sector turístic, hi ha alguns indicadors vinculats que reflecteixen una pèrdua d'impuls de l'activitat respecte a 2018, com ara la reducció del nombre de pernoctacions totals registrades, en contrast amb l'increment de l'any anterior, la davallada del nombre

OPINIÓ DE LES EMPRESES SOBRE L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA DE L'ANY 2019

Quadre 5.3

Resultats de l'enquesta de conjuntura en el comerç detallista

ANY 2019 COMPARAT AMB L'ANY 2018 (en % d'empreses)		Total comerç detallista	Alimentació	Roba i calçat	Equipament de la llar	Higiene i sanitat	Electrònica	Vehicles i accessoris	Altres comerços	Superm. i grans magatzems
Xifra de vendes	Superior	33	35	26	36	44	50	21	32	25
	Igual	35	32	32	49	32	31	34	35	13
	Inferior	32	32	42	15	24	19	45	33	63
	Variació mitjana (%)	**-0,7**	**-0,5**	**-2,9**	**4,4**	**1,9**	**7,6**	**0,3**	**-5,6**	**-4,0**
Volum d'inversió	Superior	32	22	28	24	54	35	31	33	43
	Igual	62	72	69	71	46	59	62	58	43
	Inferior	6	6	3	5	0	6	7	9	14
	Variació mitjana (%)	**5,7**	**3,4**	**2,2**	**1,2**	**15,2**	**21,3**	**5,3**	**3,6**	**4,0**
Personal ocupat	Més	19	17	16	28	27	22	14	13	17
	Igual	73	72	74	67	65	72	86	74	67
	Menys	9	11	10	5	8	6	0	13	17

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

d'allotjaments i llits, i un menor ritme de creació d'ocupació assalariada a l'hoteleria. Ara bé, les enquestes de la Cambra encara aporten una visió favorable del sector hoteler durant el 2019, afavorit pel comportament positiu de les entrades de turistes, amb una valoració global de la marxa dels negocis similar a la de 2018. En concret, els hotels han assenyalat un increment interanual de la facturació de l'1,6% de mitjana –davant de la davallada del 2,2% de l'any 2018, i alhora han apostat per fer un esforç inversor significatiu (8,3%). Tanmateix, també han indicat una reducció del grau d'ocupació dels nivells de reserves i dels preus.

OPINIÓ DE LES EMPRESES SOBRE L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA DE L'ANY 2019

Quadre 5.4

Resultats de l'enquesta de conjuntura en el sector hoteler

ANY 2019 COMPARAT AMB L'ANY 2018 (en % d'empreses)		
Xifra de negocis	Superior	42
	Igual	42
	Inferior	16
	Variació mitjana (%)	**1,6**
Volum d'inversió	Superior	52
	Igual	41
	Inferior	7
	Variació mitjana (%)	**8,3**
Personal ocupat	Més	19
	Igual	79
	Menys	2
Origen de la clientela segons el canal de venda (en %)	Client directe / web pròpia	18,6
	Internet / portals de reserves	51,7
	TO i agències de viatges	25,8
	Altres	3,8
Estada mitjana dels clients (nits)		2,7

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

El comerç ha experimentat lleus signes de millora en relació amb l'any 2018.

En paral·lel, el comerç ha experimentat lleus signes de millora en relació amb l'any anterior, amb una acceleració del creixement del nombre d'establiments i d'assalariats, si bé els registres d'activitat encara s'han mantingut molt discrets. Aquesta lleugera recuperació també es reflecteix a les enquestes de la Cambra, que el 2019 mostren una millora de la marxa dels negocis, una caiguda menor de les vendes (-0,7%) i una acceleració de la inversió (5,7%).

Per acabar l'anàlisi sectorial, cal assenyalar que el 2019 el sector primari ha experimentat una contracció del VAB real per segon exercici consecutiu, que ha estat de prop del 2%, si bé el petit pes que té en l'economia (0,6%) fa que l'impacte en el PIB total sigui poc apreciable. Aquesta caiguda ha anat acompanyada d'una intensificació del ritme de descens del nombre d'assalariats (-2,6%) i

de la superfície agrària útil (-1,6%). A més, el cens ramader s'ha reduït i el nombre d'establiments s'ha estancat. Pel que fa a la collita de tabac, enguany es dona una situació excepcional, ja que a causa de la situació generada per la Covid-19 i donada la impossibilitat física d'exportar el tabac, aquest any es procedeix a la destrucció total de la collita, motiu pel qual no es disposa de les dades de 2019 –relatives als kg abans de regularitzar (kg reals produïts) i després (kg ajustats a les quotes pactades). A més, s'ha acordat un preu únic de venda per al tabac, independentment de la qualitat de les fulles recollides l'any passat.

3. Evolució de la demanda per components

Pel que fa a la demanda, els indicadors disponibles assenyalen una lleugera moderació de la tendència positiva de la demanda interna durant el 2019. Entre els factors que han donat suport al consum privat dels residents cal assenyalar l'increment de la població, de l'ocupació i dels salaris, si bé en els dos últims casos han estat inferiors als de 2018. Un símptoma d'un cert esgotament de la demanda és que les matriculacions de turismes han registrat un descens per primer cop en set anys, del 4,5%, en un context de menor quantia dels ajuts del programa Engega, d'incentius per a la compra de vehicles poc contaminants.

Pel que fa a la inversió, també s'observa un alentiment moderat si es té en compte la desacceleració del creixement d'alguns indicadors, com les matriculacions de camions i camionetes (4,8%) o les importacions de béns d'equipament (0,3%). Tanmateix, les enquestes de la Cambra relatives a l'any 2019 encara reflecteixen un comportament positiu de la inversió a tots els principals sectors de l'economia, en un context de condicions financeres i econòmiques favorables i d'increment del crèdit, en què la indústria és l'únic sector on s'ha moderat el creixement de la inversió.

La demanda interna s'ha moderat lleugerament el 2019.

Quant al sector públic, la contribució a l'activitat de l'any 2019 ha estat un any més positiva, tot i que menor que l'exercici precedent, en un context pressupostari sanejat que ha permès augmentar moderadament les despeses tant a l'Administració general com als comuns. L'actuació del sector públic s'ha materialitzat en un creixement modest de les despeses de funcionament (1,2%) i en un destacable increment de les inversions reals (15,5%), tot i que en ambdós casos són inferiors als de 2018. En paral·lel, la pressió fiscal s'ha reduït dues dècimes, fins al 25%, després que el 2018 assolís un màxim històric (25,2%). Com a resultat, l'Administració general ha registrat un petit superàvit pressupostari, del 0,1% del PIB, davant del dèficit del 0,1% amb què va tancar el 2018, mentre que els comuns han reduït el superàvit en tres dècimes, fins al 0,6%. Tot plegat s'ha traduït en una moderació del creixement del VAB del subsector Administracions públiques, educació, sanitat, serveis socials i personals, des del 3,6% de 2018 fins a l'1,6% de 2019.

Finalment, l'anàlisi dels indicadors del sector exterior mostra que durant l'any 2019 les importacions han desaccelerat bastant el ritme de creixement, fins a un escàs 0,7% interanual, davant del 4,7% registrat l'exercici anterior. Si se n'exclouen els carburants, la foto no canvia

EVOLUCIÓ DE LA INVERSIÓ PER SECTORS

Taxa de variació interanual (%)

Gràfic 5.7

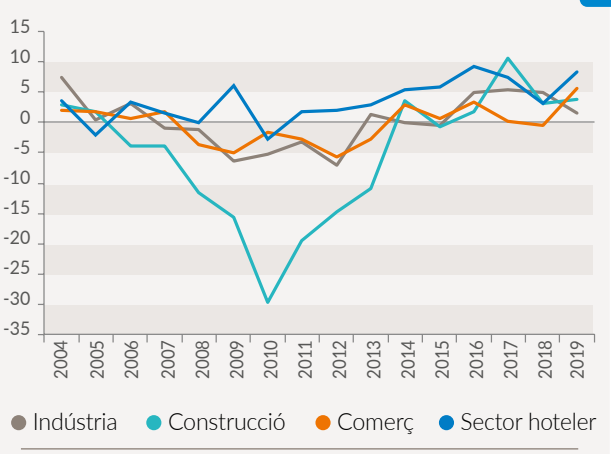

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

El 2019 les importacions s'han desaccelerat bastant, fins a registrar un escàs creixement del 0,7%.

gaire, ja que l'increment de les importacions segueix sent limitat (1%). Entre els factors que poden explicar aquesta moderació hi ha la reducció del nombre de visitants, el menor creixement de les matriculacions i la debilitat mostrada per algunes branques del comerç. En el mateix sentit, les exportacions han moderat el ritme d'avenç fins a l'1,4%, el més baix dels darrers cinc anys, en sintonia amb la pèrdua de dinamisme de la demanda procedent de les economies veïnes i el fre al comerç mundial derivat de les guerres comercials que han marcat l'exercici. Tenint en compte que el volum de les exportacions és força inferior al de les importacions, aquest augment superior al de les importacions no ha estat suficient per reduir el dèficit comercial, que s'ha incrementat per quart exercici consecutiu (0,6%). Per tant, durant el 2019 ha augmentat la aportació negativa tradicional de la balança comercial al PIB del país, fet que està correlacionat amb la conjuntura econòmica encara favorable que ha caracteritzat l'any 2019.

Tanmateix, la contribució més rellevant del sector exterior a l'economia andorrana és la que s'obté dels ingressos per serveis turístics –la font d'ingressos més important del país–, els quals han continuat evolucionant a l'alça, tot i que a un ritme més pausat. En aquest sentit, el comportament moderadament positiu de les economies veïnes d'Espanya i França, d'on provenen la majoria dels visitants que rep Andorra, és un element determinant per explicar l'evolució del sector exterior andorrà.

4. Perspectives

Les perspectives econòmiques per a l'any 2020 han quedat totalment condicionades per l'evolució de la pandèmia de la Covid-19 que afecta tot el món. El seu important impacte sobre la salut pública ha portat el Govern andorrà, en línia amb el que han fet els països europeus veïns, a adoptar a partir de l'11 de març diverses mesures per fer front a la pandèmia i protegir la salut dels ciutadans del país, com el confinament de la població, restriccions de la mobilitat, tancaments de centres educatius i altres establiments o limitacions d'aforament i reunió, entre altres, per frenar les cadenes de contagi. A títol il·lustratiu, la mobilitat de vehicles a les fronteres del Principat durant el mes d'abril de 2020 ha caigut el 91,8% respecte a l'abril de 2019. Mesures similars s'han anat prenent a molts països del món, amb efectes negatius molt importants sobre el PIB mundial d'enguany, de manera que l'FMI preveu que serà la pitjor recessió global des de la Gran Depressió registrada als anys trenta del segle passat.

Gràfic 5.8

EVOLUCIÓ TRIMESTRAL DEL PIB I DEL VAB NO FINANCER EN TERMES REALS

Taxa de variació interanual (%)

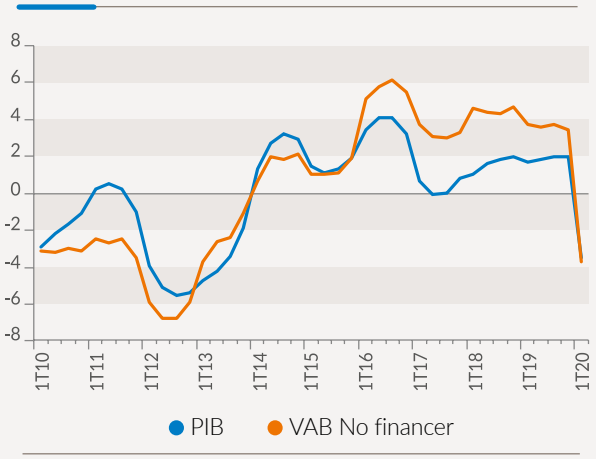

Font: Departament d'Estadística.

El PIB andorrà ha registrat una davallada del 3,5% interanual el primer trimestre de 2020.

Les dades del PIB del primer trimestre de 2020 ja posen en relleu el fort impacte negatiu d'aquest escenari per a l'economia andorrana. En concret, el PIB ha registrat una davallada de prop del 3,5% interanual en termes reals (segons la primera estimació publicada, encara subjecta a revisió), un ritme de caiguda que no s'havia vist des dels anys

2012-2013, en el moment més profund de la crisi econòmica anterior.

Per sectors, els més afectats són els serveis (-3,7%) i la construcció (-4,1%), que a més són els que tenen més pes en l'economia; en canvi, la indústria i l'agricultura encara han evitat el descens. Dintre dels serveis, el subsector Comerç, hostaleria, transport, informació i comunicacions és el que presenta la caiguda més intensa del VAB (-4,9%), atès que són les activitats més afectades pel confinament i per l'aturada de la mobilitat internacional. El descens també ha estat molt fort en la branca d'Activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques (-4,3%) i una mica més esmorteït en el subsector d'Administracions públiques, educació, sanitat, serveis socials i personals, per la rellevància que ha tingut i seguirà tenint l'activitat del sector salut durant aquesta pandèmia i per la intensitat d'actuacions per part del sector públic per fer front al fort impacte d'aquesta crisi.

Gràfic 5.9

EVOLUCIÓ TRIMESTRAL DEL VAB D'ANDORRA PER SECTORS

Taxa de variació interanual (%)

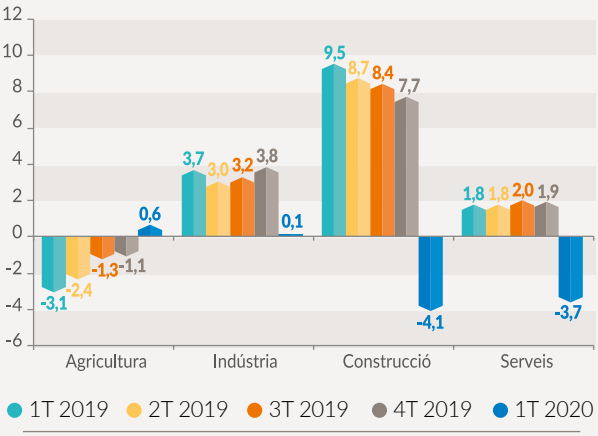

Font: Departament d'Estadística.

La davallada de l'activitat econòmica andorrana també es posa de manifest en l'evolució dels principals indicadors d'activitat disponibles per als primers mesos de l'any 2020. En particular, el nombre de visitants ha registrat un descens interanual en l'acumulat dels cinc primers mesos de l'any del 44,2%, el consum d'energia elèctrica s'ha retallat el 12,4% interanual en el mateix període, i les importacions, excloent-ne el capítol d'objectes d'art, de col·lecció o d'antiguitat, que ha experimentat un inusual increment el mes de juny, han caigut el 25,9% el primer semestre de l'any. Destaquen els descensos de la vora del 30% de les importacions de materials de construcció (en valor) i de carburants (en litres). En aquest context, el mercat de treball també s'ha deteriorat, però de forma més limitada, gràcies a les mesures de suspensió temporal dels contractes de treball o de reducció de la jornada laboral decretades pel Govern, a les quals s'han pogut acollir les empreses. Així, el nombre d'assalariats s'ha reduït l'1,2% fins a l'abril, una caiguda que s'ha concentrat en el sector serveis, i el nombre de persones en recerca de treball s'ha més que doblat el primer semestre.

A partir d'ara, l'evolució de l'economia andorrana continuarà completament marcada per l'impacte de la pandèmia en l'economia mundial i, sobretot, als països europeus veïns. En aquest sentit, cal tenir present que Espanya i França es troben entre els països per als quals les previsions són més negatives per a aquest any (l'FMI ha previst caigudes del PIB superiors al -12%), tenint en compte, entre altres motius, l'important pes del turisme en les economies respectives. Andorra comparteix aquesta característica, si bé les previsions indiquen que es veurà molt més afectat el turisme de llarga distància que el de proximitat, un fet que pot jugar a favor d'Andorra, ja que és una destinació de proximitat per als mercats de turistes espanyols i francesos, molt orientada a activitats a l'aire lliure i poc massificada. En suma, tot fa pensar que l'economia andorrana experimentarà un important descens del PIB el 2020, la magnitud del qual és ara per ara molt difícil de determinar.

El 2020 Andorra experimentarà una forta caiguda del PIB, afectada per l'impacte de la pandèmia de la Covid-19 a les economies veïnes.

Principalment, la durada de la crisi dependrà, d'una banda, de la capacitat de tots els països per mantenir controlats els rebrots i poder revertir progressivament les mesures que limiten

Requadre 5.1
PRINCIPALS MESURES GOVERNAMENTALS PER PAL·LIAR ELS IMPACTES DE LA COVID-19

La gravetat de la pandèmia de la Covid-19 ha fet necessària l'adopció de mesures excepcionals per pal·liar, en la mesura del possible, el fort impacte sobre l'economia andorrana, amb l'objectiu de preservar al màxim els llocs de treball i protegir el teixit productiu i les persones que treballen per compte propi. Els paquets de mesures aprovats pel Govern inclouen mesures en matèria laboral, de seguretat social, d'arrendaments, fiscals i d'instruments de crèdit bancari, destinades a ajudar les persones físiques i jurídiques que s'han vist afectades per la crisi de la Covid-19. Entre les mesures adoptades destaquen:

Pels assalariats:

- Compensacions salarials en cas de suspensió temporal dels contractes de treball o reducció de la jornada laboral i per tenir cura dels fills.
- Cobertura salarial per baixes relacionades amb la Covid-19 i opció de recuperació de plans de pensions privats (mesures aplicables també a les persones que treballen per compte propi).
- Possibilitat de sol·licitar una reducció del 20% de l'import del lloguer de l'habitatge (mesura aplicable també a les persones que treballen per compte propi).
- Possibilitat d'obtenir una carència de la hipoteca, el préstec personal per un vehicle propi o un allargament del període d'amortització dels crèdits (mesures aplicables també a les persones que treballen per compte propi).

Pels treballadors per compte propi i empreses:

- Compensacions en cas de suspensió o reducció de l'activitat, com ara reduccions o suspensions de cotitzacions i el dret a percebre una prestació econòmica mensual (en cas dels treballadors per compte propi).
- Reduccions al pagament dels lloguers de locals comercials.
- Suspensió, ajornament i fraccionament d'impostos, taxes, deutes tributaris i sancions.
- Programes extraordinaris de crèdits tous al 0% d'interès avalats pel Govern per a empreses i negocis (per valor de 230 milions d'euros) per refinançar préstecs i satisfer despeses de funcionament.
- Ajornaments, fraccionaments i descomptes de subministraments (Andorra Telecom, FEDA i distribuïdores privades).

la mobilitat de les persones, i d'altra banda, del temps que passi fins que les investigacions en marxa permetin descobrir una vacuna eficaç contra el virus de la Covid-19. En aquest context, el paper dels estats i la coordinació per adoptar mesures de suport a l'economia a escala europea també serà fonamental per esmorteir els efectes de la crisi i evitar una greu destrucció del teixit empresarial i dels llocs de treball.

Tanmateix, Andorra per si sola té una capacitat econòmica limitada per adoptar mesures de fort impuls econòmic, atesa la seva petita dimensió i també el fet que no té accés a organismes internacionals com el BCE o l'FMI per finançar-se. En aquest sentit, cal recordar que el 3 de gener de 2020 el Govern ha iniciat el procés formal d'adhesió al Fons Monetari Internacional, que obre un període de negociació que s'espera que s'acabi materialitzant en la incorporació d'Andorra a la institució esmentada.

En conclusió, el cicle expansiu que ha viscut l'economia andorrana els darrers sis anys s'ha aturat abruptament el 2020 com a conseqüència de la pandèmia de la Covid-19, i l'economia s'ha endinsat en una crisi econòmica sincronitzada amb la resta de l'economia europea, de la qual Andorra difícilment podrà sortir sense tenir l'impuls exterior. S'espera que la sortida de la crisi es comenci a materialitzar el 2021 amb el suport de les mesures de fort impuls monetari i fiscal que estan adoptant els governs a escala global i europea, però amb increments del PIB que només revertiran en part les caigudes d'enguany.

Les previsions oficials del Departament d'Estadística d'Andorra per al període 2020-2021 publicades a mitjan juliol apunten en aquesta direcció, amb dos possibles escenaris: un de més optimista, que només inclou l'onada de Covid-19 passada els darrers mesos, i un escenari més negatiu, que incorpora una segona onada de Covid-19 a finals d'aquest any 2020. En tot cas, la plena recuperació dels nivells d'activitat precrisi s'allargarà més enllà de 2021 i està condicionada al fet que el món aconsegueixi controlar la pandèmia i es reverteixin les mesures que limiten els aforaments i la mobilitat.

Quadre 5.5

RESUM DE PREVISIONS PER A L'ECONOMIA ANDORRANA 2020-2021
Taxa de variació interanual (%)

Any		PRODUCTE INTERIOR BRUT		VALOR AFEGIT BRUT		MASSA SALARIAL	NOMBRE D'ASSALARIATS	COMERÇ INTERNACIONAL DE BÉNS (NOMINAL)		ÍNDEX DE PREUS DE CONSUM
		Nominal	Real	Nominal	Real	Nominal		Importacions	Exportacions	
2020	Escenari 1	-10,3	-11,1	-10,5	-11,3	-11,4	-3,9	-8,8	-35,9	-0,2
	Escenari 2	-14,1	-14,8	-14,3	-15,0	-	-	-10,2	-37,0	-0,2
2021	Escenari 1	8,0	7,7	8,0	7,6	7,7	0,4	5,9	23,8	0,1
	Escenari 2	5,0	4,9	4,9	4,8	-	-	3,1	27,2	-0,3

Font: Departament d'Estadística.

Mentrestant, l'economia andorrana i europea estan sota els efectes de l'anestèsia que han suposat les mesures temporals de suport a la demanda i l'activitat adoptades fins ara, com les moratòries, els crèdits tous o els ERTO, entre altres, amb uns efectes que només s'esvairan progressivament. Serà llavors quan es podrà veure quin teixit empresarial ha sobreviscut a la forta sotragada econòmica que ha suposat el virus de la Covid-19 i, en conseqüència, la capacitat per recuperar els nivells d'activitat previs a la pandèmia.

VI. Preus i costos

1. Preus de consum

Durant l'any 2019 els preus de l'economia andorrana han mostrat en termes generals el to de creixement moderat que havia caracteritzat el 2018, de manera que la taxa d'inflació s'ha mantingut per sota de la mitjana de la zona euro durant quasi tot l'exercici.

Andorra ha tancat l'any 2019 amb una inflació de l'1%, per sota de la del conjunt de la zona euro.

L'any va començar amb uns increments molt discrets de preus (0,2-0,3%), que s'han accelerat fins a assolir un màxim de l'1,3% a l'abril-maig. Posteriorment, la taxa d'inflació ha mostrat una tendència de descens fins al novembre, que s'ha trencat amb un repunt l'últim mes de l'any fins a l'1% interanual, dues dècimes més que al desembre de 2018. Com a resultat, a Andorra l'evolució dels preus ha estat més contingua que a França i que al conjunt de la zona euro (1,6% i 1,3% d'inflació harmonitzada al tancament de l'any, respectivament), però ha superat una mica Espanya (0,8%), d'on provenen la major part dels béns de consum.

ÍNDEX DE PREUS DE CONSUM D'ANDORRA - Taxa de variació interanual (%)

Gràfic 6.1

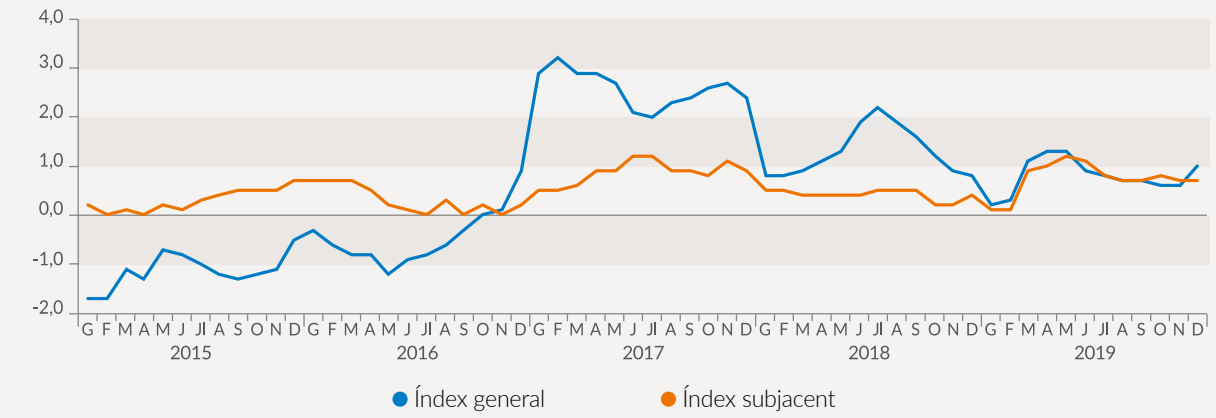

Font: Departament d'Estadística.

Les alces de preus més destacades han estat protagonitzades pels components de begudes alcohòliques i tabac (2,6%), habitatge (2%) i ensenyament (2%). Els segueixen de prop els components d'hoteleria i restauració, béns i serveis diversos, i vestit i calçat. A l'altre extrem s'han registrat descensos interanuals de preus en els components d'esbarjo, espectacles i cultura, transport i comunicacions.

El component més inflacionista durant l'any 2019 ha estat el de begudes alcohòliques i tabac.

ÍNDEX DE PREUS DE CONSUM. Desembre de 2019 - Taxa de variació interanual (%)

Gràfic 6.2

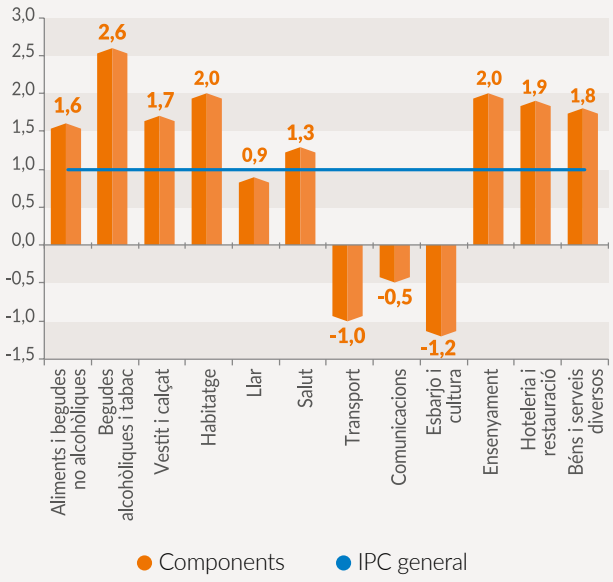

Font: Departament d'Estadística.

Pel que fa als grups especials, destaquen els increments de preus dels productes frescos (3,8%) i petroliers (2,6%); a més, els dels serveis també han registrat un creixement per sobre de la mitjana (1,5%). Paral·lelament, la inflació subjacent –que exclou energia i aliments, i mesura l'evolució del nucli dels preus– s'ha accelerat tres dècimes, fins al 0,7% amb què ha tancat el 2019. No obstant això, es manté per sota de la inflació general per quart any consecutiu, una circumstància que evidencia la manca de pressions inflacionistes de fons en l'economia.

En comparació internacional, la inflació subjacent d'Andorra de l'any 2019 també ha estat inferior a la d'Espanya (1,1%), França (1,5%) i del conjunt de la zona euro (1,4%). Així, es pot concloure que el 2019 l'evolució dels preus d'Andorra s'ha mantingut molt controlada i més moderada que la de les economies veïnes.

2. Salaris

L'any 2019 el salari mitjà d'Andorra s'ha incrementat el 0,7%, fins a assolir la xifra de 2.147 euros, la més elevada de la sèrie històrica disponible (en termes nominals), segons les dades de

la Caixa Andorrana de Seguretat Social i del Departament d'Estadística. Aquest augment ha estat inferior al de la inflació, en contrast amb el que va succeir l'exercici anterior, quan els salaris van avançar el 2,6%. No obstant això, si s'analitza amb una perspectiva històrica més llarga, s'observa que el salari mitjà d'Andorra acumulat des que es va iniciar la recuperació econòmica i de les rendes l'any 2014 ha estat del 7,4%, superior a la inflació acumulada durant el mateix període (3,9%), fet que implica una millora del poder adquisitiu de 3,5 punts.

Gràfic 6.3

SALARIS MITJANS I INFLACIÓ

Taxa de variació interanual (%)

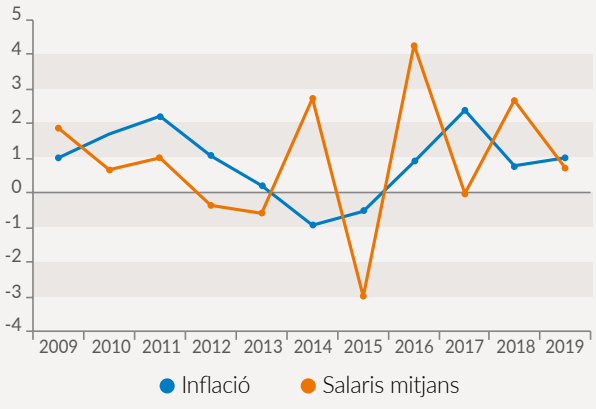

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

Les dades de l'Enquesta de forces del treball reflecteixen una dinàmica salarial durant l'any 2019 similar a la que mostren les dades de la CASS, amb un increment de la remuneració mitjana mensual dels assalariats del 0,8%, fins als 1.795,58 euros nets per a un treball de 39,5 hores setmanals de mitjana. D'acord amb aquesta font, el 2019 entorn del 45% dels assalariats del sector privat han guanyat més de 2.000 euros, un percentatge que s'eleva al 70% en el cas del sector públic i parapúblic. En canvi, aquesta relació s'inverteix en el cas dels salaris més baixos (inferiors a 1.209 euros), que es concentren en el sector privat (17% del total) més que no pas en el sector públic (5,5%). L'Enquesta també reflecteix que la remuneració mitjana dels treballadors per compte propi (2.609,66 euros) és bastant més elevada que la dels assalariats, i la d'aquests últims va augmentant amb l'edat fins a assolir un màxim en el tram de 45 a 54 anys, mentre que en edats més avançades tendeix a reduir-se.

L'any 2019 el salari mitjà ha augmentat el 0,7%, per sota de la inflació.

Quant al salari mínim interprofessional, el 2019 s'ha incrementat el 3,2%, bastant per sobre del salari mitjà. Com a resultat, el salari mínim horari ha pujat fins a 6,06 euros per hora (per als treballadors de 18 anys i més), que equivalen a 1.050,40 euros mensuals per a una jornada de 40 hores a la setmana. Aquesta evolució respon al compromís que el salari mínim sigui la meitat del salari mitjà –que, com s'ha dit, està al voltant dels 2.150 euros–, seguint les recomanacions del Comitè Europeu de Drets Socials. Cal afegir que l'alça del salari mínim andorrà es produeix en un context en què Espanya també l'ha apujat molt significativament, un 22,3% el 2019, fins als 900 euros, que han passat a ser 950 euros des de l'1 de gener de 2020; aquest fet endureix les condicions de competència per captar mà d'obra procedent del país veí per treballar a Andorra.

L'hoteleria i el comerç han incrementat els salaris per sobre de la inflació, en contrast amb la reducció del sector financer.

Per sectors, l'evolució salarial de l'any 2019 ha estat dispar, amb increments significatius en alguns sectors, com les altres activitats socials i de serveis prestats a la comunitat (3,2%), l'hoteleria (2,7%) i les indústries manufactureres (2,7%), en contraposició a les caigudes registrades en el sistema financer (6,2%) i el transport (-1,2%). En la construcció el creixement salarial s'ha moderat fins a l'1,9%, després que el 2018 fos el sector més dinàmic en aquest àmbit. Pel que fa a la resta de sectors, cal destacar els increments en el comerç (2,4%), l'Administració pública (2%) i les activitats immobiliàries i de lloguer (2%), per sobre de la inflació general.

L'anàlisi dels nivells salarials mostra que el 2019 s'han escurçat les diferències entre sectors després que augmentessin una mica el 2018. Així, el salari més elevat és 3,4 vegades superior al

salari més baix (3,6 el 2018). Més concretament, les retribucions més altes es troben un any més en el sector financer, on els salaris són 2,2 vegades superiors a la mitjana. Aquest nivell contrasta amb el del treball domèstic a la comunitat, que –amb un salari inferior en un 36% a la mitjana– és el sector de menys retribució. El segon sector del rànquing salarial és el de producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua –amb uns salaris que són un 61% superiors a la mitjana–, seguit de l'Administració pública –que paga el 25% més– i dels organismes extraterritorials –amb un salari que és el 22% superior a la mitjana. Entre els sectors que se situen per sota del nivell salarial mitjà, cal assenyalar la construcció, sector que es troba per desè any consecutiu per sota de la mitjana quan abans de la crisi havia estat tradicionalment per sobre, i el comerç i l'hoteleria, dos sectors que ocupen bona part de la població andorrana (35,4% del total d'assalariats), amb unes retribucions un 13% i un 24% inferiors a la mitjana, respectivament. Entre 2004 i 2014 aquests dos sectors han acumulat més de 7 punts de pèrdua de nivell respecte de la mitjana, però els darrers anys la diferència s'ha anat corregint en part.

L'any 2019 la bretxa salarial per gènere s'ha reduït, però encara és del 27%.

Per completar l'anàlisi de l'evolució salarial, cal destacar que la descomposició salarial per sexes continua mostrant que el salari mitjà de les dones, segons les dades de la CASS, es manté per sota del salari mitjà dels homes (1.886 vs. 2.398 euros), tot i que la diferència s'ha reduït en 1,4 punts, fins a ser del 27,1%. Aquesta circumstància es dona a tots els sectors, amb l'única excepció dels organismes extraterritorials, on el salari de les dones supera el dels homes, si bé es tracta d'una branca amb una importància molt menor dins l'ocupació andorrana.

Les diferències més importants es continuen trobant en el sector financer, on el salari mitjà dels homes és un 77% superior al de les dones, i en les activitats sanitàries i veterinàries, en què és un 41% superior. Aquestes dades posen de manifest que en aquests sectors els homes ocupen de forma més majoritària els llocs de treball de rang més elevat. Per contra, les diferències més petites es donen en l'educació i a les llars que ocupen personal domèstic (amb una mitjana salarial dels homes que és d'un 6%-8% superior a la de les dones).

Quadre 6.1

SALARIS MITJANS PER SECTORS D'ACTIVITAT (en euros)

	2019	% var. 19/18	Índex mitjana d'Andorra=100
Agricultura, ramaderia, caça i silvicultura	1.598,59	2,4	74,4
Indústries manufactureres (inclou extractives)	2.210,35	2,7	102,9
Producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua	3.454,05	2,6	160,9
Construcció	2.118,90	1,9	98,7
Comerç i reparació de vehicles de motor (...)	1.859,16	2,4	86,6
Hoteleria	1.630,22	2,7	75,9
Transport, emmagatzematge i comunicacions	2.350,91	-1,2	109,5
Sistema financer	4.705,19	-6,2	219,1
Activitats immobiliàries i de lloguer; serveis empresarials	2.013,18	2,0	93,8
Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria	2.676,31	2,0	124,6
Educació	2.273,65	0,6	105,9
Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	2.323,82	1,0	108,2
Altres act. socials i de serveis prestats a la comunitat; serveis personals	1.879,42	3,2	87,5
Llars que ocupen personal domèstic	1.420,34	1,2	66,1
Organismes extraterritorials	2.624,29	4,7	122,2
Treball domèstic a la comunitat	1.381,24	0,4	64,3
Mitjana	**2.147,23**	**0,7**	**100,0**

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

QUOCIENT SALARIAL HOMES/DONES PER SECTORS. Any 2019

Gràfic 6.4

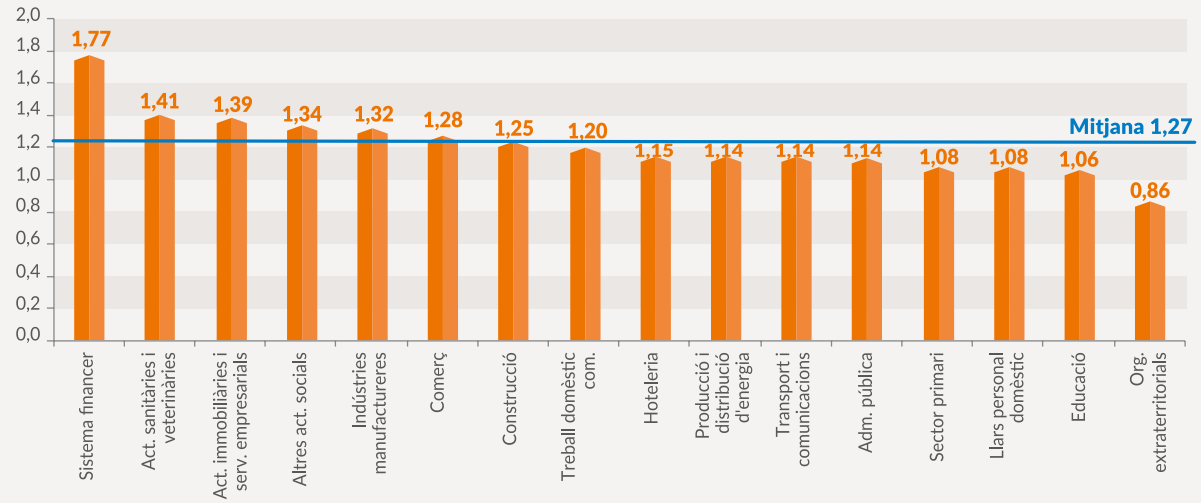

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

La bretxa salarial per gènere també queda reflectida a l'Enquesta de forces del treball, segons la qual les dones assalariades guanyen de mitjana 1.676,30 euros nets al mes, davant dels 1.908,11 euros nets dels homes, xifra que representa una diferència del 13,8%, si bé aquesta és força inferior a la que mostren les dades de la CASS. Una de les raons principals d'aquestes desigualtats és que hi ha més dones que treballen a temps parcial i en sectors d'activitat menys remunerats que els homes.

VII. Sector exterior

1. Fluxos comercials amb l'exterior

L'any 2019 s'ha caracteritzat per un alentiment en el creixement de les exportacions i les importacions fins a unes taxes de variació molt modestes. Concretament, les importacions andorranes de mercaderies han crescut un 0,7%, una evolució que ha elevat la xifra total a 1.377,9 milions d'euros; i les exportacions han crescut un 1,4%, fins als 113,8 milions d'euros. Com a resultat, la taxa de cobertura (exportacions/importacions) ha pujat una dècima i s'ha situat en el 8,3%, el nivell més alt assolit des de 2006.

El creixement d'exportacions i importacions es desaccelera el 2019.

El 2019 les importacions han moderat el ritme d'augment des del 4,7% de 2018 fins al 0,7%, el menor increment des de 2015. Des del punt

COMERÇ EXTERIOR
Taxa de variació interanual (%)

Gràfic 7.1

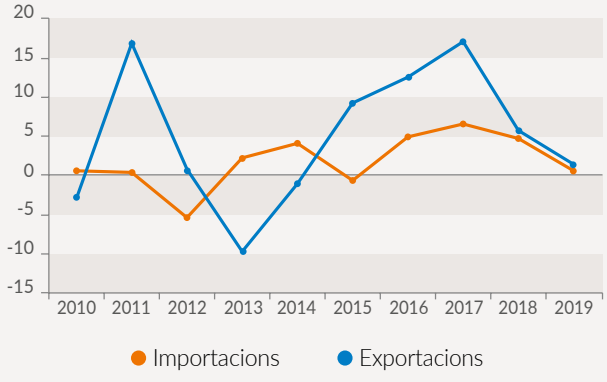

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

de vista sectorial, el grau de concentració de les importacions andorranes s'ha mantingut bastant estable aquest darrer any. El pes dels quatre primers grups (productes alimentaris, material de transport, productes de les indústries químiques, i maquinària i material elèctric) ha estat del 52,2% del total, sis dècimes més que el 2018. Però si considerem els sis primers grups (afegint-hi productes minerals i productes tèxtils), el percentatge sobre el total es manté pràcticament estabilitzat entorn del 68%, fet que posa en relleu l'elevada concentració que continua caracteritzant el comerç exterior d'Andorra.

El 2019 les exportacions registren el valor més elevat des de l'any 2006.

Com en el cas de les importacions, durant el 2019 les exportacions andorranes han evolucionat lleugerament a l'alça, però han moderat el ritme d'augment respecte a l'any anterior. La taxa de variació de les exportacions ha estat només de l'1,4%, inferior al 5,7% de 2018, que és la xifra més baixa des que es va iniciar la recuperació el 2015. Tot i això, en termes absoluts, el volum d'exportació és de 113,8 milions d'euros, la xifra més alta des de 2006.

Les exportacions andorranes també es caracteritzen per un elevat grau de concentració en uns quants productes. Concretament, els tres primers grups d'exportació (maquinària i material elèctric, material de transport i òptica, i fotografia i aparells de precisió) pràcticament concentren el 62% de les exportacions totals, gairebé tres punts menys que l'any anterior. Tot i així, es tracta d'un percentatge força elevat i molt superior al de les importacions.

Cal tenir en compte que una part de les importacions andorranes implica reexportacions posteriors. De fet, si es prenen els deu primers capítols exportadors i importadors s'obté que hi ha cinc coincidències: "vehicles automòbils", "productes de perfumeria", "màquines i aparells elèctrics", "aparells mecànics" i "vestits i accessoris del vestit, no de gènere de punt". Aquesta superposició es considera indicativa de l'anomenat comerç intraindustrial o de l'anomenat comerç bidireccional (un país és exportador i importador alhora d'uns mateixos tipus de productes), en el qual el valor afegit generat en l'economia nacional o el sentit de l'oportunitat en operacions de *trading* comercial esdevenen factors i actius essencials.

Elevada concentració de les exportacions andorranes en uns pocs productes.

Gràfic 7.2

DÈFICIT COMERCIAL - Milions d'euros

Font: Departament de Tributs i de Fronteres i elaboració pròpia.

En el cas d'Andorra, es tractaria de productes que a escala internacional permeten operacions de *trading* comercial amb diferències de valor significatives entre països que un intermediari pot aprofitar, o bé, alternativament, de la creació d'activitats vinculades a l'acoblament amb creació d'un valor afegit dins d'Andorra que permet aprofitar un nínxol de mercat.

Tant l'evolució del tipus de canvi com les modificacions en la regulació del comerç internacional són factors importants que incideixen en la reexportació de productes. L'euro va començar a depreciar-se davant del dòlar a partir del mes d'abril de 2018 i ho ha continuat fent durant tot el 2019, i aquest fet ha implicat unes condicions més desfavorables per importar productes procedents de països de fora de la unió monetària i després exportar-los a la zona euro.

Pel que fa a la regulació, Andorra està en procés de negociació d'un acord d'associació amb la Unió Europea. La negociació, que ha quedat endarrerida pel Brexit, entre altres aspectes, ha de permetre la lliure circulació de mercaderies dels capítols 1 a 23 del Sistema harmonitzat i, alhora, el manteniment de l'exclusió del tabac de la unió duanera durant un termini transitori de 30 anys, que ha de facilitar la reconversió del sector. Aquest fet pot obrir noves oportunitats per al comerç entre Andorra i la Unió Europea, sobretot després que els darrers anys la Unió Europea hagi posat obstacles normatius que limiten les possibilitats de reexportació des d'Andorra.

Com que el volum d'importacions tradicionalment és molt superior al de les exportacions i, a més, el creixement de 2019 en tots dos casos ha estat força baix, el dèficit comercial andorrà ha augmentat lleugerament (un 0,6%) fins a arribar als 1.264 milions d'euros, la xifra més elevada des de l'exercici 2007, que representa el 45% del PIB andorrà. Aquest resultat es deu a la importància de la demanda de productes importats de consum (tant intern com per al turisme) i d'inversió, que supera àmpliament el valor de les exportacions.

El 2019 el dèficit comercial es continua ampliant i ja representa el 45% del PIB.

TAXA D'OBERTURA (%)

Gràfic 7.3

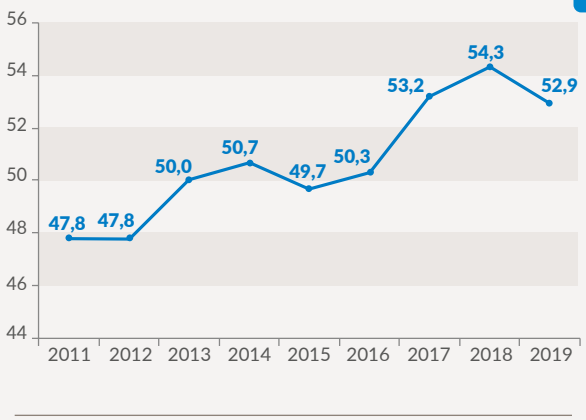

Font: Departament de Tributs i de Fronteres i elaboració pròpia.

Finalment, l'evolució dels fluxos comercials s'ha traduït en una reducció de la taxa d'obertura de l'economia (expressada pel valor sumat de les exportacions i les importacions de mercaderies en percentatge del PIB), fet que no succeïa des de 2015 i que s'explica perquè el 2019 els fluxos comercials amb l'estranger han crescut menys del que ho ha fet el PIB nominal (3,4%). El 2019 la taxa d'obertura s'ha situat en el 52,9%, més d'un punt inferior al 54,3% de l'any anterior, si bé continua sent la tercera dada més alta de la darrera dècada.

2. Distribució geogràfica del comerç exterior

2.1. Importacions

L'any 2019 les importacions procedents d'Europa, origen geogràfic principal de les compres andorranes a l'exterior, han assolit el 91,9% del total, molt a prop del percentatge màxim històric que es va registrar el 2016 (92,1%). Aquesta evolució és el resultat d'un augment de les

importacions procedents d'Europa, de l'1,0% el 2019, lleugerament superior al creixement global de les importacions (0,7%).

El 2019 només augmenten les importacions procedents del continent europeu.

El comportament de les importacions de la resta de continents ha estat negatiu. Destaca especialment el retrocés de les compres a Amèrica (-11,8%), tot i que el seu pes relatiu només és de l'1,0%. Les importacions procedents d'Àsia i Àfrica han disminuït un 2,1% en ambdós casos, però la reducció de les importacions procedents d'Àsia és força més rellevant, ja que representen el 6,2% del total de les importacions andorranes; en canvi, les importacions procedents d'Àfrica només representen el 0,2%.

Dins de la Unió Europea, les compres a Espanya, principal país proveïdor d'Andorra, han augmentat l'1,4%, un avenç inferior al registrat l'any anterior (5,0%), però superior al del conjunt de les importacions. Per tant, el pes sobre el total d'aquestes compres s'ha ampliat mig punt, fins al 64,3%. En canvi, l'evolució de les importacions franceses ha estat negativa (-6,9%) per tercer any consecutiu. En conseqüència, la seva participació en el total s'ha retallat fins al 12,1%, un mínim històric i molt lluny del 30% que havia arribat a representar durant els anys noranta. Malgrat tot, França es manté com el segon país proveïdor d'Andorra, a força distància del tercer i el quart, que són Alemanya i Itàlia, amb un pes relatiu cadascun de prop del 4%. El 2019 Alemanya ha tornat a situar-se davant d'Itàlia gràcies al fort increment experimentat per les compres a aquest país (del 18,4%). Cal assenyalar que el 2019 Espanya ha estat el país que ha contribuït més al creixement de les importacions (0,9 punts percentuals), que és justament la mateixa contribució negativa que ha fet França (-0,9 punts percentuals).

Pel que fa a la resta dels països europeus, les importacions andorranes del Regne Unit han registrat un descens del 0,8%, amb la qual cosa aquest país ha reduït lleugerament el seu pes, fins a l'1,5%. A continuació hi ha els Països Baixos, amb un pes relatiu de l'1,1% i un creixement intens de les importacions el 2019 (22,5%), i Portugal, amb un pes relatiu del 0,9% i un creixement de l'1,1%.

COMERÇ EXTERIOR PER ZONES GEOGRÀFIQUES

Quadre 7.1

	IMPORTACIONS			EXPORTACIONS		
	Milions d'euros 2019	% var. 2019/18	% total 2019	Milions d'euros 2019	% var. 2019/18	% total 2019
Espanya	886,1	1,4	64,3	71,0	11,9	62,4
França	166,6	-6,9	12,1	12,6	-33,4	11,1
Alemanya	54,8	18,4	4,0	1,1	-43,6	1,0
Itàlia	53,1	8,4	3,9	1,7	33,1	1,5
Regne Unit	20,2	-0,8	1,5	1,8	551,8	1,6
Països Baixos	14,6	22,5	1,1	2,9	32,7	2,6
Portugal	12,5	1,1	0,9	0,1	-34,8	0,1
Unió Europea-28	**1.243,0**	**1,1**	**90,2**	**92,6**	**0,3**	**81,3**
Suïssa	14,3	-18,5	1,0	0,2	-73,0	0,2
Europa	**1.265,8**	**1,0**	**91,9**	**96,8**	**-1,1**	**85,1**
Estats Units	9,6	-6,4	0,7	2,0	42,6	1,8
Amèrica	**14,3**	**-11,8**	**1,0**	**3,8**	**62,4**	**3,3**
Xina	47,4	-4,7	3,4	0,7	32,9	0,6
Vietnam	7,5	0,0	0,5	0,0	168,2	0,0
Àsia	**85,4**	**-2,1**	**6,2**	**6,2**	**8,6**	**5,5**
Total món	**1.377,9**	**0,7**	**100,0**	**113,8**	**1,4**	**100,0**

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

La resta de països de la Unió Europea tenen un pes molt petit, per sota de l'1%, la qual cosa fa que la seva aportació al creixement total no sigui gaire rellevant. Fora de la Unió Europea destaca la recaiguda de les importacions procedents de Suïssa (-18,5%), després de la recuperació de l'any anterior. Com a resultat d'això, el pes de Suïssa sobre el total s'ha reduït a l'1,0% i s'ha situat així per sota de la mitjana històrica.

Les importacions procedents d'Alemanya i Itàlia es disparen mentre que les de Suïssa, França, els Estats Units i la Xina cauen força.

Pel que fa a les importacions de països de fora d'Europa, només les procedents dels Estats Units i d'alguns pocs països d'Àsia tenen alguna rellevància. És cert que algun any concret s'hi ha sumat algun país en particular, però no ha estat el cas de 2019. L'evolució de les compres als Estats Units ha estat força negativa a causa de la depreciació de l'euro davant del dòlar, ja que van registrar un descens del 6,4%, que se suma al retrocés del 35,1% de l'any 2018, fet que li ha suposat reduir la seva quota de mercat fins al 0,7%. Així mateix, les importacions procedents de la Xina van baixar un 4,7% i van reduir el seu pes relatiu fins al 3,4%. Com a conseqüència d'aquesta evolució, la Xina ha passat de ser el tercer proveïdor més important d'Andorra el 2018, només darrere d'Espanya i França, a ser el cinquè el 2019, i ha estat superat per Alemanya i Itàlia. Finalment, també destaca el descens de les compres procedents del Japó (-10%), que ha situat la seva participació sobre el total en el 0,3%, molt lluny del 6,2% que havia arribat a representar a principis dels noranta. Aquest canvi està molt relacionat amb la pèrdua d'atractiu que ha patit el sector andorrà de comerç d'electrònica al llarg dels darrers anys. Bona part d'aquestes compres han estat substituïdes per les que s'han fet al Vietnam, un país que ha passat de concentrar el 0,1% de les compres andorranes abans de la crisi a representar-ne el 0,5% el 2019.

Espanya es reforça com a principal proveïdor d'Andorra amb un pes relatiu del 64,3%.

En resum, l'any 2019 Espanya ha ampliat lleugerament el seu pes relatiu com a principal proveïdor nacional, mentre que França ha continuat perdent importància com a proveïdor, en línia amb la tendència de fons observada els darrers vint-i-cinc anys. També s'observa un fort increment de les compres a Alemanya, Itàlia i els Països Baixos, mentre que les procedents de fora d'Europa han disminuït per l'efecte de la depreciació de l'euro i les lluites comercials entre els Estats Units i la Xina.

2.2. Exportacions

El 2019 les exportacions s'han moderat, per segon any consecutiu, com a conseqüència de l'alentiment de l'economia europea i del comerç mundial. De fet, el 2019 les exportacions al continent europeu –principal destinació de les exportacions andorranes– han disminuït un 1,1%, fet que explica que el pes relatiu d'Europa en el global de les exportacions andorranes hagi disminuït del 87,2% de 2018 al 85,1% de 2019.

El 2019 les vendes a Espanya, primer consumidor de productes procedents d'Andorra, han crescut un 11,9% i han fet una aportació al creixement global de les exportacions de 6,7 punts. Com a resultat d'aquesta evolució tan positiva, el 2019 el pes que representen les exportacions a Espanya respecte al total ha pujat gairebé sis punts percentuals, fins al 62,4%, la dada més alta des de 2008. En canvi, les exportacions a França han retrocedit un 33,4% i han reduït el seu pes relatiu en pràcticament sis punts, fins

El 2019 les exportacions a Espanya han crescut un 12% i ja són pràcticament dos terços del total.

IMPORTACIONS DELS PAÏSOS VEÏNS D'ANDORRA - Percentatge sobre el total (%)

Gràfic 7.4

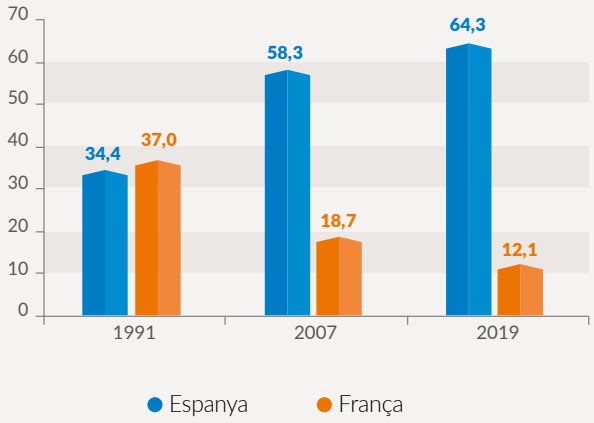

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

EXPORTACIONS DELS PAÏSOS VEÏNS D'ANDORRA - Percentatge sobre el total (%)

Gràfic 7.5

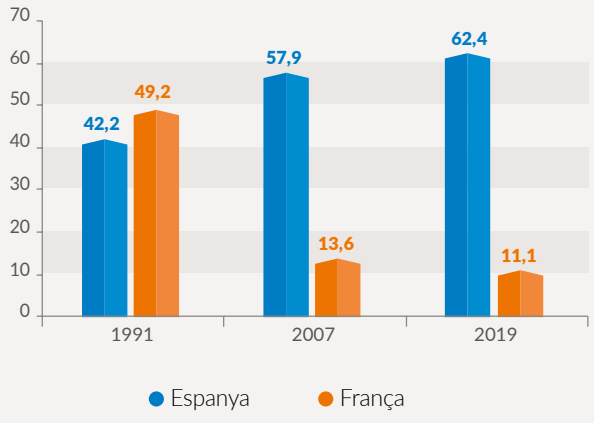

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

a situar-se en l'11,1%. Així doncs, la balança entre els dos socis principals d'Andorra continua inclinant-se a favor d'Espanya, en contrast amb les participacions similars que tenien ambdós països a principis dels anys noranta.

Pel que fa a la resta dels països de la UE-28, l'evolució ha estat dispar. D'una banda, destaquen els forts increments dels mercats del Regne Unit, Itàlia i els Països Baixos, cap a on les exportacions han crescut un 552%, un 33,1% i un 32,7%, respectivament. Aquest creixement ha fet que els seus pesos relatius hagin augmentat fins a l'1,6%, l'1,5% i el 2,6%, respectivament, i que el Regne Unit hagi passat de ser la dotzena destinació de les vendes exteriors andorranes, a ser-ne la setena, després d'Espanya, França, Noruega, els Països Baixos, Hong Kong i els Estats Units. En canvi, les vendes a Alemanya han registrat un fort descens (-43,6%), fet que n'ha limitat el pes a l'1,0%, un percentatge que l'ha fet baixar a la novena posició del rànquing. La resta de països de la UE-28 tenen un pes inferior a l'1%, de manera que la seva aportació és poc rellevant.

Les exportacions a la resta del món s'incrementen afavorides per la depreciació de l'euro.

Dins del continent europeu però fora de la Unió Europea destaca l'aportació de Noruega, que amb una quota del 3% ocupa la tercera posició del rànquing exportador d'Andorra, després d'Espanya i França, malgrat que el 2019 el comportament de les vendes a aquest país ha estat força negatiu (-17,7%) per segon any consecutiu. Per la seva banda, les exportacions a Suïssa han disminuït un abrupte 73% i la seva quota ha baixat al 0,2% del total, davant del 4,6% que havien arribat a representar el 2010.

El pes de la resta del món sobre el total de vendes andorranes s'ha ampliat al 15% el 2019. Aquesta evolució s'ha beneficiat de la depreciació de l'euro, ja que ha abaratit les exportacions a fora de l'eurozona. En aquest sentit, destaca el creixement de les exportacions al continent americà (62,4%), de manera que la seva participació ha augmentat del 2,1% de 2018 al 3,3% de 2019. En aquest cas, l'evolució s'explica fonamentalment per l'increment de les vendes que han experimentat, d'una banda, els Estats Units (que creixen un 43% i eleven la seva quota a l'1,8% del total), i d'altra banda, El Salvador (que multiplica per vuit les exportacions). La contribució dels Estats Units al creixement total de les vendes ha estat de 0,5 punts i la d'El Salvador, de 0,6 punts.

El 2019 la contribució del continent asiàtic també ha estat positiva, amb un increment de les exportacions totals del 8,6%. Aquest augment s'explica quasi exclusivament per la contribució

positiva de les vendes a Singapur (que s'han multiplicat per 18 fins a arribar a representar el 0,4% del total), a Hong Kong (que és el mercat asiàtic més important i ha registrat un creixement del 9,3%) i a la Xina (que és el tercer mercat asiàtic més important i ha registrat un creixement del 33%). Un altre mercat asiàtic tradicional com els Emirats Àrabs Units ha registrat un increment de les exportacions andorranes del 3,1% i manté un pes relatiu del 0,9%, el segon més important després de Hong Kong. En conjunt, el pes del continent asiàtic ha pujat del 5,1% de 2018 al 5,5% de 2019. Per acabar, cal esmentar la intensa davallada de les exportacions a l'Àfrica (-72%), que ha fet que quedi com un mercat pràcticament irrellevant per a l'economia andorrana.

Gràfic 7.6

EXPORTACIONS ANDORRANES A ÀSIA - Milers d'euros

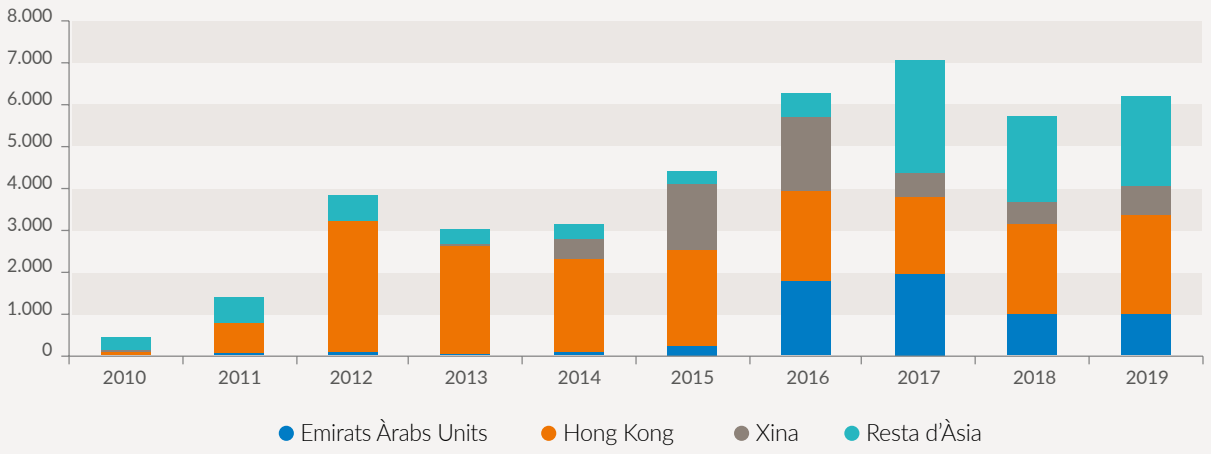

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

En resum, les exportacions andorranes estan cada vegada més concentrades en l'economia espanyola. L'evolució fora d'aquesta economia és força erràtica i està condicionada per operacions singulars i per l'evolució de les importacions per reexportar. El 2019 les exportacions a fora del continent europeu s'han beneficiat de la depreciació de l'euro i ha destacat la tendència alcista de les vendes als Estats Units, per quart any consecutiu, i també de les vendes al continent asiàtic.

3. Composició sectorial del comerç exterior

3.1. Importacions

El baix creixement de les importacions andorranes de 2019 és el resultat d'una evolució dispar de les agrupacions sectorials. Les contribucions positives més elevades han estat les de productes alimentaris, begudes i tabac (0,6 punts percentuals), objectes d'art i antiguitats (0,5 punts percentuals) i material de transport (0,4 punts). A l'altre extrem, els grups que han restat més al creixement de les importacions són el de metalls comuns i el de pedres, perles i metalls preciosos (-0,5 i -0,3 punts percentuals, respectivament).

Les importacions d'aliments, begudes i tabac, el grup amb el pes més elevat, creixen un 3,8%.

Una anàlisi més detallada posa de manifest que durant el 2019 les importacions d'aliments, begudes i tabac, el grup amb el pes més elevat, han accelerat el creixement del 0,4% de 2018 al 3,8% de 2019. Com a resultat, la seva participació sobre el total s'ha ampliat mig punt, fins al 15,2%. El capítol més important dins d'aquest grup és el de begudes, líquids alcohòlics i vinagres,

amb un pes del 5,9% sobre el total de les importacions andorranes, i amb un increment del 2,4% respecte a l'any anterior. El segon capítol en importància és el tabac, amb un pes del 2,2% sobre el total, que experimenta un avenç del 5,0%, notablement superior al del conjunt de les importacions.

Les importacions de vehicles han augmentat malgrat la caiguda de les matriculacions.

El segon grup més important en el rànquing d'importacions és el de material de transport, que com ja s'ha dit va fer una contribució positiva al creixement global de les importacions gràcies a l'increment del 3,0% que ha registrat el 2019 i que dona continuïtat a la tendència fortament alcista iniciada el 2013. En conseqüència, el seu pes sobre el total de compres realitzades a l'exterior ha augmentat tres dècimes, fins al 13,3%, el registre més elevat de la sèrie històrica. L'explicació d'aquesta progressió es troba en el creixement de les importacions del capítol de vehicles automòbils, tractors, motos i bicicletes (1,6%), que, tot i això, ha moderat el ritme d'augment respecte als sis anys anteriors durant els quals va créixer a taxes anuals de dos dígits per l'increment de les matriculacions de vehicles del mercat andorrà i l'augment de la reexportació d'aquests vehicles. L'any 2019, en canvi, la matriculació de vehicles canvia de tendència i disminueix un 1,9%. Cal assenyalar que també han crescut de forma significativa les importacions de vehicles de navegació aèria i naval, que són majoritàriament exportables, tot i tenir una importància relativa menor.

Gràfic 7.7

PRINCIPALS SECTORS D'IMPORTACIÓ D'ANDORRA. ANY 2019

Taxa de variació interanual (%)

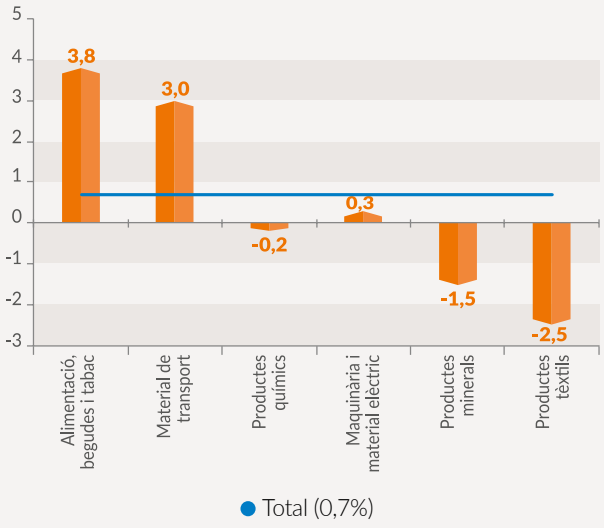

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

El 2019 l'evolució de les importacions de productes químics, el tercer grup en importància del rànquing, ha estat lleugerament negativa, i en conseqüència el seu pes relatiu s'ha mantingut pràcticament constant en el 12%. Els dos capítols més importants del grup són el de productes de perfumeria –amb un pes del 7,4% en el total d'importacions–, que ha disminuït un 3,1%, i el de productes farmacèutics –amb un pes del 2,3%–, que ha augmentat un 7,2% el 2019.

La progressió de les importacions de maquinària i material elèctric ha estat força similar a la del conjunt d'importacions (0,3%), de manera que n'ha mantingut el pes sobre el total en l'11,7% i ha estat el quart grup més important del rànquing de compres a l'exterior. Aquest comportament s'explica pel descens de les compres d'aparells mecànics (-2,2%), que ha estat compensat per un increment de les importacions de màquines i aparells elèctrics del 2,3%, una evolució que podria tenir a veure amb l'alça experimentada per les exportacions d'aquesta branca, atès que són productes reexportables.

El fort augment de les importacions de minerals per a la construcció indica que continua la recuperació de l'activitat constructora.

El grup de productes minerals és el cinquè en el rànquing d'importacions andorranes, amb un pes del 8,7%. El 2019 han registrat un descens de l'1,5%. El motiu d'aquest retrocés és la caiguda de les importacions de combustibles, olis i ceres minerals (-2,7%) —el capítol més important del grup, amb una quota del 8,1% sobre el total de les importacions, que, al seu torn, s'explica per la baixada del preu mitjà de compra dels combustibles

associada a la caiguda del preu del petroli que s'ha produït el 2019. En canvi, en el cas de les compres de sal, sofre, terres i pedres, guixos, calç i ciments, el segon capítol en importància del grup, s'ha produït un increment molt important per segon any consecutiu (19,6%), fet que és indicatiu de la fase de recuperació en què es troba el sector de la construcció.

Pel que fa al grup del tèxtil, les importacions han registrat un descens del 2,5%, i en conseqüència ha retallat dues dècimes el seu pes sobre el total, fins al 7,6% i ha esdevingut el sisè grup importador més important. Aquesta caiguda dona continuïtat a la que es va registrar el 2018, després de dos exercicis a l'alça.

Darrere dels productes tèxtils i a una distància considerable, se situen les importacions d'animals vius i productes del regne animal, que el 2019 han registrat un increment del 2,5%, per sobre de la del conjunt de les importacions, de manera que el seu pes sobre el total s'ha ampliat al 5%. Aquesta evolució s'explica principalment per l'augment d'importacions de carns i menuts comestibles i de peix (2,4% i 5,1%, respectivament).

Finalment, l'evolució dels grups de productes amb una participació inferior al 5% de les compres a l'exterior ha estat diversa. En particular, destaca l'increment dels objectes d'art i antiguitats (38,9%); en la resta de casos les variacions sobre l'any anterior han estat força més modestes.

COMERÇ EXTERIOR PER SECTORS

Quadre 7.2

	IMPORTACIONS			EXPORTACIONS		
	Milions d'euros 2019	% var. 2019/18	% total 2019	Milions d'euros 2019	% var. 2019/18	% total 2019
Animals vius i prod. regne animal	68,8	2,5	5,0	0,1	156,1	0,1
Productes del regne vegetal	29,7	3,1	2,2	0,0	53,5	0,0
Greixos i olis	5,1	-10,5	0,4	0,1	-19,5	0,1
Prod. alimentaris, begudes i tabac	209,7	3,8	15,2	0,4	-4,4	0,4
Productes minerals	119,6	-1,5	8,7	1,7	327,8	1,5
Prod. de les indústries químiques	165,7	-0,2	12,0	3,6	6,6	3,2
Mat. plàstiques, cautxú i manuf.	30,4	2,4	2,2	0,6	-4,0	0,5
Pells, cuiros i les seves manuf.	13,0	-11,1	0,9	1,2	23,4	1,0
Fusta, suro i les seves manuf.	11,6	11,4	0,8	1,4	3,8	1,2
Paper i arts gràfiques	30,8	6,8	2,2	7,7	20,3	6,7
Tèxtil	104,4	-2,5	7,6	8,4	12,1	7,4
Calçat, barrets, paraigües, etc.	34,7	-5,0	2,5	3,5	22,2	3,1
Manuf. pedra, ciment, ceràmica	18,5	-5,8	1,3	0,3	47,7	0,3
Pedres, perles i metalls preciosos	14,7	-19,2	1,1	6,6	-10,6	5,8
Metalls comuns i manuf.	43,3	-13,5	3,1	3,7	-24,7	3,3
Maquinària i material elèctric	160,9	0,3	11,7	38,8	6,3	34,1
Material de transport	182,9	3,0	13,3	16,9	-16,3	14,9
Òptica, fotografia, ap. precisió	47,1	2,7	3,4	14,6	-7,7	12,9
Armament i munició	1,0	12,0	0,1	0,1	25,6	0,1
Mercaderies i prod. diversos	60,4	2,1	4,4	1,8	-16,4	1,6
Objectes d'art, antiguitats	25,7	38,9	1,9	2,2	164,3	1,9
Total	**1.377,9**	**0,7**	**100,0**	**113,8**	**1,4**	**100,0**

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

En negatiu, cal esmentar la reducció de les importacions de pedres, perles i metalls preciosos (-19,2%), de metalls comuns (-13,5%) i de pell, cuiros i les seves manufactures (-11,1%), fet que probablement indica un comportament desfavorable del comerç d'aquest tipus de productes.

3.2. Exportacions

Durant el 2019 les exportacions andorranes han augmentat un 1,4% respecte a l'any anterior. Aquesta evolució s'explica, en bona mesura, per les aportacions positives dels grups de maquinària i material elèctric (2,1 punts percentuals). A força distància també hi han contribuït el grup d'objectes d'art i antiguitats (1,2 punts percentuals), el grup de paper i arts gràfiques (1,1 punts percentuals) i el de productes minerals (1,1 punts percentuals). En sentit contrari, destaca la contribució negativa del sector de material de transport (-2,9 punts percentuals) i, a més distància, la contribució negativa dels metalls comuns (-1,1 punts percentuals), que també és un dels sectors que ha contribuït més negativament al creixement de les importacions, probablement a causa de la caiguda de les reexportacions.

El 2019 les exportacions de maquinària i material elèctric són una tercera part del total i creixen un 6,3%.

El primer grup d'exportació continua sent, com és habitual des de 2003, el de maquinària i material elèctric, que ha experimentat un increment del 6,3%. Aquesta branca acumula cinc exercicis consecutius a l'alça, fet que n'ha elevat el pes sobre el total fins a un destacable 34,1%. Per capítols, aquesta progressió s'explica tant per l'augment de les màquines i aparells elèctrics (6,1%) –el capítol més important del grup, amb un pes del 26,4% en el total de vendes a l'exterior–, com pel creixement de les exportacions d'aparells mecànics (7,0%).

En el segon lloc del rànquing exportador es manté el material de transport, que el 2019 ha patit un fort retrocés, del 16,3%, per segon any consecutiu, després d'un període de cinc anys molt expansiu. Així, la participació del material de transport sobre el total de les vendes a l'exterior s'ha reduït del 18% de 2018 al 15% de 2019. El capítol que determina aquest comportament és el de vehicles automòbils, que representa el 14% de les exportacions totals i que ha registrat un descens del 18,2%.

El comportament de les vendes a l'exterior d'òptica, fotografia i aparells de precisió, tercer capítol d'exportació, també ha estat negatiu, amb un descens del 7,7%. Com a resultat, la seva quota sobre el total s'ha reduït fins al 12,9%. Per capítols, l'evolució ha estat negativa tant en el segment de productes d'òptica i fotografia (-6,9%) —que és el capítol més important del grup, amb un pes del 9,5% sobre el total de les exportacions—, com en el de rellotgeria (-4,6%) —que té un pes molt inferior, només del 3,1% sobre el total.

El 2019 en la quarta posició del rànquing per volum d'exportació se situa el grup del tèxtil, amb un pes sobre el total del 7,4% i un creixement interanual del 12,1%, continuant així l'evolució alcista dels dos anys anteriors.

Gràfic 7.8

PRINCIPALS SECTORS D'EXPORTACIÓ D'ANDORRA. ANY 2019

Taxa de variació interanual (%)

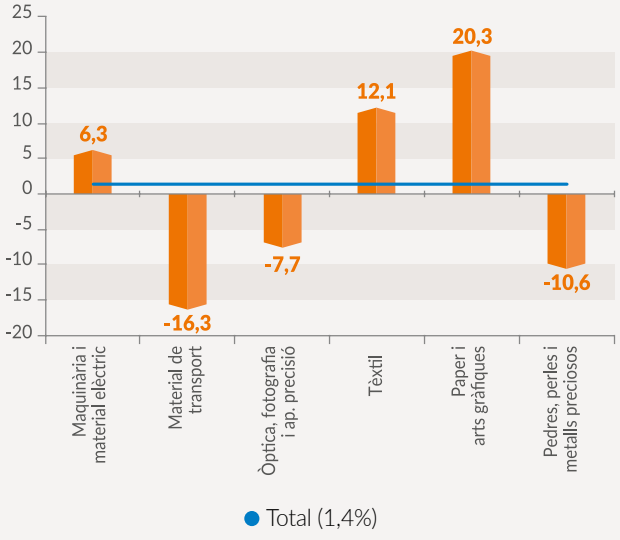

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

Les exportacions dels sectors tèxtil i paper i arts gràfiques augmenten molt el 2019.

Dins d'aquest grup, destaquen les aportacions del capítol de vestits i accessoris del vestit que no són de gènere de punt –el capítol més important del grup, amb un pes del 4,7% en el total d'exportacions–, que ha crescut un 11,7%, i el dels vestits i accessoris del vestit de gènere de punt, que ha augmentat un 45,2%, però que només té una participació sobre el total de l'1,4%.

L'evolució del grup de paper i arts gràfiques ha estat força favorable, amb un creixement de les exportacions del 20,3%. Com a resultat, la seva participació sobre el total s'ha elevat fins al 6,7% i s'ha situat com a cinquè sector per volum d'exportacions. Els subgrups més importants són el de papers i cartrons (4,1% del total) i el de productes de l'edició o de les indústries gràfiques (2,1% sobre el total). El 2019 tots dos han registrat una evolució força positiva.

El sector següent en importància és el de pedres, perles i metalls preciosos, que ha estat un dels grups que ha retrocedit més el 2019 (-10,6%) seguint la tònica de l'any anterior, després que entre 2014 i 2017 es quadrupliqués la xifra de vendes a l'exterior. Com a resultat d'aquesta evolució negativa, el seu pes relatiu s'ha reduït fins al 5,8%. Aquesta disminució de les exportacions ha anat acompanyada d'un descens també molt important de les importacions, probablement perquè ha disminuït la reexportació d'aquests productes.

La resta de grups representen una proporció inferior al 5% de les exportacions totals. Destaquen els metalls comuns, que representen el 3,3% de les vendes totals a l'exterior i que el 2019 han registrat un descens de prop del 25%. Seguidament hi ha els grups de productes de les indústries químiques, amb un pes del 3,2% i un increment del 6,6%, i el de calçat, barrets, paraigües, etc., amb un pes del 3,1% i un augment del 22,2%.

4. Fluxos d'inversió estrangera

El 2019 Andorra ha reforçat la seva posició com a destinació atractiva per a la inversió estrangera. Malgrat que durant aquest any s'han formalitzat 458 operacions d'inversió, 47 menys que el 2018, el volum d'inversió associat a aquestes operacions ha augmentat un extraordinari 82%, fet que s'explica perquè la dimensió mitjana de cada operació s'ha duplicat en un any (ha passat de ser de prop de 300.000 euros a ser de 600.000 euros). Concretament, el volum de la inversió global formalitzada el 2019 ha assolit els 276,8 milions d'euros davant dels 152,1 milions d'euros de l'any 2018.

La inversió estrangera augmenta fins a representar el 9,8% del PIB andorrà el 2019.

Aquest important augment de la inversió estrangera ha fet repuntar aquesta xifra respecte al PIB andorrà des del 5,6% de 2018 fins al 9,8% de 2019, la més alta des que el 2012 va entrar en vigor la Llei d'inversió estrangera.

La distribució geogràfica de la inversió formalitzada el 2019 mostra una gran

VOLUM D'INVERSIÓ ESTRANGERA TOTAL RESPECTE DEL PIB

Gràfic 7.9

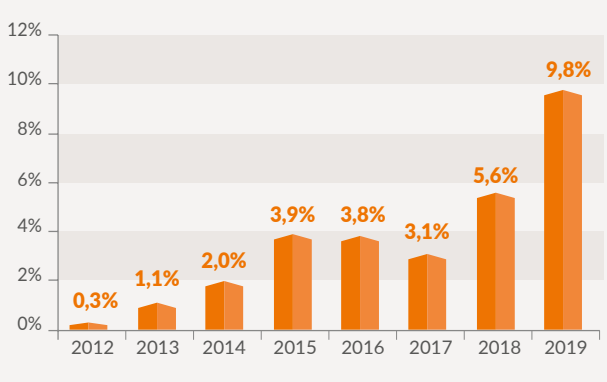

Font: Ministeri de Presidència, Economia i Empresa.

concentració en dos països estrangers, que són Espanya (27,3% de la inversió total) i França (27,8%). Tanmateix, el principal país origen de la inversió estrangera de 2019, amb un pes del 33,7%, és Andorra. La xifra correspon a inversions que fan empreses andorranes que estan participades en més d'un 50% per socis no residents. Rússia és el tercer país estranger en importància (amb un pes només del 0,3%), seguit per la Xina (que augmenta un 67% la inversió a Andorra i entra per primer cop en el ràquing de principals països inversors malgrat que només té un pes de el 0,2% respecte a la inversió total), i Portugal. La resta es reparteix de manera geogràficament diversa, però amb escassa importància.

El 2019 Espanya i França concentren el 55% de la inversió estrangera a Andorra.

Globalment, des de 2012, quan va entrar en vigor la Llei d'inversió estrangera vigent, Espanya ha concentrat un 40,9% de les inversions formalitzades a Andorra en import, i França un 19,5%. La resta es reparteix entre molts països, entre els quals destaquen Luxemburg (5,5%), Bèlgica (3,0%) i Rússia (2,8%). Les inversions en què s'identifica com a país d'origen "Andorra" representen el 16,6% del total durant el període 2012-2019.

INVERSIÓ ESTRANGERA PER PAÏSOS I SECTORS. ANY 2019 - En % del total

Gràfic 7.10

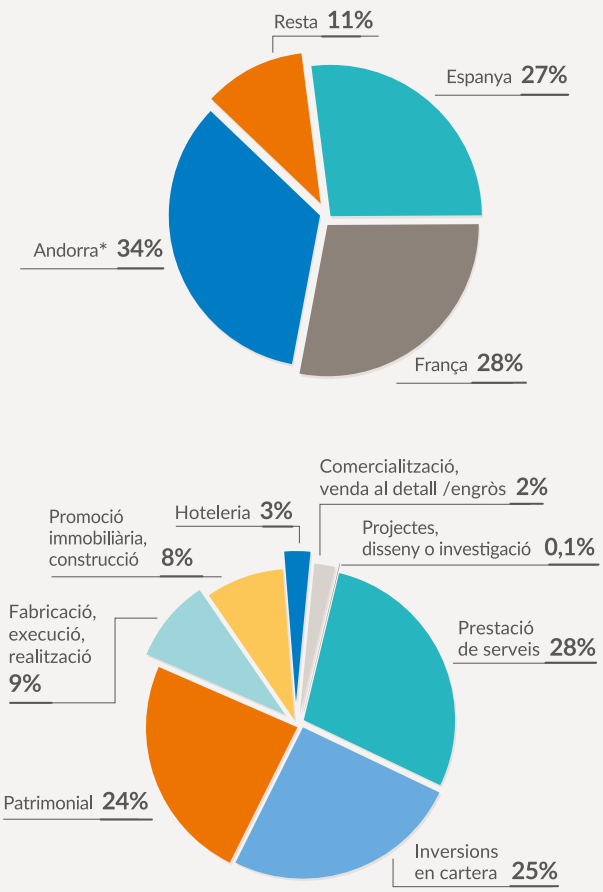

(*) Empreses andorranes amb capital estranger (> 50%) que realitzen una nova inversió.

Font: Ministeri de Presidència, Economia i Empresa.

Per sectors, l'any 2019 ha destacat la inversió estrangera formalitzada en l'àmbit de la prestació de serveis (28% del total), la inversió en cartera (25%) i l'activitat patrimonial (24%), seguida per la fabricació industrial (9%) i la promoció immobiliària i construcció (8%). Globalment, els dos sectors que han rebut més inversió en el període acumulat 2012-2019 són la prestació de serveis (24%) i l'activitat patrimonial (29%), seguits a certa distància per la promoció immobiliària, construcció (17%) i el sector comercial (13,2%), que són dos sectors que han perdut atractiu en la inversió rebuda el 2019. Per contra, el 2019 la inversió en cartera que ha tingut tradicionalment un pes residual ha augmentat extraordinàriament.

El 2019 hi ha hagut un fort increment de la inversió estrangera en cartera.

El 2019 també ha tingut un fort creixement la inversió en fabricació industrial. Altres sectors que han rebut inversió estrangera al llarg dels darrers anys, tot i que amb uns volums molt inferiors, són l'hoteleria i les activitats de projectes, disseny o investigació.

VIII. Sector públic

El sector públic andorrà ha mantingut el 2019 una situació fiscal sanejada, amb una evolució alcista però controlada de les despeses. En concret, tant els comuns com la CASS han reduït els superàvits pressupostaris respectius en relació amb el 2018, fins al 0,6% i el 0,003% del PIB, respectivament, a causa d'uns augments de despeses superiors als dels ingressos. Pel que fa a la CASS es tracta del nivell més baix de la sèrie històrica disponible. Per part seva, el Govern és l'únic nivell d'administració que ha endurit una mica l'actuació, ja que ha tancat l'exercici 2019 amb un lleuger superàvit (0,1% del PIB), davant del petit dèficit que va registrar el 2018 (-0,1%), gràcies a un comportament relatiu dels ingressos millor que el de les despeses. Les estadístiques oficials no publiquen, de moment, el saldo pressupostari consolidat de totes les administracions per poder confirmar quin ha estat l'efecte econòmic net de l'actuació del conjunt del sector públic andorrà, si bé tot indica que aquest efecte ha estat de caràcter expansiu, tot i que en menor mesura del que ho va ser el 2018.

El sector públic andorrà ha mantingut el 2019 una situació fiscal sanejada.

SUPERÀVIT O DÈFICIT DE CAIXA NO FINANCER DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES (% PIB)

Gràfic 8.1

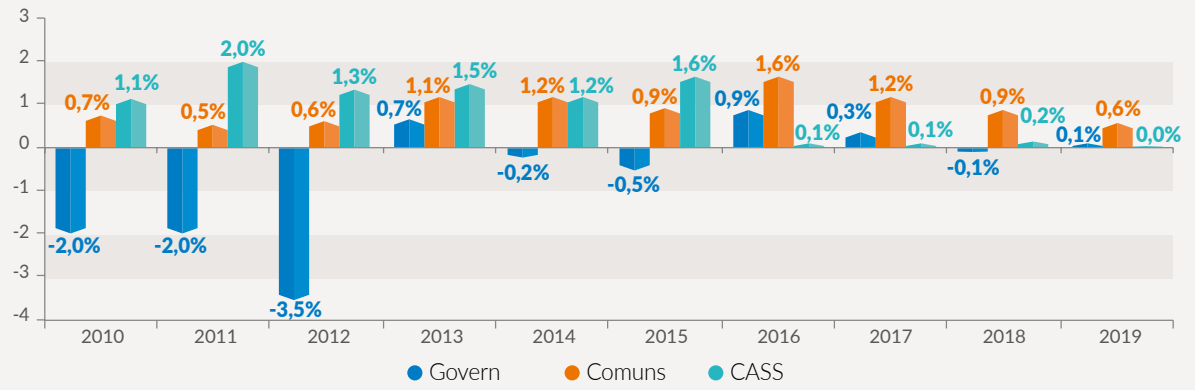

Nota: Les dades de Canillo que s'han incorporat en el càlcul de l'agregat dels comuns de l'any 2019 corresponen al pressupost, perquè no es disposa de les dades de liquidació d'aquest Comú.

Font: Ministeri de Finances, administracions comunals, CASS, Departament d'Estadística del Govern i elaboració pròpia.

El 2019 els superàvits obtinguts pel Govern i els comuns no han evitat un petit repunt dels nivells d'endeutament públic, a causa de l'increment del deute del Govern, que ha contrarestat la reducció aconseguida pels comuns. Aquesta evolució trenca amb sis anys consecutius de descens de l'endeutament agregat de les administracions públiques, després que el 2012 s'assolís un màxim històric. Així, l'endeutament total d'Andorra (sumant Administració general i comuns) s'ha situat en 1.033,4 milions d'euros, només el 0,04% superior al de 2018. Aquest import equival al 36,7% del PIB, 1,2 punts menys que el 2018. Aquesta evolució ha estat afavorida pel creixement del PIB nominal, que ha fet que el percentatge sigui el més baix que es registra des de 2009. A més, es manté per sota del límit del 50% que estableix la Llei de sostenibilitat de les finances públiques i de l'objectiu d'endeutament que s'havia establert per a 2019 (40,7%). En termes per habitant, el deute per càpita (calculat segons la població estimada) és de 13.326 euros, l'1,7% menys que el 2018. Es tracta de la setena reducció anual consecutiva, que s'explica per l'augment de la població.

El deute per càpita es redueix per setè exercici consecutiu, fins a 13.326 euros.

ENDEUTAMENT PER CÀPITA (€/persona)

Gràfic 8.2

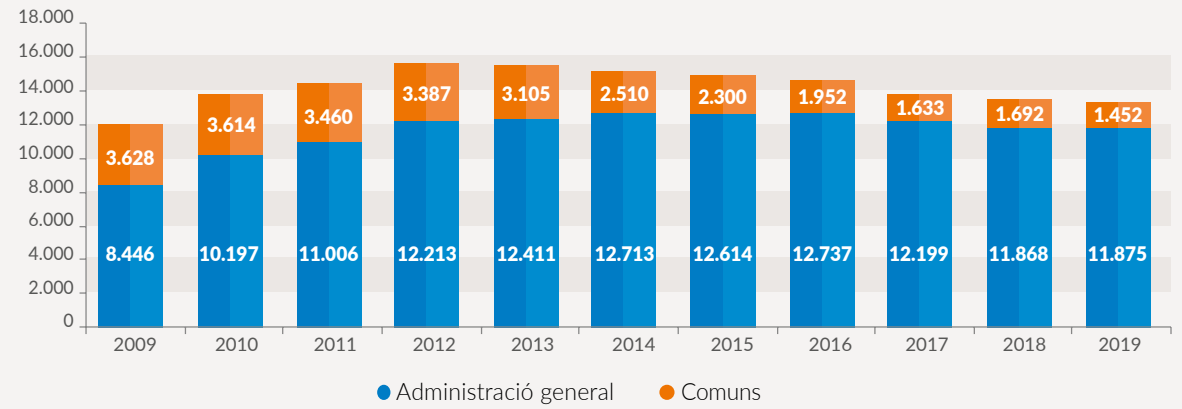

Notes: (1) Dades publicades pels comuns per al 2019 i dades revisades pel Tribunal de Comptes per a la resta d'anys, excepte en el cas de Canillo. D'aquest Comú no es disposa de la dada d'endeutament de l'any 2019 i, d'altra banda, la dada de 2018 no ha estat revisada encara pel Tribunal de Comptes.
(2) Càlcul fet prenent com a base la població estimada.

Font: Ministeri de Finances, administracions comunals, Tribunal de Comptes i elaboració pròpia.

Paral·lelament, s'estima que la pressió fiscal de l'any 2019, segons el principi de meritació i tenint en compte la nova sèrie de dades de PIB revisada enguany, s'ha reduït dues dècimes, fins al 25%, després que el 2018 assolís un màxim històric (25,2%). Aquesta evolució és el resultat d'un augment de la recaptació tributària total, del 2,6%, que ha estat inferior al creixement del PIB nominal (3,4%).

En perspectiva europea, la xifra de pressió fiscal d'Andorra és molt inferior al 40,3% de la mitjana europea (segons dades de 2018) o al nivell dels nostres veïns europeus més propers: França (48,4%) i Espanya (35,4%), un valor que situa Andorra com un país *tax friendly*. De fet, en el context de la UE-28 l'únic país amb una pressió fiscal inferior a la d'Andorra és Irlanda (23,0%).

La pressió fiscal d'Andorra ha baixat dues dècimes, fins al 25%.

Per figures tributàries, destaca el creixement de la recaptació directa –impostos corrents sobre la renda i el patrimoni– del 7,6%, en contrast amb el descens de la recaptació indirecta (-0,6%), és a dir, els impostos sobre la producció i les importacions. Les cotitzacions socials també han augmentat (3,9%), impulsades per la creació d'ocupació i el creixement salarial.

PIB, IMPOSTOS MERITATS I PRESSIÓ FISCAL

Gràfic 8.3

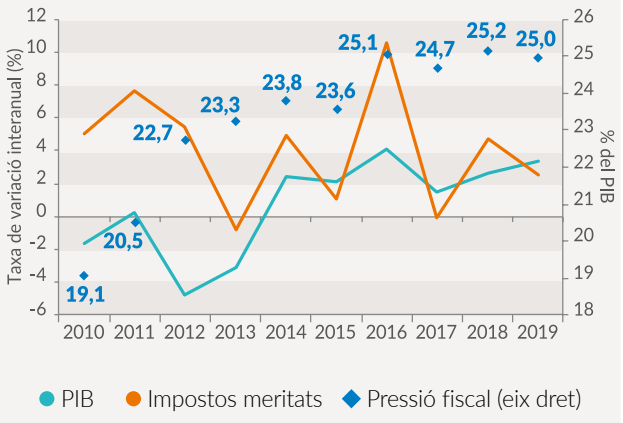

Font: Departament d'Estadística.

L'any 2019 la imposició indirecta, tot i una pèrdua relativa de pes, ha continuat sent el component més rellevant de la pressió fiscal, amb una contribució del 42,9% del total. En segon lloc, les cotitzacions socials han representat el 39% de la pressió fiscal, amb un lleuger increment de mig punt respecte a l'any 2018. Finalment, l'any 2019 la imposició directa, i en particular els impostos sobre la renda, han augmentat la rellevància en 0,8 punts percentuals, fins a aportar el 18,1%, gràcies principalment a l'increment de recaptació en l'impost de societats i l'IRPF.

A continuació, s'analitza l'actuació del sector públic durant el 2019 detallada per cada nivell d'administració.

1. Govern

Segons les dades provisionals de liquidació, l'any 2019 el Govern ha tancat els comptes amb un lleuger superàvit de caixa no financer de 3,4 milions d'euros, xifra que representa el 0,1% del PIB. Aquest saldo positiu contrasta amb el dèficit registrat l'exercici precedent i s'explica per un increment dels ingressos (2,3%) superior al de les despeses (1%). Així, el Govern retorna a la situació de superàvit pressupostari que s'havia registrat el 2016 i 2017 i es desmarca de la tendència a liquidar pressupostos amb dèficit que l'ha caracteritzat històricament. En el període que va de 1998 a 2019 hi ha hagut divuit exercicis tancats amb dèficit i només quatre amb superàvit.

L'any 2019 el Govern ha tancat els comptes públics amb un superàvit del 0,1% del PIB, afavorit per un increment d'ingressos del 2,3%.

El 2019 l'endeutament global de l'Administració general ha près la tendència alcista, tot i que en termes relatius al PIB s'ha reduït.

A més, si a aquest superàvit no financer de 2019 s'hi afegeixen les operacions financeres que s'han executat durant l'any, s'obté un resultat pressupostari més positiu de 19,8 milions d'euros, davant del dèficit que s'havia registrat l'any 2018 (-4,7 milions d'euros). Pel que fa al detall d'aquestes operacions financeres, els moviments més destacats corresponen a tres operacions d'endeutament aprovades els mesos de maig, setembre i novembre amb l'objectiu de renovar les emissions vençudes el 2019 (per un import total de 350 milions d'euros en bons). D'altra banda, cal assenyalar que el saldo disposat de les pòlisses de crèdit s'ha més que doblat, ja que ha passat de 21 milions d'euros a 43 milions d'euros.

Gràfic 8.4

EXECUCIÓ DEL PRESSUPOST DEL GOVERN - Milions d'euros

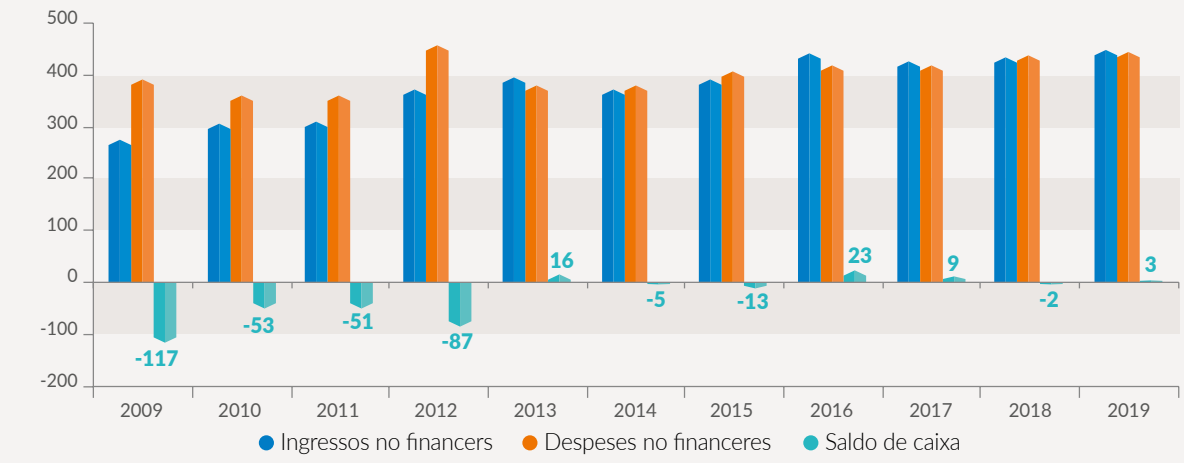

Font: Ministeri de Finances.

En conjunt, l'endeutament global de l'Administració general ha près la tendència alcista que va caracteritzar el període 2002-2016, interrompuda només dos anys (2017-2018), fins a situar-se en 921 milions d'euros, l'1,9% més que el 2018 i el segon import més elevat de la sèrie històrica. En l'estructura d'aquest endeutament destaca el manteniment del saldo viu de deute públic en 795 milions d'euros (la resta són préstecs i pòlisses, que són les partides que han augmentat el 2019). En proporció del PIB, aquest volum de deute representa el 32,7%, mig punt menys que el

2018, una reducció que ha estat afavorida per un creixement del PIB nominal superior al que ha experimentat l'endeutament. Aquesta evolució a la baixa de la ràtio d'endeutament l'allunya del límit del 40% que estableix la Llei de sostenibilitat de les finances públiques per a l'Administració general, compleix amb l'objectiu d'endeutament que s'havia fixat per a 2019 (34,1%) i el manté molt per sota del nivell de la gran majoria de governs europeus. A més, el 2019 l'estructura temporal de l'endeutament ha millorat, amb un 62% de deute a llarg termini i un 38% a curt termini, davant del repartiment 59%-41% que hi havia el 2018.

1.1. Els ingressos

L'any 2019 els ingressos no financers liquidats han continuat la tendència a l'alça observada l'exercici 2018, amb un increment del 2,3% que els ha elevat a 442,2 milions d'euros. Aquesta progressió s'explica, sobretot, pel fort creixement de la recaptació per taxes i altres ingressos, i en menor mesura pels impostos directes. En canvi, els ingressos per impostos indirectes han baixat, de manera que han limitat l'evolució alcista del conjunt d'ingressos. També s'han obtingut alguns ingressos per transferències corrents i per la venda d'inversions, si bé l'aportació d'aquestes partides en valor absolut és molt petita.

La recaptació per impostos directes ja representa quasi el 20% del total d'ingressos no financers del Govern.

INGRESSOS NO FINANCERS DEL GOVERN
Milers d'euros

Gràfic 8.5

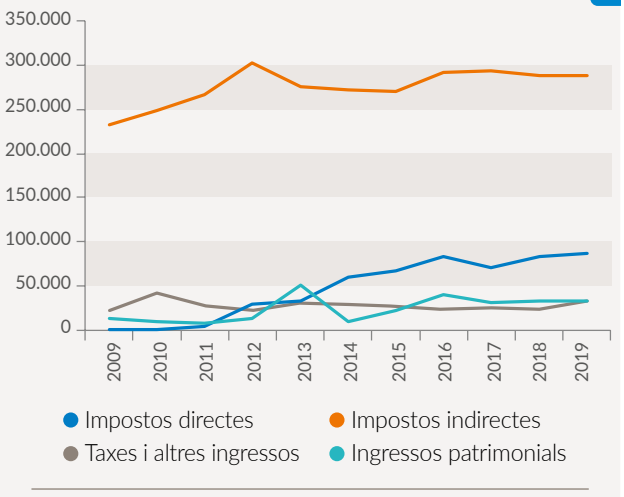

Font: Ministeri de Finances.

En concret, els ingressos per impostos directes han augmentat el 4,4% i la recaptació total ha registrat un rècord històric de 88 milions d'euros, quasi el triple del que era el 2012. Així, el pes d'aquest capítol s'ha incrementat fins a quasi el 20% del total d'ingressos no financers –quan fa només deu anys el seu pes era pràcticament zero– i fins a representar el 23,5% del total d'impostos directes i indirectes. Aquest percentatge del 23,5% encara està molt per sota del límit del 40% que estableix la Llei de sostenibilitat de les finances públiques aprovada el 2014.

El dinamisme de la recaptació per impostos directes respon al bon comportament de l'impost sobre societats i de l'IRPF, amb un creixement del 5,4% en ambdós casos. La recaptació assolida de 39,4 i 36,9 milions d'euros, respectivament, consolida aquestes figures tributàries com a fonts principals de finançament de l'Administració general i és indicativa d'una evolució positiva de l'activitat econòmica i de les rendes familiars durant l'exercici 2019. Els ingressos obtinguts per l'impost sobre la renda dels no residents fiscals (IRNR) també han registrat un increment del 8,2%, fins als 7,5 milions d'euros, en contrast amb l'impost sobre les plusvàlues immobiliàries, que ha patit un descens del 15,2%, fins als 4,3 milions d'euros de recaptació, fet indicatiu d'una pèrdua d'impuls del mercat immobiliari andorrà.

Quant als impostos indirectes, els ingressos obtinguts durant el 2019 s'han reduït per segon exercici consecutiu (-0,4%), fins als 287 milions d'euros. Tanmateix, aquesta partida continua sent amb diferència la font de finançament més important per al Govern, amb un pes sobre el total d'ingressos no financers del 65%, si bé és cert també que ha anat perdent pes els darrers anys en favor dels impostos directes.

El 2019 la recaptació per impostos indirectes ha baixat, afectada pel descens d'ingressos procedents de la taxa sobre el consum.

La caiguda de 2019 s'explica pel descens dels ingressos provinents dels impostos sobre el tràfic exterior (-4,7%), fins aproximadament 104 milions d'euros. Dins d'aquest epígraf el concepte més important és la taxa sobre el consum, dret de duana que s'aplica a productes agrícoles que s'importen a territori andorrà (capítols d'importació 1 a 24), amb un pes destacat de la importació de begudes i tabac. Entre els factors que poden contribuir a explicar aquest descens cal assenyalar el tancament de la frontera francoandorrana a causa de l'esllavissada que va bloquejar la carretera d'accés a Andorra i l'esllavissada de la Portalada, que va causar perjudicis en l'accés de visitants per la frontera del riu Runer.

El comportament negatiu de la taxa sobre el consum ha estat compensat en bona part per l'evolució favorable de l'impost general indirecte (IGI), tribut sobre el consum que està en vigor des de 2013 i que és la primera figura tributària per volum de recaptació. En particular, els ingressos provinents d'aquest impost durant el 2019 han experimentat un increment del 3,3%, fins als quasi

EXECUCIÓ DEL PRESSUPOST DEL GOVERN[1] (Milions d'euros)

Quadre 8.1

	Liquidació 2019	% variació Liq. 19/Liq. 18	% execució 2019 [2]
Impostos directes	88,1	4,4	108
Sobre plusvàlues immobiliàries	*4,3*	*-15,2*	*118*
Sobre la renda persones físiques (IRPF)	*36,9*	*5,4*	*116*
Sobre societats / act. econòmiques	*39,4*	*5,4*	*106*
Sobre la renda de no residents	*7,5*	*8,2*	*83*
Impostos indirectes	287,0	-0,4	94
Sobre transmissions patrimonials immobiliàries	*2,3*	*-10,9*	*75*
Sobre el consum de béns (IGI)	*129,6*	*3,3*	*95*
Sobre el consum de serveis (ISI)	*3,3*	*8,1*	*96*
Impostos especials	*47,3*	*-0,4*	*100*
Sobre el tràfic exterior	*103,6*	*-4,7*	*92*
Sobre el joc	*1,0*	*-5,5*	*76*
Taxes i altres ingressos	33,1	30,0	130
Transferències corrents	0,1	6,2	-
Ingressos patrimonials	33,9	-0,7	101
Venda d'inversions reals	0,0	-66,8	-
Ingressos no financers	**442,2**	**2,3**	**99**
Despeses corrents	383,8	-1,4	94
Despeses de personal	*117,8*	*2,6*	*98*
Consum de béns i serveis	*44,5*	*-10,8*	*85*
Despeses financeres	*12,4*	*-5,0*	*93*
Transferències corrents	*209,0*	*-1,1*	*95*
Despeses de capital	55,0	21,2	62
Inversions reals	*45,2*	*18,7*	*65*
Transferències de capital	*9,9*	*34,4*	*52*
Despeses no financeres	**438,8**	**1,0**	**88**

(1) La liquidació del pressupost de 2019 és provisional.
(2) En el cas de les despeses, es calcula sobre el pressupost final, el qual és el resultat d'incorporar al pressupost aprovat pel Consell General els crèdits de compromisos contrets durant l'exercici anterior corresponents a despeses que es van posposar per a l'exercici següent, i les modificacions i les ampliacions de crèdits pressupostaris.

Font: Ministeri de Finances.

130 milions d'euros nets liquidats. Aquestes dades indiquen una evolució moderadament positiva de l'activitat econòmica andorrana.

A més, els impostos especials, que són la tercera figura tributària en volum de recaptació, van generar 47 milions d'euros, el 0,4% menys que el 2018. Aquests impostos s'apliquen a la importació i la fabricació de determinats productes, com ara l'alcohol, el tabac i els hidrocarburs, de manera que la caiguda de 2019 està vinculada a l'evolució de les importacions d'aquests productes, i en particular al retrocés que han registrat les compres a l'exterior de combustibles, en contrast amb l'increment de les de begudes alcohòliques i el tabac.

La resta d'impostos indirectes, amb un pes força menor en la recaptació total, han mostrat evolucions contraposades. D'una banda, ha augmentat la recaptació per l'ISI (8%). De l'altra, han caigut els ingressos procedents de l'impost sobre transmissions patrimonials (ITP) (10,9%), a causa del descens de les transaccions immobiliàries efectuades al país, i també ha baixat la recaptació pels impostos sobre el joc (-5,5%).

Per acabar l'anàlisi dels ingressos, cal destacar que el capítol de taxes i altres ingressos ha estat el més dinàmic de 2019, amb un creixement del 30%, fins als 33,1 milions d'euros (el 7,5% del total d'ingressos liquidats), que han impulsat sobretot els reintegraments de romanents de tresoreria de 2018 de la CASS.

En sentit contrari, l'any 2019 els ingressos patrimonials s'han reduït el 0,7%, fins als 33,9 milions d'euros. Aquesta evolució és resultat, principalment, de la disminució de la comercialització d'euros a les filatèlies i numismàtiques (-49,5%), que ha estat contrarestada en part per l'increment de dividends procedents de les Forces Elèctriques d'Andorra (FEDA), del 57,6%, fet que està directament relacionat amb un augment dels seus beneficis. Pel que fa a Andorra Telecom, la sòlida situació financera de què disposa la parapública ha permès mantenir l'import de distribució de resultats en 27 milions d'euros, igual que el 2018, i ha contribuït així de forma significativa al finançament de l'Administració general.

Finalment, les aportacions obtingudes per transferències corrents i per venda d'inversions reals van ser només testimonials, i no hi ha hagut cap ingrés per transferències de capital.

1.2. Les despeses

Les despeses no financeres liquidades durant el 2019 van assolir la xifra de 439 milions d'euros, l'1% més que l'any anterior. Aquesta evolució s'explica per l'increment de les despeses de capital, que ha estat contrarestat només en part per la reducció de les despeses corrents, just el contrari del que va succeir el 2018. Com a resultat, l'augment de les despeses no financeres ha estat inferior al dels ingressos, fet que implica un to més restrictiu de la política fiscal aplicada per l'Administració general en comparació amb l'exercici anterior.

Les despeses del Govern han crescut moderadament el 2019.

El valor de les despeses de capital liquidades ha estat de 55 milions d'euros, el 21,2% més que l'exercici anterior i la xifra més elevada dels darrers quatre anys. Aquest increment suposa un canvi de tendència en la política de contenció inversora que ha caracteritzat els pressupostos dels darrers anys, si bé el nivell assolit tant en termes absoluts com relatius (12,5% del total de les despeses no financeres) encara està lluny dels registres de la fase expansiva anterior. Per capítols, el creixement de les despeses de capital s'explica pel fort impuls de les inversions reals (18,7%), fins als 45 milions d'euros, als quals cal sumar quasi 10 milions de transferències de capital (el 34,4% més que el 2018).

Requadre 8.1

LA COMPLEXITAT ADMINISTRATIVA

Una restricció important per al desenvolupament de l'activitat empresarial és l'existència de tràmits administratius que no afegeixen valor i que suposen una càrrega innecessària –en temps i costos– per a les empreses. L'any 2019 la Cambra de Comerç ha fet una enquesta sobre aquesta matèria amb els objectius següents: en primer lloc, per analitzar la complexitat administrativa a Andorra; en segon lloc, per constatar en quina mesura la complexitat de tràmits administratius afecta l'activitat empresarial, i finalment, per conèixer com valoren les empreses els avenços en matèria de simplificació administrativa duts a terme per l'Administració pública. A continuació s'exposen les conclusions més rellevants.

Prop del 46% de les empreses enquestades consideren que la càrrega i la complexitat administrativa n'afecta la competitivitat, amb una incidència sectorial relativament més elevada a l'hoteleria, pel fet de ser un dels sectors més sotmès a la competitivitat exterior i suportar en major mesura, juntament amb la construcció, els efectes de la regulació en matèria d'immigració i de seguretat i salut en el treball.

En termes globals, el 64,8% de les empreses enquestades qualifiquen les seves relacions amb les administracions públiques de complexes a molt complexes, mentre que únicament el 35,2% les consideren poc complexes.

La complexitat administrativa més gran es dona en la gestió dels impostos i tributs, que és la que rep la valoració mitjana més negativa (3,18 sobre un màxim de 5), seguida de les tramitacions de permisos d'immigració (3,14) i de les gestions vinculades amb la seguretat, riscos i medi ambient (3,06).

Entre els anys 2017 i 2019 gairebé 8 de cada 10 empreses no ha notat una reducció del nombre de tràmits davant les administracions públiques i només el 21,1% l'ha apreciat. De les empreses que han notat una reducció de tràmits els últims tres anys, tres quartes parts assenyalen que les seves relacions amb la Caixa Andorrana de Seguretat Social han millorat. Pel que fa a la resta d'administracions, el 54,7% de les empreses han apreciat una disminució dels tràmits amb el Govern i el 47,7% han notat una relació més àgil amb els comuns.

Finalment, pel que fa a les mesures prioritàries per reduir les càrregues burocràtiques les accions més citades per les empreses són el foment de la tramitació electrònica universal, que hi hagi més coordinació entre les administracions per evitar duplicitats, i la simplificació de formularis i de la petició d'informació complementària.

MESURES QUE LES EMPRESES CONSIDEREN MÉS PRIORITÀRIES PER REDUIR LA CÀRREGA I ELS COSTOS ASSOCIATS A LA COMPLEXITAT ADMINISTRATIVA

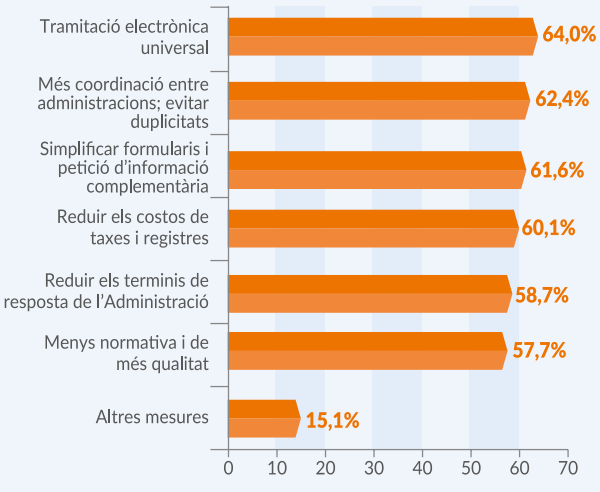

Freqüència total: 378 empreses

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Respecte a les despeses corrents, el descens registrat el 2019 s'ha repartit entre tots els capítols excepte el de personal. En concret, el consum de béns corrents i serveis ha experimentat una contracció del 10,8%, que ha retallat la seva participació en la despesa no financera total al 10,2%, després que el 2018 experimentés un fort increment vinculat a una liquidació de caràcter extraordinari, amb motiu de l'execució de la sentència judicial que exigia al Govern determinats

pagaments als comuns. Altres partides que expliquen la baixada del consum de béns i serveis de 2019 són els lloguers i les despeses de reparació, conservació i manteniment.

El descens de les transferències corrents ha estat de l'1,1%, fins als 209 milions d'euros, i és atribuïble principalment a la menor liquidació de transferències comunals. Com a resultat, el pes de les transferències corrents sobre el total de les despeses no financeres ha caigut un punt, fins al 47,6%, si bé encara es manté de llarg com el primer capítol de despesa del pressupost.

En el mateix sentit, el capítol de despeses financeres ha continuat la tendència de descens observada des de 2013 (-5%), afavorida per les mesures de laxitud monetària del BCE, que pressionen a la baixa els tipus d'interès de mercat. Així, la seva participació en el total de despeses no financeres ha registrat una nova disminució, fins al 2,8%, que és el nivell més baix dels darrers tretze anys.

El pes de les despeses financeres en la despesa total s'ha reduït a mínims.

Hi ha hagut un augment destacat de les despeses de capital que ha contrarestat la caiguda de la despesa corrent.

DESPESES NO FINANCERES DEL GOVERN

Milers d'euros

Gràfic 8.6

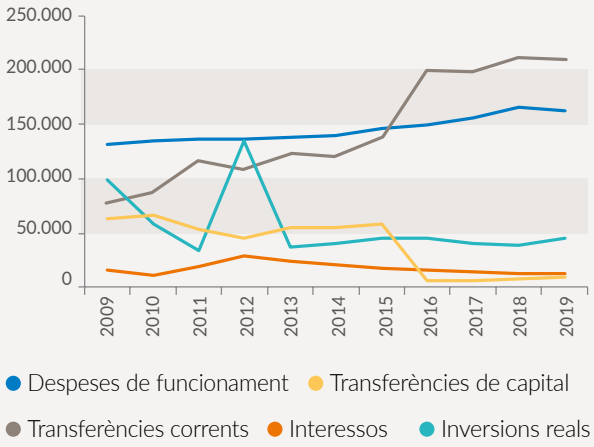

Nota: L'any 2016 les transferències als comuns van deixar de ser considerades com a transferències de capital (segons la legislació anterior, es considerava que el gruix de les transferències s'havia de dedicar a inversió de les corporacions comunals) i es van passar a considerar transferències corrents (els comuns poden destinar aquestes transferències tant a despeses corrents com a despeses de capital i a reducció d'endeutament).

Font: Ministeri de Finances.

Finalment, les despeses de personal són l'únic capítol de despesa corrent que ha augmentat el 2019 (2,6%), fins als 118 milions d'euros, si bé la seva progressió ha estat la més moderada dels darrers cinc exercicis. L'increment s'explica bàsicament per l'impacte de l'IPC, per l'efecte de l'aplicació de la Llei del servei d'acció exterior i carrera diplomàtica i per la consolidació de nous llocs de treball. En conseqüència, aquest capítol ha elevat el pes sobre el total de la despesa no financera a un màxim històric del 26,9%, que el reforça com el segon capítol de despesa més important, després de les transferències corrents.

2. Comuns

Abans d'analitzar l'evolució agregada de les finances públiques dels comuns, cal alertar que a la data de tancament d'aquest informe no es disposa de les liquidacions de comptes de 2019 del Comú de Canillo. Per aquest motiu, pel que fa a aquest Comú, en l'anàlisi que es fa a continuació s'ha utilitzat la dada corresponent al pressupost de 2019. Aquest fet implica que la comparació no és del tot homogènia amb el 2018, any per al qual sí que es disposa de totes les liquidacions dels comuns. A l'informe de l'any que ve es farà una revisió de les dades agregades utilitzades en aquest apartat. En tot cas, atenent a la limitada dimensió del Comú de Canillo, les conclusions respecte a l'evolució agregada durant l'any 2019 no haurien de variar gaire un cop es disposi de les dades definitives de liquidació del pressupost de Canillo.

Amb aquesta reserva, la liquidació dels pressupostos de les administracions comunals, incloent-hi actius i passius financers, mostra que l'any 2019 el volum total d'ingressos dels comuns ha assolit

SALDO PRESSUPOSTARI LIQUIDAT DELS COMUNS - Milions d'euros

Gràfic 8.7

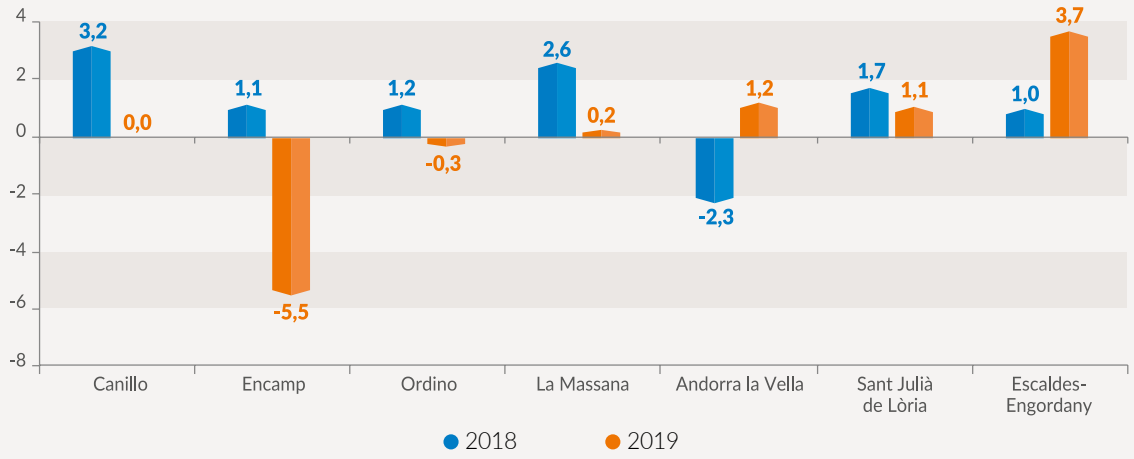

Nota: La dada de Canillo de l'any 2019 correspon al pressupost, perquè no es disposa de les dades de liquidació d'aquest Comú.

Font: Administracions comunals / Departament d'Estadística.

la xifra de 164,3 milions d'euros, un import que només supera molt lleugerament els 164 milions d'euros de despeses liquidades. Com a resultat, el saldo del conjunt de les administracions comunals s'ha mantingut en terreny positiu per dotzè any consecutiu, si bé la xifra (0,3 milions d'euros) és la més baixa amb diferència de tot aquest període de superàvits. Aquest resultat és fruit d'un creixement de les despeses bastant superior al dels ingressos totals. Si l'anàlisi es limita als ingressos i les despeses no financeres, s'obté que el volum total ha estat de 160,7 i 144,2 milions d'euros respectivament, fet que dona com a resultat un superàvit de caixa no financer de 16,5 milions d'euros, part del qual s'ha dedicat a reduir l'endeutament. Aquest superàvit representa el 0,6% del PIB, tres dècimes menys que el 2018 i el més baix des de l'any 2011.

Més en detall, s'observa que només dos comuns han registrat dèficit públic (Encamp i Ordino), fet que implica un deteriorament de la situació respecte als saldos positius obtinguts els darrers anys; en canvi, la resta de comuns han liquidat el pressupost amb superàvit. Concretament, Andorra la Vella passa del dèficit al superàvit, Escaldes-Engordany l'incrementa, i la Massana i Sant Julià de Lòria l'han reduït respecte al que van obtenir el 2018. En el cas de Canillo, com s'ha dit, no es disposa de les dades de liquidació, per la qual cosa en l'agregat de tots els comuns s'ha pres com a referència l'equilibri amb què va aprovar els pressupostos de l'any.

El superàvit de les administracions comunals en percentatge del PIB cau al nivell més baix des de l'any 2011.

D'aquesta manera, Escaldes-Engordany ha passat a ser el Comú amb el superàvit més important (3,7 milions d'euros), seguit a distància per Andorra la Vella i Sant Julià de Lòria (1,2 i 1,1 milions d'euros, respectivament), mentre que Encamp és el Comú que ha tancat el 2019 amb el balanç més negatiu (-5,5 milions d'euros). Aquest fet s'explica per l'important esforç inversor realitzat per Encamp, que ha estat el segon Comú que ha fet més inversió real el 2019 (10,4 milions d'euros), només darrere d'Andorra la Vella (13,1 milions).

Quant a l'evolució de l'endeutament, les dades de 2019 també estan condicionades pel fet que no es disposa de la informació corresponent al Comú de Canillo, de manera que per fer l'anàlisi agregada s'ha considerat que l'endeutament d'aquest Comú és el mateix que el de 2018, una dada que, a més, és l'única que encara no ha estat revisada pel Tribunal de Comptes. Tenint en compte aquesta situació, el 2019 s'hauria tancat amb un deute consolidat acumulat dels comuns de 112,6

El 2019 els esforços de consolidació fiscal dels darrers anys permeten abaixar l'endeutament total dels comuns a un mínim històric.

milions d'euros, segons les dades provisionals que han publicat les corporacions, el més baix de la sèrie històrica disponible. Aquesta xifra representa una reducció respecte a les dades de 2018, ja revisades pel Tribunal, tant del total com de tots els comuns llevat del cas de Canillo. Així, tots els comuns es mantenen per sisè any consecutiu per sota del límit d'endeutament que fixa la Llei (200% dels ingressos mitjans liquidats els darrers tres exercicis), amb uns percentatges que oscil·len entre el 116,4% d'Ordino i el 49,6% d'Encamp, segons les dades encara provisionals de 2019.

En el context de tot el sector públic andorrà, els comuns han reduït la seva participació en el deute públic total (entès com la suma del deute de l'Administració general i dels comuns) a un mínim històric del 10,9%. Aquesta xifra se situa molt per sota del pes dels comuns en la despesa pública no financera de les administracions (24,7%) i suposa tan sols el 4% del PIB andorrà. Tot plegat significa que en termes relatius estan força menys endeutats que el Govern, una situació inversa a la que hi havia abans de 2013, gràcies als esforços de consolidació fiscal fets els darrers anys i a la millora del seu sistema de finançament.

Per parròquies, l'evolució de l'endeutament ha estat descendent en tots els casos. La reducció més forta ha estat la d'Ordino (-27,7%) i la més discreta la de la Massana (-5%). Com a resultat, el Comú que concentra més volum de deute continua sent Andorra la Vella (27,1% del total dels comuns) en concordança amb el seu pes econòmic més elevat, després d'haver retallat l'endeutament el 10,6% el 2019. A l'altre extrem, el menor volum de deute públic es troba a la Massana (11,6% del total).

2.1. Els ingressos

L'any 2019, els ingressos totals liquidats pels comuns han registrat un augment per setè any consecutiu, de l'1,5%, si bé el de 2019 és el més modest dels darrers cinc anys. Com a resultat, els ingressos han assolit una xifra de 164,3 milions d'euros, el nivell més elevat de l'última dècada. Tanmateix, la liquidació d'ingressos s'ha quedat per sota de la xifra pressupostada (93%) i ha situat el seu pes sobre el total d'ingressos del sector públic d'Andorra (entès com l'Administració general més els comuns) en el 16,8%, quasi tres punts menys que el 2018. Cal recordar, però, que aquests percentatge està distorsionat pel volum de passius financers de l'Administració general, com a resultat de les seves necessitats d'endeutament. De fet, si només es consideren els ingressos no financers, el pes dels comuns s'eleva al 26,7%, pràcticament igual que el 2018 i un percentatge superior al que representen els comuns sobre el total de despeses no financeres (24,7%).

El 2019 els ingressos corrents dels comuns han mostrat un elevat dinamisme, en contrast amb el descens dels ingressos de capital.

Per capítols, l'augment dels ingressos s'explica per una acceleració del creixement dels ingressos corrents (9,1%), combinada amb una reducció significativa dels ingressos de capital (-15,7%). A més, a la liquidació de 2019 hi consta una partida d'ingressos de 3,6 milions d'euros per actius financers, fet que no succeïa des de 2014. Dins dels ingressos corrents, l'increment per capítols ha estat especialment destacable en el cas dels impostos directes (17,2%), impulsats per l'evolució positiva de l'economia, i de les transferències corrents (12,8%). Les taxes i altres ingressos, que són la partida més rellevant en volum, també han mostrat un comportament força dinàmic, amb una alça del 8%. En canvi, la recaptació per impostos indirectes i ingressos patrimonials ha experimentat descensos del 7,4% i 2,8%, respectivament.

Les taxes i altres ingressos representen quasi el 30% dels ingressos no financers i són la partida d'ingressos més important per als comuns.

Així, les taxes i altres ingressos es reforcen com la partida d'ingressos corrents més important per als comuns, amb un pes del 29,7% sobre el total d'ingressos no financers, seguits dels impostos directes (21,1%) i les transferències corrents (15,3%), que també guanyen pes. En canvi, els ingressos de capital han registrat un descens del 15,7%, a causa d'una forta retallada en les transferències de capital (-16,2%). Les transferències de capital són el segon capítol més important dels ingressos no financers dels comuns i la seva participació ha baixat al 21,6%. D'altra banda, els ingressos per alienació d'inversions reals han augmentat el 20%, però el pes reduït d'aquests ingressos fa que la seva aportació al total sigui poc significativa.

L'anàlisi per parròquies mostra una evolució dispar, amb increments d'ingressos a Sant Julià de Lòria (7,1%) i Escaldes-Engordany (1,3%), caigudes a Ordino (-6,2%), Encamp (-4,1%) i la Massana (-0,1%), i estabilitat en el cas d'Andorra la Vella. En conseqüència, Andorra la Vella es manté en la primera posició del rànquing de comuns per volum d'ingressos totals, amb 48,4 milions (el 29,4% del total), mentre que Ordino continua sent el Comú amb menys ingressos, amb el 6,7% del total, equivalent a 11 milions d'euros.

2.2. Les despeses

Durant l'any 2019, les despeses liquidades pels comuns han crescut a un ritme del 6,9%, clarament superior al dels ingressos, però més moderat que els increments de dos dígits registrats el 2017-2018. Així, les despeses totals han assolit la xifra de 164 milions d'euros, la més elevada des de l'any 2009. Les despeses no financeres han progressat a un ritme una mica superior, del 8%, si bé també s'han desaccelerat respecte als dos exercicis precedents. En paral·lel, les operacions financeres s'han reduït el 0,9%, com a conseqüència de la caiguda de les despeses per passius financers, contrarestada en bona part per l'increment dels actius financers. Tot plegat ha situat el percentatge d'execució de les despeses totals en relació amb el pressupost de 2019 en un nivell relativament baix, del 91,3%.

DESPESES NO FINANCERES DELS COMUNS

Milions d'euros

Gràfic 8.8

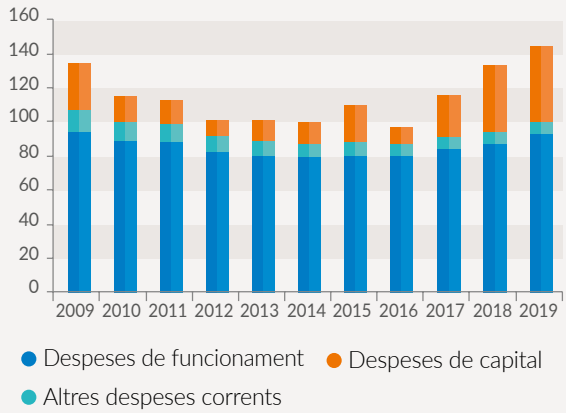

Nota: La dada de Canillo que s'ha incorporat a l'agregat de l'any 2019 correspon al pressupost, perquè no es disposa de les dades de liquidació d'aquest Comú.

Font: Administracions comunals / Departament d'Estadística.

Les despeses totals dels comuns han assolit la xifra de 164 milions d'euros, la més elevada des de l'any 2009.

A més, el pes de les despeses dels comuns en el total de despeses del sector públic d'Andorra (entès com l'Administració general i els comuns) ha caigut fins al 17,1%, un percentatge que se situa lleugerament per sobre de la seva participació en els ingressos. Tanmateix, si només es tenen en compte les despeses no financeres, el pes dels comuns sobre el total de despeses de l'Administració puja fins al 24,7%, però en aquest cas és inferior al dels ingressos no financers.

L'anàlisi per capítols mostra que el creixement de les despeses dels comuns ha estat força

generalitzat. En primer lloc, destaca la progressió a l'alça de les despeses de capital (12,6%) –tot i que no ha estat tan intensa com els dos anys anteriors– fins a assolir els 44,3 milions d'euros, la xifra més alta des de l'any 2007. L'augment de les despeses de capital s'explica fonamentalment per l'evolució de les inversions reals (12,4%), que representen la major part d'aquestes despeses; a més, s'hi ha d'afegir un increment de les transferències de capital (58,1%), encara que constitueixen una partida petita dels pressupostos de despeses dels comuns.

Les despeses de capital dels comuns van assolir la xifra més alta des de l'any 2007.

Pel que fa a les despeses corrents, el creixement s'ha accelerat des del 3,4% fins al 6,1%, el ritme més intens observat des de l'any 2008. L'increment s'explica per l'alça del consum de béns i serveis (7%), de les despeses de personal (5,6%) i de les transferències corrents (5,2%). Les despeses de personal es mantenen com el capítol més important, amb un pes del 35,6% de la despesa no financera total. L'única partida de despeses que ha registrat una retallada és la de les despeses financeres (-0,4%), que acumulen vuit exercicis consecutius de descens, fet que al seu torn s'explica per la contenció dels tipus d'interès, que també ha beneficiat l'Administració general.

Quadre 8.2

LIQUIDACIONS DELS PRESSUPOSTOS DE LES ADMINISTRACIONS COMUNALS
(Milers d'euros)

	INGRESSOS			DESPESES		
	2019	% var. 19/18	% total 2019	2019	% var. 19/18	% total 2019
Canillo	17.520	20,0	10,7	17.520	53,5	10,7
Encamp	26.953	-4,1	16,4	32.469	20,2	19,8
Ordino	10.974	-6,2	6,7	11.314	7,2	6,9
La Massana	16.599	-0,1	10,1	16.354	16,5	10,0
Andorra la Vella	48.367	0,0	29,4	47.174	-6,9	28,8
Sant Julià de Lòria	14.993	7,1	9,1	13.923	13,4	8,5
Escaldes-Engordany	28.896	1,3	17,6	25.208	-8,3	15,4
Total	**164.303**	**1,5**	**100,0**	**163.961**	**6,9**	**100,0**

Nota: Les dades de Canillo de l'any 2019 corresponen al pressupost, perquè no es disposa de les dades de liquidació d'aquest Comú.

Font: Administracions comunals / Departament d'Estadística.

Per completar l'anàlisi de les finances comunals, cal destacar que l'evolució de les despeses ha estat alcista a quatre dels set comuns (Encamp, la Massana, Sant Julià de Lòria i Ordino). En el cas de Canillo el pressupost també indicava un augment, però la manca de les dades liquidades impedeix confirmar-lo. En sentit contrari, les despeses s'han reduït a Andorra la Vella (-6,9%) i Escaldes-Engordany (-8,3%), fet que explica que siguin precisament els dos únics comuns que han millorat la seva situació en termes de saldo pressupostari. Com a resultat, Andorra la Vella continua estant en la primera posició del rànquing dels comuns per volum de despeses, amb un pes del 28,8%, mentre que Ordino és el Comú amb el nivell absolut de despeses més baix (6,9% del total).

3. Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS)

La liquidació dels pressupostos de la Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS) de l'any 2019, incloent-hi actius i passius financers, mostra un volum total d'ingressos de 319,4 milions d'euros, lleugerament per sobre dels 318,7 milions d'euros de despeses liquidades. Així doncs, la CASS ha obtingut un superàvit de menys d'un milió d'euros, el més petit dels darrers set anys. Si només es consideren els ingressos i les despeses no financeres, el saldo de caixa no financer de la CASS ha passat d'un superàvit de 4,3 milions d'euros el 2018 a pràcticament una situació d'equilibri (amb un saldo positiu de només 93 mil euros), com a resultat d'un creixement de les despeses superior al dels ingressos. Aquest saldo, equivalent al 0% del PIB, és el més baix de la sèrie històrica disponible.

El superàvit pressupostari de la CASS s'ha reduït a nivells mínims.

3.1. Els ingressos

Els ingressos no financers liquidats per la CASS l'any 2019 han experimentat un creixement del 3,5%, el més baix dels darrers cinc anys, fins a assolir la xifra de 316 milions d'euros.

Per capítols, les cotitzacions socials, que són la font més important d'ingressos de la CASS, han sumat 274 milions d'euros, xifra que representa el 86,7% del total d'ingressos. Aquest import inclou les cotitzacions patronals, les cotitzacions a càrrec dels assalariats, les cotitzacions de les persones que realitzen una activitat per compte propi i les cotitzacions liquidades imputables a prestacions econòmiques de la CASS (pensions de jubilació i viduïtat vitalícia, pensions d'invalidesa i incapacitats temporals). Durant el 2019 les cotitzacions socials han experimentat un increment per sisè exercici consecutiu, del 3,9%, més moderat que el de l'any anterior (5,6%). L'augment s'explica pel creixement de la mitjana del nombre d'assalariats (2,4%), de la massa salarial (2,8%) i del nombre de comptes propis (2,1%). Aquests factors han estat impulsats, al seu torn, per la continuïtat del cicle econòmic expansiu, tot i que a taxes més moderades, i per la revaloració dels salaris per sobre de l'IPC a la major part de sectors econòmics.

El segon capítol més important d'ingressos de la CASS és el de les transferències corrents, procedents de l'Administració general, que s'han situat en 39,7 milions d'euros, el 12,6% del total,

Gràfic 8.9

LIQUIDACIÓ DE PRESSUPOSTOS DE LA CASS - Milions d'euros

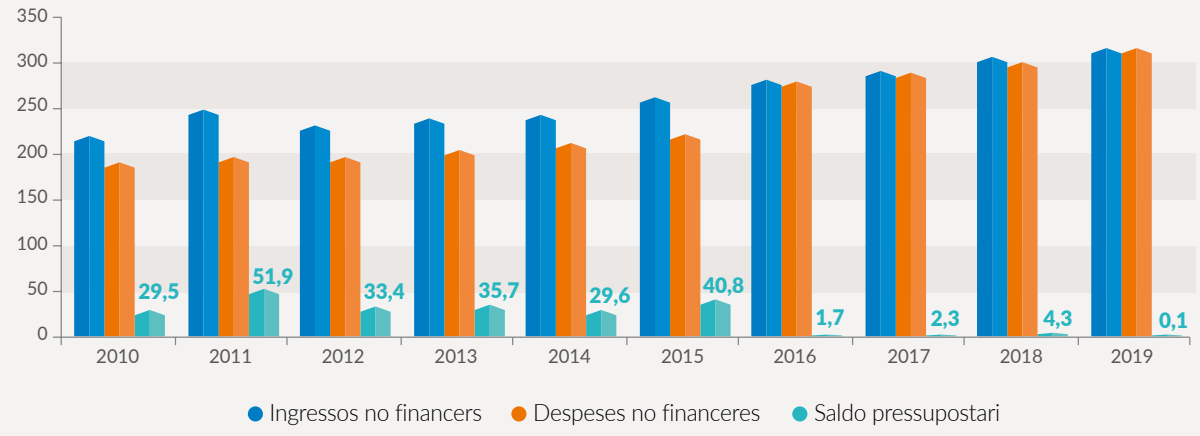

Font: CASS / Departament d'Estadística.

després d'haver crescut el 2,7%. Els ingressos no financers de la CASS es completen amb una petita aportació de taxes i altres ingressos, que s'han reduït el 22,2% el 2019, i d'ingressos patrimonials, que han augmentat l'1,8%, de manera que el seu pes sobre el total s'ha situat en el 0,7% i el 0,01%, respectivament.

Les cotitzacions socials han crescut per sisè exercici consecutiu, a un ritme del 3,9%, més moderat que el de 2018.

3.2. Les despeses

Les despeses no financeres liquidades per la CASS han accelerat el ritme de creixement durant el 2019 (4,9% vs. 4,2% de 2018), fins a assolir un import de 316 milions d'euros.

L'anàlisi per capítols mostra que les transferències corrents, on es comptabilitzen les prestacions, han sumat un total de 267 milions d'euros, el 7,8% més que l'any anterior, una evolució que ha elevat el seu pes sobre el total al 84,5%. Aquest increment és superior al registrat per les cotitzacions, fet que explica la reducció del superàvit experimentada el 2019. No obstant això, cal precisar que dins d'aquesta partida s'hi inclouen també les prestacions no contributives finançades pel Govern mitjançant transferència corrent i les despeses per cotitzacions, a càrrec de la CASS, generades per les prestacions econòmiques atorgades.

L'increment de les transferències corrents de la CASS ha estat superior al de les cotitzacions.

La segona partida de despeses de la CASS en importància l'any 2019 ha estat la de transferències de capital (13% del total), les quals acumulen tres exercicis consecutius de reducció (-11,1% el 2019). La resta de despeses, de rellevància menor, es reparteixen entre despeses de personal, que han augmentat el 5,5%, per sobre del que ho han fet a l'Administració general, i que equivalen a l'1,7% del total; i el consum de béns corrents i serveis, que ha pujat el 7,1% i només pesa el 0,6%. Les despeses en inversions reals són testimonials i també les despeses financeres, ja que la CASS no té endeutament.

3.3. Branca general de la CASS

La distribució dels ingressos i les despeses de la CASS per branques mostra que en el cas de la branca general els ingressos per cotitzacions han augmentat el 4,3%, fins als 130,8 milions d'euros. Aquesta evolució alcista ha estat afavorida, igual que el 2018, pel comportament positiu del mercat de treball, que s'ha traduït en un increment del nombre d'assalariats i comptes propis, i també per l'alça dels salaris mitjans.

El creixement de les despeses de prestacions de la branca general ha estat més intens que el dels ingressos per cotitzacions, del 7,1%, fins a 162,3 milions d'euros, de manera que s'ha incrementat la distància amb els ingressos d'aquesta branca. Cal recordar que el desequilibri entre ingressos i despeses de la branca general és un problema que va començar l'any 2007 i que es

INGRESSOS I DESPESES DE LA CASS PER BRANQUES. ANY 2019 (Milions d'euros)

Gràfic 8.10

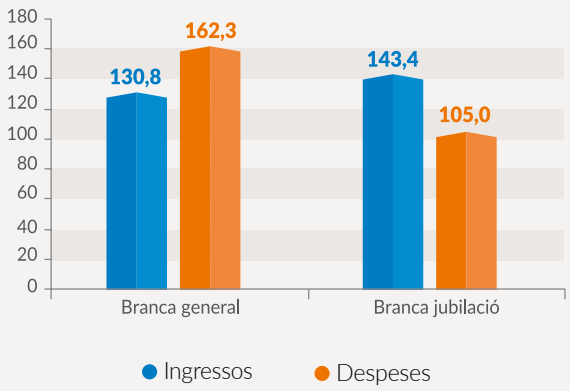

Nota: Dades relatives als ingressos per cotitzacions i a les despeses de prestacions.

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social.

El dèficit de la branca general s'ha ampliat el 2019.

va agreujar durant els anys de crisi econòmica fins a assolir un màxim el 2015. El 2019 el dèficit pressupostari d'aquesta branca ha estat de 33,9 milions d'euros, el 17,8% més que el 2018. Aquest desequilibri es finança amb aportacions del pressupost del Govern, d'acord amb el que disposa l'article 86.3 de la Llei 17/2008, una situació que es repeteix des de l'any 2012, després que l'any 2011 es van exhaurir les reserves acumulades d'aquesta branca. D'ara endavant les perspectives d'envelliment progressiu de la població i la cronificació creixent de les malalties fan pensar que el cost sanitari continuarà creixent i que aquest fet dificultarà la recuperació d'una situació d'equilibri financer, si es mantenen les condicions actuals de cotització i cobertura.

3.4. Branca de jubilació de la CASS

Els ingressos per cotitzacions de la branca de jubilació han desaccelerat el ritme de creixement des del 5,3% registrat el 2018 fins al 3,6% de 2019. D'aquesta manera, s'acumulen sis anys consecutius de creixement que han elevat la xifra total de cotitzacions a 143,4 milions d'euros. Paral·lelament, les despeses per prestacions han crescut a un ritme força més intens, del 9%, que situa l'import total en 105 milions d'euros, si bé aquest encara és bastant inferior al de les cotitzacions.

Els excedents de cotitzacions que es generen a la branca de jubilació de la CASS s'aporten al Fons de reserva de jubilació, creat l'any 2015 per a la gestió i l'optimització financera, i tenen com a destinació exclusiva atendre les pensions futures de les persones que han cotitzat a la CASS. La dotació d'aquest Fons al tancament de 2019 ascendia a 1.392 milions d'euros, el 12% més que l'any anterior, una variació que inclou l'aportació feta per la CASS i el rendiment obtingut de la gestió del Fons.

L'alça de les despeses per prestacions de l'any 2019 s'explica, en part, per un augment del 7,9% del nombre de pensions de jubilació, fins a assolir una xifra de 12.033 persones al desembre. Paral·lelament, el nombre de pensionistes amb més contribució i permanència en el sistema augmenta progressivament, amb la maduresa del sistema de pensions.

L'any 2019 el Fons de reserva de jubilació ha augmentat la dotació el 12% i s'apropa als 1.400 milions d'euros.

D'altra banda, la taxa de dependència (ràtio d'actius vs. passius) l'any 2019 s'ha reduït respecte a l'exercici anterior fins a 3,65 al mes de desembre de 2019. A més, les anàlisis fetes per la CASS adverteixen que d'ara endavant el ritme de despesa s'accelerarà a causa de la incorporació progressiva al col·lectiu dels jubilats de generacions molt nombroses amb uns imports de pensions força elevats en relació amb les cotitzacions realitzades. Així, en un escenari central, s'estima que s'assolirà una situació d'insuficiència de recursos en la branca de jubilació cap a l'any 2024. Davant d'aquesta perspectiva, la pressió per prendre mesures que garanteixin la viabilitat del sistema a llarg termini segueix augmentant.

L'economia andorrana: evolució dels principals sectors

IX. El sector primari

El sector primari és l'activitat amb un pes menor en l'economia andorrana. Representa únicament el 0,6% del VAB andorrà i el 0,4% dels assalariats, la qual cosa fa que els canvis d'aquest sector no afectin significativament l'evolució del conjunt de l'economia. El VAB del sector agrari va tenir una evolució negativa durant el període 2013-2015, però a partir de llavors es va produir un canvi de tendència i es va assolir novament una taxa positiva durant els anys 2016 i 2017. El 2018 la taxa de variació va retornar a valors lleugerament negatius (-0,8%) i el 2019 ha aprofundit la caiguda (-2%).

VAB AL SECTOR PRIMARI
Taxa de variació en termes reals

Gràfic 9.1

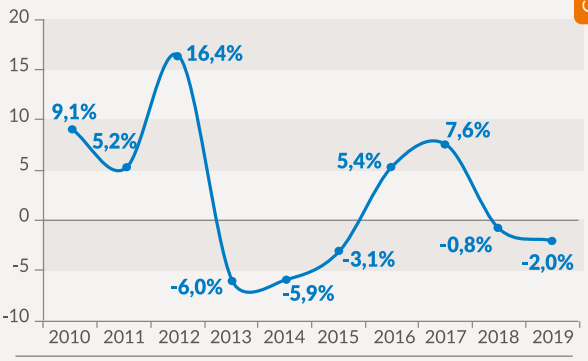

Font: Departament d'Estadística.

En línia amb el descens de l'activitat, el 2019 el nombre d'assalariats del sector ha registrat un lleuger descens relatiu: de 164 el 2018 a 160 el 2019, fet que representa una variació del -2,6%. En canvi, el nombre d'establiments dedicats al sector primari s'ha mantingut en 49, la mateixa xifra de l'any anterior. En perspectiva temporal, el nombre d'establiments d'aquest sector es troba en màxims històrics.

El 2019 el VAB del sector agrari ha caigut un 2%.

L'entrada dels productes agrícoles a la unió duanera està obrint noves oportunitats al sector primari, en la mesura que podrà accedir a nous mercats i beneficiar-se dels distintius de qualitat europea. Al mateix temps, aquesta oportunitat ha empès agricultors i ramaders a fer inversions per millorar el procés de producció, amb l'objectiu d'aconseguir segells de qualitat i augmentar la productivitat de la producció, especialment en els sectors del vi i de la carn. En consonància amb l'esforç fet per introduir millores en el procés de producció, els salaris mensuals mitjans dels assalariats del sector fa quatre anys consecutius que creixen. El 2019 l'increment ha estat del 2,4%, fet que ha permès situar el salari mitjà del sector primari en 1.599 euros.

El 2019 s'han creat dues noves explotacions de conreu (una a Encamp i l'altra a Andorra la Vella), de manera que hi ha un total de 316 explotacions. La parròquia amb més activitat continua sent Sant Julià de Lòria, amb 64 explotacions, i, a l'altra banda, Escaldes-Engordany tanca la llista amb únicament 28 explotacions. En perspectiva temporal, s'observa un augment progressiu del nombre d'explotacions els dos últims anys, mentre que la superfície total conreada ha disminuït els darrers tres anys, fins a situar-se entorn dels 19,7 km^2 (en SAU), la qual cosa significa que la dimensió de les explotacions ha disminuït lleugerament.

La dimensió mitjana de les explotacions de conreus ha disminuït.

Per tipus de conreu, el 61% de la superfície total de les explotacions es destina al peixeder; el 25%, al dall, i el 7%, al tabac. Els últims sis anys ha augmentat la superfície dedicada a erm i a productes de l'hort. En canvi, ha disminuït significativament la superfície agrària destinada a farratge, a patates i a cultius diversos (arbres fruiters, gerds, remolatxa i plantes aromàtiques i medicinals).

El 2019 el cultiu de la vinya ha ocupat 90.042 m² de superfície, un 5,3% menys que l'any anterior, però és una extensió similar a la de fa sis anys. Cal recordar que des de 2017 existeix el segell de qualitat dels vins del Principat i que el Govern dona ajudes econòmiques als cellers que s'hi acullen per l'esforç suplementari que han de fer per participar d'aquesta qualitat controlada, que és el pas previ necessari per obtenir el segell d'indicació geogràfica protegida (IGP) que atorga la UE. Per altra banda, el Govern, juntament amb els productors, ha començat a treballar per obtenir el distintiu DO Andorra, que garantirà la procedència i la qualitat dels vins elaborats al Principat.

EXPLOTACIONS I SUPERFÍCIE DE CONREU PER PARRÒQUIA. ANY 2019

Quadre 9.1

	Explotacions	Superfície SAU (m²)	% SAU total
Canillo	47	4.106.990	20,8
Encamp	46	1.900.228	9,6
Ordino	39	2.919.541	14,8
La Massana	55	3.191.746	16,2
Andorra la Vella	37	382.172	1,9
Sant Julià de Lòria	64	6.411.930	32,5
Escaldes-Engordany	28	802.309	4,1
Total	**316**	**19.714.914**	**100**

SAU: Superfície agrària útil.

Font: Departament d'Agricultura.

A causa de la situació generada per la Covid-19 i donada la impossibilitat física d'exportar el tabac, aquest any 2020 s'ha destruït tota la collita de 2019 i, per això, no en consten les dades (relatives als kg abans de regularitzar i després). S'ha acordat un preu únic de venda per al tabac, independentment de la qualitat de les fulles recollides l'any passat. Els fabricants que compren el tabac als productors no el poden exportar ni a França ni a Itàlia, per l'afectació de la crisi de la Covid-19, i per tant, tota la producció s'ha de cremar al Centre de Tractament de Residus (CTRASA). Cal recordar, però, que l'any 2018 la collita de tabac va ser de gairebé 240.000 kg, uns 20.000 kg més que l'any 2017, un augment que es va focalitzar sobretot a la parròquia d'Encamp. La parròquia de Sant Julià de Lòria, la més important en termes de collita de tabac, va recollir prop de 80.000 kg el 2018, un 33% del total.

A causa de la Covid-19, s'ha cremat la collita de tabac de 2019 per la impossibilitat d'exportar-la.

SUPERFÍCIE AGRÀRIA PER TIPUS DE CONREU (En m²)

Quadre 9.2

	2013	2019	% variació 2013-2019	% total 2019
Peixeder	12.773.491	12.689.716	-0,7	61,1
Dall	5.163.754	5.146.703	-0,3	24,8
Tabac	1.490.809	1.469.255	-1,4	7,1
Erm	528.074	629.869	19,3	3,0
Hort	117.218	126.762	8,1	0,6
Patates	200.703	148.191	-26,2	0,7
Vinya	90.305	90.042	-0,3	0,4
Diversos (1)	43.721	24.775	-43,3	0,1
Farratge (2)	29.634	19.471	-34,3	0,1
Altres	415.051	422.204	1,7	2,0
Total	**20.852.760**	**20.766.987**	**-0,4**	**100**
Superfície agrària útil (SAU) -en m²	**19.909.635**	**19.714.914**	**-1,0**	**-**

(1) Arbres fruiters, gerds, remolatxa i plantes aromàtiques i medicinals / (2) Farratge per a peixeder.
SAU: Superfície agrària útil.

Font: Departament d'Agricultura.

COLLITA DE TABAC PER PARRÒQUIES (Quilograms) *

Quadre 9.3

	2017	2018	% var. 18/17	% total 2018
Canillo	14.561,5	15.941,1	9,5	6,6
Encamp	10.271,7	29.374,0	186,0	12,2
Ordino	31.499,7	31.670,2	0,5	13,2
La Massana	44.797,4	41.623,2	-7,1	17,4
Andorra la Vella	27.688,6	30.070,5	8,6	12,5
Sant Julià de Lòria	80.510,7	79.854,7	-0,8	33,3
Escaldes-Engordany	10.233,6	11.362,9	11,0	4,7
Total	**219.563,2**	**239.896,6**	**9,3**	**100**

**A causa de la situació generada per la Covid-19 i donada la impossibilitat física d'exportar el tabac, aquest any es procedeix a la destrucció total de la collita, i per això no hi ha les dades de 2019.*

Font: Departament d'Agricultura / Associació de Fabricants de Productes de Tabac d'Andorra (AFPTA).

En el marc del procés d'integració duanera que Andorra va signar amb la Unió Europea el 2017, el Govern andorrà s'ha compromès a no augmentar el diferencial de preu del tabac entre la UE i Andorra, sobretot pel que fa als estats veïns. El 2019 s'ha aprovat una nova regulació de preus mínims del tabac que estableix sancions en cas que el diferencial actual de preus amb els països veïns s'ampliï i també prohibeix fer promocions o regals que permetin vendre productes del tabac per sota dels preus mínims de venda al públic aprovats pel Govern. També, el 12 de desembre de 2019 s'aprova l'adhesió d'Andorra al Conveni marc de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) per al control del tabac, que inclou entre altres mesures la prohibició de publicitat, la promoció o el patrocini del tabac i l'obligació d'adoptar mesures contra el comerç il·lícit.

El 2019 s'ha aprovat una regulació de preus mínims del tabac en el marc del procés d'integració duanera amb la UE.

Cal recordar que la Unió Europea va acceptar allargar fins a 30 anys el tracte preferent del tabac en el procés d'integració duanera, si bé a partir del setè any Andorra haurà d'anar renunciant als drets de duana que té actualment i al mateix temps anirà assumint el cabal comunitari amb l'objectiu d'arribar als drets de duana zero. Com a contrapartida a l'aprovació del període de tracte preferent, Andorra ha de demostrar que està diversificant l'economia per disminuir la dependència econòmica del tabac i alhora que lluita contra el frau i el contraban. La UE controla el compliment de l'acord amb un informe que el Principat ha d'enviar mensualment amb dades de quantitats produïdes, importades, comercialitzades i exportades. A més, Andorra ha de remetre un informe detallat anual i cada cinc anys té lloc una auditoria.

Quant a les explotacions apícoles, l'any 2019 se n'han comptabilitzat 46, vuit més que l'any anterior, amb un total de 445 arnes. D'aquestes explotacions, 24 tenen com a activitat única l'apícola mentre que 22 tenen l'apicultura com a activitat complementària.

El 2019 disminueix intensament el cens ramader d'ovins.

El 2019 el cens ramader ha disminuït un 17,2% –se n'han registrat 4.789 unitats, gairebé un miler menys que el 2018–, un descens que trenca amb l'evolució positiva dels dos anys anteriors. Aquesta disminució s'explica fonamentalment perquè la categoria d'ovins és la més important, atès que concentra la meitat de la cabana ramadera i el 2019 ha disminuït un 26,8% (892 caps menys). També han disminuït força la cria de bestiar cabrum (un -24,2%) –que, malgrat tot, té una importància relativa menor, ja que només representa el 6% del cens–, i la cria d'equins (un -3,6%) –amb un pes sobre el total de l'11%. Per contra, el nombre de caps de bestiar boví, que és la segona categoria ramadera més important, amb un pes del 32%, ha augmentat un 0,8% el 2019.

El sector ramader vol promoure el coneixement entre els consumidors de la carn de qualitat que es produeix al país. Amb aquest objectiu s'ha iniciat un procés de comercialització de la carn de vedella andorrana sota el segell de control i d'Indicació geogràfica protegida (IGP), s'han fet adhesius per identificar les carnisseries, els restaurants i darrerament també els envasats que ofereixen als seus clients aquesta carn. El segell de qualitat ha contribuït que hi hagi més bestiar criat a Andorra, a no perdre una activitat tradicional i a la preservació i la neteja de l'entorn natural.

Car recordar que, des de l'aprovació el 2018 de la Llei de la producció ecològica i dels règims de qualitat dels productes agraris i alimentaris, existeix una certificació ecològica i s'han ampliat els règims de qualitat controlada a les produccions alimentàries. Fins aquell any, la legislació andorrana incloïa els règims de qualitat controlada per a productes agraris, com ara la carn i el vi, però aquest règim no es podia aplicar a altres produccions fetes amb productes alimentaris no agraris, com ara els embotits i les confitures. Amb la nova normativa, el règim de qualitat es podrà aplicar a tota la producció alimentària, tant si és d'origen agrari com si no ho és. Per fomentar els règims de qualitat i la producció ecològica, la Llei estableix ajuts per compensar l'increment de costos de producció que suposa adaptar-se a aquests requisits.

CABANA RAMADERA (Caps de bestiar adult)

Quadre 9.4

	2018	2019	% var. 19/18	% total 2019
Total bovins (braus, vaques)	1.502	1.514	0,8	31,6
Total equins (animals de treball, sementals, eugues)	556	536	-3,6	11,2
Total ovins (marrans, ovelles)	3.327	2.435	-26,8	50,8
Total cabrum (bocs, cabres)	401	304	-24,2	6,3
Total caps de bestiar	**5.786**	**4.789**	**-17,2**	**100**

Font: Departament d'Agricultura.

X. La indústria

El 2019 el sector de la indústria i manufactura ha registrat un ascens del 3,4%, que se suma a l'increment del 2% registrat l'any anterior. El conjunt del sector de la indústria i manufactura té un pes reduït en l'economia andorrana en comparació amb el que té als països veïns, ja que només representa el 5,6% del VAB total i el 4,2% dels assalariats. A més, la seva evolució és més volàtil que la d'altres sectors econòmics, perquè un dels principals subsectors és la producció i distribució energètica, que té un component força erràtic.

Aquest creixement de l'activitat del sector industrial ha anat acompanyat d'una evolució alcista tant dels indicadors empresarials com del mercat laboral i del consum elèctric. En particular, el nombre d'establiments del sector ha crescut

VAB DEL SECTOR DE LA INDÚSTRIA I MANUFACTURA

Taxa de variació en termes reals

Gràfic 10.1

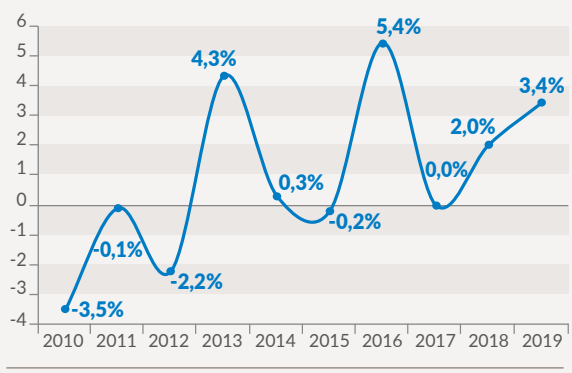

Font: Departament d'Estadística.

un 3,5%, fins als 413, catorze més que un any abans. L'ocupació també ha augmentat fins a assolir una xifra de 1.664 assalariats, un 3,0% més que l'any anterior. Aquest augment és el més important des de l'any 2005. Finalment, els salaris mitjans del sector creixen de manera notable per tercer any consecutiu, després d'un període (2010-2016) en què pràcticament es van mantenir estables en mitjana anual. Concretament, el 2019 el salari mitjà s'ha situat entorn dels 2.338 euros, que representa un augment del 2,5% respecte a 2018, i un 7,3% més que el que hi havia tres anys abans. Finalment, el 2019 el consum elèctric en la indústria s'ha duplicat respecte a l'any anterior, fet indicatiu de la fase expansiva que viu el sector.

El 2019 el sector industrial i manufacturer ha tingut una evolució positiva.

NOMBRE D'ASSALARIATS EN EL SECTOR INDUSTRIAL

Quadre 10.1

	2018	2019	% var. 19/18	% total 2019
Indústries manufactureres (inclou extractives)	1.443	1.492	3,5	89,7
Indústries de productes alimentaris i begudes	234	237	1,2	14,2
Indústries del tabac	246	245	-0,1	14,7
Indústries tèxtils	35	34	-3,1	2,0
Indústries de la confecció i de la pelleteria	-	-	-	-
Indústries de la fusta i del suro; cistelleria i esparteria	123	131	6,6	7,9
Edició, arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	213	221	3,6	13,3
Indústries químiques	115	128	11,2	7,7
Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	15	14	-8,8	0,8
Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	43	44	1,7	2,6
Fabricació de productes metàl·lics, llevat de maquinària i equips	125	134	6,4	8,0
Indústries de la construcció de maquinària i equips mecànics	130	138	5,6	8,3
Fabricació de màquines d'oficina i equips informàtics	1	0	-100	0,0
Fabricació de maquinària i materials elèctrics	8	8	-1,1	0,5
Fabricació d'equips i instruments medicoquirúrgics, precisió, òptica i rellotgeria	110	111	1,4	6,7
Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	3	3	0,0	0,2
Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	26	26	2,9	1,6
Reciclatge	16	20	24,7	1,2
Producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua	173	172	-1,0	10,3
Total	**1.616**	**1.664**	**3,0**	**100,0**

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

El 2019 la indústria del tabac manté la mateixa ocupació i té un establiment més.

Una de les principals indústries del país és la del tabac. Aquest sector s'ha caracteritzat el 2019 per una estabilitat en el nombre d'ocupats, per un augment del nombre d'establiments (de sis a set) i per un increment de les importacions de tabac del 5,0%, fins als 30,3 milions d'euros. El 2019 la branca industrial del tabac ha ocupat 245 assalariats, el 14,7% del total de la indústria, una dada que queda molt lluny del pes que va arribar a tenir el sector a principis dels 90, quan era gairebé un terç del global de la indústria. Cal recordar que entre 2013 i 2016 el sector va perdre el 13% de l'ocupació. Actualment el pes del sector és similar al que té la indústria alimentària i de begudes (14,2%).

La producció i distribució d'energia elèctrica és el quart subsector més important en termes d'ocupació, després de la indústria del tabac, de la indústria d'alimentació i begudes, i de l'edició i arts gràfiques, amb un pes sobre el total d'assalariats del 10,3% i una variació negativa de l'1,0% el 2019. Aquest any 2019, la producció nacional d'energia elèctrica (calculada en barres de 110 kV) ha registrat un descens interanual del 18,5%, que contrasta amb l'augment del 31% de l'any anterior. Aquest descens s'explica únicament per la intensa reducció de la producció d'origen hidràulic (-25%), atès que tant la producció d'origen fotovoltaic com la tèrmica han registrat creixements (del 93% i 6%, respectivament). Tanmateix, només la hidràulica té una importància relativa rellevant com a font energètica (representa el 15% de la demanda total); la tèrmica té un pes del 5% i la fotovoltaica, de només el 0,3%. El restant 80% de l'energia demandada a Andorra prové de les importacions de França (el 45% del total) i d'Espanya (el 35%). Respecte a les instal·lacions de producció elèctrica del país, el 2019 la novetat és la central hidroelèctrica d'Aixovall (en fase de construcció) i l'ampliació del nombre d'instal·lacions fotovoltaiques en funcionament, fins a 55.

La producció d'energia elèctrica ha disminuït un 18,5% el 2019.

D'altra banda, la demanda total d'energia d'Andorra pràcticament s'ha mantingut estable respecte a l'any anterior (també en 110kV). Per sectors, la demanda d'energia ha augmentat a les llars, administracions públiques, la indústria, l'hoteleria i la restauració, i les estacions d'esquí, però aquest augment ha quedat parcialment compensat per una disminució en altres tipus de serveis i en la construcció, la distribució i els serveis financers. Totes aquestes dades corresponen únicament a FEDA. Com a resultat de la conjunció d'un descens important de la producció i d'una estabilitat de la demanda, el 2019 la importació d'energia elèctrica, que com ja s'ha dit representa el 80% de la demanda total, ha crescut un 5,9%. En canvi, les importacions de carburants han disminuït un 2,2% a conseqüència de la reducció de les compres a l'exterior de gasoil per a locomoció (-2,7%) i fuel domèstic (-6,2%); en canvi, han augmentat les importacions de benzina sense plom (7,9%).

A diferència del que assenyalen els indicadors quantitatius, els resultats de l'enquesta de conjuntura de la Cambra mostren que els nivells d'activitat i de confiança del sector no han estat tan positius com l'any anterior, si bé durant la segona part de l'any han millorat força. El 2019 les empreses industrials han assenyalat un descens de la xifra de negoci del 0,5% de mitjana, en contrast amb l'increment del 2,2% registrat l'any 2018; per part seva, l'ocupació ha seguit registrant un augment moderat. Els resultats de l'enquesta de conjuntura mostren que la

La marxa dels negocis en la indústria ha millorat en la segona part de l'any 2019, però els indicadors d'activitat encara són febles.

MARXA DELS NEGOCIS - SECTOR INDUSTRIAL

Gràfic 10.2

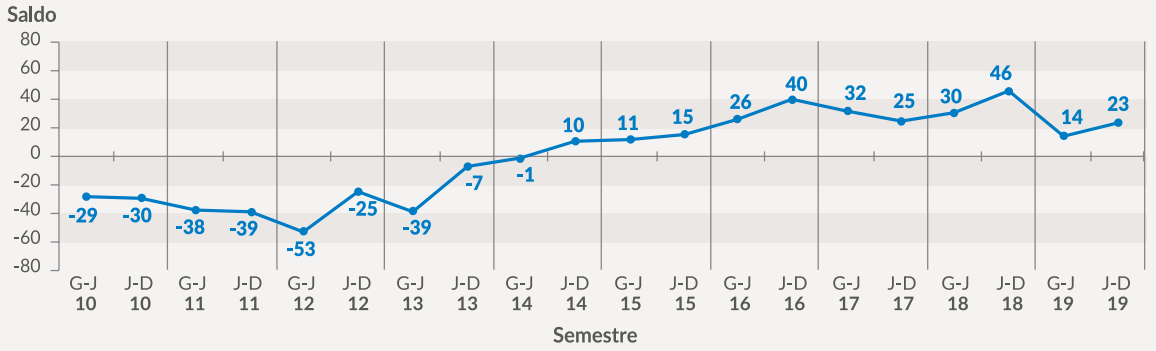

Saldo: Diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

OPINIÓ DE LES EMPRESES SOBRE L'EVOLUCIÓ INDUSTRIAL (% d'empreses)

Quadre 10.2

		2017			2018			2019		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana
1. Marxa dels negocis (semestre observat)	Bona	44	36	40	39	53	46	35	35	35
	Regular	44	53	49	52	40	46	44	53	49
	Dolenta	12	11	12	9	7	8	21	12	17
	Saldo	**32**	**25**	**29**	**30**	**46**	**38**	**14**	**23**	**19**
2. Comandes (semestre observat)	Elevades	12	9	11	19	21	20	15	15	15
	Normals	63	64	64	57	63	60	56	61	59
	Baixes	25	27	26	24	17	21	29	24	27
	Saldo	**-13**	**-18**	**-16**	**-5**	**4**	**-1**	**-14**	**-9**	**-12**
3. Estocs de productes acabats (semestre observat)	Excessiu	6	10	8	3	8	6	9	4	7
	Adequat	54	57	56	58	43	51	49	47	48
	Insuficient	6	1	4	3	3	3	0	7	4
	Sense estocs	34	32	33	36	46	41	42	43	43
	Saldo	**0**	**9**	**5**	**0**	**5**	**3**	**9**	**-3**	**3**
4. Grau mitjà d'utilització de la capacitat productiva (en %) (semestre observat)		68,6	70,7	69,6	73,2	72,3	72,7	70,0	68,5	69,3
5. Producció (en comparació amb el mateix semestre de l'any anterior)	Més alta	29	40	35	33	36	35	18	29	24
	Semblant	56	38	47	46	47	47	44	43	44
	Més baixa	15	22	19	21	17	19	38	28	33
	Saldo	**14**	**18**	**16**	**12**	**19**	**16**	**-20**	**1**	**-10**
6. Preus de venda (en comparació amb el semestre anterior)	Més alts	14	11	13	15	16	16	15	3	9
	Iguals	74	82	78	79	77	78	79	91	85
	Més baixos	12	7	10	6	8	7	6	7	7
	Saldo	**2**	**4**	**3**	**9**	**8**	**9**	**9**	**-4**	**3**
7. Personal ocupat (en comparació amb el semestre anterior)	Més	9	11	10	11	9	10	15	17	16
	Igual	83	85	84	79	82	81	76	77	77
	Menys	8	4	6	10	9	10	8	5	7
	Saldo	**1**	**7**	**4**	**1**	**0**	**1**	**7**	**12**	**10**

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

indústria ha millorat lleugerament el ritme d'activitat en el tram final de l'exercici 2019, després de la important desacceleració experimentada el primer semestre de l'any. En paral·lel, la producció industrial ha presentat uns registres una mica millors i ha tendit a estabilitzar-se, després de la caiguda experimentada durant els primers sis mesos de l'any. Aquesta tendència més favorable de l'activitat és coherent amb un augment del ritme exportador de les empreses al llarg del segon semestre de l'any 2019, en què les vendes totals de béns a l'exterior s'han incrementat un 10,8% anual, en contrast amb la caiguda del 4,3% registrada l'any anterior.

Pel que fa als preus de venda, s'han mogut novament en un context general de contenció per impulsar les vendes i protegir la competitivitat. Finalment, en l'àmbit laboral, l'ocupació de personal ha mantingut un creixement a l'alça, que s'ha accentuat en la segona part de l'any.

XI. La construcció i la indústria auxiliar

L'any 2019 s'ha consolidat la recuperació intensa i sostinguda que el sector de la construcció i la seva indústria auxiliar va començar a experimentar l'any 2016 després d'un període recessiu llarg i intens. Segons les xifres oficials del PIB publicades pel Govern, el 2019 el VAB de la construcció ha registrat una variació positiva del 8,6%, que se suma a l'increment del 13,8% assolit el 2018. Com a resultat d'aquesta evolució positiva iniciada el 2016, el 2019 el pes de la construcció en el VAB total ha augmentat fins al 7,3%, que encara està lluny del màxim del 13% que va arribar a assolir l'any 2006.

VAB DEL SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ
Taxa de variació en termes reals

Gràfic 11.1

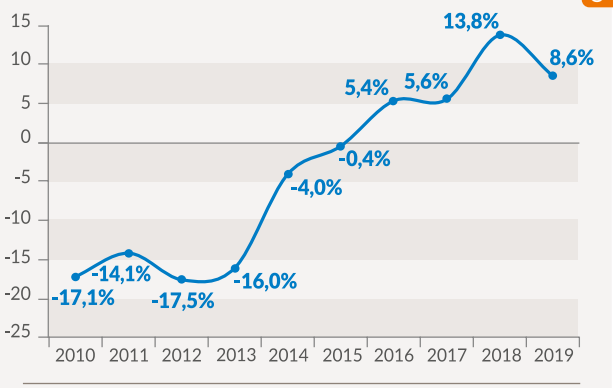

Font: Departament d'Estadística.

La construcció experimenta un intens creixement per quart any consecutiu.

El 2019 el sector de la construcció ha mantingut un ritme de creixement elevat, molt superior al de la resta de sectors d'activitat. Aquesta trajectòria positiva, que permet recuperar part de l'activitat perduda durant la crisi anterior, s'ha sustentat tant en el dinamisme del segment de l'habitatge, que segueix en clara expansió gràcies a l'augment de les activitats de rehabilitació i a la demanda d'obra nova, com en la inversió pública, que ha registrat un fort increment aquest any 2019.

L'ocupació del sector ha augmentat un 8,8%, fins als 3.333 assalariats, l'augment més important de tota la sèrie històrica que comença el 1991, malgrat que encara és pràcticament la meitat de la xifra d'assalariats que es va assolir el 2006. Com a resultat de la recuperació de l'activitat i de la manca de mà d'obra formada en el sector, els salaris mitjans han augmentat per quart any consecutiu (un 1,9% el 2019) i s'han situat per primera vegada per sobre dels 2.100 euros mensuals. Per contra, el 2019 les importacions de materials de la construcció han experimentat una contracció del 16%, que s'explicaria perquè l'any anterior l'augment va ser comparativament molt important (del 71%). Finalment, el nombre d'establiments empresarials del sector de la construcció s'ha mantingut vora els 810, que és la xifra més alta des de 2011.

La superfície d'obra visada creix un 44% el 2019.

També cal assenyalar que el nombre de projectes visats s'ha recuperat amb força els darrers anys. El 2019 s'han visat 817 projectes, que se sumen als 1.133 projectes visats el 2018, xifres que superen de molt els 500 projectes visats de mitjana anual en el quinquenni 2013-2017. Aquests augments tan importants es produeixen per la recuperació econòmica i la millora de la confiança inversora, i també per la molt baixa activitat constructora durant la intensa crisi viscuda pel sector. A tot això se suma l'impacte de la nova Llei d'impuls de la transició energètica i del canvi climàtic, que estableix que a partir de 2020 els edificis de nova planta han de tenir un consum d'energia quasi nul, fet que podria haver impulsat els visats el 2019 per evitar l'aplicació d'aquesta nova regulació. Dels 554.762 m^2 visats el 2019 (un 44% més que l'any anterior), el 75% corresponen a obra nova; el 18%, a reforma, i el 7% restant, a enderroc o ampliació. Totes tres categories registren creixements de dos dígits el 2019.

METRES QUADRATS VISATS PER CATEGORIA

Gràfic 11.2

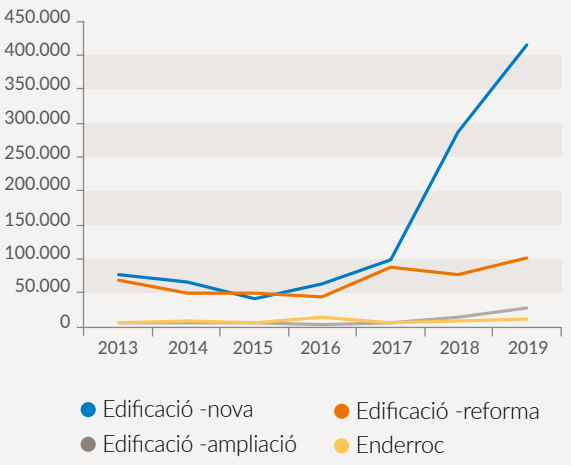

Font: Col·legi Oficial d'Arquitectes d'Andorra.

L'augment del segment de reforma es constata amb el balanç del programa Renova per a la millora de l'eficiència energètica dels edificis, que el 2019 ha rebut 259 sol·licituds, menys que les 303 de l'any anterior, tot i que el cost de les actuacions ha estat de 9,7 milions d'euros, un 53% més que el de la convocatòria passada. L'augment del cost s'explica perquè hi ha hagut més sol·licituds de reformes integrals d'edificis que tenen un cost mitjà superior. Des de la posada en marxa del programa Renova l'any 2011, i dels subprogrames Renova+ i Renova Fotovoltaica a partir de 2013, el Govern ha rebut 1.641 sol·licituds i ha atorgat fins a 11,5 milions d'euros en ajudes per a actuacions que han comportat una inversió total de 62,2 milions d'euros en eficiència energètica. La convocatòria d'ajuts del Renova 2019 s'ha adaptat a la Llei 21/2018 d'impuls de la transició energètica i del canvi climàtic, aprovada al setembre de 2018. Cal recordar que amb aquesta nova Llei es pretén donar un impuls afegit a la millora i l'eficiència del parc immobiliari, ja que incorpora mesures com la certificació energètica de l'edificació, obligatòria en operacions de compravenda a partir de 2020.

El balanç del programa Renova és positiu.

En l'edició de 2019 el programa Renova ha fomentat les actuacions integrals d'edificis i, per això, ha augmentat la subvenció fins al 35% de la despesa, amb un límit de 125.000 euros (per a la qualificació A) i fins al 25%, amb un màxim de 100.000 euros (per a la qualificació B). També s'ha creat una nova categoria d'ajuts per adaptar façanes i finestres i fer-les més sostenibles, amb una subvenció del 20-25% i un màxim de 60.000-75.000 euros. Finalment, s'han seguit impulsant els ajuts a la instal·lació d'energia fotovoltaica, una línia que va néixer el 2018 amb l'objectiu de promoure la instal·lació d'equips d'aprofitament d'energia solar fotovoltaica. En el pla Renova 2020 s'inclou una bonificació addicional del 10% en el cas que l'habitatge rehabilitat s'incorpori al mercat de lloguer, una subvenció del 15% per a la millora de l'accessibilitat, la sostenibilitat i la

TRANSACCIONS IMMOBILIÀRIES I PREU MITJÀ DEL M² DE PISOS PER PARRÒQUIES

Quadre 11.1

	TRANSACCIONS IMMOBILIÀRIES				PREU M² DE TRANSACCIONS DE PIS (EUROS)			
	2018	2019	Variació absoluta	Variació relativa (%)	2018	2019	Variació absoluta	Variació relativa (%)
Canillo	382	295	-87	-22,8	1.851,2	1.937,7	86,5	4,7
Encamp	356	288	-68	-19,1	1.792,2	1.971,8	179,6	10,0
Ordino	135	126	-9	-6,7	2.393,8	2.328,2	-65,6	-2,7
La Massana	371	339	-32	-8,6	1.878,7	2.310,6	431,9	23,0
Andorra la Vella	291	283	-8	-2,7	2.909,5	2.956,5	47,0	1,6
Sant Julià de Lòria	112	142	30	26,8	1.886,4	2.030,5	144,1	7,6
Escaldes-Engordany	217	148	-69	-31,8	3.002,3	3.118,5	116,2	3,9
Total	**1.864**	**1.621**	**-243**	**-13,0**	**2.186,8**	**2.409,3**	**222,5**	**10,2**

Font: Departament d'Estadística.

seguretat industrial, i una ajuda del 5% per a actuacions destinades a l'embelliment de façanes, patis i cobertes. La dotació econòmica per a 2020 és d'1,2 milions d'euros per a subvencions directes i una partida de 12,47 milions per a avals en préstecs.

Les compravendes immobiliàries han caigut un 13% per l'estabilització de la demanda en nivells elevats.

Després de sis anys d'augments consecutius i molt importants de la demanda de béns immobles (d'un 16% de mitjana anual), l'any 2019 aquesta tendència s'ha truncat. Segons l'estadística de transaccions immobiliàries i l'estadística de preus de l'habitatge i el sòl, el 2019 s'ha produït una reducció del nombre de transaccions immobiliàries del 13% respecte a l'any anterior. Malgrat això, el nombre de transaccions continua estant en nivells força elevats (1.621 compravendes/any), una dada que pot indicar una certa estabilització en la demanda i un creixement del sector més sostenible.

A totes les parròquies, excepte a Sant Julià de Lòria –on creixen un 27%–, s'han produït descensos en les compravendes immobiliàries, i les caigudes més importants s'han registrat a Escaldes-Engordany (-32%), Canillo (-23%) i Encamp (-19%). Per tipus d'obra, l'any 2019 el total de béns immobles d'obra nova transmesos (pisos, places d'aparcament i altres construccions) ha disminuït, com també ho ha fet el nombre de béns immobles de segona mà; només els habitatges unifamiliars i els terrenys presenten increments respecte a l'any anterior.

El valor dels béns immobles transmesos durant el 2019 ha disminuït un 3% respecte a l'any anterior. Els béns immobles que han acusat més el descens són els edificis i els locals comercials, mentre que el valor dels magatzems-naus ha augmentat un 221% i el d'habitatges unifamiliars un 40,3%.

Finalment, el 2019 el preu del m^2 en les transaccions de pisos ha augmentat un 10,2% respecte a l'any anterior, mentre que el preu mitjà per metre quadrat d'edificis, terrenys i locals comercials ha disminuït. Pel que fa als pisos, les parròquies on més ha augmentat el preu/m^2 són la Massana (23%), Encamp (10%) i Sant Julià de Lòria (7,6%), i l'única on ha disminuït és Ordino.

Quant al subsector de l'obra pública, en l'exercici 2019 el Govern ha invertit bastant més que el 2018, al contrari del que havia succeït els dos anys anteriors, i els comuns han continuat impulsant fortament la inversió per tercer any consecutiu. L'agregat d'inversió real liquidada del Govern i dels comuns (només capítol 6 dels pressupostos) dona un total de

Quadre 11.2

OBRA PÚBLICA DEL GOVERN. INVERSIÓ PÚBLICA LIQUIDADA* PER PROGRAMES (categories)

Descripció	2018	2019
Infraestructures administratives	2.551.899 €	1.341.474 €
Infraestructures judicials	7.219.708 €	10.092.551 €
Infraestructures-Edifici de Bombers	0 €	103.804 €
Infraestructures sanitàries i socials	0 €	753.217 €
Seguretat i ordre públic	82.929 €	0 €
Administració general de la sanitat	108.303 €	0 €
Infraestructures escolars	1.408.917 €	2.695.786 €
Ensenyança	870 €	3.075 €
Esports i educació física	32.146 €	238.723 €
Pla de sanejament	140.235 €	293.147 €
Gestió dels residus	0 €	0 €
Gestió i conservació del patrimoni natural	370.906 €	400.538 €
Infraestructures culturals	1.611.032 €	2.739.855 €
Administració general	1.081.849 €	1.303.697 €
CG Infraestructures viàries	7.892.419 €	11.540.406 €
Altres vies	58.520 €	8.155 €
Conservació de carreteres	6.754.212 €	7.416.658 €
Riscos naturals. Infraestructures viàries	2.521.154 €	1.434.012 €
Pla sectorial. Noves infraestructures viàries	36.052 €	1.948.933 €
Tractament de rius i torrents	1.870.677 €	551.965 €
Cartografia i topografia	48.924 €	163.217 €
Activitats agrícoles	0 €	0 €
Projectes estratègics i transport	582.947 €	565.359 €
Pavimentació CG, CS i carrers	0 €	786.639 €
Total	**34.373.702 €**	**44.381.212 €**

**Import de l'obra pública liquidada que correspon a la inversió efectuada pel Ministeri d'Ordenament Territorial.*

Font: Ministeri d'Ordenament Territorial.

MARXA DELS NEGOCIS - SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ

Gràfic 11.3

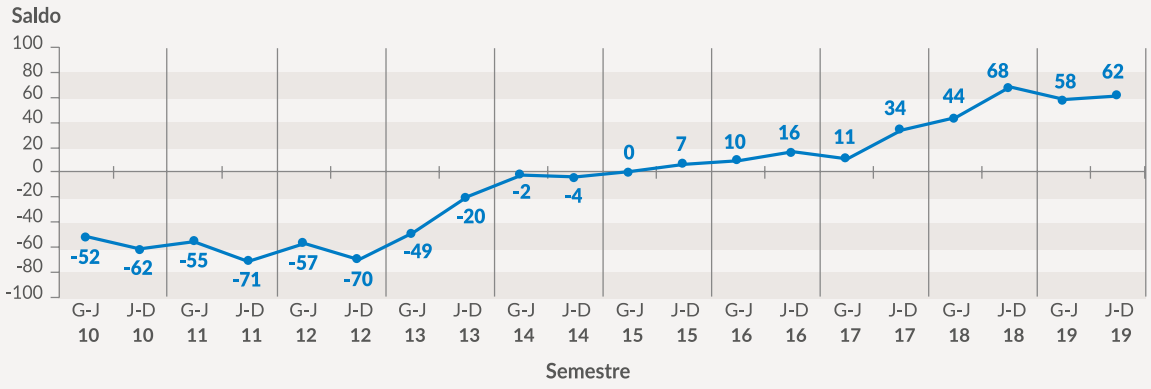

Saldo: Diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

89 milions d'euros, un 15,5% més que l'any anterior. Aquest augment s'afegeix a l'increment del 21% de 2018 i al 19% registrat el 2017.

Ha tingut lloc un fort increment de la inversió tant dels comuns com del Govern.

Les inversions (capítol 6) liquidades pel Govern han ascendit a 45.173.410 euros, xifra que representa un increment significatiu del 18,7% respecte a la dada de l'any anterior (38.058.562 euros). Si s'hi afegeixen les transferències de capital (capítol 7 del pressupost) l'esforç inversor total del Govern s'eleva a 55.033.648 euros, que representa un augment del 21% respecte a l'any anterior. La majoria d'aquesta inversió correspon al Ministeri d'Ordenament Territorial, concretament 44.381.212 euros, amb un increment interanual del 29% en relació amb el 2018. Els restants 10.652.436 milions euros d'inversió del Govern corresponen a la resta de ministeris.

A la taula 11.2 es detalla l'obra pública liquidada el 2019 i el 2018 del Ministeri d'Ordenament Territorial per programes. Entre les partides d'inversió més importants, cal destacar l'increment en infraestructures judicials per la construcció de la nova seu de la Justícia (10 milions d'euros el 2019, un 40% més que l'any anterior). També han augmentat les inversions destinades a infraestructures escolars (2,7 milions el 2019, un 91% més que l'any 2018), infraestructures culturals (2,7 milions, un 70% més que l'any anterior) i infraestructures viàries, tant noves vies com inversió en conservació de les existents. Per contra, ha disminuït la inversió realitzada, per exemple, en infraestructures administratives (-47%), infraestructures viàries per riscos naturals (-43%) i tractament de rius i torrents (-70%).

Per altra banda, les inversions reals liquidades dels comuns han augmentat un 12,4%, ja que han passat de 39,2 milions d'euros el 2018 a 44,0 milions d'euros el 2019,[4] la xifra més alta d'inversió des de 2007. La inversió dels comuns fa tres anys consecutius que creix a taxes elevades. De fet, des que l'any 2012 es va assolir la xifra d'inversió més baixa (6,8 milions), s'han encadenat augments consecutius —a excepció de l'any 2016— que han permès aproximar el volum d'inversió de 2019 a xifres precrisi. Per parròquies, les despeses d'inversió més importants han tingut lloc a Andorra la Vella, amb 13,1 milions d'euros i, a continuació, a Encamp, amb 10,4 milions d'euros. Amb un import força inferior hi ha Canillo (7,6 milions segons el pressupost de 2019), Escaldes-Engordany (5,0 milions), la Massana (4,2 milions), Ordino (2,4 milions) i Sant Julià de Lòria (1,5 milions). El 2019 l'augment més destacat de la inversió l'ha protagonitzat Encamp (180%) i, amb

[4] *A la data de tancament de la publicació de l'Informe 2019 no es disposa de les liquidacions de comptes de 2019 del Comú de Canillo; per aquest motiu, pel que fa a aquest Comú, les dades corresponen al pressupost de 2019.*

OBRA CONTRACTADA - SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ (semestre juliol-desembre 2019)

Gràfic 11.4

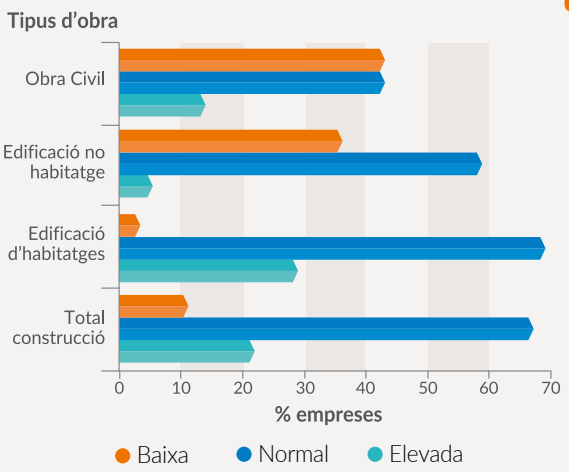

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

més moderació, Sant Julià de Lòria (37,9%), Ordino (29,8%) i la Massana (19,1%). A l'altra banda, han disminuït les inversions a Andorra la Vella (-31,6%) i a Escaldes-Engordany (-39%).

La marxa dels negocis repunta i assoleix el resultat més positiu de tots els sectors.

Les enquestes de conjuntura de la Cambra confirmen que el sector de la construcció ha mantingut un ritme d'expansió notable durant el 2019, si bé menor que el registrat el 2018, en coherència amb l'assoliment progressiu d'uns nivells d'activitat més normalitzats. Les empreses constructores que han col·laborat en l'elaboració de l'enquesta de conjuntura han indicat un augment mitjà de la xifra de negocis del 4,9%, una taxa que, tot i ser encara significativa, se situa molt per sota de la mitjana dels darrers dos anys (8,2%), en línia amb el que assenyala l'evolució del PIB. En paral·lel, el volum d'obra executada s'ha seguit recuperant, si bé en la segona meitat de l'any ho ha fet a un ritme més moderat que en els dos semestres anteriors. El volum d'obra contractada també ha continuat mostrant una dinàmica positiva i ha tendit a situar-se gradualment en uns nivells més acceptables, després dels valors mínims dels últims anys.

Per tipus d'obra, la construcció d'habitatges s'ha mantingut com el principal motor de l'activitat, mentre que pel que fa a l'edificació no residencial la contractació ha continuat considerant-se baixa.

OPINIÓ DE LES EMPRESES SOBRE L'EVOLUCIÓ DEL SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ (% d'empreses)

Quadre 11.3

		2017			2018			2019		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana
1. Marxa dels negocis (semestre observat)	Bona	24	34	29	49	68	59	63	62	63
	Regular	63	66	65	46	32	39	32	38	35
	Dolenta	13	0	7	5	0	3	5	0	3
	Saldo	**11**	**34**	**23**	**44**	**68**	**56**	**58**	**62**	**60**
2. Volum d'obra executada (en comparació amb el mateix semestre de l'any anterior)	Superior	27	54	41	54	64	59	46	42	44
	Igual	49	32	41	31	29	30	41	40	41
	Inferior	24	15	20	15	7	11	14	18	16
	Saldo	**3**	**39**	**21**	**39**	**57**	**48**	**32**	**24**	**28**
3. Preus unitaris de contractació (en comparació amb el semestre anterior)	Més alts	2	0	1	27	16	22	29	18	24
	Iguals	87	95	91	71	82	77	68	80	74
	Més baixos	11	5	8	2	2	2	3	3	3
	Saldo	**-9**	**-5**	**-7**	**25**	**14**	**20**	**26**	**15**	**21**
4. Personal ocupat (en comparació amb el semestre anterior)	Més	18	15	17	15	23	19	34	28	31
	Igual	69	73	71	71	65	68	53	73	63
	Menys	13	12	13	15	12	14	13	0	7
	Saldo	**5**	**3**	**4**	**0**	**11**	**6**	**21**	**28**	**25**

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

En opinió de les empreses constructores, els preus unitaris de contractació han seguit una orientació alcista i, pel que fa al mercat laboral, s'ha mantingut un elevat ritme d'augment de l'ocupació en els dos semestres de l'any 2019.

XII. Els serveis

El sector serveis és el nucli fonamental de l'economia andorrana, atès que concentra el 86,5% del VAB global i el 87,0% dels assalariats totals. El gran pes d'aquest sector implica que la seva evolució acaba determinant, en bona part, el comportament del PIB andorrà. El sector ha encadenat sis anys consecutius de taxes de variació positives entre 2014 i 2019, amb un ritme de creixement mitjà de l'1,8% anual. A més, segons el Departament d'Estadística, l'any 2019 el sector serveis ha accelerat el creixement amb un augment real del VAB que ha arribat fins a l'1,9%, per sobre de l'1,3% registrat l'any anterior.

El 2019 el sector serveis ha accelerat el ritme de creixement fins a l'1,9%.

El sector serveis continua sent el motor de l'economia andorrana en un context de millora gradual de les activitats immobiliàries i de serveis empresarials, i també de recuperació suau del sector turístic, que s'acaba traslladant a les branques de l'hoteleria, la restauració, el transport i el comerç.

El balanç de l'exercici 2019 ha estat favorable per als tres grans subsectors, que aquest any 2019 registren taxes de variació molt similars i sempre de prop del 2%. El subsector del Comerç, hostaleria, transport, informació i comunicacions ha experimentat un augment de l'1,9%, força semblant al de l'any 2018. En canvi, el subsector de l'Administració pública, educació, sanitat, serveis socials i personals s'ha desaccelerat, atès que ha passat de créixer un 3,6% el 2018 a fer-ho l'1,6% el 2019. Finalment, el subsector d'Activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques és el que registra una millora més important, ja que el 2019 ha crescut un 2%, mentre que l'any anterior havia descendit un 0,6%.

El 2019 hi ha hagut 8.291 establiments d'empreses en el sector serveis, un 4,7% més que l'any anterior i la dada més alta de la sèrie

Gràfic 12.1

VAB DEL SECTOR SERVEIS

Taxa de variació en termes reals

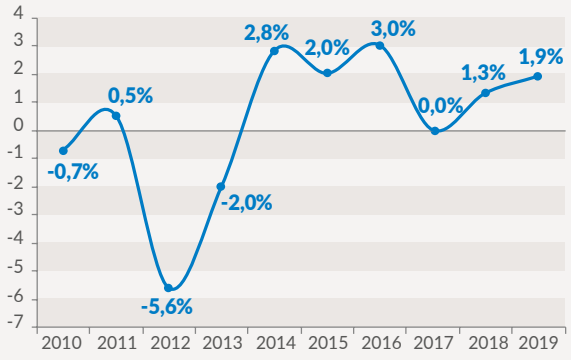

Font: Departament d'Estadística.

Gràfic 12.2

VAB DEL SECTOR SERVEIS PER BRANQUES D'ACTIVITAT

Taxa de variació interanual (%)

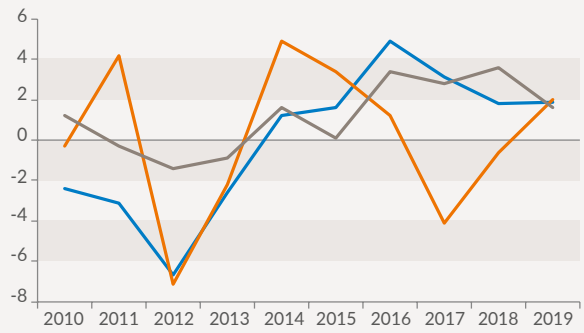

- Comerç, hostaleria, transport, informació i comunicacions
- Financeres, immobiliàries, professionals i tècniques
- Adm. pública, educació, sanitat, serveis socials i personals

Font: Departament d'Estadística.

NOMBRE D'ESTABLIMENTS EMPRESARIALS DEL SECTOR SERVEIS

Quadre 12.1

	2007	2018	2019	% var. 19/18	% total 2019
Comerç i reparació de vehicles de motor (...)	2.795	2.911	2.969	2,0	35,8
Hoteleria	952	1.037	1.051	1,4	12,7
Transport, emmagatzematge i comunicacions	413	433	427	-1,4	5,2
Sistema financer	179	178	181	1,7	2,2
Activitats immobiliàries i de lloguer; serveis empresarials	1.189	2.397	2.631	9,8	31,7
Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria	-	-	-	-	-
Educació	60	131	141	7,6	1,7
Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	106	214	224	4,7	2,7
Altres act. socials i de serveis prestats a la comunitat; serveis personals	439	612	665	8,7	8,0
Altres	0	3	2	-33,3	0,0
Total	**6.133**	**7.916**	**8.291**	**4,7**	**100**

Nota: Nombre d'establiments inscrits al Registre de Comerç i Indústria.

Font: Ministeri de Presidència, Economia i Empresa; Registre de Comerç i Indústria.

històrica. Per subsectors, s'observa un fort increment en les activitats immobiliàries i serveis empresarials (gairebé el 10% més), de manera que ja concentra el 32% de tot el teixit empresarial del sector serveis. L'altra activitat més important és el comerç, que el 2019 ha incrementat el nombre d'establiments un 2,0% i passa així a tenir un pes relatiu del 36%. El tercer subsector més important en termes d'empreses és l'hoteleria, que concentra el 13% dels establiments i ha registrat un augment de l'1,4% respecte a l'any anterior.

Augmenta el nombre total d'establiments del sector serveis, que assoleix un nou màxim històric.

Si es compara el nombre actual d'establiments empresarials del sector serveis amb el que hi havia abans de la crisi, l'any 2007, s'observa un increment molt important del teixit empresarial, especialment a partir de l'any 2013, de manera que la dada de 2019 és un 35% superior a la que hi havia el 2007. A banda de la millora del context econòmic, un factor rellevant que ha afavorit aquest creixement del nombre d'establiments és la Llei d'inversió estrangera vigent des de 2012.

NOMBRE D'ASSALARIATS DEL SECTOR SERVEIS (mitjana anual)

Quadre 12.2

	2018	2019	% var. 19/18	% total 2019
Comerç i reparació de vehicles de motor (...)	8.851	8.944	1,1	25,9
Hoteleria	5.092	5.111	0,4	14,8
Transport, emmagatzematge i comunicacions	1.280	1.328	3,8	3,8
Sistema financer	1.873	1.777	-5,1	5,2
Activitats immobiliàries i de lloguer; serveis empresarials	5.452	5.727	5,1	16,6
Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria	4.444	4.452	0,2	12,9
Educació	599	596	-0,5	1,7
Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	2.076	2.157	3,9	6,3
Altres activitats socials i de serveis prestats a la comunitat; serveis personals	3.005	3.091	2,9	9,0
Llars que ocupen personal domèstic	1.118	1.102	-1,4	3,2
Organismes extraterritorials	13	13	0,0	0,0
Treball domèstic a la comunitat	204	202	-1,3	0,6
Total	**34.006**	**34.498**	**1,4**	**100**

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

El 2019 el nombre d'assalariats del sector serveis ha ascendit a 34.498 persones, distribuïts de la manera següent entre els principals quatre subsectors: el 26% treballen en el sector comerç; el 17%, en el sector immobiliari i de serveis empresarials; el 15%, en l'hoteleria, i el 13%, en l'Administració pública. Globalment, aquestes quatre branques concentren el 70% del total d'assalariats del sector serveis. El 2019 el nombre total d'assalariats del sector ha crescut l'1,4%,

Requadre 12.1
RECICLATGE DE RESIDUS URBANS

L'any 2019 s'han generat més de 135.300 tones de residus a Andorra; un 30% s'ha tractat al país i un 70% s'ha exportat per a la gestió final fora del país. Aquesta quantitat inclou tots els residus generats al país, com ara els residus domèstics (residus municipals i residus assimilables procedents de comerços, indústries i institucions, incloses les fraccions recollides de manera selectiva), i tots els residus exportats directament per gestors de residus a plantes de valorització i/o eliminació.

En la darrera revisió del PNR per al període 2017-2020, l'objectiu de reciclatge fixat per al 2020 és del 50% (incloent-hi la preparació per a la reutilització), en consonància amb els criteris de la Directiva 2008/98/CE de residus. La recollida selectiva està ben implantada avui en dia al país i això fa que, per a les principals fraccions reciclables que es recullen de manera selectiva (paper i cartró, vidre i envasos), el resultat de reciclatge global obtingut el 2019 hagi estat d'un 48%. Aquest valor és lleugerament inferior al de l'any anterior, a causa d'una disminució de la recollida selectiva de la fracció de paper i cartró; no obstant això, el valor és proper a l'objectiu establert per a l'any 2020.

Concretament, l'any 2019 s'han gestionat un total de 55.883 tones de residus urbans, un 3,1% menys que l'any anterior, de les quals 19.245 tones s'han reciclat, mentre que 35.631 s'han sotmès a valorització energètica, el procés pel qual es minimitza el volum de brossa mitjançant la combustió. La resta ha anat a preparació per a la reutilització o l'eliminació.

Quant al reciclatge, el d'envasos lleugers ha augmentat un 2,4%; el de vidre un 1,2% i el de paper i cartró ha disminuït un 15,9%. Aquesta caiguda en la recollida de paper i cartró està relacionada amb una problemàtica internacional del mercat del paper i cartró, que es deu, per una banda, al tancament de l'entrada de material per reciclar als països asiàtics i, per l'altra, a una forta baixada del preu d'aquest material. A més, cal assenyalar que a finals d'octubre de 2017 es va incorporar al circuit de recollida selectiva la fracció orgànica dels grans productors, com ara grans supermercats, hotels, restaurants i escoles. Aquest fet ha permès que la quantitat de recollida selectiva de matèria orgànica hagi augmentat i que el 2019 es continuï assolint l'objectiu marcat de 1.000 tones anuals.

Pel que fa a la valorització energètica, els residus domèstics i els assimilables a urbans s'incineren al Centre de tractament (CTR), de manera que, mitjançant el procés de combustió, es recupera una part de l'energia en forma d'electricitat. L'any 2019 s'han valoritzat 40.853 tones de residus generats a Andorra, una quantitat molt similar a la de l'any anterior. Aquesta valorització ha comportat 16.260 MWh d'energia elèctrica injectada a la xarxa elèctrica de FEDA. A aquests residus cal sumar-hi les 9.130 tones de residus sòlids urbans pretractats procedents de la Cerdanya, per complir l'autorització del Govern d'importar un màxim de 10.000 tones a l'any, que corresponen a un 18,4% del total dels residus incinerats pel CTR. La producció energètica generada per la incineració d'aquests residus ha estat de 5.287 MWh.

Així mateix, l'entrada en vigor del Reglament per a la reducció del consum de les bosses de plàstic al novembre de 2017 ha permès que s'hagi produït un estalvi de quasi 600.000 bosses de plàstic als grans magatzems i grans supermercats, fet que suposa una disminució del 22% del seu consum respecte a 2018. El 3 de juliol de 2019, coincidint amb el Dia internacional lliure de bosses de plàstic, el Govern va repartir 40.000 bosses reutilitzables de reixeta de fruita i verdura entre els grans supermercats i els grans magatzems declarats com a productors singulars.

un percentatge lleugerament inferior al 2,9% registrat l'any anterior. Els increments més importants de 2019 els registren les activitats immobiliàries i serveis empresarials (5,1%), les activitats sanitàries i serveis socials (3,9%) i el subsector del transport, l'emmagatzematge i les comunicacions (3,8%). Per contra, l'ocupació cau un 5,1% en el sector financer.

L'ocupació creix en el sector sanitari i el sector del transport i comunicacions, però disminueix en el sector financer.

El 2019 els salaris mensuals del conjunt del sector serveis han augmentat un 0,5% i s'han situat en 2.143 euros de mitjana, un increment més moderat que el 2,4% registrat l'any anterior. Tots els subsectors dins dels serveis experimenten increments per sota del 3% excepte el subsector d'activitats recreatives, esportives i serveis personals, on el salari mitjà creix més d'un 3%, i a excepció de les caigudes registrades en el sector financer (-6,2%) i en la branca del transport i les comunicacions (-1,2%).

Els salaris augmenten a totes les branques, excepte en el sector financer i el de transport i comunicacions.

1. El comerç

El comerç és un dels pilars de l'economia andorrana, malgrat que els darrers anys ha anat perdent pes relatiu a favor d'altres sectors com l'immobiliari i els serveis empresarials. El sector comercial té un pes en el VAB del 16,9% (2018) i en l'ocupació del 22,6% (2019), inferior al pes que tenia el 2005, quan era del 26,7%. Aquest canvi estructural és resultat de la darrera crisi econòmica i de la transformació de les pautes de consum que afecta el comerç més tradicional.

El sector del *retail* afronta un procés de transformació del model de negoci com a conseqüència dels canvis en les pautes de demanda i en els hàbits dels consumidors i, més en concret, per la intensa competència que suposa el creixement de les vendes *online*. Aquests factors estan tenint un impacte directe negatiu sobre l'activitat comercial que, a més, es veu agreujada per la liberalització del període de rebaixes a Espanya i pels elevats descomptes que es poden trobar al llarg de tot l'any en les compres per Internet. Aquests factors fan que el comerç minorista,

MARXA DELS NEGOCIS - COMERÇ MINORISTA

Gràfic 12.3

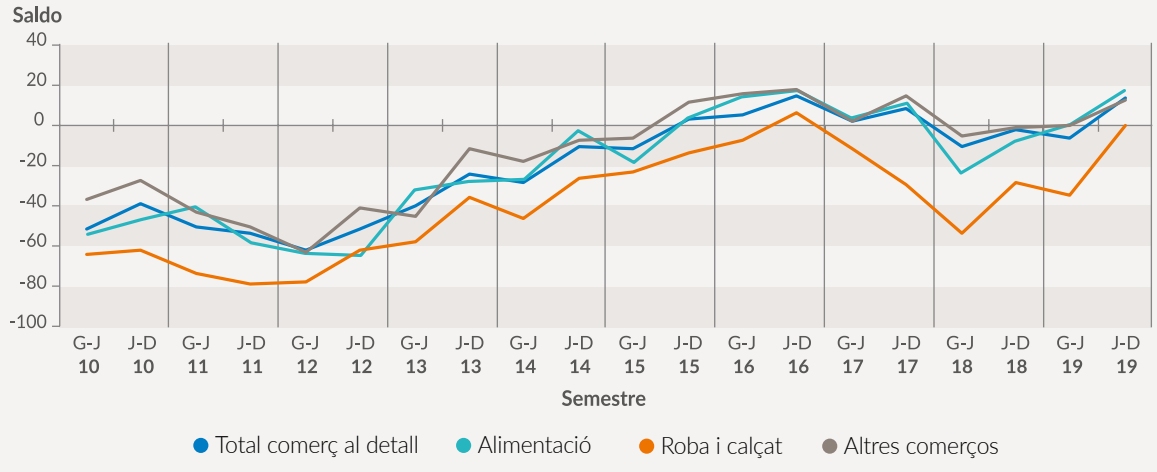

Saldo: Diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

a diferència d'altres sectors, mostri més resistència de la prevista per sortir de l'estancament i per encarar un creixement de l'activitat, ni que sigui de perfil modest.

Tanmateix, el sector comercial s'està adaptant a poc a poc a aquest canvi estructural, com demostren els indicadors sectorials disponibles per a 2019, que són lleugerament millors que els de l'any anterior, tot i ser encara registres molt modestos. L'ocupació del sector del *retail* ha crescut un tímid 0,2%, fins als 5.373 assalariats, que, tot i això, és millor que el descens del 0,6% registrat el 2018. El salari mitjà s'ha situat entorn dels 1.735 euros, un 2,6% més que l'any anterior, tot i que encara és un dels salaris més baixos dins del sector serveis. Per contra, el consum d'energia elèctrica del sector de la distribució comercial ha registrat un retrocés del 2,8% (únicament dades de FEDA). Finalment, el nombre

L'any 2019 ha augmentat el nombre d'assalariats i d'establiments comercials.

OPINIÓ DE LES EMPRESES SOBRE L'EVOLUCIÓ DEL COMERÇ DETALLISTA (% d'empreses)

Quadre 12.3

1. Marxa dels negocis (semestre observat)		2017			2018			2019		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana
Total comerç detallista	Bona	25	28	27	22	24	23	23	32	28
	Regular	52	53	53	45	51	48	48	49	49
	Dolenta	23	20	22	33	26	30	29	19	24
	Saldo	**2**	**8**	**5**	**-11**	**-2**	**-7**	**-6**	**13**	**4**
Alimentació	Bona	26	29	28	9	18	14	24	39	32
	Regular	51	53	52	58	56	57	52	39	46
	Dolenta	23	18	21	33	26	30	24	22	23
	Saldo	**3**	**11**	**7**	**-24**	**-8**	**-16**	**0**	**17**	**9**
Roba i calçat	Bona	12	9	11	6	19	13	6	31	19
	Regular	65	53	59	34	34	34	53	38	46
	Dolenta	24	38	31	59	47	53	41	31	36
	Saldo	**-12**	**-29**	**-21**	**-53**	**-28**	**-41**	**-35**	**0**	**-18**
Equipament de la llar	Bona	31	33	32	28	29	29	31	33	32
	Regular	56	44	50	53	62	58	53	64	59
	Dolenta	14	22	18	19	9	14	17	3	10
	Saldo	**17**	**11**	**14**	**9**	**20**	**15**	**14**	**30**	**22**
Higiene i sanitat	Bona	26	26	26	32	30	31	31	39	35
	Regular	48	57	53	45	57	51	46	42	44
	Dolenta	26	17	22	23	13	18	23	19	21
	Saldo	**0**	**9**	**5**	**9**	**17**	**13**	**8**	**20**	**14**
Electrònica	Bona	7	14	11	21	15	18	26	29	28
	Regular	57	71	64	29	62	46	32	59	46
	Dolenta	36	14	25	50	23	37	42	12	27
	Saldo	**-29**	**0**	**-15**	**-29**	**-8**	**-19**	**-16**	**17**	**1**
Vehicles i accessoris	Bona	28	39	34	27	21	24	19	24	22
	Regular	48	46	47	50	52	51	52	52	52
	Dolenta	24	14	19	23	28	26	30	24	27
	Saldo	**4**	**25**	**15**	**4**	**-7**	**-2**	**-11**	**0**	**-6**
Altres comerços	Bona	28	29	29	26	26	26	28	30	29
	Regular	46	56	51	43	47	45	44	52	48
	Dolenta	26	15	21	31	27	29	28	18	23
	Saldo	**2**	**14**	**8**	**-5**	**-1**	**-3**	**0**	**12**	**6**
Supermercats i grans magatzems	Bona	25	40	33	30	25	28	0	25	13
	Regular	58	40	49	40	38	39	44	38	41
	Dolenta	17	20	19	30	38	34	56	38	47
	Saldo	**8**	**20**	**14**	**0**	**-13**	**-7**	**-56**	**-13**	**-35**

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

d'establiments de comerç al detall ha augmentat un 1,6%, fins als 1.368 (22 establiments més que el 2018). Un dels indicadors de referència per analitzar l'evolució del comerç són les importacions de mercaderies, perquè la majoria dels productes venuts en el comerç andorrà s'importen. En conjunt, les importacions del país han crescut un moderat 0,7% respecte a 2018, en línia amb el discret avenç registrat en el sector.

Els resultats de l'enquesta de conjuntura de la Cambra confirmen que el comerç al detall, tot i mostrar lleus símptomes de millora en el tram final de l'exercici 2019, ha continuat presentant un balanç dels negocis molt modest. Tanmateix, és important remarcar que els principals indicadors d'activitat i de confiança del sector confirmen la tendència a l'estabilització de la situació, després d'un període llarg de caigudes significatives de les vendes. Així, les valoracions dels comerciants sobre la marxa dels negocis en la segona part de l'any han estat les més optimistes dels últims tres anys. A més, el 2019 els comerciants han assenyalat una disminució interanual mitjana de la facturació per establiment del 0,7%, un descens bastant inferior al -3,4% registrat l'any 2018, que ha anat acompanyat d'una evolució més positiva de l'ocupació del sector.

Cal posar en relleu el fet que molts establiments comercials del Pas de la Casa van patir l'impacte negatiu del tancament i les restriccions dels accessos amb França durant 18 dies, a conseqüència tant de la neu com de l'esllavissada que hi va haver a l'abril. En aquest sentit, els resultats detallats del Pas de la Casa indiquen una disminució de la facturació per establiment del 17,4% de mitjana, una taxa de caiguda molt superior a la del conjunt del país.

El segon semestre de 2019 s'ha frenat la caiguda de les vendes, especialment en el ram de la roba i el calçat.

Des d'una òptica sectorial, es constata una recuperació lleu de l'activitat en la majoria de branques. En el vessant més positiu, destaquen les branques d'equipament de la llar, d'higiene i sanitat, i d'alimentació, amb uns resultats comparativament més favorables que els de la resta del comerç. Per part seva, els supermercats i grans magatzems, i la branca de roba i calçat s'han apartat clarament d'aquesta tendència més favorable, tot i que la branca de roba i calçat s'ha mostrat menys pessimista en la segona meitat de l'any.

La xifra de vendes també ha registrat una dinàmica menys negativa en el conjunt del sector comercial que l'any anterior, fonamentalment per la millora observada en el segon semestre. En

Gràfic 12.4

XIFRA DE VENDES EN RELACIÓ AMB EL MATEIX PERÍODE DE L'ANY ANTERIOR - COMERÇ MINORISTA

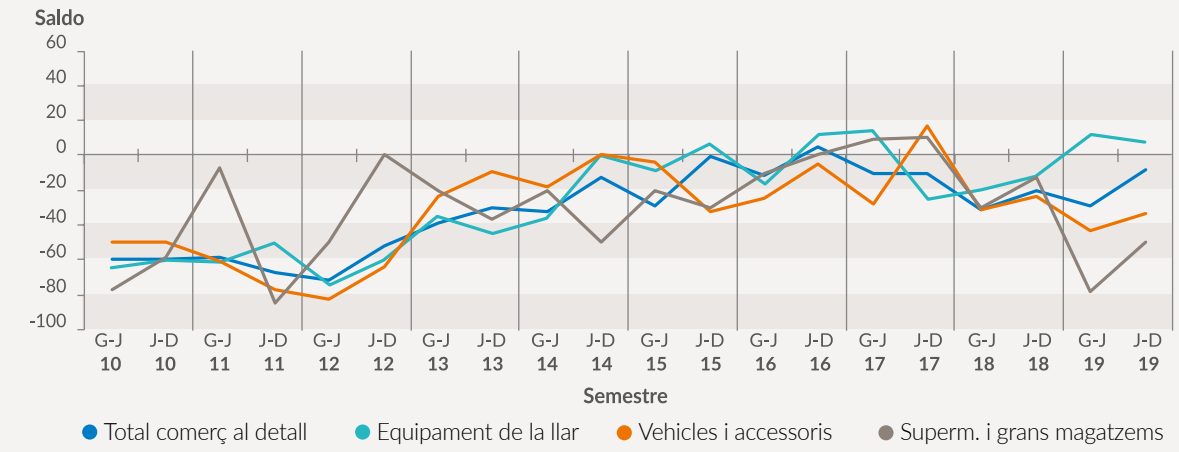

Saldo: Diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

termes interanuals, l'única branca que ha registrat un lleuger increment dels nivells de facturació ha estat la d'equipament de la llar, afavorida en gran part per l'impuls del sector de la construcció. En sentit oposat, els pitjors resultats s'han observat en el ram de vehicles i accessoris, i de roba i calçat, però de manera particular, en els supermercats i grans magatzems, on aproximadament 3 de cada 4 empreses han indicat uns volums de facturació inferiors als d'un any enrere.

Finalment, el nombre d'ocupats del sector ha seguit una tendència moderadament alcista, i els preus de venda han tingut un comportament molt estable en la majoria de comerços com a conseqüència de la pressió competitiva per aplicar descomptes i promocions per incentivar les vendes, fet que n'ha perjudicat la facturació.

El sector comercial fa uns anys que organitza diversos esdeveniments per impulsar l'activitat comercial, com ara l'Andorra Shopping Festival o el Black Friday, amb resultats positius. Per

Quadre 12.4

OPINIÓ DE LES EMPRESES SOBRE L'EVOLUCIÓ DEL COMERÇ DETALLISTA (% d'empreses)

2. XIFRA DE VENDES (semestre observat comparat amb el mateix semestre de l'any anterior)		2017			2018			2019		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana
Total comerç detallista	Més alta	28	28	28	17	24	21	19	28	24
	Semblant	34	34	34	35	32	34	33	36	35
	Més baixa	38	38	38	48	44	46	48	36	42
	Saldo	**-10**	**-10**	**-10**	**-31**	**-20**	**-26**	**-29**	**-8**	**-19**
Alimentació	Més alta	29	26	28	17	24	21	10	31	21
	Semblant	39	35	37	27	34	31	41	39	40
	Més baixa	32	39	36	57	42	50	48	31	40
	Saldo	**-3**	**-13**	**-8**	**-40**	**-18**	**-29**	**-38**	**0**	**-19**
Roba i calçat	Més alta	19	16	18	0	20	10	16	38	27
	Semblant	38	25	32	25	13	19	16	22	19
	Més baixa	44	59	52	75	67	71	68	41	55
	Saldo	**-25**	**-43**	**-34**	**-75**	**-47**	**-61**	**-52**	**-3**	**-28**
Equipament de la llar	Més alta	40	22	31	19	18	19	31	31	31
	Semblant	34	31	33	42	52	47	50	46	48
	Més baixa	26	47	37	39	30	35	19	23	21
	Saldo	**14**	**-25**	**-6**	**-20**	**-12**	**-16**	**12**	**8**	**10**
Higiene i sanitat	Més alta	25	35	30	45	24	35	13	28	21
	Semblant	45	30	38	14	52	33	43	44	44
	Més baixa	30	35	33	41	24	33	43	28	36
	Saldo	**-5**	**0**	**-3**	**4**	**0**	**2**	**-30**	**0**	**-15**
Electrònica	Més alta	17	14	16	7	15	11	21	33	27
	Semblant	25	36	31	36	39	38	26	33	30
	Més baixa	58	50	54	57	46	52	53	33	43
	Saldo	**-41**	**-36**	**-39**	**-50**	**-31**	**-41**	**-32**	**0**	**-16**
Vehicles i accessoris	Més alta	18	46	32	15	24	20	15	19	17
	Semblant	36	25	31	39	28	34	27	30	29
	Més baixa	46	29	38	46	48	47	58	52	55
	Saldo	**-28**	**17**	**-6**	**-31**	**-24**	**-28**	**-43**	**-33**	**-38**
Altres comerços	Més alta	30	27	29	18	31	25	22	24	23
	Semblant	31	46	39	45	22	34	31	40	36
	Més baixa	39	27	33	37	47	42	47	37	42
	Saldo	**-9**	**0**	**-5**	**-19**	**-16**	**-18**	**-25**	**-13**	**-19**
Supermercats i grans magatzems	Més alta	42	40	41	20	25	23	0	25	13
	Semblant	25	30	28	30	38	34	22	0	11
	Més baixa	33	30	32	50	38	44	78	75	77
	Saldo	**9**	**10**	**10**	**-30**	**-13**	**-22**	**-78**	**-50**	**-64**

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Requadre 12.2

LES COMPRES EN LÍNIA A ANDORRA. COMPARACIÓ AMB LA UE

L'estadística sobre equipament i l'ús de tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) a les llars d'Andorra de 2019, que fa el Departament d'Estadística per segona vegada, dedica un dels blocs a analitzar les compres en línia. Concretament, l'enquesta analitza les característiques de la darrera compra en línia en el cas de persones que han utilitzat Internet algun cop. El primer resultat és que el 59,7% (53,0% el 2017) ha realitzat una compra alguna vegada, mentre que el 40,3% (47,0% el 2017) no n'ha fet mai cap. Malgrat que el percentatge de població que ha comprat algun cop per Internet ha augmentat respecte a 2017, Andorra encara se situa per sota de la mitjana europea.

Per poder comparar aquestes xifres amb les de la Unió Europea, la resposta s'ha filtrat per a les persones que han utilitzat Internet el darrer any (no per a les persones que l'han utilitzat algun cop). En aquest cas les dades d'Andorra són força més baixes: el 42,6% de les persones enquestades han fet alguna compra en els últims tres mesos, davant del 60% de les persones que ho han fet a la UE-28. Així mateix, el 46,4% dels residents a Andorra han fet la darrera compra *online* fa més d'un any o mai, mentre que a la mitjana dels països de la UE aquesta xifra es redueix al 28%. Cal tenir en compte que en la comparació internacional Andorra destaca especialment en l'accés i l'ús d'Internet per part de la població, ja que és el segon país on s'utilitza més el mòbil per connectar-se a Internet, però, en contraposició, les dades andorranes presenten valors inferiors a la mitjana europea en l'ús del comerç electrònic i en l'ús de l'administració electrònica.

Quant a la nacionalitat dels venedors on s'han fet les compres, el 24,1% són venedors nacionals, un percentatge força baix. Els segueixen els venedors espanyols (20,3%), els francesos (6,5%) i els portuguesos (1,1%). La resta són d'altres parts del món o se'n desconeix l'origen.

Si es comparen els béns i serveis comprats el darrer any a Andorra i la Unió Europea, s'obtenen xifres inferiors al Principat, sobretot en les compres de béns físics (roba i calçat, articles per a la llar, llibres, etc.). En canvi, si es compara la compra de viatges o hotels, els percentatges són força similars.

Pel que fa als imports en compres en línia realitzades pels andorrans en els darrers tres mesos, s'aprecia que el 21,4% de la població s'ha gastat menys de 50 euros; el 28,4%, entre 50 i 99 euros; el 30,9%, entre 100 i 499 euros; el 8,5%, entre 500 i 999 euros, i el 3,4% s'ha gastat 1.000 euros o més. El 7,5% restant no sap quant s'ha gastat. Aquesta distribució en l'import de compra és força similar a la mitjana europea. Per altra banda, l'estadística mostra que el 64,8% dels compradors del darrer any no han tingut cap problema a l'hora de comprar en línia, la mateixa proporció que la mitjana de la Unió Europea, però destaca el problema que el minorista estranger no opera a Andorra, un obstacle que han declarat un 15,4% de les persones enquestades.

Finalment, els motius més freqüents pels quals la població d'Andorra no compra en línia són que prefereixen fer les compres presencialment (75,9%), per motius de privacitat o seguretat (16,1%), per manca de coneixements (13,7%), i perquè algú ha fet la compra per a la persona (8,7%).

DARRERA COMPRA ONLINE, DE PERSONES QUE HAGIN UTILITZAT INTERNET EN EL DARRER ANY (en %)

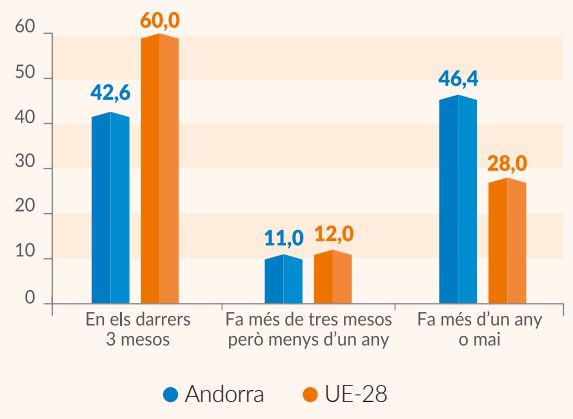

Font: Departament d'Estadística.

exemple, l'Andorra Shopping Festival, que es va celebrar del 8 al 17 de novembre de 2019, té com a objectiu d'augmentar la xifra de visitants a l'avantsala de la temporada d'hivern i de dinamitzar l'oferta comercial de la vila, amb esdeveniments al carrer, activitats infantils, concerts, *expo art Minnie*, festival d'experiències i oferta gastronòmica, entre altres activitats. El nombre de visitants a Andorra entre l'1 i el 30 de novembre va arribar a 536.972 persones, gairebé 32.500 més que en el mateix període de l'any 2018. Han augmentat tant els visitants espanyols (uns 23.000 més) com els visitants francesos (uns 9.000 més) i es demostra així que el projecte està cada vegada més consolidat i té un impacte més gran en l'economia del territori.

El comerç s'enfronta a importants canvis estructurals en el comportament dels consumidors a escala global, que requereixen una estratègia renovada del sector. D'una banda, es detecta un canvi de comportament del consumidor que, amb el mateix pressupost, valora molt més l'experiència (dormir en un hotel o anar a un restaurant) que no pas la compra de productes. També s'està produint un ràpid creixement del comerç electrònic i, en paral·lel, el consumidor s'està acostumant a les promocions continuades, fet que està reduint el marge empresarial del sector. La liberalització del període de rebaixes a Espanya i l'augment de les compres *online* en grans plataformes com Amazon en són dos exemples. A això s'hi sumen altres factors més característics d'Andorra que cal millorar, com són la manca de marques de referència, la barreja de comerços a bon preu i de luxe, la necessitat de millorar la imatge d'algunes botigues i la manca de professionalització d'una part del personal del sector comercial, entre altres.

Es posa en marxa el segell de qualitat per als comerços.

Per donar resposta a tots aquests reptes, el Govern va elaborar un Pla estratègic de turisme de compres presentat el 2016, que es troba en fase d'execució i que podria reformular-se de cara al futur. Durant l'any 2019 s'han materialitzat algunes mesures previstes com la creació d'una marca conjunta de la zona comercial central integrada per les associacions de comerciants de l'avinguda Meritxell, Carlemany i travesseres, i Fener Boulevard, amb el nom de The Shopping Mile, per rellançar l'eix comercial central d'Andorra la Vella i Escaldes-Engordany. A més, el 2019 el Principat d'Andorra ha passat a formar part de l'espai *Single Euro Payments Area* (SEPA), després que s'aprovés la normativa que ho feia possible, un fet que permetrà impulsar el comerç electrònic al país.

Una altra mesura que s'ha començat a posar en marxa el 2019 és la creació d'un distintiu de qualitat del sector comercial. Aquest projecte està sent gestionat per la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis i consisteix a oferir un pla de millora del negoci a partir del qual els establiments comercials poden aconseguir un segell de qualitat sota el nom de Certificat comerç excel·lent. El projecte disposa d'una dotació pressupostària del Govern de 60.000 euros i es preveu que se'n beneficiïn uns 60 comerços.

2. El sistema financer

El sector financer, integrat principalment pel sector bancari i el sector d'assegurances, representa l'11,9% del VAB d'Andorra, segons dades de 2018. Es tracta d'un dels sectors més importants de l'economia en termes de VAB, mentre que en termes d'ocupació representa el 4,5% del total d'assalariats. Les àrees de negoci principals del sector financer són la banca privada i la gestió d'actius, les assegurances i la banca comercial, tant per a particulars com per a empreses.

El nucli del sistema financer andorrà és el sistema bancari constituït per un total de cinc grups, que són Andbank, MoraBanc, Crèdit Andorrà, BancSabadell d'Andorra i Vall Banc.

Segons les dades oficials del PIB publicades pel Govern, l'any 2019 les activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques han registrat un increment del VAB del 2,0%, després de dos anys d'evolució negativa.

El sistema financer andorrà està afrontant la part final de l'adaptació a la normativa internacional, especialment en termes de regulació bancària derivada de l'Acord Monetari, tot i que l'adaptació a la transparència fiscal, i a les mesures per a la cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de capitals i el finançament del terrorisme és constant. El balanç és força positiu, perquè la banca andorrana ha sabut transformar el repte en una oportunitat per internacionalitzar el seu model bancari i per afrontar la transformació digital i la capacitat de fer front a competidors amb un negoci bancari totalment digital.

En aquest context de transformació i homologació certament complex, el sector financer mostra un cert ajustament de dimensió. El nombre d'assalariats del conjunt del sector financer ha disminuït un 5,1%, fins als 1.777 treballadors. El 2019 els salaris mitjans d'aquest sector, que són els més alts del conjunt de sectors de l'economia andorrana, també s'han ajustat, un -6,2%, respecte a l'any anterior. Aquest descens s'explica en bona part per les prejubilacions de treballadors amb remuneracions més elevades que la mitjana. Pel que fa al teixit empresarial i d'establiments, el 31 de desembre hi havia 181 establiments, tres més que l'any anterior, mentre que el nombre d'oficines bancàries s'havia reduït de 40 a 39.

Si considerem únicament les cinc entitats bancàries del país, el 2019 el nombre d'ocupats en el conjunt de la banca andorrana era de 2.563 persones i aproximadament el 53% d'aquestes persones treballen a Andorra, és a dir, uns 1.359 empleats.

La banca andorrana ha tancat l'exercici 2019 amb una millora dels indicadors principals, com el benefici, el volum dels recursos gestionats, la inversió creditícia, la rendibilitat i la ràtio de solvència. El conjunt de la banca andorrana ha assolit a 31 de desembre de 2019 un total de 49.713 milions d'euros de recursos gestionats, una xifra que suposa un increment de l'11% respecte a 2018 i que s'ha duplicat en la darrera dècada. Igualment, la banca andorrana ha tingut un creixement important dels beneficis agregats, del 12,4%, respecte de l'exercici anterior, fins als 112 milions d'euros. Els bancs han aconseguit transformar el negoci per retornar de forma consolidada als beneficis creixents, tot i la conjuntura econòmica de tipus d'interès baixos, l'adaptació contínua a la normativa bancària internacional, que comporta entre altres coses més exigències de provisions, i les fortes inversions tecnològiques realitzades els darrers anys.

Una altra dada important que mostra la solidesa del sector bancari andorrà és la rendibilitat financera (ROE), que se situa en un 7,70%, per sobre de la registrada l'any anterior (7,31%) i molt superior a la mitjana dels bancs europeus

El 2019 la banca andorrana creix en beneficis i millora les ràtios de solvència i rendibilitat.

Quadre 12.5

DADES AGREGADES DE LA BANCA ANDORRANA

Milers d'euros	2018 (1)	2019
Total actius	13.969.852	14.840.696
Inversió creditícia bruta	5.911.097	6.094.759
Recursos gestionats	44.925.146	49.713.197
Resultat	99.559	111.883
ROE	7,31%	7,70%
ROA	0,71%	0,76%
Ràtio de solvència CET 1 (*phase-in*) (2)	16,64%	17,48%
Ràtio de liquiditat (2)	227,29%	223,05%

SEGONS CRITERIS BASILEA III (2)	Mitjana bancs europeus segons dades EBA
Ràtio de solvència CET 1 (*phase-in*)	14,8%
Ràtio de liquiditat	149,9%

(1) Les dades del 2018 es presenten únicament a efectes comparatius.
(2) El 2019 ha estat el primer exercici en què les entitats bancàries andorranes presenten la ràtio de solvència segons els criteris europeus de Basilea III després de l'entrada en vigor de la Llei 35/2018 de solvència, liquiditat i supervisió prudencial d'entitats bancàries i empreses d'inversió.

Font: Andorran Banking i informes anuals de les entitats bancàries.

(5,8% segons dades del Banc Central Europeu corresponents al tercer trimestre de 2019). Les dades mostren, a més, que la banca andorrana ha mantingut uns bons nivells de capitalització, amb una ràtio de liquiditat i de solvència elevada. La ràtio de solvència CET1 *(phase-in)* —calculada a efectes comparatius— és del 17,48% a 31 de desembre de 2019, superior també a la mitjana dels bancs europeus, que és del 14,8% segons el BCE. El 2019 ha estat el primer any en què les entitats han presentat la ràtio de solvència segons els criteris europeus de Basilea III, després de l'entrada en vigor durant el gener de 2019 de la Llei de solvència, liquiditat i supervisió prudencial d'entitats bancàries i empreses d'inversió. A més, durant el 2019 tots els bancs de la plaça andorrana han mantingut els seus *ratings* internacionals, fet que demostra la confiança en el sector per part de les agències gràcies al manteniment d'uns resultats sòlids.

El ferm compromís del sector bancari amb l'economia del país es pot comprovar amb el fet que durant el 2019 les entitats bancàries andorranes han realitzat una inversió creditícia bruta de 6.095 milions d'euros, un 3,1% més que l'any anterior, atesa la recuperació econòmica i el creixement de la demanda de préstecs.

En resum, tots aquests resultats demostren que Andorra és una plaça bancària forta i sòlida, amb vocació internacional, i que està apostant per la transformació digital per donar satisfacció als clients amb una veritable estratègia multicanal. Els bancs han invertit 121,3 milions d'euros en els darrers cinc anys per a la transformació digital i, d'altra banda, des de 2014 els usuaris digitals han crescut un 45,7% i els d'aplicacions mòbils de banca, un 357%.

L'informe de progrés de Moneyval avala els avenços fets en la lluita contra el blanqueig de capitals.

El darrer informe de Moneyval (organisme del Consell d'Europa que avalua les mesures contra el blanqueig de capitals i el finançament del terrorisme), publicat el 24 de gener de 2020 respecte de l'anàlisi del segon informe de progrés presentat pel Principat d'Andorra en el marc de la 5a ronda d'avaluació duta a terme durant la primera quinzena de desembre de 2019, avala la feina feta a Andorra en matèria de lluita contra el blanqueig de capitals i el finançament de grups terroristes.

L'informe esmenta el progrés assolit, especialment pel que fa a les noves mesures implementades en relació amb els indicadors relatius a transparència i beneficiari efectiu d'estructures jurídiques, regulació i supervisió d'institucions financeres i dels subjectes obligats no financers.

D'aquesta manera, 37 de les 40 Recomanacions GAFI que avalua el Moneyval ja tenen una consideració de compliment (*compliance*) o majoritàriament complida (*largely compliance*).

El Secretariat de Moneyval ha encomanat al Principat d'Andorra que presenti el tercer informe de progrés el juliol de 2021, amb les recomanacions següents:

1) Recomanació 8, referida als organismes sense ànim de lucre (OSAL);
2) Recomanació 31, relativa als poders de les autoritats de persecució penal i de les autoritats encarregades de les investigacions;
3) Recomanació 36, amb referència als instruments internacionals sobre cooperació internacional.

Cal recordar que el 12 de febrer de 2016, el Principat d'Andorra i la Unió Europea (UE) van signar un Acord d'intercanvi automàtic d'informació en matèria fiscal (IAI), que va entrar en vigor l'1 de gener de 2017. En compliment de la Llei 19/2016, que regula el marc jurídic necessari per acomplir aquest compromís d'intercanvi d'informació en matèria fiscal, Andorra va procedir al primer intercanvi de dades al setembre de 2018 amb dades de 2017. Aquest primer intercanvi automàtic d'informació fiscal es va fer efectiu amb 41 jurisdiccions, entre les quals hi ha els estats membres

Quadre 12.6

BALANÇOS DE SITUACIÓ CONSOLIDATS (Milers d'euros)

	ANDBANK		GRUP MORABANC		GRUP CRÈDIT ANDORRÀ		BANCSABADELL D'ANDORRA		VALLBANC		TOTAL	
	2019	2018*	2019	2018*	2019	2018*	2019	2018*	2019	2018*	2019	2018*
ACTIU												
Efectiu, saldos en efectiu als bancs centrals i altres dipòsits a la vista	1.058.885	1.433.393	17.763	17.648	303.009	343.553	64.658	63.939	280.183	162.799	1.724.498	2.021.332
Actius financers mantinguts per negociar	174.198	201.326	93.195	63.512	30.047	12.560	25.475	62.325	-	-	322.915	339.723
Actius financers no destinats a negociar valorats obligatòriament a valor raonable amb canvis en resultats	10.073	56.655	379.393	357.988	188.299	185.903	49.173	4.423	43.602	28.118	670.540	633.087
Actius financers designats a valor raonable amb canvis a resultats	-	-	-	-	-	1.865	44.496	38.469	14.524	2.724	59.020	43.058
Actius financers a valor raonable amb canvis en altre resultat global	514.318	418.702	651.443	622.398	330.785	365.996	81.718	70.587	267.451	88.062	1.845.715	1.565.745
Actius financers a cost amortitzat	2.185.554	1.880.725	1.746.815	1.559.166	3.832.281	3.764.342	594.314	506.939	323.033	390.042	8.681.997	8.101.214
Derivats - Comptabilitat de cobertures	822	-	2	191	-	-	113	-	-	-	937	191
Canvis de valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura de risc de tipus d'interès	4.609	3.809	2.168	559	21.890	21.711	76	91	-	-	28.743	26.170
Inversions en negocis conjunts i associades	2.862	2.978	4.720	1	65.703	37.046	37	-	17	17	73.339	40.042
Actius emparats per contractes d'assegurança i reassegurança	4.520	6.863	37.304	36.324	1	3.431	-	-	-	-	41.825	46.618
Actius tangibles	146.987	30.989	102.899	103.240	183.686	122.832	26.374	25.438	75.515	59.624	535.461	342.123
Actius intangibles	293.510	268.171	13.505	13.173	122.624	129.837	406	221	23.916	18.681	453.961	430.083
Actius per impostos	27.499	31.764	4.466	7.667	24.929	28.219	279	510	621	896	57.794	69.056
Altres actius	126.002	74.316	4.925	4.541	45.628	52.908	16.998	11.800	13.452	12.046	207.005	155.611
Actius no corrents i grups alienables d'elements mantinguts per a la venda	24.674	33.295	1.146	1.562	106.151	112.028	4.194	8.824	781	92	136.946	155.801
TOTAL ACTIU	**4.574.513**	**4.442.986**	**3.059.744**	**2.787.970**	**5.255.033**	**5.182.231**	**908.311**	**793.564**	**1.043.095**	**763.101**	**14.840.696**	**13.969.852**
PASSIU												
Passius financers mantinguts per negociar	53.663	66.227	30.708	31.282	16.107	10.405	988	1.098	153	-	101.619	109.012
Passius financers designats a valor raonable amb canvis a resultats	-	-	360.603	358.891	49.331	71.411	44.510	38.475	-	-	454.444	468.777
Passius financers a cost amortitzat	3.858.847	3.727.811	2.220.271	1.972.271	4.307.293	4.282.232	755.674	660.067	894.653	693.292	12.036.738	11.335.673
Derivats - Comptabilitat de cobertures	5.224	7.322	10.661	6.699	37.190	35.194	72	85	-	-	53.147	49.300
Canvis de valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura de risc de tipus d'interès	-	-	794	782	-	-	-	-	-	-	794	782
Passius emparats per contractes d'assegurança i reassegurança	4.520	6.863	84.659	86.459	251.815	265.650	-	-	-	-	340.994	358.972
Provisions	22.740	17.479	24.208	25.185	28.563	31.299	1.634	1.171	2.612	1.740	79.757	76.874
Passius per impostos	14.632	18.485	3.864	3.571	5.355	3.085	991	820	1.706	2.540	26.548	28.501
Altres passius	77.728	82.155	17.112	16.243	89.714	57.587	13.281	9.100	22.387	15.651	220.222	180.736
Passius inclosos en grups alienables d'elements mantinguts per a la venda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	352	-	352
TOTAL PASSIU	**4.037.354**	**3.926.342**	**2.752.880**	**2.501.383**	**4.785.368**	**4.756.863**	**817.150**	**710.817**	**921.511**	**713.575**	**13.314.263**	**12.608.980**
PATRIMONI NET												
Capital	78.842	78.842	42.407	42.407	63.102	63.462	30.069	30.069	31.050	30.000	245.470	244.780
Prima d'emissió	73.441	73.441	-	-	-	-	-	-	68.950	-	142.391	73.441
Instruments de patrimoni emesos diferents de capital	35.000	35.000	-	-	-	-	-	-	-	-	35.000	35.000
Altre resultat global acumulat	(2.713)	(8.334)	(1.016)	(3.227)	2.678	4.222	668	(489)	(2.163)	(2.133)	(2.546)	(9.961)
Guanys acumulats	427.156	411.782	268.217	155.079	-	-	-	-	2.174	-	697.547	566.861
Reserves de revaloració	-	645	-	-	-	-	2.288	2.288	-	-	2.288	2.933
Altres reserves	(101.496)	(100.982)	(27.876)	68.275	347.002	311.581	48.594	41.449	19.485	19.485	285.709	339.808
Accions pròpies (-)	(1.927)	(1.927)	-	-	-	-	(833)	(819)	-	-	(2.760)	(2.746)
Resultat de l'exercici atribuïble als propietaris de la dominant	28.040	27.078	25.136	24.057	46.244	36.001	10.375	10.249	2.088	2.174	111.883	99.559
Dividend a compte (-)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fons propis	536.343	515.545	306.868	286.591	459.026	415.266	91.161	82.747	121.584	49.526	1.514.982	1.349.675
Interessos minoritaris	816	1.099	(4)	(4)	10.639	10.102	-	-	-	-	11.451	11.197
TOTAL PATRIMONI NET	**537.159**	**516.644**	**306.864**	**286.587**	**469.665**	**425.368**	**91.161**	**82.747**	**121.584**	**49.526**	**1.526.433**	**1.360.872**
TOTAL PASSIU I PATRIMONI NET	**4.574.513**	**4.442.986**	**3.059.744**	**2.787.970**	**5.255.033**	**5.182.231**	**908.311**	**793.564**	**1.043.095**	**763.101**	**14.840.696**	**13.969.852**

Font: Andorran Banking i informes anuals de les entitats bancàries.

** Les dades del 2018 es presenten únicament a efectes comparatius.*

de la UE. Al llarg de 2017 i 2018, la Llei IAI va ser modificada per ampliar les jurisdiccions amb les quals Andorra es disposava a intercanviar la informació fiscal, de manera que l'any 2019 ho ha fet amb 73 jurisdiccions i l'any 2020 ho ha de fer amb 95 jurisdiccions. L'intercanvi ha comportat que les entitats bancàries, organismes d'inversió col·lectiva i companyies d'assegurances hagin transmès la informació dels contribuents a l'estranger que tenen un compte a Andorra a l'autoritat fiscal que, al seu torn, posteriorment l'ha transmès automàticament a l'autoritat tributària del país corresponent. Les dades que han de ser intercanviades inclouen el número de compte, el número d'identificació fiscal, el nom, l'adreça i la data de naixement dels contribuents residents a l'estranger amb un compte a Andorra, les rendes (interessos, dividends, etc.), els ingressos derivats de la venda o la transmissió d'actius i el saldo dels comptes. La norma s'aplica tant a les persones físiques com a les persones jurídiques.

D'altra banda, cal recordar que el 4 de desembre de 2018 l'ECOFIN va acordar que Andorra passés a ser considerat país cooperant. Aquesta és una fita històrica, perquè la UE exclou Andorra de la llista de jurisdiccions no cooperatives i el considera país plenament cooperant en matèria fiscal.

Andorra passa a formar part de la SEPA el 2019.

Una altra data històrica és el 5 de març de 2019, quan les cinc entitats bancàries del Principat d'Andorra van passar a formar part de la SEPA, seguint l'adhesió per part del Principat del dia 1 de març de 2019. La SEPA *(Single Euro Payments Area)* és la zona en què ciutadans, empreses i altres agents econòmics poden fer i rebre pagaments en euros, dins i fora de les fronteres nacionals, amb les mateixes condicions bàsiques, els mateixos drets i les mateixes obligacions, i això amb independència de la seva ubicació. La SEPA desenvolupa instruments, estàndards, infraestructures i procediments comuns, mitjançant un escenari harmonitzat que implica que, tècnicament, no hi hagi diferències entre els pagaments nacionals i internacionals, que s'efectuaran amb la mateixa facilitat, rapidesa, seguretat i eficiència. Amb la inclusió d'Andorra, l'àmbit geogràfic de la SEPA s'amplia a 36 països: els 28 països membres de la UE, Islàndia, Noruega, Liechtenstein, Suïssa, Mònaco, San Marino, Ciutat del Vaticà i el Principat d'Andorra.

Pel que fa al *rating* sobirà del Principat d'Andorra, l'Agència d'avaluació Fitch Ratings, en la nota publicada el 31 de gener de 2020, ha refermat el *rating* d'Andorra en BBB+ amb la perspectiva estable. Els avaluadors internacionals destaquen els avenços que s'estan fent en la negociació de l'Acord d'Associació amb la UE o el compliment dels compromisos internacionals en matèria de transparència i cooperació fiscal, com també es reflecteix en la darrera avaluació del Moneyval. Així, Fitch Ratings reconeix especialment l'inici formal del procés d'adhesió al Fons Monetari Internacional, que haurà de permetre desenvolupar les dades estadístiques referents a la balança de pagaments i, d'aquesta manera, millorar el *rating* del Principat en futures revisions.

Standard & Poor's manté el rating d'Andorra en BBB i rebaixa la perspectiva a estable per la Covid-19.

Per la seva banda, l'agència Standard & Poor's ha reafirmat, al gener de 2020, la qualificació d'Andorra en BBB / A-2 i ha mantingut la perspectiva positiva establerta al juliol de 2019. Ara bé, en la qualificació feta publica a finals d'abril de 2020 l'agència ha confirmat la qualificació anterior, però ha rebaixat la perspectiva de positiva a estable a causa de la crisi provocada per la Covid-19. En la seva nota de qualificació, S&P preveu un fort impacte en l'economia andorrana com a conseqüència de la gran dependència dels països veïns, especialment de l'economia espanyola, que es preveu que quedi molt afectada per l'impacte de la pandèmia. L'agència qualificadora també destaca que la crisi provocada per la Covid-19 al Principat i els ajuts impulsats des de l'Executiu

per pal·liar-ne els efectes tindran un important impacte en el deute públic. Tot i així, remarca que la bona gestió pressupostària i fiscal que s'ha fet des del Principat els darrers anys permet assumir aquests reptes amb una certa posició de comoditat, que l'efecte negatiu de la caiguda del PIB a Andorra s'hauria de restringir només a l'any 2020 i que els anys 2021 i 2022 tornarien a ser de creixement sostingut. Finament, des de l'agència de qualificació es valora positivament que la gestió de la crisi de la pandèmia al país hagi permès doblegar la corba de contagi sense col·lapsar el sistema sanitari.

3. El turisme

D'acord amb les xifres oficials del PIB, el sector de l'hoteleria i la restauració representa el 8,5% del VAB andorrà (2018). Tot i això, l'impacte indirecte del turisme en el conjunt de l'economia és més elevat, ja que influeix fortament en altres sectors, com el comerç i les activitats lúdiques i esportives, que depenen en bona mesura dels visitants. Això fa que l'evolució favorable del turisme que s'observa des de 2013 hagi estat fonamental per explicar la millora de la situació econòmica d'Andorra. El creixement sostingut del sector que s'ha produït els darrers anys ha estat gràcies a la millora conjuntural dels països de l'entorn —fonamentalment Espanya i França—, per una banda, i gràcies als nous atractius turístics que s'han impulsat tant des del sector públic com des del sector privat per captar una demanda que és cada vegada més exigent i que busca noves experiències, per l'altra.

Cau el nombre de visitants un 1,1% a causa del descens d'excursionistes.

EVOLUCIÓ DELS TURISTES 2012-2019
(Nombre)

Gràfic 12.5

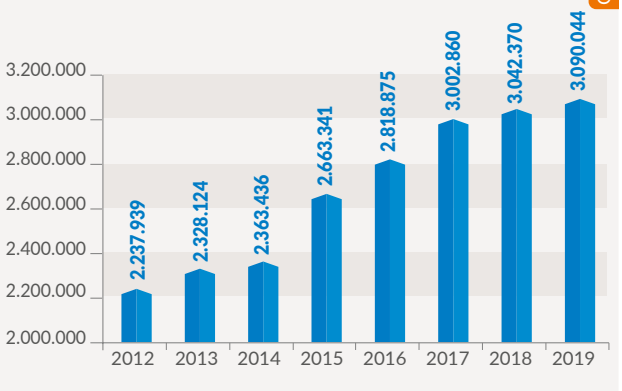

Font: Departament d'Estadística.

El balanç anual de 2019 del sector turístic és força modest perquè el nombre total de visitants ha registrat una reducció anual de l'1,1% el 2019, després de cinc anys d'augment. Però aquest lleuger descens és resultat únicament d'una caiguda del nombre d'excursionistes (-2,7%), ja que el nombre de turistes ha augmentat un 1,6%. Amb tot, el nombre total de visitants retrocedeix a 8.234.993 i s'allunya dels 8,5 milions que va rebre Andorra el 2010 i, encara més, dels 11 milions de persones que ens visitaven abans de la crisi econòmica de 2008.

El 2019 ha augmentat moderadament el nombre de turistes francesos i espanyols.

Per tant, a diferència de l'any 2018, s'ha produït un descens del nombre d'excursionistes, que són els que passen només un dia al país sense pernoctar-hi, mentre que l'entrada de turistes, que són els que passen com a mínim una nit, ha mantingut la senda ascendent i ha registrat un augment de l'1,6% fins a arribar a la xifra de 3.090.044 visitants amb aquesta qualificació. Aquesta variació és similar a l'obtinguda l'any anterior (1,3%) i mostra un fort alentiment respecte als anys 2013-2017, període durant el qual el creixement va ser del 6,1% de mitjana anual.

Per nacionalitats, el 2019 s'ha produït un descens generalitzat tant dels visitants francesos (-2,3%) com dels espanyols (-1,0%), que s'explica per la caiguda dels excursionistes que provenen tant d'un país com de l'altre. En canvi, s'observa un augment del nombre de visitants de la resta de

nacionalitats, malgrat que aquest col·lectiu representa una proporció petita (només el 9% del total de visitants). Espanya continua sent el país d'origen principal dels visitants, amb un pes del 50% sobre el total, seguit per França, que representa el 41%.

Pel que fa als turistes, l'evolució ha estat positiva però moderada tant en el cas dels francesos (1,0%) com en el cas dels espanyols (1,5%). Els turistes espanyols continuen sent l'àmplia majoria, ja que representen el 71% del total, mentre que els francesos són el 16% i els d'altres nacionalitats, el 13% restant. En canvi, en el cas dels excursionistes, els de nacionalitat francesa són majoria (56%). El mercat francès es caracteritza per un grau molt alt d'estacionalitat en què predominen els excursionistes que visiten el país durant els mesos estivals, sobretot a l'agost. En canvi, el comportament dels visitants espanyols és clarament diferent, ja que el mes d'agost destaca com un mes de forta afluència, però comparable amb altres èpoques de l'any, com ara els mesos d'esquí i, en segon terme, la Setmana Santa.

Tot plegat s'ha traduït en una certa estabilitat del nombre total de pernoctacions, de prop de 8,9 milions, que trenca amb la tendència ascendent dels darrers quatre anys. Malgrat això, l'estabilització es produeix en una xifra que és la màxima assolida des que es disposa d'estadístiques. La pernoctació mitjana s'ha mantingut en 2,9 dies, un registre que està en línia amb la mitjana de la darrera dècada. Els únics increments de les pernoctacions es troben en els allotjaments hotelers, que el 2019 han augmentat un 3,3%, i en els habitatges propis o de lloguer (11,2%). Per contra, la resta de categories d'allotjament han patit descensos generalitats, com per exemple els aparthotels —una categoria que des de 2017 inclou també els apartaments turístics—, on han disminuït un 4,1%, i els càmpings, que han registrat un -9,2%. Tot i aquesta reducció, l'aparthotel és el segon tipus d'establiment amb més pernoctacions (amb un pes sobre el total del 16%), després dels hotels (que en concentren el 64%).

El creixement dels assalariats a l'hoteleria es modera el 2019.

L'evolució positiva però modesta de l'activitat turística es corrobora amb altres indicadors del sector de l'hoteleria i la restauració. En concret, el nombre d'assalariats del sector de l'hoteleria ha crescut només un 0,4%, fins a les 5.111 persones, mentre que els quatre anys anteriors havia crescut de mitjana un 3,2% anual. En canvi, els salaris han continuat pujant amb força (un 2,7% el 2019), en un context de creixement econòmic global. El nombre d'establiments d'hoteleria també ha augmentat, concretament l'1,4%, fins a assolir un total de 1.051, la xifra més alta de tota la sèrie disponible (14 establiments més que el 2018). En línia amb aquests creixements, el consum d'energia elèctrica ha augmentat un 3,5% en el cas de l'hoteleria i la restauració, i un 28% a les estacions d'esquí (dades únicament de FEDA).

TOTAL VISITANTS PER NACIONALITATS

Quadre 12.7

		2018	2019	% var. 19/18	% total 2019
Total visitants	**Espanyols**	**4.162.138**	**4.119.342**	**-1,0**	**50,0**
	Francesos	**3.452.034**	**3.372.712**	**-2,3**	**41,0**
	Altres	**714.082**	**742.939**	**4,0**	**9,0**
Turistes	Espanyols	2.165.663	2.197.828	1,5	71,1
	Francesos	485.237	490.050	1,0	15,9
	Altres	391.470	402.166	2,7	13,0
Excursionistes	Espanyols	1.996.475	1.921.514	-3,8	37,3
	Francesos	2.966.797	2.882.662	-2,8	56,0
	Altres	322.612	340.773	5,6	6,6
TOTAL VISITANTS		**8.328.254**	**8.234.993**	**-1,1**	**100**

Font: Departament d'Estadística.

La temporada d'esquí 2019-2020 ha estat correcta, tot i que anava a ritme de rècord abans de la irrupció de la Covid-19.

El nombre de forfets venuts i els dies d'obertura de les estacions d'esquí són bons indicadors per calcular l'activitat vinculada a la pràctica de l'esquí durant els mesos d'hivern. La temporada 2019-2020 ha estat molt bona per la climatologia i el bon estat de la neu. S'anticipava que podrien assolir-se xifres rècord, però el tancament anticipat el 14 de març per la crisi del coronavirus, 30 dies abans de la data prevista, ha fet que la xifra de venda de forfets (o dies d'esquí) durant la temporada 2019-2020 es quedés en 2.227.568, un 8,6% menys que l'any anterior. La interrupció forçosa ha fet perdre un període clau com és la Setmana Santa. Concretament, les estacions d'esquí han estat obertes un màxim de 119 dies, mentre que el 2018 la temporada havia durat 144 dies. Ara bé, la ràtio de forfets venuts per dia d'obertura ha augmentat respecte a l'any 2018, fet que demostra que la temporada ha estat bona amb un període nadalenc i uns mesos de gener i febrer de gran afluència. També s'ha registrat un augment de la facturació en restauració i activitats d'aventura i altres.

FORFETS/DIA VENUTS PER TEMPORADA

Quadre 12.8

Temporada	Dies d'esquí (Forfets/dia venuts)	Variació interanual (%)
2000 – 2001	2.255.650	-
2001 – 2002	2.482.000	10,0
2002 – 2003	2.458.000	-1,0
2003 – 2004	2.519.333	2,5
2004 – 2005	2.554.000	1,4
2005 – 2006	2.528.000	-1,0
2006 – 2007	1.892.990	-25,1
2007 – 2008	2.282.000	20,6
2008 – 2009	2.342.427	2,6
2009 – 2010	2.331.105	-0,5
2010 – 2011	2.214.342	-5,0
2011 – 2012	1.994.028	-9,9
2012 – 2013	2.181.533	9,4
2013 – 2014	2.356.664	8,0
2014 – 2015	2.344.876	-0,5
2015 – 2016	2.447.112	4,4
2016 – 2017	2.480.000	1,3
2017 – 2018	2.514.049	1,4
2018 – 2019	2.438.148	-3,0
2019 – 2020*	2.227.568	-8,6

(*) Tancament anticipat de les estacions d'esquí el 14 de març per la Covid-19, que ha suposat 30 dies menys d'explotació.

Nota: Per als forfets vàlids per a tota la temporada s'ha estimat una utilització de 20 dies per abonament.

Font: Ski Andorra.

Les estacions d'esquí han continuat amb un bon ritme d'inversions per millorar els equipaments i les instal·lacions. En l'exercici 2019 les inversions han estat de 16 milions d'euros, una xifra inferior als 25,1 milions d'euros de l'any anterior –en què es va construir la plataforma esquiable de 14.000 m^2 al sector de Soldeu amb un aparcament soterrat de 450 places i es va posar en marxa el nou telecabina de Tristaina a l'estació d'Ordino Arcalís–, però que és comparable a la xifra de fa dos anys.

Entre les novetats que han presentat les estacions en la temporada 2019-2020 destaca la integració de ple de l'estació d'Ordino Arcalís a la marca Grandvalira, de manera que tots els forfets de l'estació Grandvalira eren vàlids a Ordino Arcalís. Pel que fa concretament a l'estació d'Ordino Arcalís, hi ha tres factors que han ajudat a incrementar l'afluència mitjana per dia: l'obertura d'una nova pista a la zona de la Coma, el Clot; la millora dels accessos a l'estació, i la comunicació a través de les xarxes socials per informar de l'estat de la neu. Per la seva banda, Grandvalira —l'estació més gran del Pirineu i del sud d'Europa—, ha fet un important esforç inversor de 13 milions d'euros destinats principalment a la creació de noves infraestructures, com el nou sector Peretol o l'aparcament de l'Avet sota la plataforma esquiable de Soldeu. La plataforma i l'aparcament responien a la necessitat d'adequar l'arribada de la pista de l'Avet per acollir per primera vegada a Andorra la celebració de les proves finals de la Copa del món FIS d'esquí alpí el mes de març de 2019, un esdeveniment que ha permès posicionar Grandvalira al més alt nivell internacional i mostrar la millor imatge d'Andorra i del sector de la neu. Finalment, Vallnord–Pal Arinsal ha continuat fent inversions per millorar el confort, l'oferta gastronòmica i la qualitat de

les instal·lacions. Una prova de l'esforç fet és que ha acollit set esdeveniments esportius, entre els quals hi ha la Copa del món d'esquí de muntanya Comapedrosa Andorra, del 24 al 26 de gener, a la qual van assistir més de 13.000 persones.

Pel que fa al centre termolúdic Caldea, l'any 2019 ha fet 25 anys de l'obertura de l'espai termal, que va tenir lloc el 1994. Durant aquest temps, Caldea ha estat un projecte en evolució permanent: Inuú, el Club Caldea, Likids i els shows amb artistes són algunes de les novetats presentades els darrers anys. Aquest esperit innovador és el que ha permès arribar a un quart de segle de vida amb una proposta de valor cap als seus mercats, d'èxit i plenament actual. Durant tot el 2019 s'han desenvolupat diversos esdeveniments commemoratius de l'aniversari, el més significatiu dels quals ha estat l'organització al març d'un acte per a tots els accionistes (més de dos mil). A més, durant l'any 2019 Caldea ha presentat dues novetats: la piscina panoràmica que s'emplaçarà al termolúdic (Caldea Innova) i l'ampliació de les instal·lacions del Club Caldea (espai de socis).

El 2019 Caldea ha celebrat el 25è. aniversari amb bons resultats.

El 2019 Caldea ha superat per tercer any consecutiu la barrera dels 400.000 clients. Concretament, hi ha hagut 400.808 visites al centre, una xifra comparable a les d'abans de la crisi. Els ritmes estacionals del turisme andorrà fan difícil ampliar significativament el nombre de clients anuals. Tanmateix, el factor de creixement que ha permès incrementar any rere any la facturació per venda d'entrades ha estat la millora progressiva del tiquet mitjà, que ha evolucionat positivament (des dels 31,98 euros per persona de 2017 fins als 33,48 euros de 2019). Com a resultat, en els darrers sis anys, els ingressos de Caldea han augmentat gairebé un 40% acumulat, des dels 11,3 milions l'any 2014 fins als 15,8 milions el 2019. El creixement de la facturació dels darrers anys s'ha combinat amb una contenció dels costos operatius de l'empresa i, com a conseqüència, Caldea ha tancat el 2019 amb un resultat net positiu de 650 milers d'euros, un 165% més que el de fa dos anys (245.000 l'any 2017). El 2020, malgrat que ha començat amb bons resultats, la irrupció de la pandèmia ha provocat una interrupció sobtada de l'activitat habitual de Caldea. L'empresa ha definit un pla en tres fases: l'etapa precrisi, de gener a mitjan març; l'etapa d'hivernació, fins a final del mes de maig, i la darrera etapa de reinici de l'activitat, de juny a final d'any.

En canvi, el 2019 el Palau de Gel ha presentat uns resultats menys positius que els anys anteriors. Els ingressos de funcionament han progressat a un ritme molt modest del 0,8%, mentre que les despeses han augmentat a una taxa del 7,3% i les subvencions corrents s'han mantingut en 370.000 euros. Les inversions realitzades han ascendit a 97.620 euros. Tot plegat el 2019 s'ha traduït en un resultat negatiu de 53.353 euros, que contrasta amb els resultats positius dels dos últims anys.

Naturlàndia, l'ecoparc temàtic del Camp de la Rabassa, l'any 2019 ha rebut un 12,5% més de visitants que l'any anterior (concretament, 161.367 visitants). El 50% dels visitants es decanta per l'entrada de dia i l'altra meitat per la compra de tiquet únic, ja sigui tobotronc, parc d'animals o alguna activitat única. La temporada d'obertura del Camp de Neu de la Rabassa de l'hivern 2019-2020 ha estat de 105 dies, menys dies que l'any anterior perquè la temporada s'ha hagut de tancar 31 dies abans del previst per la crisi del coronavirus. Durant aquesta temporada 2019-2020 s'han registrat 38.129 visitants, amb un augment de la despesa mitjana respecte a l'hivern anterior del 18%.

L'espectacle *Rebel* del Cirque du Soleil, que va tenir lloc entre el 29 de juny i el 28 de juliol de 2019, ha tancat amb un balanç positiu. Els ingressos de l'espectable han estat d'1,2 milions d'euros (2% més que l'any anterior), dels quals 1,1 milió provenien directament de la venda d'entrades i la resta de patrocinadors i marxandatge. El 59% de les entrades han estat de pagament, en contrast

L'espectacle Rebel del Cirque du Soleil té un impacte en l'economia de 20,6 milions.

amb el 2013, en què van ser tan sols el 33%. Si a aquesta dada s'hi suma que la majoria dels espectadors procedeixen de fora d'Andorra (fonamentalment espanyols, que són el 78% del total) i que el 62% dels espectadors són repetidors, queda demostrada la consolidació del projecte. L'increment d'ingressos de 2019 amb *Rebel* (2%) no ha estat tan important com el dels dos anys anteriors (26% el 2018 i 16% el 2017), però l'evolució és lògica, atès que cada vegada és més elevat el percentatge d'entrades venudes respecte al total de la capacitat. Tanmateix, l'impacte econòmic derivat de l'espectable és més ampli que la venda d'entrades, perquè té en compte la despesa que fan els espectadors en el seu viatge a Andorra (compres, restaurants, excursions, Caldea, etc.). En global, s'estima que l'impacte econòmic net ha estat de prop dels 20,6 milions d'euros i que el 20,4% dels turistes que van visitar Andorra al juliol van tenir com a principal motiu l'assistència a l'espectacle del Cirque du Soleil. Com a conseqüència de la Covid-19, el 2020 no hi ha hagut espectacle del Cirque du Soleil, que s'ha posposat al 2021.

Per part seva, el projecte de construcció d'un casino a Andorra per impulsar l'atractiu turístic del país, el Consell Regulador Andorrà del Joc (CRAJ) ha decidit denegar a JOCS SA la llicència per instal·lar i explotar un casino perquè considera que es continua constatant diferències significatives entre el projecte inicial que la societat va presentar, i pel qual va ser escollida adjudicatària del concurs, i la proposta definitiva que finalment ha plantejat executar.

L'oferta d'allotjament ha augmentat lleugerament respecte a l'any anterior.

L'augment de la demanda turística no ha anat acompanyat d'un increment de l'oferta d'allotjament, sinó tot al contrari. El nombre d'establiments d'allotjament turístic ha passat de 239 a 230, i el nombre de llits ha disminuït un 1,8%, fins als 32.296 llits totals. De l'oferta d'allotjament turístic, 167 són hotels, 21 aparthotels, 10 hostals o residències, 6 pensions i 26 apartaments turístics. Per altra banda, també s'han de comptar els 48 establiments de la categoria d'altres allotjaments turístics (28 refugis de muntanya, 8 càmpings, 1 casa de colònies, 1 zona d'acampada, 2 albergs, 6 cases rurals, 2 bordes rurals) i les 81 empreses de gestió d'habitatges d'ús turístic (EGHUT), que tenen 12.757 llits (una xifra que situaria aquest nínxol d'oferta turística molt per sobre de la resta de tipologies, a excepció dels hotels).

El 2019 s'ha produït una disminució de sis establiments hotelers (dels quals cinc són de dues estrelles i un de quatre), un edifici d'aparthotels i dos edificis d'apartaments turístics menys. En total, hi ha 230 allotjaments turístics, nou menys que l'any anterior. El nombre de llits hotelers també ha disminuït; per tant, els hotels han mantingut pràcticament igual el nombre mitjà de llits. Tot i així, el 84% de l'oferta total de llits per tipus d'establiments es concentren als

El 2019 hi ha sis establiments hotelers menys, dels quals cinc són de dues estrelles.

hotels (27.046 el 2019). El nombre de llits en aparthotels s'ha situat prop dels 2.700, i el de llits en apartaments turístics, prop dels 2.000. En els altres tipus d'allotjament predominen els llits en habitatges d'ús turístic, que el 2019 han

NOMBRE DE LLITS EN ALLOTJAMENTS TURÍSTICS PER TIPUS

Quadre 12.9

	2018	2019	% var. 19/18	% total 2019
Hotels	27.663	27.046	-2,2	83,7
Hostals o residències	334	331	-0,9	1,0
Pensió	219	248	13,2	0,8
Aparthotel	2.663	2.690	1,0	8,3
Apartament turístic	2.024	1.981	-2,1	6,1
Total	**32.903**	**32.296**	**-1,8**	**100**

Font: Departament de Turisme / Departament d'Estadística.

OFERTA D'ALLOTJAMENTS TURÍSTICS PER PARRÒQUIES

Quadre 12.10

	2018		2019		% var. 19/18		% total 2019	
	Establ.	Llits	Establ.	Llits	Establ.	Llits	Establ.	Llits
Canillo	47	6.996	47	7.008	0,0	0,2	20,4	21,7
Encamp	51	5.938	49	5.652	-3,9	-4,8	21,3	17,5
Ordino	29	2.143	25	1.852	-13,8	-13,6	10,9	5,7
La Massana	38	5.419	36	5.165	-5,3	-4,7	15,7	16,0
Andorra la Vella	33	5.961	33	6.138	0,0	3,0	14,3	19,0
Sant Julià de Lòria	8	766	8	771	0,0	0,7	3,5	2,4
Escaldes-Engordany	33	5.680	32	5.710	-3,0	0,5	13,9	17,7
Total	**239**	**32.903**	**230**	**32.296**	**-3,8**	**-1,8**	**100**	**100**

Nota: Dades a 31 de desembre de l'any corresponent.

Font: Departament de Turisme / Departament d'Estadística.

estat 12.757 (un -6,9% en relació amb l'any anterior). Cal recordar que el Govern va aprovar una nova regulació al gener de 2019 per fomentar el nombre de pisos disponibles en el mercat de lloguer, que consisteix, primer, a disposar d'un registre de pisos buits, i segon, a aplicar un impost sobre aquests habitatges, que es preveu que es faci efectiu a partir del 31 de desembre de 2021.

Considerant l'oferta d'allotjament (llits) per parròquia, s'observa una gran concentració a les que podríem considerar de "peu de pista" (Encamp, 18%; Canillo, 22%, i la Massana, 16%), i també a les parròquies centrals (Andorra la Vella, 19%, i Escaldes-Engordany, 18%). A Sant Julià de Lòria (2%) i Ordino (6%), tot i tenir infraestructures importants al seu territori, la distància entre els nuclis urbans i les infraestructures fa que disminueixi l'efecte "peu de pista". El 2019 l'augment més important de llits en taxes relatives s'ha produït a Andorra la Vella (tot i que ha estat només del 3%), mentre que ha disminuït significativament a Ordino (-14%), i en menor mesura també a Encamp i a la Massana (prop del -5% en els dos casos). A la resta de parròquies s'han produït variacions positives molt poc significatives. Quant al nombre d'establiments, les variacions més destacades són la reducció de quatre establiments a Ordino, i de dos establiments tant a Encamp com a la Massana.

Augmenta el nombre de llits de categoria 5*, una aposta pel turisme de més poder adquisitiu.

EVOLUCIÓ DEL NOMBRE DE LLITS PER CATEGORIA D'ALLOTJAMENT TURÍSTIC

Gràfic 12.6

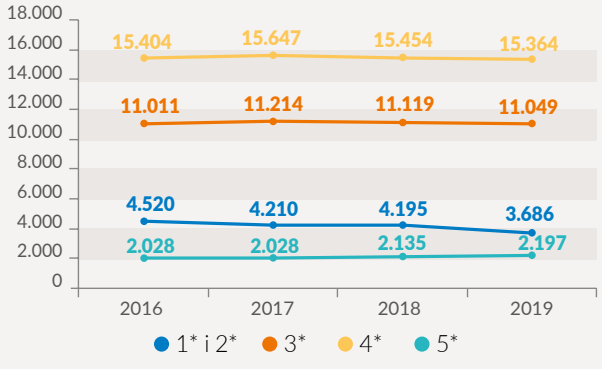

Font: Departament de Turisme / Departament d'Estadística.

Pel que fa a la categoria de l'allotjament turístic, el 54% dels llits oferts són de categoria superior (4 i 5 estrelles), i en concret, el darrer any, els de categoria 5 estrelles han augmentat un 2,9% respecte a l'any anterior. El nombre de llits oferts en categories inferiors (1 i 2 estrelles) ha disminuït un 12%, seguint així la tendència dels darrers anys, i ja només representen l'11% del total de llits oferts. També ha patit una lleugera caiguda el nombre de llits oferts de 3* i 4*, que, per altra banda, són els més abundants. Per tant, el 2019, igual que l'any anterior, només ha augmentat el nombre de llits de 5*, cosa que és un senyal inequívoc de l'aposta per la qualitat que ha fet el sector i de l'objectiu de captar clientela

MARXA DELS NEGOCIS - SECTOR HOTELER

Gràfic 12.7

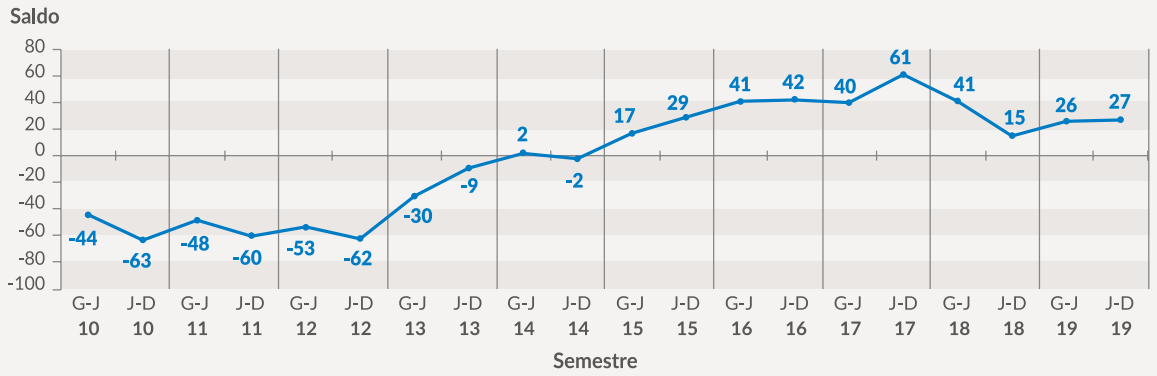

Saldo: Diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

amb un poder adquisitiu més elevat. Per altra banda, els clients amb necessitats d'allotjament més bàsiques també troben una oferta acceptable i àmplia en altres tipus d'allotjaments, com ara els aparthotels i els apartaments turístics.

Prenent com a base les respostes dels hotelers de les enquestes de conjuntura de la Cambra, el 2019 el sector ha registrat un lleuger repunt del ritme d'activitat en relació amb l'any anterior, afavorit pel comportament positiu de les entrades de turistes i l'augment de les pernoctacions hoteleres. En concret, els hotels han assenyalat un increment interanual de la facturació de l'1,6% de mitjana –davant de la davallada del 2,2% de l'any 2018. Cal tenir en compte, però, que l'enquesta només fa referència a les empreses del sector hoteler i que, com s'ha dit, el 2019 l'augment de les pernoctacions s'ha concentrat en aquest sector. Per tant, els bons resultats que mostra l'enquesta no haurien de ser necessàriament extrapolables a altres categories d'allotjament o servei turístic.

Des d'una perspectiva territorial, l'evolució favorable de la marxa dels negocis ha estat generalitzada: s'ha observat tant als nuclis centrals del país –Andorra la Vella i Escaldes-Engordany–, amb una oferta menys estacional i més concentrada en les activitats de comerç, com també a la majoria de les parròquies altes, més orientades principalment al turisme de neu. Per contra, només la parròquia de Sant Julià de Lòria s'ha desmarcat de la resta amb uns registres d'activitat més discrets.

GRAU D'OCUPACIÓ EN RELACIÓ AMB EL MATEIX PERÍODE DE L'ANY ANTERIOR - SECTOR HOTELER

Gràfic 12.8

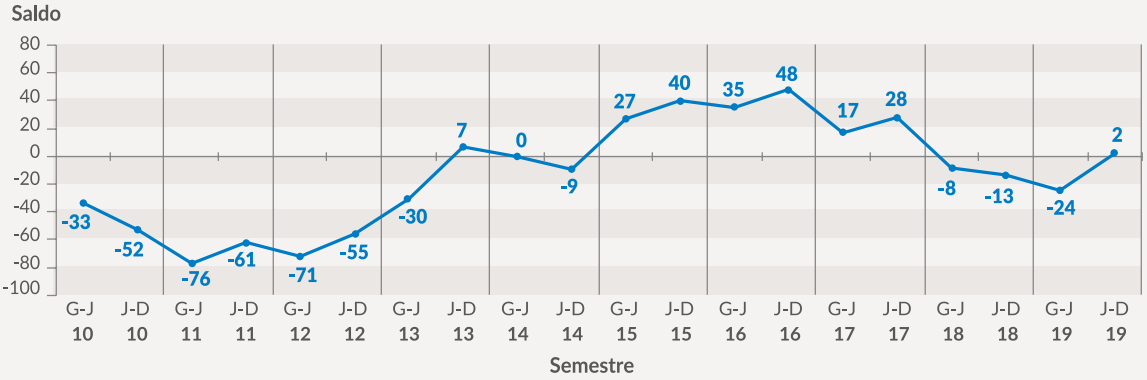

Saldo: Diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

En la segona part de l'any 2019 ha millorat una mica el grau d'ocupació.

El grau mitjà d'ocupació ha frenat la tònica de caigudes dels semestres anteriors i en la segona meitat de 2019 ha seguit una tendència més estable, tant respecte al semestre anterior com en relació amb els mateixos mesos de l'any 2018. Aquesta millora respon a una campanya turística d'estiu millor de l'esperada, i també a un balanç favorable del turisme durant l'últim trimestre de l'any. Des de l'òptica territorial, el grau mitjà d'ocupació ha experimentat un augment interanual únicament a les parròquies d'Escaldes-Engordany, Ordino i Andorra la Vella; en canvi, a la resta de zones l'ocupació ha seguit una trajectòria a la baixa (Canillo, Encamp i Sant Julià de Lòria), o bé, de certa estabilitat (la Massana). D'altra banda, en la majoria d'hotels el personal ocupat ha mantingut una evolució força estable en la primera meitat de l'any i alcista en la segona. Finalment, els preus de venda han mostrat una tendència moderadament descendent, per aconseguir millorar els nivells de competitivitat i impulsar la demanda.

Quant a la distribució de la clientela per país d'origen, Catalunya s'ha mantingut com el principal mercat emissor de clients per als hotels d'Andorra, amb el 38% del total de clients en mitjana anual, seguida pels clients procedents de la resta d'Espanya (el 24%). D'altra banda, la clientela

OPINIÓ DE LES EMPRESES SOBRE L'EVOLUCIÓ DEL SECTOR HOTELER (% d'empreses)

Quadre 12.11

		2017			2018			2019		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana
1. Marxa dels negocis (semestre observat)	Bona	45	65	55	48	26	37	40	36	38
	Regular	50	31	41	45	64	55	46	55	51
	Dolenta	5	4	5	7	11	9	14	9	12
	Saldo	**40**	**61**	**51**	**41**	**15**	**28**	**26**	**27**	**27**
2. Distribució mitjana dels clients (%) (semestre observat)	Catalunya	40	42	41	31	42	37	36	40	38
	Resta d'Espanya	24	23	24	24	25	25	22	25	24
	França	19	19	19	24	22	23	22	19	21
	Altres	18	16	17	21	12	17	20	16	18
3. Nivell de reserves (semestre observat)	Alt	16	27	22	12	13	13	6	11	9
	Adequat per al període	67	58	63	70	52	61	50	66	58
	Baix	16	13	15	16	35	26	38	21	30
	No es treballa amb reserves	0	2	1	2	0	1	6	2	4
	Saldo	**0**	**14**	**7**	**-4**	**-22**	**-13**	**-32**	**-10**	**-21**
4. Grau mitjà d'ocupació (en comparació amb el mateix semestre de l'any anterior)	Superior	31	49	40	25	26	26	16	31	24
	Igual	55	30	43	43	35	39	44	40	42
	Inferior	14	21	18	33	39	36	40	29	35
	Saldo	**17**	**28**	**23**	**-8**	**-13**	**-11**	**-24**	**2**	**-11**
5. Preus pagats pels clients (en comparació amb el semestre anterior)	Més alts	40	38	39	43	23	33	18	11	15
	Iguals	47	29	38	50	36	43	61	64	63
	Més baixos	14	33	24	7	40	24	20	25	23
	Saldo	**26**	**5**	**16**	**36**	**-17**	**10**	**-2**	**-14**	**-8**
6. Personal ocupat (en comparació amb el mateix semestre de l'any anterior)	Més	14	15	15	10	13	12	11	19	15
	Igual	81	78	80	86	66	76	78	77	78
	Menys	5	7	6	5	21	13	11	5	8
	Saldo	**9**	**8**	**9**	**5**	**-8**	**-2**	**0**	**14**	**7**

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

procedent de França ha representat el 21% sobre el total i els clients d'altres nacionalitats han passat a representar el 18% restant.

Catalunya és el principal mercat emissor en importància, amb el 38% de viatgers.

4. El transport i les comunicacions

L'activitat de la branca de transports i comunicacions ha mostrat una evolució favorable durant l'exercici 2019. El sector del transport i l'emmagatzematge representa el 2,0% del VAB total, i el sector de la informació i les comunicacions, el 4,0% (dades de 2018). En termes d'ocupació, el sector del transport (inclou transport terrestre, aeri i activitats afins, incloses les agències de viatges) representa el 2,5% dels assalariats totals, i el sector de correus i comunicacions, només el 0,8%, amb dades de 2019.

Al conjunt del sector del transport i les comunicacions hi ha hagut 1.328 persones assalariades el 2019, un 3,8% més que l'any anterior i la dada més alta de la sèrie històrica. Aquest creixement s'explica exclusivament per la branca del transport, que registra un augment dels afiliats del 6,2%, fins al miler de persones, mentre que la branca de correus i telecomunicacions experimenta un nou descens (-3,2%) fins als 322 assalariats.

El 2019 els assalariats augmenten un 6,2% en el transport i disminueixen un 3,2% en correus i comunicacions.

La millora del context econòmic s'ha traduït en un augment significatiu del salari mitjà en el sector del transport; en contrast, en la branca de les comunicacions ha disminuït un 3,6%, malgrat que continua sent un dels salaris més elevats per sectors (uns 3.300 euros mensuals).

En canvi, el 2019 el nombre d'establiments del sector ha disminuït, ja que ha passat dels 433 establiments de 2018 als 427 de 2019. Però aquesta reducció s'atribueix bàsicament al nombre d'establiments dedicats al transport terrestre per l'alentiment dels intercanvis amb l'exterior (exportacions i importacions de béns).

El 2019 el nombre de matriculacions ha baixat un 1,9%, fins als 4.519 vehicles, la primera caiguda després de sis anys consecutius a l'alça. Cal destacar que la nova regulació sobre emissions de CO_2 per a vehicles, que la Unió Europea va aprovar el 2018 i que ha afectat negativament les compres

MATRICULACIONS DE VEHICLES (Unitats)

Quadre 12.12

	2016	2017	2018	2019	% var. 19/18	% total 2019
Turismes	2.686	3.198	3.265	3.117	-4,5	69,0
Motos	718	819	751	788	4,9	17,4
Camionetes	244	264	332	330	-0,6	7,3
Camions (1)	59	86	85	107	25,9	2,4
Vehicles especials	37	45	54	52	-3,7	1,2
Ciclomotors	17	11	14	11	-21,4	0,2
Motos de neu	12	30	18	39	116,7	0,9
Altres (2)	79	99	89	75	-15,7	1,7
Total	**3.852**	**4.552**	**4.608**	**4.519**	**-1,9**	**100**

(1) Inclou també autobusos, semiremolcs i remolcs industrials. (2) Està format per remolcs particulars i tractors agrícoles.

Font: Departament de Transports.

d'automòbils a la majoria de països europeus, ha entrat en vigor a Andorra el 2019. Per això, l'efecte s'ha notat en les matriculacions d'aquest any 2019, sobretot en els turismes.

El nombre de matriculacions ha disminuït després de sis anys a l'alça.

Per tipus de vehicle, les matriculacions de turismes, que concentren el 69% de les unitats totals, han disminuït el 4,5% el 2019. Les categories que tenen a veure amb l'activitat econòmica i els

Requadre 12.3

PLA ENGEGA 2019-2021

El segon cicle del Programa Engega 2019-2021 ha suposat una revisió a la baixa dels imports de subvenció per a la compra de vehicles elèctrics, després de l'èxit que va tenir el primer programa Engega 2016-2018, però manté la voluntat de fomentar la mobilitat elèctrica i la millora de l'eficiència energètica i la seguretat del parc automobilístic andorrà.

Concretament, per a l'any 2019, hi ha hagut els ajuts següents:

- **1. Ajuts a la compra de VME:** 6.000€ per al turisme elèctric pur i d'autonomia estesa; 3.000€ per al turisme híbrid endollable; 1.000€ per a la motocicleta elèctrica pura, i 9.000€ per a la furgoneta i camioneta elèctrica pura. L'ajut màxim és del 35% de l'import del vehicle.

- **2. Desballestament de vehicle associat a la compra d'un VME o d'un vehicle eficientment energètic:** Respecte a l'any 2018, s'ha mantingut l'import dels ajuts; 750€ pel desballestament d'un turisme i 1.250€ pel desballestament d'una furgoneta o camioneta.

En total, s'han atorgat 96 ajuts del programa Engega 2019 (amb un import de 385.250€), xifres inferiors als 195 ajuts del programa Engega 2018 (amb un import de 882.750€). Cal dir que el pressupost inicial disponible l'any 2019 era de 750.000€; per tant, el grau d'execució ha estat només del 51%, força inferior al 88% de 2018, al 93% de 2017 i al 99% de 2016 (any d'inici del programa).

Així doncs, la demanda d'ajuts va a la baixa. Amb l'objectiu d'aturar aquesta tendència, tant el Govern com els punts de venda s'han proposat retornar als nivells màxims d'ajuts i fins i tot augmentar-ne alguns.

Concretament, els ajuts de l'any 2020 són:

- **1. Ajuts a la compra de VME:** 8.000€ per al turisme elèctric pur i d'autonomia estesa; 4.000€ per al turisme híbrid endollable; 1.250€ per a la motocicleta elèctrica pura, i 13.000€ per a la furgoneta i camioneta elèctrica pura. L'ajut màxim és manté en el 35% de l'import del vehicle.

- **2. Desballestament de vehicle associat a la compra d'un VME o d'un vehicle eficientment energètic:** 1.000€ pel desballestament d'un turisme i 1.500€ pel desballestament d'una furgoneta o camioneta (mínim 15 anys d'antiguitat).

A més, el 2020 s'ha establert un nou requisit de preu màxim del vehicle al qual s'atorga un ajut, segons el tipus de vehicle.

Finalment, els punts de venda també incrementen els ajuts per a la compra de motocicletes elèctriques i els ajuts per al desballestament de vehicles, tant de turismes com de furgonetes i camionetes. Per la compra d'un vehicle de quatre rodes l'ajut és de 1.000€ i per a una motocicleta, de 250€. Per al desballestament de vehicle associat a la compra d'un vehicle eficientment energètic l'ajut en tots els casos és de 1.000€.

Cal assenyalar que el nou programa Engega 2019-2021 inicialment tenia una dotació econòmica de 750.000€ per a 2019, 1.000.000€ per a 2020 i 1.000.000€ per a 2021. Tanmateix, arran de la crisi de la Covid-19 la dotació pressupostària dels ajuts destinats al programa Engega 2020 s'ha rebaixat a 500.000€ (per comptes d'1.000.000€).

plans d'inversió de les empreses són la matriculació de camionetes, que ha retrocedit un 0,6%; de vehicles especials, que també ha caigut un 3,7%, i de camions, que ha augmentat un extraordinari 26% respecte a l'any anterior. També ha augmentat el nombre de matriculacions de motocicletes i de motos de neu.

Tot i que les matriculacions han disminuït, el 2019 el parc automobilístic (amb matrícula normal) ha augmentat un 3,1%, perquè ha baixat la taxa de desballestament. El parc automobilístic per cada 1.000 habitants (sobre població estimada) ha crescut fins a 1.153 comptant-hi el total de vehicles i 779 comptant-hi només els turismes. Això significa que de mitjana hi ha més vehicles que residents.

El 2019 la matriculació de vehicles elèctrics i híbrids disminueix, en paral·lel amb la reducció dels ajuts del programa Engega.

Durant els últims anys la demanda de vehicles elèctrics i híbrids s'ha beneficiat dels incentius per a la compra de vehicles poc contaminants que ha impulsat el Govern (programa Engega) i aquest incentiu ha impulsat les matriculacions d'aquest tipus de vehicles, però el 2019 s'ha frenat la tendència en paral·lel a la reducció dels ajuts atorgats. El primer programa Engega 2016-2018 va donar molt bons resultats. La inversió va ascendir a un total de 3,3 milions d'euros i el primer any es van disparar les matriculacions dels vehicles elèctrics i híbrids endollables fins a 164 unitats, amb una tendència continuista el 2017 (154 matriculacions) i 2018 (158 matriculacions). Tanmateix, els ajuts han disminuït en el nou Pla Engega 2019-2021 i aquest fet s'ha notat en les matriculacions. Concretament, el 2019 s'han matriculat 53 vehicles elèctrics 100% (en contrast amb els 110 de l'any anterior) i 77 vehicles híbrids endollables i no endollables (xifra molt inferior als 112 de l'any 2018). Aquestes dues categories de vehicles suposen encara un escàs 3% del total.

Des de l'estiu de 2018 hi ha en funcionament el servei de bicicleta elèctrica compartida Cicland, amb estacions repartides arreu del territori i una cinquantena de bicicletes a disposició dels usuaris. El nombre d'usuaris ha anat augmentat progressivament i ja hi ha més de 350 abonats, la major part dels quals són abonaments de temporada, però també hi ha abonaments anuals i puntuals.

Pel que fa a la branca de les comunicacions, es confirma la mateixa dinàmica dels darrers cinc anys, amb un increment del nombre d'abonaments a la telefonia mòbil del 6,4%, que deixa la xifra total en 87.909 línies, juntament amb una certa estabilització del nombre d'abonats a la telefonia fixa, que se situa en 47.629 línies. Per altra banda, hi ha 36.358 línies de fibra òptica, xifra que suposa un increment de l'1,9% respecte a 2018, tot i que és la taxa de variació més baixa des que es va començar a implantar. La ràtio de línies d'Internet de banda ampla per 100 habitants es manté constant en 47 i la ràtio de línies de telefonia mòbil pel mateix nombre d'habitants puja a 113, de manera que a Andorra hi ha més línies mòbils que habitants.

El 2019 han continuat augmentant les línies de fibra òptica i de telefonia mòbil.

Pel que fa a l'evolució del tràfic telefònic, el 2019 s'ha continuat reduint el tràfic nacional de la xarxa fixa (-27%), però a diferència del que succeïa els darrers anys, ha començat a disminuir també el tràfic de la xarxa mòbil (-0,8%). El tràfic internacional entrant continua disminuint, seguint la pauta habitual dels últims anys, i el 2019 s'hi afegeix també la reducció del tràfic internacional sortint. Per la seva banda, el tràfic telefònic per Internet via fibra òptica creix a taxes molt elevades (120% el nacional i 28% l'internacional), i també ho fa el tràfic nacional d'Internet per mòbil (29%).

Requadre 12.4

PRINCIPALS ACTUACIONS D'ANDORRA TELECOM DURANT L'ANY 2019

L'any 2019 Andorra Telecom va tancar amb uns resultats econòmics excel·lents gràcies a la posada en marxa de diverses millores en productes i serveis, i a la implementació d'un ambiciós programa de transformació digital.

L'experiència d'usuari preval en la política d'inversions. Si el 2017 es va renovar la xarxa de fibra òptica i el 2018 es va ampliar l'oferta de telefonia mòbil, el 2019 ha estat l'any de la televisió per fibra òptica. El canvi de plataforma, els nous descodificadors i els comandaments Bluetooth permeten millorar la navegabilitat i ampliar l'oferta de canals amb consum a la carta dels darrers set dies, uns avenços molt ben acollits pels clients. La campanya de renovació s'inicià el mes de maig, i en només nou mesos s'hi van acollir pràcticament la totalitat dels usuaris.

La rebuda del nou servei d'alta velocitat d'Internet també ha estat excel·lent. L'actualització de la xarxa d'Internet ha permès incrementar l'amplada de banda i comercialitzar paquets a 700 Mbps, una nova oferta que en un any suma 2.300 clients, 1.300 dels quals són residencials.

Un altre projecte important és la nova plataforma Online Charging System, que dota Andorra Telecom de més flexibilitat en la telefonia mòbil per adaptar-se a les necessitats dels usuaris, establir sostres de consum o comercialitzar noves modalitats de prepagament.

Altres inversions s'han destinat a millorar la cobertura i la capacitat de la xarxa 4G en les localitzacions més saturades o a soterrar línies aèries. Un capítol a part mereix el desplegament als principals nuclis urbans de la xarxa d'Internet de les coses (IoT, en el seu acrònim anglès) amb l'estàndard tecnològic LoRaWAN, que permet la connexió de dispositius amb una autonomia de fins a deu anys, una tecnologia que ofereix moltes possibilitats a empreses i administracions.

Andorra Telecom també ha impulsat un ajustament de les freqüències de la televisió digital terrestre (TDT), fruit de la imminent arribada de la tecnologia per a mòbils 5G.

Des de l'òptica de la diversificació, la gran operació ha estat la venda del 37% de la companyia Avatel & Wikiker Telecom, SL per un import de 32 milions d'euros. L'entrada en el capital de l'empresa, amb forta implantació a Màlaga, Alacant i Cadis, s'havia produït el novembre del 2017 a un preu de 16 milions d'euros. Durant els dos anys que Andorra Telecom n'ha estat el soci de referència l'operadora ha passat de 22.000 a 100.000 clients i ha crescut cap a altres províncies espanyoles

Quant als comptes anuals, el 2019 Andorra Telecom ha assolit uns resultats millors que els de l'exercici anterior. L'increment de la facturació, sumat a la reducció de la despesa, li ha permès obtenir un resultat d'explotació de 24,2 milions d'euros, un 1,9% més que l'any precedent i un 25,2% per sobre de les previsions. La diferència entre els ingressos previstos i els finals s'explica pel bon comportament del negoci, l'esforç de reducció de la despesa corrent i el *roaming IN*, els ingressos derivats de la itinerància de turistes a Andorra. L'estratègia negociadora amb les operadores estrangeres, basada en l'establiment de tarifes planes, ha esmorteït la caiguda, que tan sols ha estat del 3,7%. El resultat d'explotació molt positiu es complementa amb la recuperació dels mercats financers i la venda de les accions de l'operadora de telecomunicacions espanyola Avatel. El resultat net s'ha situat en 33,6 milions d'euros, un cop ja descomptats els 4,5 milions transferits a la Fundació ActuaTech per finançar el programa de transformació digital del país.

Font: Andorra Telecom.

Cronologia dels esdeveniments econòmics més rellevants de l'any 2019

Gener

- L'1 de gener entren en vigor la Llei 32/2018, del 6 de desembre, qualificada d'acció sindical i patronal i la Llei 33/2018 qualificada de mesures de conflicte col·lectiu.
- L'11 de gener entra en vigor el Conveni de doble imposició (CDI) amb Xipre (amb data d'aplicació l'1 de gener de 2020).
- El 16 de gener el Govern aprova el Decret relatiu a la nota tècnica sobre el procediment d'auditoria que han de seguir els auditors externs en el marc de l'intercanvi automàtic d'informació en matèria fiscal.
- S'aprova la Llei 1/2019, del 17 de gener, de la funció pública.
- S'aprova la Llei 3/2019, del 17 de gener, de mesures urgents relatives a l'arrendament d'habitatges.
- El 19 de gener es publica el ràting S&P: l'agència de qualificació Standard & Poor's reafirma la qualificació d'Andorra en BBB/A-2 i manté la perspectiva estable.
- Té lloc la Copa del món d'esquí de muntanya.
- S'aprova la Llei 4/2019, del 31 de gener, d'ocupació.
- S'aprova la Llei 6/2019, del 31 de gener, de modificació de la Llei 17/2008, del 3 d'octubre, de la seguretat social. Aquesta Llei regula l'accés a l'assistència sanitària pública i prioritza l'accés a través d'una via preferent.

Febrer

- L'1 de febrer entra en vigor la Llei 31/2018, del 6 de desembre, de relacions laborals.
- El 2 de febrer s'inaugura el nou eix comercial d'Andorra la Vella i Escaldes-Engordany, *The Shopping Mile*, que agrupa les avingudes Meritxell i Carlemany i la zona annexa de Fener Boulevard.
- S'aprova la Llei 9/2019, del 7 de febrer, de modificació de la Llei 17/2008, del 3 d'octubre, de la seguretat social, que modifica el règim de cotització de les persones que treballen per compte propi, referenciant-lo als beneficis obtinguts i a la xifra de negoci de l'activitat.
- El 9 de febrer es publica el ràting Fitch: l'agència d'avaluació internacional Fitch Ratings referma la qualificació d'Andorra en BBB+ i la perspectiva estable.
- L'11 de febrer el Govern i l'Institut Nacional d'Economia Circular de França signen un conveni per promoure l'economia circular.
- El 12 de febrer FEDA i Électricité de France (EDF) signen un conveni marc per a l'acompanyament en la transició energètica. Aquest conveni emmarca tres acords amb EDF i les seves filials, que permetran accelerar el canvi cap al nou model energètic.
- S'aprova la Llei 17/2019, del 15 de febrer, de modificació de la Llei 8/2013, del 9 de maig, sobre els requisits organitzatius i les condicions de funcionament de les entitats operatives del sistema financer, la protecció de l'inversor, l'abús de mercat i els acords de garantia financera.
- S'aprova el Pressupost de l'Estat per a l'exercici 2019 (Llei 18/2019, del 15 de febrer).
- S'aprova la Llei 10/2019, del 15 de febrer, de modificació del Codi de l'Administració del 29 de març de 1989.

Març

- L'1 de març el Principat d'Andorra entra a formar part de la zona única de pagaments en euros (*Single Euro Payments Area* – SEPA).
- El 5 de març les entitats bancàries andorranes passen a formar part de la zona única de pagaments en euros (*Single Euro Payments Area* – SEPA).
- De l'11 al 17 de març se celebren per primera vegada a Andorra les Finals de la Copa del món FIS d'esquí alpí.
- El 27 de març s'aproven determinades normes internacionals d'informació financera adoptades a la Unió Europea (NIIF-UE) i es modifica el Decret de 22 de desembre de 2016, pel qual s'aprova el marc comptable aplicable a les entitats operatives del sistema financer andorrà i als organismes d'inversió col·lectiva de dret andorrà, de conformitat amb les NIIF-UE, que han estat alhora adoptades per Andorra (NIIF-Andorra).

Abril

- El 17 d'abril s'aprova el Pla estratègic nacional per a la implementació de l'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible de les Nacions Unides.
- El 26 d'abril se signa un conveni de col·laboració a tres bandes amb el Ministeri de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat, el Col·legi Oficial d'Enginyers d'Andorra i el Col·legi Oficial d'Arquitectes d'Andorra per fer efectiu el desplegament de la Llei d'impuls de transició energètica i del canvi climàtic.
- El 27 d'abril la Direcció Interdepartamental de Carreteres del Sud-oest francesa (DIRSO) informa del tancament de l'accés a França per carretera a causa d'una esllavissada al talús de la RN22, a l'alçada del pont de la Mina.

Maig

- El 2 de maig s'aprova un Decret pel qual s'adopten mesures excepcionals per mitigar els efectes del tall total de la carretera RN22 per part de les autoritats franceses (s'estableix que el túnel d'Envalira sigui gratuït fins que es restableixi l'accés de la carretera RN-22 entre Andorra i França).
- El 8 de maig s'aprova un Decret de mesures urgents destinades al sector comercial i turístic del Pas de la Casa per ajudar a pal·liar els efectes econòmics derivats del tall de la carretera RN-22 per part de les autoritats franceses.
- El 8 de maig s'aprova el fullet base (*Base Prospectus*) del quart programa d'emissió de deute públic i, a l'empara del programa esmentat, una emissió de deute públic (bons) a llarg termini de 100 milions d'euros.
- El 10 de maig Actua i la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis signen un acord de col·laboració entre les dues entitats per potenciar la competitivitat del sector empresarial andorrà.
- El 15 de maig l'accés a França per la RN-22 s'obre a la circulació en doble sentit després de divuit dies de tancament a causa d'una esllavissada.
- El 29 i 30 de maig la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis participa en el primer Fòrum Econòmic dels Petits Estats, que té lloc a Montenegro, organitzat per la Cambra d'aquest país. En aquesta trobada les cambres de comerç signen un acord de cooperació amb l'objectiu de promoure la col·laboració en matèria d'inversió, comerç i cultura.

Juliol

- Té lloc la Copa del món de BTT de Vallnord Pal-Arinsal.
- El 19 de juliol es publica el ràting S&P: l'agència de qualificació Standard & Poor's millora la perspectiva sobre Andorra d'estable a positiva i en reforma la qualificació BBB/A-2.

Agost

- El 2 d'agost es publica el ràting Fitch: l'agència d'avaluació internacional Fitch Ratings referma el ràting d'Andorra en BBB+ i la perspectiva estable.
- El 14 d'agost s'aprova la Classificació d'Activitats Econòmiques d'Andorra 2019 (CAEA-2019).

Setembre

- L'1 de setembre Andorra acull la Vuelta 2019, amb la disputa de la 9a etapa íntegrament al Principat.
- El 18 de setembre s'aprova una emissió de deute públic (bons) a curt termini de 100 milions d'euros, a l'empara del programa d'emissió de deute públic del 8 de maig de 2019.
- El 23 de setembre es fa pública la modificació de l'annex de l'Acord monetari entre el Principat d'Andorra i la Unió Europea.
- El 23 de setembre Andorra participa en la Cimera per l'acció climàtica de les Nacions Unides en el marc de la 74a Assemblea General de les Nacions Unides a Nova York (lliurament d'un document de mesures i accions per a la reducció de les emissions de gasos d'efecte hivernacle d'aquí a l'any 2030 i amb expectatives de neutralitzar aquestes emissions de cara a 2050).

Novembre

- El 5 de novembre Grandvalira ENSISA inaugura oficialment la plataforma esquiable i l'aparcament Avet de Soldeu.
- A partir de la temporada 2019-2020, l'estació d'Ordino Arcalís s'integra de ple en la marca Grandvalira.
- El 12 de novembre el Fòrum Global de l'OCDE reconeix les millores en transparència i intercanvi d'informació fiscal i augmenta la nota del país a "largely compliant" (Informe d'avaluació de la 2a ronda de la Fase 2 d'Andorra).
- El 27 de novembre s'aprova una emissió de deute públic (bons) a llarg termini de 150 milions d'euros, a l'empara del programa d'emissió de deute públic del 8 de maig de 2019.
- S'aprova la Llei 21/2019, del 28 de novembre, de modificació de la Llei 14/2017, del 22 de juny, de prevenció i lluita contra el blanqueig de diners o valors i el finançament del terrorisme.

Desembre

- Andorra referma el seu compromís i la seva aposta decidida d'implementar mesures ambicioses per lluitar contra el canvi climàtic durant la seva participació a la COP25.
- El 5 de desembre el plenari Moneyval aprova el 2n informe de progrés de la 5a avaluació d'Andorra.
- El 12 de desembre s'aprova l'adhesió del Principat d'Andorra al Conveni marc de l'OMS per al control del tabac, que es va adoptar a Ginebra el 23 de maig de 2003 i va entrar en vigor el 27 de febrer de 2005.
- S'aprova la Llei 23/2019, del 12 de desembre, de mesures urgents en matèria d'arrendaments d'habitatge i per millorar el poder adquisitiu.
- L'11 de desembre s'aprova el Programa estadístic anual de 2020.
- Andorra Telecom tanca la venda del 37,3% d'accions de l'empresa de telecomunicacions espanyola Avatel & Wikiker Telecom per un import de 32 milions d'euros. Amb aquesta operació Andorra Telecom obté una plusvàlua de 16 milions d'euros, doblant en dos anys el capital invertit inicialment.

2019 informe econòmic

CATALÀ

CAMBRA DE COMERÇ INDÚSTRIA I SERVEIS D'ANDORRA